flacara ALMANAH '76

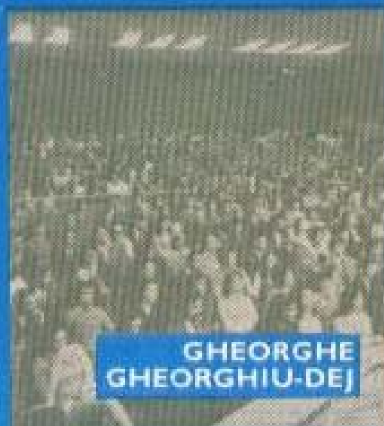
Un almanah-document, un almanah al evenimentului istoric trecut și prezent, un almanah de informație și ficțiune, un almanah al artelor și științelor, un almanah al copiilor, un almanah al sportului, al sănătății și al modei, un almanah de sinteză și al faptului divers, toate într-un singur almanah, în acest almanah pe care îl aveți în față și care vă așteaptă cu paginile lui dense să-l citiți!

GALAȚI

CRAIOVA

CLUJ-NAPOCA

DROBETA-TURNU SEVERIN

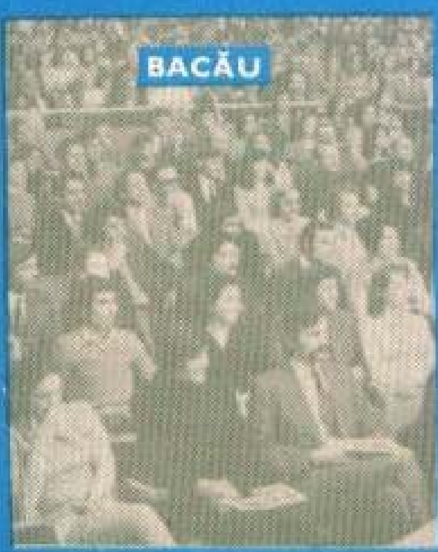

GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ

CARACAL

ORSOVA

CENACLUL FLACĂRA LA...

VĂLENI

BACĂU

DRĂGĂȘANI

FĂGĂRAȘ

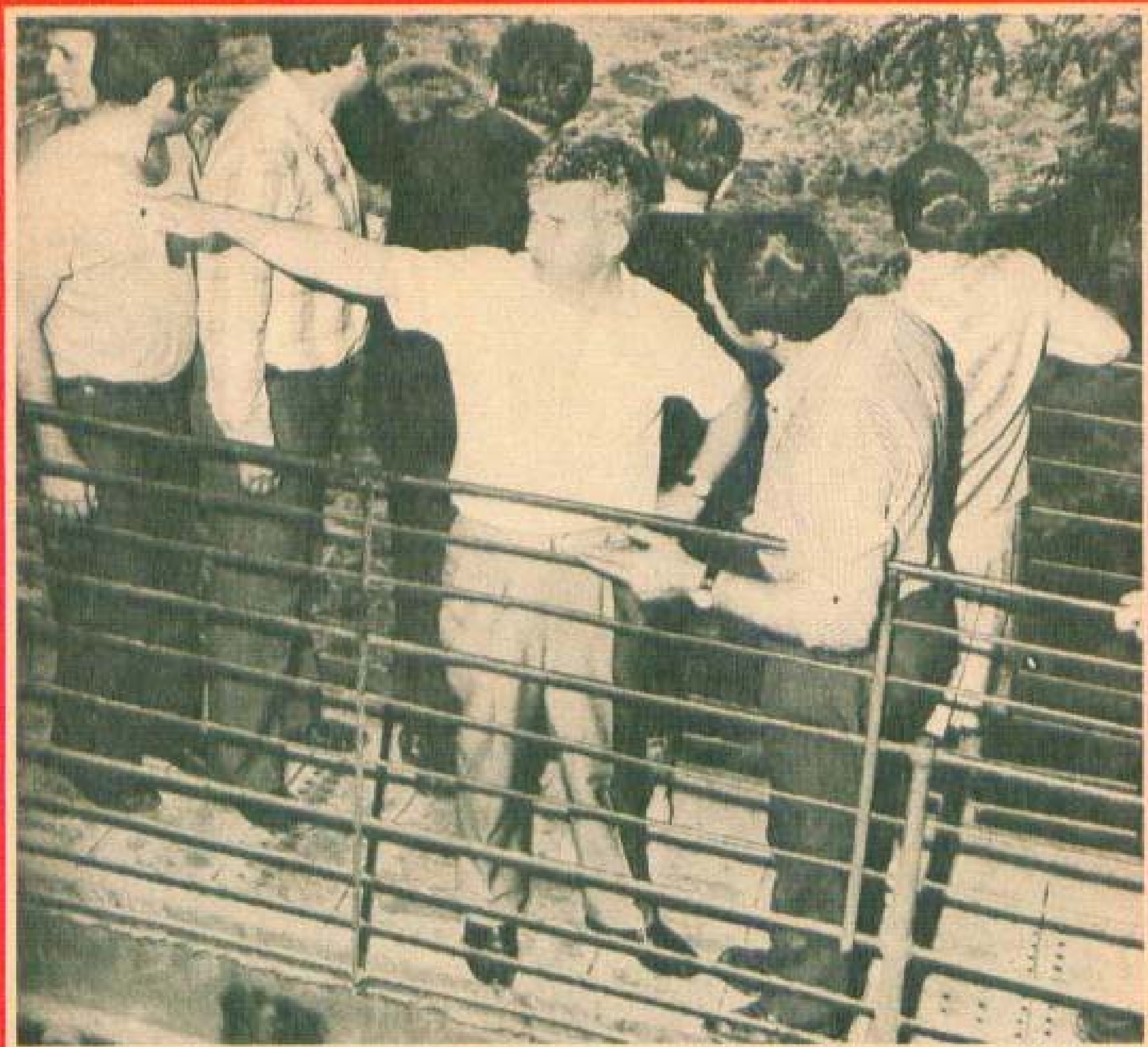
flacara

ALMANAH

'76

DATE IMPORTANTE
1976

24 IANUARIE 1859	— Unirea Principatelor române
26 IANUARIE 1918	— S-a născut tovarăşul Nicolae Ceauşescu, secretar general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România
FEBRUARIE 1933	— Luptele revoluţionare ale muncitorilor petrolişti şi ceferişti din România
5—7 MARTIE	— 30 de ani de la primul Congres al femeilor; constituirea Federaţiei democrate a femeilor din România (1946)
6 MARTIE 1945	— Instaurarea primului guvern democratic în România
8 MARTIE	— Ziua internaţională a femeii
31 MARTIE 1893	— Crearea partidului politic al clasei muncitoare din România
MARTIE	— 380 de ani de la răscoala secuilor (1596)
APRILIE 1944	— Crearea, din iniţiativa P.C.R., a Frontului Unic Muncitoresc
22 APRILIE 1870	— S-a născut V.I. Lenin
1 MAI	— Ziua solidarităţii internaţionale a celor ce muncesc
2 MAI	— Ziua tineretului din Republica Socialistă România
5 MAI 1818	— S-a născut Karl Marx
8 MAI	— 55 de ani de la înfiinţarea Partidului Comunist Român (1921)
9 MAI 1877	— Proclamarea independenţei de stat a României
9 MAI 1945	— Capitularea Germaniei hitleriste; ziua victoriei împotriva fascismului
1 IUNIE	— Ziua internaţională pentru apărarea copilului
13 IUNIE	— 60 de ani de la represiunea antimuncitorească de la Galaţi (1916)
IUNIE	— 35 de ani de la pogromul de la Iaşi (1941)
4 IULIE	— 100 de ani de la înfiinţarea Societăţii de Cruce Roşie din România (1876)
13—15 AUGUST	— 70 de ani de la centralizarea mişcării sindicale din România; crearea Consiliului General al Sindicatelor din România (1906)
23 AUGUST 1944	— Eliberarea României de sub dominaţia fascistă. Sărbătoarea naţională a poporului român
25 OCTOMBRIE	— Ziua Forţelor Armate ale Republicii Socialiste România
7 NOIEMBRIE 1917	— Victoria Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie
28 NOIEMBRIE 1820	— S-a născut Friedrich Engels
1 DECEMBRIE 1918	— Unirea Transilvaniei cu România
14 DECEMBRIE	— 500 de ani de la moartea lui Vlad Ţepeş (1476)
30 DECEMBRIE 1947	— Abolirea monarhiei şi proclamarea Republicii Populare Române. La 21 august 1965 ţara noastră a devenit Republica Socialistă România

PORTRETUL UNUI OM

Cu ochii-n veghea patriei deschiși,
La cirmă a albit de-atitea griji,
Îi dă în spic în suflet primăvara
Și-i undule pe singe, dulce, țara.

El e mereu la primul orizont
Și, îmbrăcat de muncă și de front,
Coboară între-ai lui, ființă trează,
Și-i ocrotește și-i îmbărbătează.

Și ca împărțitor cinstit de pîini
Se-apleacă, prinde secera în mîini
Și-n brațul lui, dat nobilei strădanii,
Trăiesc pentru o clipă toți țăranii.

Tot neamul lui, neiubitor de friu,
Ia-n mîini acum primejduitul griu.
Lui apa tulburi îi mustesc în urmă,
Și cu pămînt pe mîini stă treaz la cirmă.

Pe cizme are urme de nămol,
E grav și trist, apoi se uită-n gol,
Rememorează tot, cu voce calmă,
Are pămînt și spic strivit în palmă.

Încet se-ntoarce de sub orizont
Ca un soldat ce vine de pe front,
Nu-i obosesc nici jalea, nici mînia,
În bătălia pentru România.

Că țara l-a știut cu ea, mereu,
Sacru nesomn, cînd țării îi e greu,
Nimic din ce-i al nostru să nu piară,
De veghe, zi și noapte pentru țară.

Între încordare, luptă și tumult
Istoria i-a dat de lucru, mult,
Cuvîntul — dat poporului — uemindu-i,
La cirmă, treaz, își ține jurămîntul.

ADRIAN PĂUNESCU

NICOLAE CEAUȘESCU

văzut de contemporanii săi

Tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, și tovarășul Le Duan, prim-secretar al Comitetului Central al Partidului Celor ce Muncesc din Vietnam, semnînd Declarația comună româno-vietnameză.

«Ne bucurăm de succesele pe multiple planuri obținute de poporul român sub conducerea Partidului Comunist Român...»

«Nu există nici o îndoială că prin munca sa susținută, însuflețită, sub conducerea Partidului Comunist Român, în frunte cu scumpul nostru prieten și tovarăș Nicolae Ceaușescu, poporul dumneavoastră va îndeplini cu succes Directivele cu privire la dezvoltarea social-economică a Republicii Socialiste România, adoptate de Congresul al XI-lea al partidului.»

TODOR JIVKOV
Prim-secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist Bulgar, Președintele Consiliului de Stat al Republicii Populare Bulgaria

«În perioada prezenței noastre în țara dumneavoastră am avut posibilitatea să vedem direct succesele dobîndite în lupta pentru construirea noii societăți de către harnicul și talentatul popor român, sub conducerea Partidului Comunist Român, în frunte cu eminentul său conducător, tovarășul Nicolae Ceaușescu.»

KIM IR SEN
Secretar general al Comitetului Central al Partidului Muncii din Coreea, Președintele Republicii Populare Democrate Coreene

Întîlnire protocolară între tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, și tovarășul Todor Jivkov, prim-secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist Bulgar, președintele Consiliului de Stat al Republicii Populare Bulgaria, cu prilejul vizitei făcute în România.

Moment din timpul vizitei delegației de partid și guvernamentale a Republicii Populare Democrate Coreene: președinții Nicolae Ceaușescu și Kim Ir Sen răspunzînd ovațiilor sutelor de mii de cetățeni ai Capitalei.

«România ocupă astăzi un loc aparte în lume. Noi știm cît de mult este legată această politică de numele dumneavoastră, domnule președinte.»

dr. BRUNO KREISKY
Cancelarul federal al Republicii Austria

«Doresc să subliniez neobosita activitate personală a Excelenței Voastre în stabilirea legăturilor de prietenie cu alți conducători de stat și în promovarea cu intransigență a respectului față de principiile fundamentale ale conviețuirii între națiuni.»

ERNESTO GEISEL
Președintele Republicii Federative a Braziliei

«Permiteți-mi, în încheiere, domnule președinte, să vă exprim, în numele președintelui Republicii Franceze și al meu personal, înalta stimă, considerație și admirație pe care o manifestăm față de opera extraordinară pe care ați angajat-o în țara dumneavoastră și care a permis mobilizarea tuturor energiilor poporului dumneavoastră în extraordinarul efort de dezvoltare — al cărui efect l-am apreciat în mod concret în scurtul timp al vizitei noastre — în direcția obiectivului fundamental de a asigura creșterea nivelului de trai și deci bunăstarea poporului român.»

JAQUES CHIRAC
Prim-ministru al Republicii Franceze

Președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și președintele Republicii Gaboneze, Albert Bernard Bongo, oaspeți ai Institutului politehnic din București.

«Președintele Republicii Socialiste România și-a cîștigat un deosebit prestigiu internațional, arătînd calea care trebuie să ducă la construirea unui pod peste distanțele care despart națiunile dezvoltate de țările în curs de dezvoltare.»

FERDINAND E. MARCOS
Președintele Republicii Filipine

«...am putut să apreciem, domnule președinte, — și să nu vă fie cu supărare, ținînd seama de modestia dumneavoastră — că sînteți omul care cunoaște problemele lumii, această lume care, din nefericire, trebuie să recunoaștem, cunoaște necazuri de tot felul.»

ALBERT BERNARD BONGO
Președintele Republicii Gaboneze

«Foarte multă lume, căreia ne alăturăm întru totul, vede în dumneavoastră un conducător înțelept și curajos. Urmărim cu admirație și profundă stimă calitățile dumneavoastră deosebite de conducător al țării și al harnicului popor român, progresul multilateral al poporului dumneavoastră spre cele mai înalte culmi ale civilizației. În același timp, apreciem cu multă stimă rolul deosebit pe care îl aveți în realizarea unor adevărate legături de prietenie între popoare, pentru destindere și înlăturarea războiului rece în relațiile Est-Vest.»

HUSSEIN IBN TALAL
regele Regatului Hașemit al Iordaniei

«Aş dori, în acelaşi timp, să exprim respectul meu profund faţă de dezvoltarea remarcabilă din ultimii ani a ţării dumneavoastră în domeniile politic, economic, industrial, precum şi în cel cultural, pentru eforturile depuse de Excelenţa Voastră, domnule preşedinte, împreună cu întregul dumneavoastră popor, în vederea propăşirii României.»

HIROHITO
Împăratul Japoniei

«...rareori mi s-a întîmplat, în numeroşii ani de contacte diplomatice pe care le-am avut, să am o discuţie atît de importantă şi să cunosc opinii atît de preţioase cum sînt cele ale dumneavoastră asupra numeroaselor chestiuni pe care le-am discutat împreună. Aşa că, am o dată mai mult confirmarea părerii mele — şi cred că am avut dreptate să le spun colegilor mei, după încheierea convorbirilor de astăzi după-amiază — că aş putea aminti numele doar a două-trei persoane în lume care posedă o asemenea viziune ca a dumneavoastră, o asemenea înţelegere a lucrurilor ca cea pe care ne-aţi înfăţişat-o în această seară.»

HAROLD WILSON
Prim-ministru al Regatului Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord

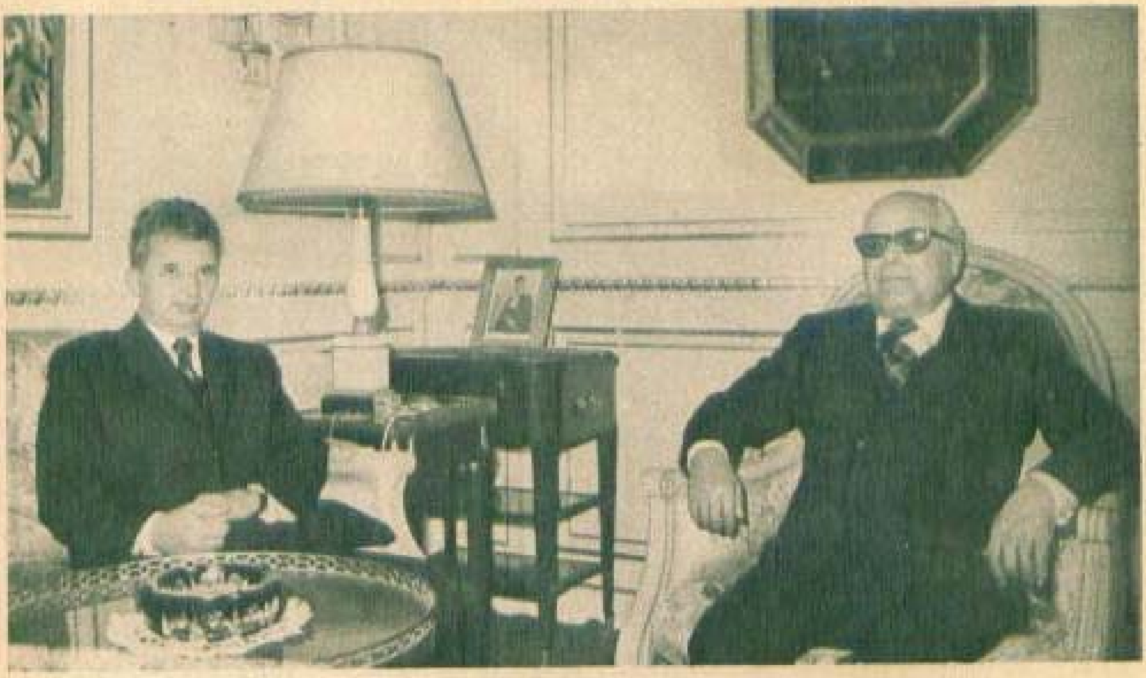
«Dumneavoastră, domnule preşedinte, sînteţi modelul intelectualului autentic. Acela care nu numai că posedă cunoştinţele teoretice, obţinute prin studiu, dar şi experienţa de bază a celui care a simţit în mod direct suferinţele poporului, experienţa aceluia care, din fragedă tinereţe, a militat pentru independenţa politică şi eliberarea socială a României.»

LUIS ECHEVERRIA ALVAREZ
Preşedintele Statelor Unite Mexicane

Preşedintele Nicolae Ceauşescu şi tovarăşa Elena Ceauşescu împreună cu împăratul Hirohito, în timpul vizitei în Japonia.

Convorbiri oficiale între președintele Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu, și președintele Republicii Tunisiene, Habib Bourguiba.

«Aș vrea să-l felicit pe domnul președinte pentru înțelegerea sa lucidă a situației internaționale actuale.»

ZULFIKAR ALI BHUTTO
Prim-ministru al Republicii Islamice Pakistan

«Ca președinte al Republicii Socialiste România, conduceți lupta poporului român pentru demnitate și prosperitate, în condiții pe care natura și istoria nu le-au vrut prea ușoare.

Noua viață culturală și dezvoltarea economică pe care ați atins-o nu lasă indiferent pe orice vizitator al frumoasei dumneavoastră țări.

În lume, politica activă pe care dumneavoastră o duceți în favoarea păcii și cooperării internaționale conferă României un meritat prestigiu.»

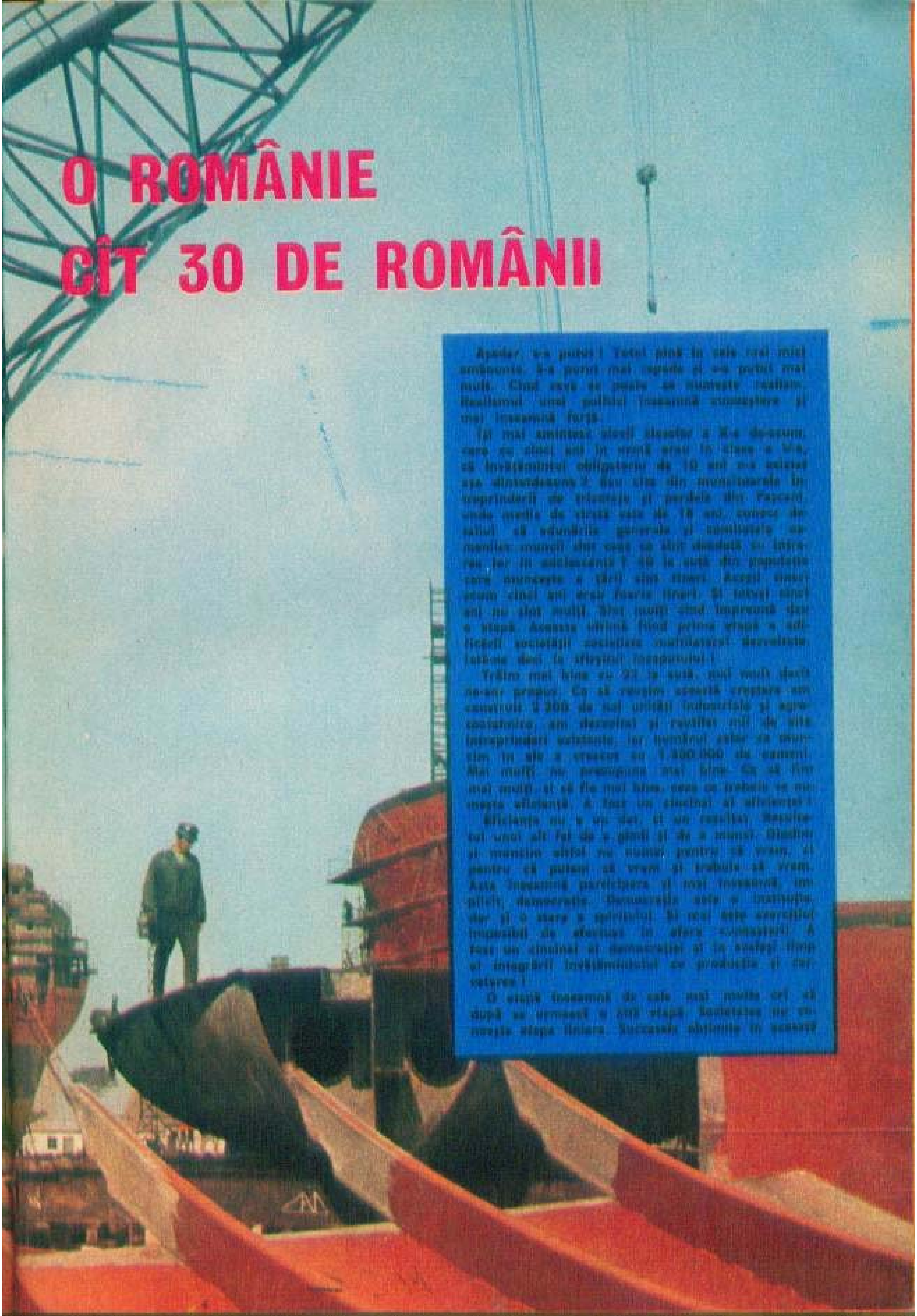
HABIB BOURGUIBA
Președintele Republicii Tunisiene

«Poporul turc urmărește cu satisfacție eforturile depuse de România pentru pace în lume și în Balcani, precum și dezvoltarea plină de elan a României, sub conducerea eminentului și valorosului om de stat Nicolae Ceaușescu.»

SULEYMAN DEMIREL
Prim-ministru al Republicii Turcia

O ROMÂNIE CÎT 30 DE ROMÂNII

Aşadar, s-a putut! Totul pînă în cele mai mici amănunte. S-a putut mai repede şi s-a putut mai mult. Cînd ceva se poate se numeşte realism. Realismul unei politici înseamnă cunoaştere şi mai înseamnă forţă.

Îţi mai amintesc elevii clasei a X-a de-acum, care cu cinci ani în urmă erau în clasa a V-a, că învăţămîntul obligatoriu de 10 ani s-a extins aşa dintr-odată? Sau cîte din muncitoarele întreprinderii de tricotaje şi perdele din Paşcani, unde media de vîrstă este de 18 ani, [conşi?] de faptul că adunările generale şi comitetele oamenilor muncii sînt ceea ce sînt [dedată?] cu intrarea lor în adolescenţă? 40 la sută din populaţia care munceşte a ţării sînt tineri. Aceşti tineri acum cinci ani erau foarte tineri. Şi totuşi cinci ani nu sînt mulţi. Sînt mulţi cînd împreună dau o etapă. Această ultimă fiind prima etapă a edificării societăţii socialiste multilateral dezvoltate. Iată-ne deci la sfîrşitul începutului!

Trăim mai bine cu 23 la sută, mai mult decît ne-am propus. Ca să realizăm această creştere am construit 2 300 de noi unităţi industriale şi agrozootehnice, am dezvoltat şi reutilat mii de alte întreprinderi existente, iar numărul celor ce muncim în ele a crescut cu 1.300.000 de oameni. Mai mulţi nu presupune mai bine. Ca să fim mai mulţi şi să fie mai bine, ceea ce trebuie se numeşte eficienţă. A fost un cincinal al eficienţei!

Eficienţa nu e un dat, ci un rezultat. Rezultatul unui alt fel de a gîndi şi de a munci. Gîndim şi muncim altfel nu numai pentru că vrem, ci pentru că putem să vrem şi trebuie să vrem. Asta înseamnă participare şi mai înseamnă, implicit, democraţie. Democraţia este o instituţie, dar şi o stare a spiritului. Şi mai este exerciţiul imposibil de efectuat în afara cunoaşterii. A fost un cincinal al democraţiei şi în acelaşi timp al integrării învăţămîntului cu producţia şi cercetarea!

O etapă înseamnă de cele mai multe ori că după ea urmează o altă etapă. Societatea nu cunoaşte etape liniare. Succesele obţinute în această

O ROMÂNIE CÎT 30 DE ROMÂNII

[illegible]

O ROMÂNIE CÎT 30 DE ROMÂNII

ultimă etapă se adaugă succeselor istorice pe care le-am obținut în întreaga perioadă a construcției socialismului, demonstrînd cu puterea evidenței justețea politicii marxist-leniniste a partidului nostru, care se călăuzește după concepția revoluționară a materialismului dialectic și istoric și aplică în mod creator, la condițiile țării noastre, legitățile generale ale revoluției și construcției socialiste, adevărurile universal valabile.

Știm deci că atunci cînd vrei să se poată, orice se poate. Vrem ca etapa următoare să fie cincinalul afirmării plenare a revoluției tehnico-științifice în România, al îmbunătățirii radicale a aplicării cuceririlor științei în producție, în întreaga viață socială. Congresul al XI-lea, care a intrat în istoria poporului nostru prin adoptarea primului Program al Partidului Comunist Român — carte fundamentală ideologică, teoretică și politică ce trasează linia strategică generală și orientările tactice pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea României spre comunism — a stabilit liniile directoare ale dezvoltării economico-sociale a țării pînă în 1990. Parte integrantă a acestui vast Program, noul cincinal 1976—1980, la realizarea căruia pășim în aceste zile, deschide în fața noastră însuflețitoare perspective de muncă și creație în serviciul cunoașterii, al fericirii, libertății și bunăstării.

Știm ce vrem, știm că putem! Și mai știm că putința se află în noi toți și în fiecare din noi. Fiecare din noi cei perfectibili. Azi putem mai mult ca ieri și mai puțin ca mîine. Cît de mult vom putea mîine? Depinde de noi și numai de noi. Cincinalul care începe ne investește cu datoria sfîntă de a putea totul, de a ne rafina gîndirea și de a o potența pînă la limita de unde putem vedea aici, la noi, adevărurile pe care știința nu le-a descoperit încă — plecînd firește de la cunoașterea minunatelor cuceriri ale revoluției științifice și tehnice — în scopul valorificării la un grad superior a tuturor resurselor naționale, a potențialului material și uman de care dispunem.

O cifră: 120 de noi centre urbane, orășenești. Un oraș e un oraș! 120 înseamnă fantastic! O altă cifră: 815.000 de apartamente. Numai în București se vor construi 155.000 de apartamente, adică aproape jumătate din fondul locativ existent în Capitală în 1948. Și o altă cifră: 1 000 de miliarde lei investiții, zălog pentru siguranța viitorului nostru. O mie de miliarde drept chezășie pentru apărarea demnității naționale. România va face un uriaș salt înainte. Depășind stadiul de țară în curs de dezvoltare, ne vom apropia de nivelul celorlalte state socialiste și al celorlalte state avansate din punct de vedere economic.

„Avem toate condițiile, afirma tovarășul Nicolae Ceaușescu la marele forum al tineretului, pentru a realiza cu succes toate prevederile viitorului cincinal. Dispunem de mijloacele materiale și umane necesare, ne bizuim pe hărnicia, capacitatea și elanul creator al clasei muncitoare, țărănimii și intelectualității, al tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, al întregului popor, care constituie factorul hotărîtor al tuturor realizărilor materiale și spirituale. Avem un program clar, o călăuză sigură și unică în Partidul Comunist Român, care își îndeplinește cu cinste rolul de forță politică conducătoare în înfăptuirea programului trasat de Congresul al XI-lea, al înaintării victorioase a României pe calea socialismului și comunismului".

Suportul moral al acestor cutezătoare obiective sîntem noi, oamenii, demnitatea existenței noastre de oameni între oameni și de națiune între națiuni. Etapa în care intrăm va marca un pas hotărîtor pe calea omogenizării societății, spre o societate a oamenilor muncii uniți, animați de aceeași voință, de aceleași interese și idealuri. Va fi realizat un vast program de sistematizare a orașelor și satelor și, în cadrul acestui delicat proces, se va avea în vedere desigur inclusiv deziderentul apropierii satului de oraș, a muncii fizice de munca intelectuală. Prevederea de a se realiza în fiecare județ o producție de minimum zece miliarde va constitui o adevărată revoluție în repartizarea forțelor de producție pe teritoriu, ceea ce va determina o puternică înflorire economico-socială a tuturor județelor și localităților țării, cu influențe directe asupra vieții întregii populații.

Știm totul fiindcă putem totul! Și putem totul fiindcă avem totul: un exemplu de urmat, activitatea neobosită a secretarului general al partidului, o țară liberă în care trăim liberi, o călăuză, materialismul dialectic și istoric, ce ne învață că nu există nici o latură a vieții și a naturii, a universului, care să nu poată fi cunoscută. Nu avem nimic de ascuns!

Sinceritatea, calitatea de a rosti răspicat adevărurile ce privesc existența noastră sînt o calitate a politicii partidului și totodată forța ei de neînvins. Sinceritatea înseamnă curaj. Curajul pe care ți-l dă certitudinea justeții convingerilor teoretice și a drumului parcurs. Programul partidului este un exemplu elocvent în acest sens. Cunoaștem de ce fonduri dispunem, cît trebuie să facem, ce trebuie să facem, unde trebuie să facem. Nici o omisiune. Iată limpezi direcțiile de urmat pentru creația literar-artistică, care trebuie să dea expresie activității tumultuoase a poporului și să ajute la formarea lui în spiritul umanismului revoluționar. Perspectivele dezvoltării și extinderii serviciilor către populație, inclusiv ale rețelei comerciale. Obligațiile sistemului de ocrotire a sănătății. Sarcinile învățămîntului de toate gradele în formarea cadrelor necesare înfăptuirii obiectivelor cincinalului. Unicul teren al acțiunii noastre este realitatea. În ea vom trăi și ea ne va determina după cum o vom clădi. Pentru că știm totul nu ne temem de nimic tocmai datorită culmilor de unde vom privi lumea de care dorim să ne apropiem cu dorința sinceră de a i ne alătura în efortul ei constructiv spre mai bine, spre mai frumos. Poate nici eforturile noastre nu ar fi atît de mari dacă n-am cunoaște greutatea urcușului și ascuțimea pantei. Abia în clipa cînd știm adevărul și perspectiva se limpezește lupta noastră capătă un sens.

NICOLAE CRISTACHE ■

memento la putna

Am urcat spre Putna lui Ştefan cel Mare sub lumina verii lui 1975 — anul celor cinci veacuri rotunde, prăznuite cu emoţie de toţi fiii acestui pămînt, de la marea, strălucita victorie de la Vaslui-Podul Înalt, cea care a consacrat, pentru istoria românilor, o epocă şi un nume.

Dacă geografic Moldova are un singur pisc, Ceahlăul, altitudinea ei istorică se hotărniceşte într-un punct de diamant, cel mai strălucitor din diademă : Ştefan.

Istoria e pămînt, ţărînă din care inundă, atît de bogate, grînele ce coc bobul acestei veri de la Nord — cu puritate vegetală — într-un receptacul prea delicat prin serafica lui artă ca să prepare pîine. Dar ţăranii pe care îi întîlneam pe aici, răspîndiţi între obcine, printre căpiţele de fîn ce închipuiau ciudate monumente druide, poartă în chip şi în strai — filologii pretind că şi în limbă — o nobleţe ce depăşeşte truda cu lutul, ridicîndu-se la prestigiul unui ritual. La Marginea, în preajma Suceviţei, aceşti ţărani transformă lutul tocmai în receptaculul de artă de care vorbeam. Printr-o oxidare delicată, al cărei secret ne scapă, ei transformă pămîntul într-un ogor al sensibilităţii şi gîndirii milenare, convertindu-l în formele fixe ale ulciorului şi străchinii de lut ars — celebra ceramică neagră, faima acestei zone a Rădăuţilor. Dar la Popăuţi, la Miliuţi sau Huşi, discurile cu strălucire de smalţ persan, ce trag brîie în jurul ctitoriilor lui Ştefan, îşi pierd parcă sursa, par a se abstrage din acelaşi lut din care astăzi inundă grînele. Care e lutul cel adevărat ? Care munţi dau cea mai autentică piatră în care s-a încifrat gîndul nostru milenar, ridicat, într-o primă ipostază a sintezei, de Ştefan ? Trăsura de unire sînt oamenii pe care îi regăsim pe aceleaşi cîmpuri şi care răspund cu aceeaşi „bineţe" salutului nostru turistic. Pămîntul negru, chiar şi inundat de grîne aurii, miroase a ceramică neagră de Marginea, munţii negri de brazi sclipesc ca smalţurile Voroneţului, piatra, constituindu-se în culmi de cetăţi, anunţă Putna.

Intrăm în fortul natural al unei pîlnii montane, folosită cu geniu arhitectonic de voievod ca să-şi ascundă în eternitate şi să-şi pună în pagina prezentului zidirea. Zimbrul a fost prins de înaintaşul său şi transformat în emblemă. Privindu-l, ţi se pare că a zburat în salturi, din Maramureş, peste toată cununa Carpaţilor, luînd un reflex de aur din Apuseni, un plus de cerbicie din Făgăraş, o încordare aspră de la cotul Carpaţilor. A fost acest domn, aşa cum ni-l consacră zimbrul, timpul, ca şi elogiul României contemporane, cel mai mare voievod al acestui pămînt, un „mare voievod al Moldovei şi al tuturor românilor".

Putna nu are policromia Voroneţului, nici magnificenţa arhitectonică a Dragomirnei, nici tăietura severă în culoare şi linie a Arborei, dar are din toate o valenţă — duhul lui Ştefan. E întrupat în ziduri, într-o lespede, într-o candelă — argintăria fină datorată unui meşter necunoscut. Pornim de la acest minim elogiu în metal preţios, mărturie a unui anonim şi multiplu elogiu care s-a ţesut

(Continuare în pag. 24)

ASTFEL TRĂIESC, ASTFEL ÎNVAȚĂ, ASTFEL MUNCESC COMUN

O femeie înaltă, frumoasă. Are 35 de ani, se numește Elena Verona Burtea și este secretara Comitetului de partid al celei mai mari fabrici de confecții din țară: Întreprinderea de confecții și tricotaje-București. N-o spune, are un fel de reținere, parcă, în fața cuvintelor mari, dar viața ei nu a fost altceva decît muncă. Și nu orice fel de muncă. Ci una direct productivă! De la început a gîndit așa și de începutul acesta o leagă amintirea unei experiențe pe care astăzi o trăiesc sute de mii de tinere. Terminase liceul. Părinții, din comuna Selaru, județul Argeș, se așteptau ca fata lor, bacalaureată, să facă o meserie demnă de pregătirea ei. Eventual să fie funcționară, așa cum se obișnuia pe atunci, prin 1958. Tînăra de 18 ani a preferat însă să vină la București, la „Apaca", fosta denumire a fabricii, și să se angajeze muncitoare necalificată. În trei luni se califică și devine o muncitoare excepțională, ajungînd să lucreze la un grup de 6 pînă la 12 mașini, ceea ce, acum ca și atunci, reprezintă un record. Ca liceană fusese bună la carte, și are ocazia să-și verifice în continuare calitatea aceasta, întrucît întreprinderea o trimite ca bursieră la facultate, la Institutul politehnic din Iași, unde urmează chimia industrială, secția de tehnologie chimică organică. Întoarcerea la fabrică, stagiatura, numirea ca șefă a unui atelier. Ani de lucru intens, de cunoaștere și însușire a tuturor problemelor fabricii, de data aceasta din perspectiva, cu posibilitățile, dar și cu răspunderea unui cadru tehnic. În 1969, cînd un lot destul de numeros de specialiști intră

în cadrul sectorului de ...
dinamiza activitatea aces...
tea corespunzătoare exig...
trii textile moderne, ...
— În cadrul Centrului de ...
tarea îmbrăcămintei — ...
mărirea și îmbunătățirea ...
fortului pe care îmbrăcă...
tătorului. A plîns atunci...
ducerea întreprinderii, u...
serios problema rămîneri...
în fabrică. Și asta pent...
fapt, ce trebuie să fac ...
să-mi spună cu exactitate ...
de necunoscut am crez...
du-mi un concediu medi...
tru a-mi face o operație ...
apărat necesar să o fac ...

COMUNIȘTII

în cadrul sectorului de concepție, pentru a dinamiza activitatea acestuia și a-i da calitatea corespunzătoare exigențelor unei industrii textile moderne, devine responsabilă — în cadrul Centrului de cercetare și proiectarea îmbrăcămintei — cu verificarea, urmărirea și îmbunătățirea calității și a confortului pe care îmbrăcămintea îl oferă purtătorului. A plîns atunci... „M-am dus la conducerea întreprinderii, unde am pus foarte serios problema rămînerii mele mai departe în fabrică. Și asta pentru că nu știam, de fapt, ce trebuie să fac și nici alții nu știau să-mi spună cu exactitate, iar teama aceasta de necunoscut am crezut că o rezolv luîndu-mi un concediu medical de trei luni pentru a-mi face o operație pe care nu era neapărat necesar să o fac cu atîta grabă. Apoi m-am răzgîndit, mi-am dat seama că toată purtarea asta nu era altceva decît un moft femeiesc și am strîns, singură, o bibliografie cît mai cuprinzătoare, după parcurgerea căreia nu a fost greu să văd că măsurarea cu centimetrul a modificărilor suferite de un produs nu era nici pe departe o metodă de lucru cu prea multe șanse de valabilitate. Era greoaie, ineficientă, prea tradițională, și nu ne ajuta să ieșim prea mult în întîmpinarea pretențiilor și gustului din ce în ce mai ridicat al oamenilor față de îmbrăcămintea pe care o cumpără. Ceea ce trebuia să facem noi era stabilirea dimensiunilor tricotajelor după un anumit număr de purtări și spălări, pentru a putea definitiva tehnologia de finisare a acestor produse. Procedeul vechi presupunea un timp prea îndelungat de experimentare, așa încît pe baza studiului unui foarte mare număr de produse și încercări au fost delimitați niște coeficienți de siguranță care, aplicați la media modificărilor apărute după prima spălare, puteau indica tendința acestor modificări. Aplicarea metodelor de analiză statistico-matematică a dus, atunci, nu numai la o deplină siguranță a concluziilor cercetării și la reducerea cu peste 70 la sută a timpului afectat acestor lucrări, dar și la o reducere a devalorizării produselor încercate".

După cum spuneam, acum inginera Elena Verona Burtea este secretara Comitetului de partid al întreprinderii. Este, cu alte cuvinte, din nou un om de producție. Dar grijile ei sînt acum mai multe, pentru că în afara faptului că atenția ei trebuie să fie distributivă, să se oprească întotdeauna acolo unde și cînd trebuie, veghind la desfășurarea activității întregii întreprinderi, relațiile cu oamenii au devenit mai complexe și s-au multiplicat. Cum arătam, anii de după facultate au obligat-o la o adevărată reprofilare, într-un domeniu nou, pe care l-a luat în stăpînire — ce-i drept, după o anumită ezitare — cu un curaj de bărbat. Pe oameni îi place să-i abordeze la fel, cu un stil pe care îi place să-l denumească „frontal". Pe muncitoarele tinere le ajută să-și termine studiile, și peste 400 dintre acestea urmează liceul, iar altele au reușit la facultăți, la seral sau fără frecvență. Își vede repetată biografia în viața acestor tinere fete, care alcătuiesc de fapt majoritatea muncitoarelor din întreprindere. Le vede muncind, muncind cu nădejde, și asta îi place. Mai spune că le știe ducînd o viață cinstită și civilizată, și asta îi place desigur iarăși, și nu scapă nici amănuntul că fetele acestea nu numai că muncesc și învață, dar știu să se și îmbrace frumos, chiar foarte frumos. Este de-a dreptul încîntată cînd printre muncitoarele acestea descoperă și unele care au venit din comuna ei, sau din cele învecinate: Glogoveanu, Sîrbeni, Grația. Nu este, într-adevăr, nici un secret că mulți dintre țăranii noștri se laudă că au fetele confecționere sau tricotoare la „Apaca". „Mai mult, îmi spune, mulți dintre ei au încă în sînge deprinderea de a ur-

mări copilul chiar și după ce acesta a început să meargă destul de binișor în viață pe propriile-i picioare. Pesemne dintr-o nevoie de a avea dovezi și certitudini, de a ști că totul merge bine, că pot trăi împăcați și munci pentru copiii care, la rîndul lor, nu-i fac de rîs. Primesc uneori asemenea vizite în care oamenii vin temători și bănuitori, dar pleacă liniștiți, cu asigurarea că nu au nici un motiv să-și facă griji". Așa cum se vor fi îngrijorat și părinții ei la începutul acestei vieți într-adevăr de muncă — a inginerei Elena Verona Burtea — o ingineră, o secretară de partid, o femeie înaltă, frumoasă.

*

Întîmplarea pe care-o povestesc începe în urmă cu un deceniu și mai bine, pe șantierul Hidrocentralei de la Bicaz. Venise aici, la muncă și la meserie, un oarecare Aurel Alexa, din Slătioara. Un băiat muncitor și cuminte, cu patru clase elementare. Neștiind cu ce să înceapă, într-ale vieții și ale șantierului, a fost repartizat în echipa meșterului Ștefan Țîmpea. Acest Țîmpea se bucură de renumele că poate, cu echipa lui, să scoată meseriași buni și oameni întregi, mai ales, din orice fel de oameni. La Alexa nu prea era mult de lucrat fiindcă tînărul, cum spuneam, se ținea de treabă. Dacă nu progresa pe măsura bunăvoinței, era din pricină că patru clase elementare, oricum ai privi situația, nu ajung nici pentru o slujbă măruntă, de băgător de seamă, de om de ajutor, ori de ceva din toate acestea. Aurel venea dintr-o familie care făcuse tot ce știa pentru mulții ei copii, dar, cum se-ntîmplă uneori, prea multe părinții n-au știut să le dea. Într-o zi merge deci Alexa la meșterul Țîmpea și-i zice: „Ajută-mă, nea Fănică, să termin elementara. Te mai rog să mă ajuți cumva să fac doi sau trei ani într-un an, fiindcă simt că pot". Maistrul vorbește cu echipa, ca să vadă ce cred ai lui, vorbește apoi cu directorul unei școli, îl sprijină pe băiat să învețe și astfel Aurel Alexa încheie șapte clase.

O istorie, se spune, începe să fie frumoasă dacă se repetă de trei ori. Vine, prin urmare, din nou la meșter Alexa și-i zice: „Nu-i așa, nea Fănică, nu-i așa că nu te-am dezamăgit? Ajută-mă să termin și liceul. Din echipa lui nea cutare, au hotărît pentru vreo trei să aibă după-amiaza liberă, să meargă la seral. Poate se aranjează și pentru mine". Firește, Ștefan Țîmpea a vorbit cu echipa și echipa a fost de părere că Aurel are cap pentru învățătură. Dimineața, tînărul muncitor necalificat muncea la străpuns tunele și galerii, după-amiaza mergea la școală. Dormea în barăcile tinerilor de la Bicaz, mînca pe banii munciți de el la cantina șantierului. Nu era chiar simplu să te ocupi de matematici, după ce trăgeai opt ceasuri și mai bine la piatră, dar — la drept vorbind — nici prea complicat. La șaptesprezece ani nici un lucru nu e din cale afară de complicat. Și apoi, mai era și echipa, era și meșterul Țîmpea care înțelegea totul, erau și profesorii, care știau de unde este și ce stofă are fiecare. Terminînd liceul, vine Alexa la nea Fănică și-i cere sfatul: să încerce la o facultate sau nu?

Ștefan Țîmpea adună, bineînțeles, echipa într-o ședință în toată regula. Chestiunea prezenta unele detalii delicate. Și printre ele, unul foarte delicat: singurii oameni care ar fi putut să-l țină pe băiat, cu haine și ce mai era nevoie, la facultate erau ei, echipa lui Aurel Alexa. În acest sens au pus problema la ședință Constantin Tătaru, Vasile Manole și, cum se scrie în procesele verbale, alții. Adică vreo douăzeci de oameni.

Aurel a urmat cursurile Facultății de mecanică a Institutului politehnic din Iași. Pe toată durata studiilor, pe lîngă bursă, a primit din partea echipei sale o sumă de bani, ca să aibă de cărți, de îmbrăcăminte și de viață studențească. Au pus mînă de la mînă tații de familie, ca fiul lor Aurel să devină inginer. Ședința despre care am amintit mai sus a fost consemnată în darea de seamă a organizației de bază P.C.R. ca „adunare de partid deschisă".

În vacanțe, studentul Alexa se întorcea la Bicaz și, numit de nea Fănică maistru la un lot, cîștiga ceva bani ca să-i trimită acasă, maică-sii. Pentru ca frații lui cei mulți să aibă cele de trebuință la școală. Aceasta a fost una din lecțiile pe care comunistul Alexa a învățat-o de la comuniști, de la tovarășii săi de muncă.

Cea de-a doua întîmplare pe care vreau să o povestesc se petrece pe parcursul mai multor ani la Sinaia, la Întreprinderea de mecanică fină. Aici, prin '50—'51 se angajează ca tehnician metalurg un tînăr pe nume Cornel Georgescu. Viața potrivește astfel lucrurile ca tocmai în aceeași perioadă să vină acolo directorul Aurel Boghici.

Trec niște ani și Cornel Georgescu observă că începe să se numere printre oamenii vechi ai uzinei. E tehnolog, se ocupă de proiectarea proceselor tehnologice la cîteva produse de mare performanță tehnică, e primit în partid. În 1962, cînd intră în partid Cornel Georgescu, directorul Boghici are aproape cincizeci de ani. Peste directorul Boghici, anii și evenimentele au trecut mult prea repede, mult prea furtunos ca să se fi putut gîndi să-și completeze studiile și cu o facultate. E o chestiune pe care preferă să n-o discute, dar iată că într-o bună zi, cam imediat după ce Cornel Georgescu e confirmat membru al P.C.R., Aurel Boghici trece prin atelierul de proiectare și, parcă printre altele, îl întreabă pe acesta de ce nu se înscrie la un institut politehnic. „Nu mi-a spus-o direct, zice Cornel Georgescu, pentru că directorul nostru e un om cu un tact desăvîrșit, însă mi-a vorbit astfel, încît nici un fel de frază spusă direct n-ar fi avut o forță

de convingere mai mare. In 1967 am terminat facultatea de mecanică la Brașov. Cred că el mi-a spus cam așa: «De ce nu încerci, Cornel dragă, să faci și ceva în plus peste ce știi să faci acum? Tu ai posibilități.» Astăzi, pentru că m-am gîndit mult la îndemnul lui, gîndesc în felul următor: un comunist adevărat realizează deplin posibilitatea pe care el, ca om și ca profesionist, o reprezintă pentru societate. O idee foarte dragă mie, pe care însă i-o datorez directorului Boghici".

Cea de-a treia întîmplare are în centrul ei personalitatea unui cadru didactic universitar, de asemeni inginer. E vorba de conf. dr. ing. Dan Teodorescu, cel mai vestit inventator din întreprinderea „Electromotor" din Timișoara și, fără îndoială, unul din cei mai prestigioși inventatori români de azi. Cartea de vizită a inginerului Dan Teodorescu cuprinde peste 130 de lucrări publicate, din care peste 50 de brevete de invenții omologate în țară și în afara hotarelor țării, în S.U.A., Japonia, R.F.G., Italia, Franța, Elveția. In anii 1968 și 1972, două din invențiile sale au fost distinse cu Marea medalie de aur la saloanele internaționale ale inventatorilor de la Viena și Köln. Trebuie să adăugăm că Dan Teodorescu e încă foarte tînăr — are 48 de ani — și că în 1958, cînd a primit Premiul de stat pentru realizarea Mașinii de echilibrat rotorul electromotoarelor era chiar cu aproape douăzeci de ani mai tînăr ca azi.

Cursul de electrotehnică al conferențiarului doctor Dan Teodorescu — fiindcă la el vreau să mă refer — are o particularitate. In acest curs sînt tratate cu prioritate unele capitole, sau, mai exact, acele capitole unde în electrotehnică progresele au fost mici sau puțin semnificative. Iată un caz mai rar, nu numai în istoria Institutului politehnic din Timișoara, ci în istoria învățămîntului nostru superior: un curs al „petelor albe" din știință, un curs pentru stimulat instinctul, vocația, talentul de inventator. Comunistul, aflat într-un punct remarcabil al vieții sale profesionale, se simte pe deplin realizat numai dacă află între studenții săi discipoli, numai atunci cînd poate să transmită studenților săi învățătura și metoda sa științifică.

*

In toate aceste întîmplări e vorba de învățătură. Cel puțin, despre asta se povestește: despre cum învață niște oameni și cum îi ajută aceștia și pe alții să învețe. Eroii întîmplărilor sînt membri de partid; cu vechime unii, mai tineri alții. Fiindcă sînt comuniști, e limpede că miezul celor trei povestiri nu privește doar învățătura cărții, ci pe aceea mult mai însemnată, a vieții. Și nu a unei vieți trăite oricum, ci în chip comunist, cu omenie și generozitate.

DUMITRU ELIADE
TUDOR OCTAVIAN
Fotografie de ELENA GHERA

LUMEEE, LUME!

O experiență unică. Îi aparține alpinistului Antonio Nicolosso, călăuză, care a coborît în craterul vulcanului Etna, cu ajutorul unei scări improvizate din bucăți de metal.
Iată-l în imagine, echipat special, coborînd prin lava cu o temperatură de 300 grade.

La 86 de ani, Charlie Chaplin a fost distins cu titlul de baronet de către regina Angliei. Cu prilejul acestui eveniment important din viața sa, Charlot a ținut să-și revadă cartierul copilăriei din Londra, pe care l-a părăsit la vîrsta de 10 de ani. „Casa noastră, povestește Charlie Chaplin, era situată între abator și fabrica de conservat castraveți. Și acum mai simt mirosul de oțet și aud tramvaiele cu cai". Fotograful l-a surprins arătîndu-i soției sale, Oona, numărul 287 din Kennington Road, unde și-a petrecut copilăria.

Acești ochelari de soare de forma unor aripioare nu sînt un capriciu al modei. Concepuți pe principiul storurilor venețiene, se pare că apără mai bine ochii de razele solare mai puternice și de vînt.

In urma unor săpături efectuate în Marsilia pentru construirea unui vast ansamblu de urbanizare, au fost descoperite vestigiile unei corăbii romane de acum 1800 de ani. Este o descoperire rară de acest gen, „pe uscat", epavele fiind scoase în majoritatea cazurilor de către arheologi cu metode foarte costisitoare, din fundul mărilor. În imagine, moment din timpul reconstituirii milenarei corăbii.

Pictură de MARGARETA STERIADE ■

obiceiurile de iarnă

Pe la 1647, mai precis în luna septembrie a acelui an, pastorul Andreas Mathesius din Cergăul Mic-Tîrnave protesta, într-un memoriu, împotriva „valachilor" care nu vor să învețe psalmii și continuă să cînte de Crăciun diavoleștile lor colinde învățate din strămoși. Indignarea prelatului nu era nicidecum de circumstanță, iar amănuntele pe care le consemnează cu privire la îndeletnicirea nu prea supușilor săi enoriași dovedesc că în cele trei secole care s-au scurs de atunci obiceiul în ansamblul lui s-a schimbat foarte puțin. „Valachii" s-au dovedit a fi de neînduplecat în această privință, ceea ce explică și faptul că astăzi dispunem de una dintre cele mai mari arhive de folclor și etnografie din lume. În cadrul acestui imens material, adunat prin grija și strădania atîtor cărturari ai noștri, obiceiurile de iarnă ocupă, fără îndoială, un loc privilegiat.

Sînt multe. O numărătoare poate ajunge la o cifră impresionantă. Explicația, în concordanță cu concluziile unor cercetări mai noi, pare să fie aceea că de-a lungul veacurilor creații ce au aparținut unor categorii astăzi dispărute ale folclorului tradițional s-au refugiat în obiceiul colindatului. Se pot stabili, astfel, legături între colinde și descîntece sau farmecele de dragoste, între colinde și vechile cîntece de șezătoare, cîntece de nuntă sau așa-numitele cîntece epice, care, mai ales în Transilvania, au invadat teritoriul manifestărilor legate de sărbătorile de iarnă. În această parte a țării, dealtfel, însăși „Miorița" nu apare decît sub formă de colind!

Prin număr, prin frumusețea muzicii și poeziei, colindele domină sărbătorile Anului nou. Iar acolo unde tradiția a fost păstrată mai bine, colindatul apare ca un măreț spectacol, de o deosebită solemnitate, antrenînd întreg satul. Colindă copiii, colindă tinerii, și chiar oameni ceva mai în vîrstă. Colindele copiilor sînt scurte, vestesc sărbătoarea, urează belșug în casa gospodarului și cer cuvenitele daruri. Prin Oltenia și Ardeal colindătorii ating, cu nuielele pe care le poartă anume, stîlpii porților, ai grajdurilor și ai hambarelor, grinda ca-

sei, sau scormonesc in cărbuni pentru a aduce bunăstare și noroc. Familiilor galo-latine, copiii le urau la fel: „gaudium et laetitia / sint in hac domo: / tot filii, / tot porcelli, / tot agni" etc. După cum arăta, încă în urmă cu un secol, G. Dem. Teodorescu în a sa culegere de „Poesii populare", colindele — din latinescul „calende" — reprezintă vechile veselii publice și superstițioase, organizate la începutul lui ianuarie sub numele de „festum calendarium"; „Religia, neputindu-le inlătura, sanctifică serbarea...". Substratul păgîn, care il indigna la 1647 pe pastorul Mathesius, a rămas însă vizibil pînă astăzi. Expresii ale unor mituri solare — în ciclurile de colinde cosmogonice — sau vehiculind legende despre oameni și îndeletniciri din trecut, colindele sint, totodată, o celebrare a poziției sociale a celui „colindat", o evocare a fazelor căsătoriei, a traiului fericit, a ocupațiilor vieții de familie. Dacă textele colindelor de copii sint general-valabile, colindele cîntate de tineri și maturi sint individualizate, pentru ca „gazda" să aibă impresia că se vorbește nemijlocit despre ea. Această individualizare a dus, firesc, la o mare varietate de tipuri de colinde, la o mare varietate de teme. În toată această diversitate și ramificație în care, poate, numai un ordinator electronic ar ști să pună definitiv lumină, este limpede însă că, vorbind în principiu despre tot și despre toate, colindele cîntă mai ales trei domenii din viața obștii sătești și a omului: viața gospodărească sub diferitele sale aspecte, puterea și frumusețea tinerilor, eroismul și iubirea văzute sub perspectiva unei căsnicii.

Foarte puține încep brusc. Este o regulă bine statornicită ca mai toate colindele să fie deschise prin versuri invocatoare. Acestea vor fi indicat, poate, la început sensul colindului și vor fi fost simboluri legate de anumite categorii de urări. Și astăzi, de cele mai multe ori, colindele încep prin „Florile dalbe, flori de măr!" sau prin atît de bine-știutul „Lerui-ler!" Dar astăzi, acestea sint simple podoabe poetice, și-au pierdut valorile și semnificațiile inițiatice și nu fac altceva decit să premeargă, ca niște formule a căror taină a rămas închisă, partea descriptivă, conținutul propriu-zis al colindului, în care se face apologul vieții idilice și prospere sau se derulează secvențele unei acțiuni eroice. La actul urării, cu care se încheie colindul, participă uneori grupuri destul de numeroase. Iată ce spunea Eugenia Gherasim, din Izvorul Alb-Neamț, despre „luarea cu cirdu" a întregului sat: „Eu m-am dus la Zaițu cu uratul. La noi au venit Ion al lui Prună cu Ion Ungureanu să mă ieie și pe mine, c-apoi eu știam ura. De la Zaițu a venit Unțanu cu femeia, ginerele lui Zaiț. Ne-am dus la Costică Ungureanu. L-am urat, și a mers și el cu femeia. Ne-am dus la Vasile Ungureanu, fieraru', a mers și el, dar el fără femeie. Ne-am dus la Alexandru Ungureanu, a mers și el, singur. Pe urmă am mers la Iordache Magdan, dar el n-au mers nici unul. Apoi ne-am dus la Ion Țăranu si-am urat, și-acolo era și Victor Roibu. A mers și el, și de acolo ne-am dus pe la Chiriliă Muntean și-a mers și el, cu Vergina, cu femeia lui. Și-apoi am mers la Scarlat Popa, fiul lui Lipiadu, și-a mers și el cu armonia. Și-apoi de la Scarlat am fost la Nicu Daraban, și-apoi a mers și el, și de acolo la Mihai Bărgăoanu. Acela n-a mai mers cu noi. Am mers la un învățător, era la noi unu, Revent, care acu-i la Secu învățător. A ieșit omul cu bani să ne deie, dar noi n-am primit. Că doar n-am luat de la nimenea bani!... De la Revent am fost la Mitică Nistor, la nașul meu. De acolo am fost la popa Vlad de l-am urat. Dar n-a ieșit popa deloc afară din casă. S-a făcut că n-aude, cînd eram vreo treizeci la poartă, adică la ferești. De acolo ne-am dus în Poiană, la Petrea și la Ilie Daraban și la Vasile Ungureanu al lui Năstase... Pînă ce uram, ei aprindeau lămpile și pregăteau ce aveau și ei de Anul nou... N-am primit bani, ne-a-mbiat în cîteva locuri, dar n-am primit. Noi ne-am dus de distracție, nu de bani!".

Un „tratat de veche agrotehnică", deci nu numai o simplă urare ci, probabil, un summum de indicații născute din însăși practica muncilor agricole, pare a fi „Plugușorul". O variantă mai veche, din Banat, se rezumă, de altfel, la relatarea succesiunii și desfășurării acestor munci, ritmul și rimele versurilor nefiind altceva decit simple mijloace mnemotehnice, al căror rost era acela de a-l ajuta pe ascultător să rețină mai bine scurta lecție de... agronomie. De la această formă, străveche, limitată ca valoare artistică, „Plugușorul" a evoluat devenind un adevărat poem și o adevărată „laudă a muncii". Intervenția exagerării artistice, a metaforelor de rară plasticitate, contribuie la crearea atmosferei unei lumi mitice, în care se desfășoară munca și viața gospodarului, a familiei sale. Ideea dobîndește o noblețe aparte din reliefarea plină de satisfacție a muncii împlinite de peste an, de la arat și semănat la seceratul griului și la coptul pîinii noi. Cod, îndreptar „manual", cu un rost bine definit — după cum se vede din cele mai vechi variante atestate — în cadrul obiceiurilor tradiționale legate de muncile agricole, „Plugușorul" a devenit astăzi mult mai „decorativ", ceea ce nu înseamnă nici pe departe pierderea „sincerității" cu care era practicat odinioară obiceiul, ci numai apariția unei — am putea spune — conștiințe artistice (și efect de psihologie colectivă) care-și face din optimismul robust, din umorul sănătos și tonifiant al versetelor „Plugușorului" mijloace pentru a atinge același scop:

urarea unui an bun, dorința de a inspira oamenilor încredere în anul ce vine — întotdeauna cu „semne de belșug" !

Așa cum repertoriul folcloric al ciclului sărbătorilor de iarnă nu este același pe întreg cuprinsul țării, practicarea uneia dintre cele mai răspîndite datini cum este aceea a „Plugușorului" nu se face nici ea uniform. Coexistă o mulțime de inițiative, de diferențe și de particularități locale, adeseori chiar de la sat la sat. În Sîrbeni-Teleorman, de pildă, se umblă cu „plugul" numai în dimineața Anului nou. „Ne pregătim cu cîteva zile înainte, zice Toader Bratu, cooperator. Cel mai greu, în ultimul timp, este să facem rost de boi. Pentru ei plătim un fel de chirie, plătim toți cîți ne stringem în ceată, adică vreo zece oameni. Unul ține animalele de jug, altul ține plugul, eu, cu un băiat mai tînăr decît mine, Gheorghe al lui Dorojan, spunem „urarea plugului", iar ceilalți fac zarvă, cu bicele și cu buhaiul. Bicele astea, harapnice cum le spune prin alte părți, ne iau destulă muncă, iar vîrfurile, ca să trosnească mai tare, le facem numai din fir de borangic. Noi nu ne costumăm special, este o cîntare a noastră, despre țărani, și nu e nevoie să ne îmbrăcăm ca paparudele. Dar boii și plugul îi înzorzonăm bine, numai crengi de brad, numai panglici și cordele !".

Mai mult decît în sud, în nord — și mai ales în Moldova — tradițiile folclorice legate de sărbătoarea Anului nou au ajuns pînă la noi ca niște grandioase spectacole populare, în care evoluează întreaga colectivitate sătească. Constituirea și echiparea cetelor de tineri cu măști și travestiri numeroase, știute și așteptate cu înfrigurare de către întreg satul, cere timp și, desigur, un deloc neglijabil simț al

inițiativei, spirit organizatoric. Pentru ca succesul „cetei" să fie cît mai sigur este necesară o împărțire cît mai judicioasă a rolurilor, de la *vătaf* și *urător* pînă la mascații „de umplutură". Măștile sînt confecționate, ca și costumele, cu toată discreția necesară, întrucît, odată apărute în scena mare a satului, se contează și pe elementul surpriză. Corvoada aceasta neștiută, repetată an de an, include în plus repetițiile pentru omogenizarea grupului, pentru învățarea ordinii de „intrare" și pentru a da tuturor dansurilor o calitate ireproșabilă. De unde se vede că amatorismul înseamnă, în asemenea împrejurări, ceva mai puțin decît am fi tentați să ne închipuim...

Dintre cetele de colindători cea mai complexă pare să fie aceea cunoscută sub numele de „Malanca", al cărei grup, foarte numeros, înglobează aproape toate măștile și travestiurile întîlnite în obiceiurile de Anul nou în această parte a țării. „Malanca" din Dănila, Rădăuți-Suceava, este înrudită cu „Turcii" sau „Hurta" din Bosanci, același județ, care în plus aduc o seamă de travestiri noi, o costumație de o mare bogăție și originalitate. Ca în mai toate alaiurile obiceiurilor de Anul nou din Moldova, personajele sînt împărțite în grupul „frumoșilor" și al „urîților". Cu costumația aceasta, mai ales a „frumoșilor", este o problemă, întrucît ea nu este numai frumoasă, dar și costisitoare. Fastul, risipa de culoare, mulțimea accesoriilor nu stau uneori în posibilitățile unui singur om și tocmai de aceea se poate spune că satul întreg contribuie, ca un scenograf colectiv, la reușita spectacolului.

Interesantă este, în aceste părți, și organizarea colindatului propriu-zis, al „mălăncuitului", al umblatului cu „turcii". În seara ajunului Anului nou vătaful strînge „turcii" la o „masă de adunare". Cu acest prilej, membrii cetei află cum a fost împărțit satul pe „sectoare", precum și vremea la care se presupune că va ajunge „banda" în respectivul sector. În fiecare sector al satului a fost aleasă din timp o gazdă care pregătește masa. Se pregătesc, cu totul, cinci mese : cea de adunare, cea de la miezul nopții, de dimineață, de amiază și de seară. În curtea gospoda-

Suită de obiceiuri de iarnă din Dobrogea
Pictură de ȘTEFAN SÎRBU ■

rilor unde se întind aceste ospețe se fac horă și joc, la care participă aproape toți cei din sectorul respectiv. Jocurile în aceste ocazii sînt cele obișnuite, de la hora satului. Dintre celelalte, jucate numai acum, o dată în an, foarte rar se întîmplă să lipsească jocul caprei. Potrivit părerii specialiștilor, vechimea acestei măști, frumusețea construcției și a jocului complex, în care muzica, pantomima, dansul și versul concură la închegarea spectacolului, conferă „caprei" un loc aparte în rîndul celorlalte măști. Oamenii din satele în care trăiește încă acest obicei nu sînt de altă părere. „Cea mai frumoasă piesă di teatru-i capra !", spunea Cobuz I. D. din Izvorul Alb-Neamț. „Capra-i cea mai frumoasă. Nu e petrecere în sat dacă nu se face capra !", spunea și D. Manole din Stănișești-Bacău, iar M. M. Gabor, din satul Butea-Iași, zice că „numai cînd îi boliște nu se face capra". Prilej de petrecere și voie bună, obiceiul acesta al jocului caprei aduce însă pînă în zilele noastre, ca un argument viu, faptul că datinele acestea prilejuite de schimbarea anului au urmărit să fie, paralel cu alte funcții pe care le-au îndeplinit, o „oglindă" a satului, un mod al lui de a se recunoaște în ceea ce este bun, dar și de a încerca se elimine ceea ce a fost considerat rău și neavenit. Un fel de control, de „autoreglare" a unui organism social sănătos, așa cum s-a dovedit a fi întotdeauna colectivitatea satului românesc. Obiceiul la care ne referim se numește „capra bătrînă" și este cunoscută încă prin unele sate băcăoane. Capra „bătrînă", pentru că este înțeleaptă și cunoaște ca un bătrîn tot ce s-a petrecut în sat în decursul anului, este însoțită de 12 măști, întruchipînd fiecare o lună a anului. Măștile povestesc la rînd, fără prea multe ocolișuri, ca în strigările de primăvară din Ardeal și Banat, întîmplări reale, uneori petrecute — oricît de neplăcut ar fi — chiar în viața gazdei la care urează capra. Fiecare vers strigat de o mască este reluat de celelalte și rimat cu un alt vers, care îi deturnează sensul inițial, îi schimbă înțelesul logic. Datorită acestui procedeu, al versurilor acestora „în zigzag", adevărurile spuse nu supără, ci educă în cel mai deplin sens al cuvîntului, ajungînd destul de atenuate și devenind chiar de neînțeles, pînă la urmă, pentru ascultătorul neavizat.

Toate aceste obiceiuri, care topesc în substanța lor și încorporează și pe cele al căror nume doar îl amintim — „căluții", „ursul", „irozii" etc. — fac din Moldova o adevărată comoară folclorică și etnografică în comparație cu satele din celelalte părți ale țării. Dar față de orașe? Să încercăm a nu ne părea exagerată o asemenea întrebare și să rememorăm împreună că, dintotdeauna, „contaminările" de genuri și specii în cadrul aceluiași tip de manifestare au fost frecvente, iar obiceiurile de iarnă, manifestări legate de cultul străvechi al fertilității pămîntului, oferă ele însele destule exemple în acest sens. „Transferul" a fost, în aceste cazuri, o noțiune cît se poate de potrivită, dar transferul acesta, exprimînd o operație dictată, la un moment dat, de un anumit gust, nu poate însemna deocamdată strămutarea la oraș a unor obiceiuri care s-au născut și și-au găsit cadrul potrivit la sate. În ciuda unor opinii entuziaste care au fost exprimate, adevărul este că orașele stau încă, în această privință, în umbra satelor. Un alai de „Plugușor" printre blocuri pare încă, vorbind cu toată sinceritatea, un act artificial, puțin forțat, regizat ca să fie „obicei de iarnă". După toate aparențele, colindele vor avea, poate, mai multe șanse, în special colindele de copii, fără „individualizări". Poate și măștile... Soluții sînt greu de dat. Mai bine-zis sînt imposibil de dat. Orașele noastre sînt însă prea vitale, primele generații de țărani stabiliți în aceste orașe își plătesc încă apartamentele proprietate personală, n-au uitat de unde au venit, așadar factorul primordial — uman — există și odată cu el posibilitatea ca timpul să scoată forme și obiceiuri originale, pe care astăzi poate nici nu le bănuim.

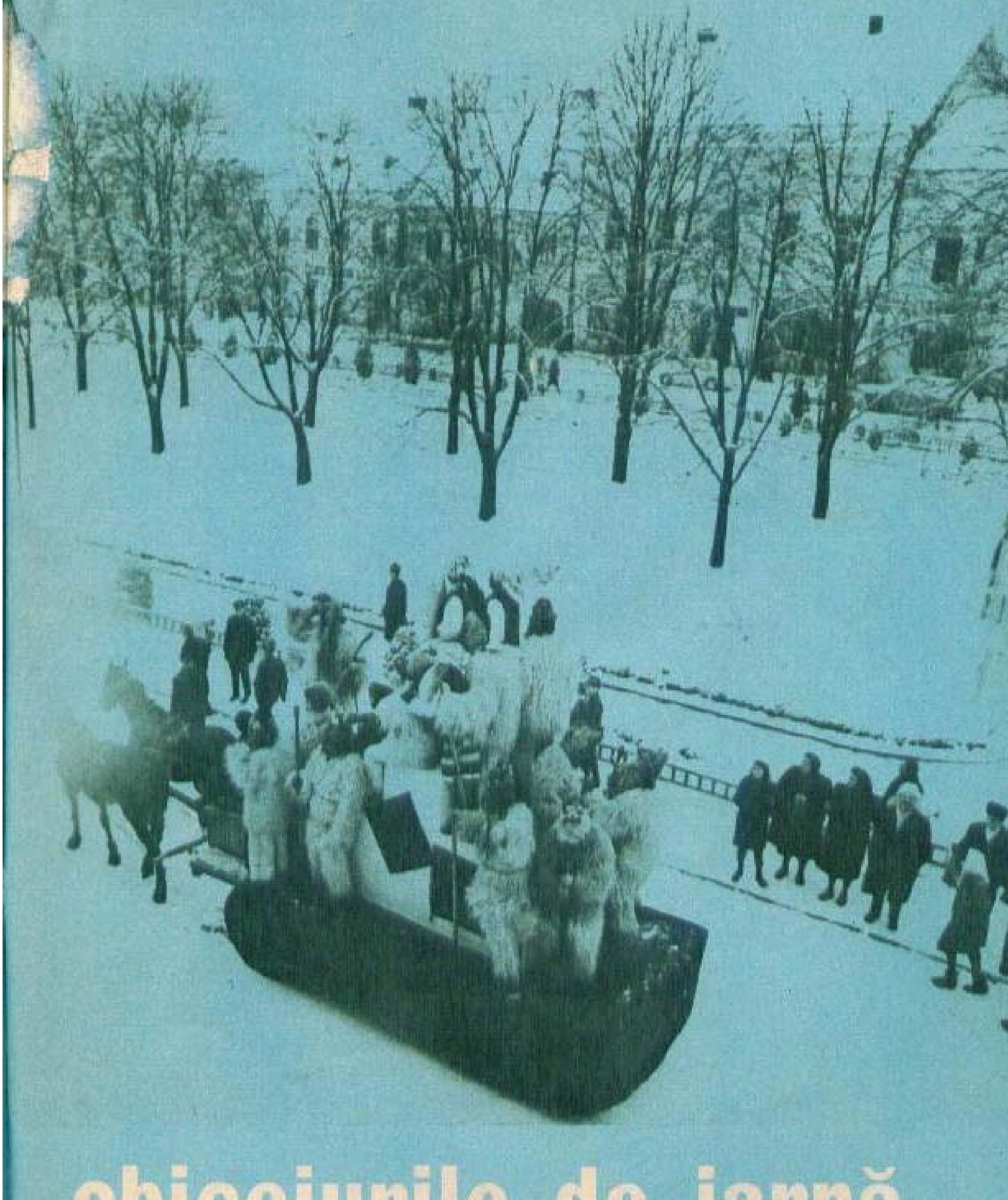
Pînă atunci, trebuie să ne reamintim că la toate ferestrele luminate din țara aceasta, în preajma sărbătorilor de iarnă, se cîntă și se urează un an bun. Trebuie să ne reamintim acest lucru, să spunem că este frumos și să fim mîndri de el. Știind că — fără a glumi deloc — n-a fost suficient să avem ierni în țară pentru a avea și obiceiuri de iarnă, ci au trebuit oameni: aceia care au fost, aceia care sînt. Întrepătrunderea vîrstelor și continuitatea lor amintindu-ne iarăși că între urările Anului nou cea mai de preț pare să fie sănătatea, rodul pămîntului, dar și copiii care să-l stăpînească, împlinindu-l ei înșiși.

DUMITRU ELIADE ■

— G. Dem. Teodorescu, „Poesii populare".

— N. Jula, V. Mănăstireanu, „Tradiții și obiceiuri românești".

— „Istoria literaturii române", tratatul Academiei, vol. 1.

obiceiurile de iarnă

(Urmare din pag. 13)

în timp și peste timp pînă la catifeaua venețiană brodată cu fir de aur pe care o ținem în palmă. Putna nu se poate ține în palmă, o ține țara toată. Dar această catifea pe care o cercetăm la Putna, desprinsă de pe lespedea voievodului, îi poartă într-un colț portretul, iar portretul începe într-o palmă, într-o miniatură sau în cîteva cuvinte: „Fost-au acestu Ștefan vodă om nu mare la statu... întreg la fire, nelenesu, și lucrul său îl știia a-l acoperi și unde nu gîndiiai, acolo îl aflai... Și unde biruia alții, nu perdea nădejdea, că știindu-se căzut jos, se rădica deasupra biruitorilor... Iară pre Ștefan vodă l-au îngropat țara cu multă jale și plîngere în mănăstire în Putna, care era zidită de dînsul"...

Cum și-a zidit, cu nouă ani înainte de Podul-Înalt, mănăstirea? De fapt, ar trebui să ne întrebăm cum și-a zidit epoca, cum și-a clădit și ciuelat chivoturile pe care le-au purtat în palme el și fiii lui. „...Ștefan vodă cel Bun, cînd s-au apucat să facă mănăstirea Putna, au tras cu arcul Ștefan vodă dintr-un vîrvu de munte ce este lîngă mănăstire. Și unde au agiunsu săgeata, acolo au făcut prestolul în altariu... Și așa au fost făcut mănăstirea de frumoasă, tot cu aur polită, zugrăveala mai mult aur decît zugrăveală, și pre dinlăuntru și pre denafară, și acoperită cu plumbu"...

Ureche, Neculce și ceilalți sînt cronicari ai timpului și ai voinței marelui voievod, ce a știut să folosească mîna vremii, mîna muritoare a inșilor și generațiilor pentru a eterniza un singur nume, ce se confundă cu al Moldovei. Ne-o mărturisește cartea de la Humor, care prin „Io Ștefan voievod, domn al țării Moldo-Vlahiei, a dat și a scris acest tetraevanghel cu mîna ieromonahului Nicodim", aceeași mînă care l-a fotografiat în aur chipul. Fotografia a rămas în pulbere de fluture scump, și ne sfiim s-o spulberăm cu răsuflarea. Stă aici, în muzeul Putnei, sub placa groasă de cristal a uneia din multele vitrine ce închid aceste inestimabile dovezi ale unei epoci la care ne vom întoarce mereu. Epitrahilele, dverele, acoperămintele de morminte, epitafurile, ripidele, antimisele, cum și filele de pergament zugrăvite cu sînge vegetal și cu aur nu sînt numai documente, ci și proiecția legendară, plăci fotografice prin care, retrospectiv, încercăm să menținem o umbră. Ea e și mai intactă în noi, intactă ca și zidurile masive ale Putnei, ce abia reușesc să cuprindă mulțimea de pelerini veniți în zile de sărbătoare să aducă istoriei prinosul lor de recunoștință.

„În lucru de războaie meșter, unde era nevoie se vîrîa, ca văzîndu-l ai săi să nu se îndărăptieze, și pentru aceia raru războiu de nu biruia". Nebiruită rămîne însă nu numai biruința istoriei, ci o necurmată biruință de artă și de zidire. Ce reci odoare, și ce eterne! În fața antimiselor, ripidelor, gingașelor acoperăminte, ca și în fața ctitorilor tăiate în marmura veșniciei, cugetul se oprește cutremurat ca înaintea altitudinilor supreme. Sînt și ele înghețate, ca și piscurile Ceahlăului iarna, sau ca lacrimile de fir prețios ale Mariei de Mangop, sfîșiind fața verticală a brocartului și a vremii. Clipa supremă de orageneză a Moldovei o hotărăște în azur Ceahlăul. O urmează, consecutiv, clipele de artă, iar Putna și celelalte monumente moldovene compun diadema acestui trecut pe care-l moștenim și-l întregim.

„O, bărbat demn de admirat — exclamă cronicarul polon Dlugosz — întru nimic inferior grecilor eroici, pe care atît îi admirăm"...

Era, spune același, după bătălia de la Podul-Înalt, „cel mai vrednic să i se încredințeze... funcțiunea de comandant și conducător împotriva turcilor".

De atunci, de la Podul-Înalt, s-au împlinit, în anul ce l-am încheiat, cinci veacuri. Alte cinci veacuri rotunde — reverberînd în istorie ca și clopotul Putnei peste zarea Moldovei și a țării — se vor împlini, în '76, de la luptele de la Valea Albă, cînd voievodul, „cu toți oștașii mei împrăștiați ca să-și apere casele", a fost înfrînt. Înfrînt, deși înfrîngerea, spune cronica, s-a transformat fulgerător în victorie, oastea osmanilor părăsind țara în fugă, alungată de cei ridicați, sub steagul lui Ștefan, dintre „păstorii din munți și argați", neatîrnarea pămîntului și a oamenilor fiind strălucit salvată printr-o nouă și reducabilă filă de epopee care impune peste timp un mare nume. Am fost — toți fiii acestui pămînt — alături de el, în tot și în toate, și în victoria de la Podul-Înalt, și în înfrîngerea de la Valea Albă. Îl cinstim, de atunci, mereu, slăvind, sub vuietul de veche aramă al Putnei, reverberat sărbătorește peste țară, peste întinsele cîmpuri cu grîne și noi ctitorii, o epocă de glorie și frumusețe, a cărei strălucire diamantină se păstrează intactă în noi.

Vizitînd, acum cîțiva ani, mănăstirea Putna, la 500 de ani de la întemeierea lăcașului, tovarășul Nicolae Ceaușescu nota în cartea de aur a muzeului:

„Aceste locuri evocatoare care mărturisesc vechimea tradițiilor noastre de luptă, de cultură și civilizație sînt o adevărată școală de patriotism și încredere în forța poporului care, stăpîn deplin pe soarta sa, continuă astăzi glorioasele tradiții ale înaintașilor, construindu-și o patrie nouă, înfloritoare, socialistă."

ILIE PURCARU ■

CU GÎNDUL BUN

Nu ne-a fost dat și nici nu ne-am dorit
Un timp cu praznice și lenevie,
Noi aspre vremi avurăm de trăit,
Într-o măreață, aspră Românie.

Și timp de somn avurăm prea puțin
Bătrîni am învățat cuvîntul «roze»,
Noi am avut de umilit deplin
Comodități, înfrîngeri și nevroze.

Că am trăit mai bine decît cei
Ce ne-au premers, nu este nici o taină,
Dar n-a fost lux, ci strictul necesar,
O casă și o pîine și o haină.

Acum, se schimbă anul, cețuri sînt,
Ninge puțin și mai ales la munte.
Aburi ca dintr-un cal ies din pămînt,
Aerul țării a-nceput să cînte.

Iar noi, care ne-am învățat muncind,
În aspra bătălie pentru țară,
Ne-nduioșăm de-un regăsit colind
Și-ncepe-o lacrimă în ochi să doară.

Viața încet, încet, trece și ea,
Cu vreme caldă sau cu soartă rece,
Dar alta e problema cea mai grea:
Nu viața trece, viața noastră trece.

Pe orologii cade Anul Nou
Ca un cutremur blînd, de gradul zero,
Ceață din ceață, repetat ecou,
Apus de soare-n flăcări, vis de Nero.

Pe munți — zăpezi; țăranii de la șes
Duc grija grîului, să nu se piardă,
Se nasc copii, pun întrebări, plîng des,
Colindătorii bat din poartă-n poartă.

Voi, frații mei, tovarășii mei buni,
Voi, ce păziți leagăne și morminte,
Voi, ziditorii viitoarei lumi,
Voi, aspri luptători ai muncii sfinte,

Acum, nu mai fiți aspri, acum dați
Credit copilăriei ce vă cheamă,
De toate ale zilei curățați,
Gîndiți-vă la Tată și la Mamă.

Și ochii voștri, care ard mereu
Spre-a nu se stinge Țara Românească,
De Anul Nou să ardă și mai greu,
Și-n niște lacrimi să se odihnească.

Degeaba am lupta dac-am fi răi,
Degeaba am zidi o altă lume,
Dacă ar locui-o cucuvăi,
Și strîmbi roboți ar sta să o consume.

Nu ne-a fost dat și nici nu ne-am dorit
Un timp cu praznice și lenevie,
Noi aspre vremi avurăm de trăit,
Într-o măreață, aspră Românie.

Dar noi, care clădirăm acest rost,
Cu sacrificii și cu aspră vrere,
Noi, înainte de orice, am fost
Oamenii buni ai unei alte ere.

Cu inimi bune, deci, contemporani,
Simțind ce trecătoare ni-i solia,
E ora să ne spunem «La mulți ani!»
Și gîndul sfînt «Trăiască România!»

Pentru că noi, ce sîntem trecători,
Din trecere făcurăm țării zestre,
Știind odată și de-un veac de ori:
Țara nu trece, ea de-a pururi este!

ADRIAN PĂUNESCU ■

CUTEZĂTOARE ÎNĂLȚIMI DOMINATE DE OMUL NOU CETĂȚEAN AL MARILOR RĂSPUNDERI

România, vatra noastră străbună de aspirații și împliniri, a intrat sărbătorește pe cea de-a 28-a treaptă a destinului său de republică.

28 de trepte — ani de zidire neîntreruptă a României socialiste.

La scara istoriei acești ani pot părea doar clipe. Pentru realitatea noastră contemporană, acest salt peste timp dă împlinirilor noastre, care au fost vis și luciditate, dor și mîndrie, cutezătoare înălțimi dominate de omul nou, constructor al societății socialiste multilateral dezvoltate, cetățean al marilor răspunderi. Și cînd spunem aceasta ne gîndim la tot ce am înfăptuit dar, îndeosebi, la ceea ce vom înfăptui.

Acest **vom înfăptui,** măsurat pentru timpul ce vine, prospectat lucid, științific, temerar, ne dezvăluie mersul înainte al Republicii, viitorul cetățenilor săi. Viitor care nu este decît unul singur: înfăptuirea socialismului și comunismului pe pămîntul României.

Au existat în această istorie a vîrstei republicane a țării evenimente de mare semnificație pentru dezvoltarea politică, economică, socială și culturală a patriei.

Ne vom opri la unul singur. Evenimentul care a intrat ca o bornă de hotar în istoria noastră: Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român. Marele forum al comuniștilor care a adoptat primul Program al partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. Cartă ideologică fundamentală a partidului, în acest program unitar își găsesc răspuns clar, fundamentat științific, toate marile probleme care privesc munca și lupta poporului român, dezvoltarea viitoare a țării.

Așa cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, Programul Partidului Comunist Român este «o orientare generală științifică, marxist-leninistă, pentru întreaga activitate pe plan național și internațional a partidului și poporului nostru. El stabilește linia generală de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare pe calea comunismului în România, de participare activă a țării noastre la viața internațională, la lupta pentru transformarea, pe baze noi, a omenirii, pentru făurirea unei lumi mai drepte și mai bune, a unei lumi a păcii și colaborării între toate popoarele».

Schiță pentru un portret al eroismului muncii.

Același forum al comuniștilor a adoptat Directivele privind dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1976-1980 și liniile directoare ale dezvoltării economico-sociale a țării pînă în 1990, precum și Normele vieții și muncii comuniștilor, ale eticii și echității socialiste.

Aceste importante documente deschid largi și luminoase perspective spre viitorul poporului și al țării. Ele sînt măsura strălucită a capacității partidului de a-și îndeplini misiunea de forță conducătoare a națiunii noastre socialiste, aflată pe drumul înfăptuirilor revoluționare pentru împlinirea celor mai înalte aspirații de progres, bunăstare și civilizație.

De la tribuna Congresului, secretarul general al partidului a adresat o înflăcărată chemare tuturor cetățenilor patriei: «Am adoptat în aceste zile hotărîri de importanță istorică... Acum este necesar să trecem cu hotărîre la muncă în toate domeniile de activitate, pentru realizarea în cele mai bune condiții a tuturor hotărîrilor care vor asigura ridicarea patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație socialistă».

Răspunsul națiunii a fost limpede: înfăptuirea Programului, a Hotărîrilor Congresului al XI-lea a devenit cauza întregului popor. Că este așa ne stau mărturie strădaniile neobosite, munca încordată care au marcat anul 1975, primul an de după Congres și ultimul din cincinalul recent încheiat, cînd s-au obținut remarcabile succese în toate domeniile vieții noastre politice, sociale și economice.

Toți cei ce muncesc pe acest pămînt al nostru și-au unit eforturile, și-au mobilizat întreaga pricepere și putere de muncă îndeplinindu-și cu spirit de responsabilitate îndatoririle de zi cu zi, la fiecare loc de activitate.

Pentru că, pe acest pămînt românesc tot ceea ce poporul creează prin munca sa îi aparține în întregime.

Am pășit într-un nou cincinal cu obiective și sarcini a căror împlinire ne dă deplin temei de mîndrie. Obiectivul fundamental: continuarea dezvoltării active și modernizării bazei tehnico-materiale a societății, în condițiile în care rolul determinant revine laturilor de ordin calitativ ale activității economice.

Dacă vrem să avem imaginea României anului 1980 va trebui s-o desprindem din semnificațiile cifrelor — jaloane ale prevederilor acestui nou cincinal. Să înțelegem ce însemnătate are faptul că, în procente, circa 33 la sută din venitul național este

alocat dezvoltării economico-sociale a țării; să transformăm în unități productive — obiective și capacități industriale și agrozootehnice — valoarea celor aproape 1000 miliarde lei, cît va fi volumul investițiilor; să vedem oglinda tuturor județelor țării, care în anul 1980 vor realiza, fiecare, o producție industrială de cel puțin 10 miliarde lei.

Să mai amintim pentru întregirea imaginii României ce o făurim între anii 1976-1980: dinamica producției industriale globale a țării va atinge, în raport cu anul 1970, un procent de 300 la sută; în agricultură se vor realiza producții medii anuale de cereale de peste 21 milioane tone; venitul național va crește într-un ritm mediu anual de 10,5 la sută, iar produsul social de 9 la sută; retribuția reală a lucrătorilor din economia națională va spori cu 18-20 la sută; cheltuielile social-culturale de la bugetul statului vor fi pentru o familie, în 1980, de 10 900 lei.

Chiar și numai din aceste cîteva referiri putem desprinde amploarea, complexitatea sarcinilor care ne stau în față în actualul cincinal.

Nu va fi nici simplu și nici ușor.

Dar stă în firea poporului român să nu pregete atunci cînd e vorba de propria-i soartă.

Hărnicia, cutezanța, forța de creație, spiritul de dăruire, de jertfă chiar, abnegația puse în slujba propășirii patriei îi sînt atribute cu care și-a scris, în milenara existență, istoria.

Cu atît mai mult se vor afirma aceste atribute acum, cînd înfăptuim o operă cu adevărat istorică ale cărei obiective răspund aspirațiilor sale fierbinți de a trăi și munci liber și cu demnitate, într-o țară liberă și demnă.

Fiecare dintre noi a înțeles și beneficiat în mod direct de faptul că obiectivul fundamental al politicii partidului nostru îl reprezintă omul, creșterea bunăstării sale materiale și spirituale.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu, în Raportul prezentat la Congres, arăta: «Scopul întregii noastre activități economico-sociale, țelul suprem al politicii partidului nostru, esența misiunii sale istorice de transformare revoluționară a societății și de făurire a noii orînduiri este ridicarea nivelului de trai material și spiritual al întregului popor, în concordanță cu necesitățile fiziologice științific determinate și cu necesitățile spirituale generate de progresul neîntrerupt al cunoașterii umane».

În acest principiu de luptă al partidului, fiecare cetățean al țării, fără deosebire de naționalitate, vede chezășia propriei sale deveniri și afirmări.

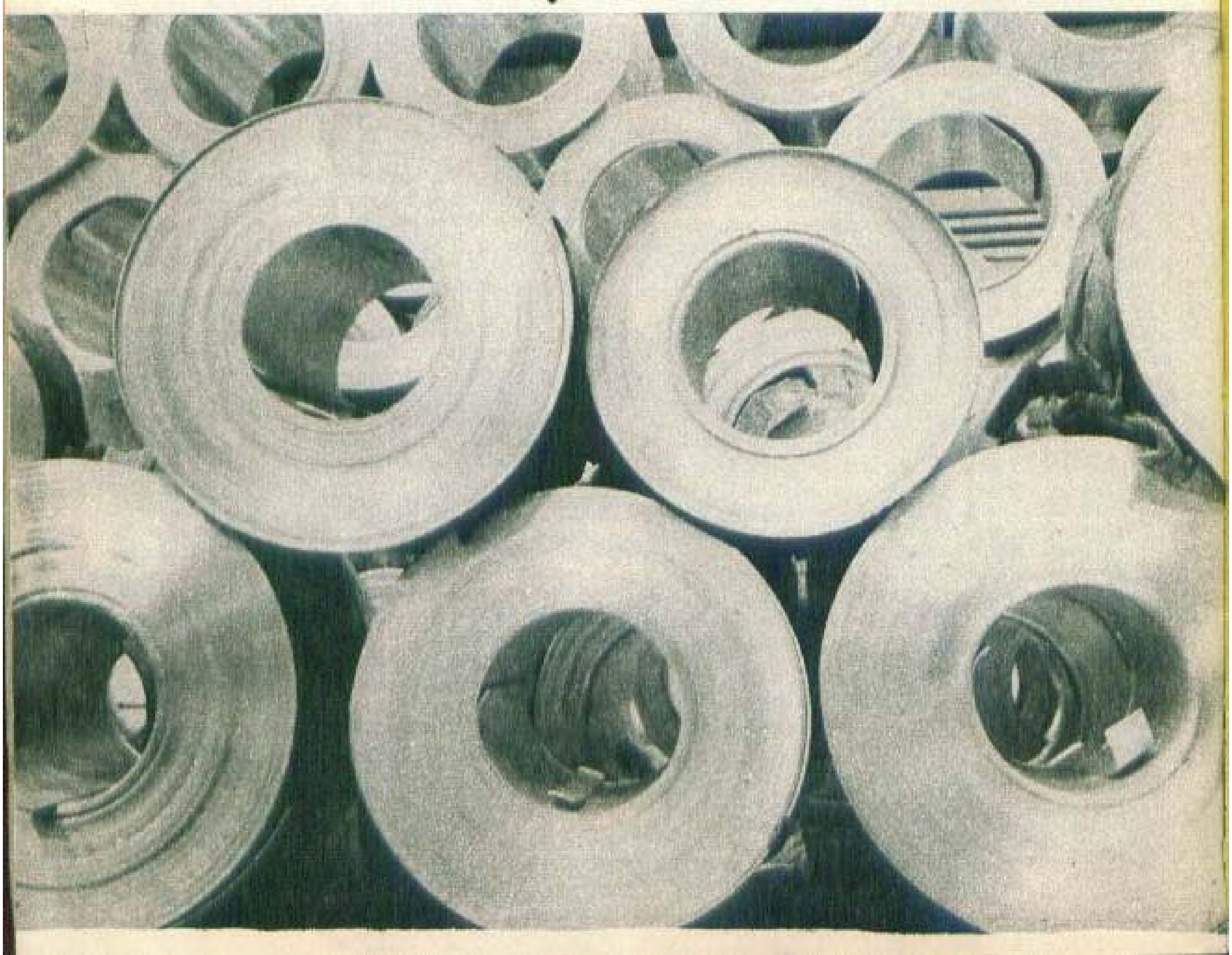
Pentru că există o deplină unitate de aspirație și faptă între partid și popor.

Iată de ce oamenii acestui pămînt privesc mereu înainte.

Iată de ce marea familie socialistă a țării, poporul român, pășește cu încredere și optimism în viitor, avînd conștiința puterii sale de nebiruit.

DECEBAL ȚOCA ■

Aluminiu românesc. Aurul alb al industriei de mîine. ▼

a doua zi după anul 2000...

La a douăsprezecea bătaie a orologiului sincronic mondial toţi trebuia să strigăm în microfoane: Ura! La mulţi ani! Trăiască anul...

De aici a început dilema. Care an să trăiască? Ştie toată lumea că din punct de vedere hiperlogic anul Zero n-a existat. Niciodată! N-avea cum. Ar fi totuşi o simplă aberaţie să crezi că înainte de „anul numărul 1" n-a fost nimic — dar nu această discuţie ne interesa pe noi, cei din redacţiile audio-extra-vizuale de pe Terra şi de pe Lună, ci modalitatea precisă de serbare mondială a Revelionului. Un Revelion ca nici un altul. Revelionul care încheia anul 1999 şi începea anul 2000, cu alte cuvinte isprăvea mileniul 2 şi făcea să demareze admirabilul mileniu 3.

— Profundă şi penibilă eroare!, ne-au ripostat redactorii de la presa imprimată spontan şi teletransmisă integral prin „televizioziare" sau mai pe scurt, „teveziare". Unicul Revelion acceptabil, unicul posibil este acela din ultima noapte a lui 2000 şi prima dimineaţă a lui 2001. Atunci începe mileniul 3 pentru că tot atunci s-a terminat mileniul 2, după cea mai primitivă aritmetică, de mult abandonată şi uitată de calculatoarele noastre cibernetice cu 999 de zecimale după fiecare întreg.

De fapt, aveau şi ei dreptate. După trei săptămîni de polemici sterile, dar elegante, noi am fost de părerea lor, iar ei de-a noastră.

Au mai trecut alte trei săptămîni tot atît de banale ca precedentele, aşa că am decis, în unanimitate, să ne adresăm „Comisiei de Computere" în a cărei sarcină de serviciu stăteau sincronizarea permanentă a calendarelor mondiale, care nu se potriveau niciodată. Şeful comisiei de computere a reflectat şi el trei săptămîni, timp în care noi ne-am văzut de treburile curente, am organizat un raid-reportaj pe Lună şi altul pe staţiunea intermediară Terra-Venus, în curs de edificare.

În sfîrşit, marele-computer-calendaristic s-a hotărît! Decizia lui, salutată cu aclamaţii care au răsunat în toate colţurile spaţiului cosmic, a fost următoarea:

Într-o eră ca a noastră, de interferenţe, interdependenţe şi intercoincidenţe, ar fi absurd şi incorect să ne pierdem timpul cu o discuţie fără conţinut. În fapt, între două milenii atît de importante pentru soarta omenirii ca mileniile 2 şi 3, Revelionul nu poate dura o zi — ci un an! Din cauza unei sărmane judecăţi învechite, planeta Terra, planeta incontestabil centrală în sistemul solar limitat în care circulăm azi (aluzie la mersul cosmotrenurilor interplanetare Marte-Terra-Venus, cu o deviaţie secundară către Selena) — planeta Terra, cum spuneam, se mai simte ancorată într-un calendar absolut lipsit de sens şi de realism, cu minirevelioane de o singură noapte. Cu începere din ultima seară a vechiului an terestru 1999 pînă în prima dimineaţă a noului an cosmic 2000 — va fi REVELION! Cel mai mare şi mai frumos Revelion pe care l-au visat oamenii vreodată, un veritabil Revelion milenar, faţă de care să se şteargă din amintiri serbările searbăde rezumate în cărţile de hîrtie, imobilizate în depozitele numite biblioteci (azi înlocuite de casetoteci stereo-video-fonice). În consecinţă, nici urarea „La mulţi ani" nu va mai fi rezonabilă şi uzuală. Se va zice: La Multe Milenii, Cu Cît Mai Multe Majuscule. Sfîrşitul mesajului. Stop.

Da! „Stop"! Nu-i greu de scris acest cuvînt care conţine o foarte redusă cantitate de informaţii. Este, după cum ştiţi, monoinformaţional şi se termină odată cu el însuşi. Dar nu se potriveşte pe toate fusele orare. Tocmai pe acestea le-a neglijat Computerul-şef, care ocupîndu-se de ani a uitat zilele, apoi gîndindu-se la zile a uitat orele. Trăim noi, este just, pe ritm de nanosecunde şi facem operaţii de sutimi de miimi de milionimi de zecimi de sutimi într-un volum imperceptibil de timp nonspaţial — totuşi nimeni, absolut nimeni n-a putut abandona ORELE, aceste încîntătoare detalii ale existenţei umane, constituite, încetul cu încetul, de fermecătoarele SECUNDE, atît de mişcător evocate de poetul clasic Adrian Păunescu, ale cărui poeme, azi imprimate pe benzi tridimensionale, au încîntat pe străbunicele şi, uneori, chiar şi pe străbunicii noştri care citeau la lumină artificială cărţi cu litere negre.

Să revenim însă la problemele de actualitate. Nu se prea obişnuia să se răspundă la mesajele hipertransmise simultan, universal şi omnitentacular de „Comisia Computerilor pentru reforma permanentă şi totală a calendarelor irreligioase", dar noi ne-am luat inimile în dinţi, (sim-

(Continuare în pag. 35)

EMOȚIONANTE AMINTIRI

Am pus unor scriitori următoarea întrebare : în eventualele dumneavoastră memorii, care ar fi pagina pe care ați caligrafia-o cu cea mai mare emoție ?
Au binevoit să ne răspundă :

O pagină unică a vieții mele este întîlnirea cu Miron Constantinescu, care a rămas pentru noi simbolul tinereții de totdeauna și al unei credințe absolute în ideal. Și vreau să notez aici unele detalii mai puțin cunoscute ale biografiei tinereții sale, caracteristică pentru un luminos profil de revoluționar intelectual.

„Miron" s-a născut în 1917. Familia sa era originară din Țara Bârsei. Tatăl mamei sale, pînar în Munții Brașovului, s-a stabilit în București, iar bunicul dinspre tată, păstor, la Buzău. De aci pleca mereu, în „transhumanță" cu turmele, în bălțile Brăilei. Mama sa a devenit profesoară, iar tatăl său a ilustrat învățămîntul universitar. La 7 ani i-a murit tatăl, iar la 14, mama. Cu mîndrie a respins ajutorul rudelor și a trăit greu, dînd lecții. Clasele primare și liceul le-a făcut la Arad. Minunatul oraș de pe marginea Mureșului, cu cheiuri vaste și un mirific parc, a trăit puternic în amintirea lui Miron. La un cerc sportiv — avea 13 ani — a cunoscut o serie de băieți care aveau și alte preocupări. Dintre ei se remarca, scăpărător de inteligență, Wilhelm Gross. Au început nopțile lungi de veghe, cu nesfîrșite rătăciri pe țărmurile fluviului, cu nesfîrșite discuții despre viață și lume. Acesta a fost primul contact cu mișcarea revoluționară. De la Gross primește **Manifestul Comunist** și romane sovietice care-i deschid nebănuite orizonturi. Tot în vremea aceasta cunoaște și este influențat de poezia lui Arthur Rimbaud și învață ungurește, citindu-l cu nesaț pe Petőfi și mai ales pe Ady Endre, marea sa iubire.

Elev strălucit, se remarcă prin înclinarea puternică spre filozofie și prin inițiativele de grevă în clasa a șaptea împotriva unor obligații absurde generate de birocrația învățămîntului.

Bacalaureatul îl trece în iulie 1934, cu cea mai mare medie pe țară — 9,60. În toamna aceluiași an, în București, se înscrie la Facultatea de litere și filozofie. Adăpostit în Căminul Vasiliu Bolnavu, se remarcă prin dinamismul și opiniile democratice. În lada de sub patul studențesc de fier se aflau cărțile care vorbeau despre comunism, despre Uniunea Sovietică. Activ, va ține și un ciclu de conferințe cu subiect umanist. În vara anului 1935 se retrage, cu lada de cărți de orientare de stînga, în localitatea Cheia. La 7 noiembrie 1935 este primit ca membru al Uniunii Tineretului Comunist, iar în vara anului 1936, membru al partidului. Dezvoltă o intensă acțiune în favoarea revendicărilor studențești, fiind unul dintre pilonii Frontului democratic studențesc. În anii aceștia l-am cunoscut pe Miron Constantinescu. Vorbea, în 1936, alături de Constanța Crăciun și Victor Eftimiu, la o întîlnire a tineretului care manifesta pentru pace și împotriva fascismului, transmițînd un înflăcărat salut de solidaritate studenților spanioli, luptători atunci pentru libertate. Colaborează la **Cuvîntul liber**, la **Era Nouă**, suspendată după abia trei numere. În 1938 își trece licența în filozofie cu mențiunea **Cum laude**.

În toamna anului 1939 devine secretar al U.T.C.-ului. Tot acum va iniția apariția revistei **Cadran**, la care scriau mulți dintre scriitorii și militanții politici de azi. Tot în anul acesta fecund îi apare lucrarea **Cauzele sociale ale revoluției lui Horia**, una dintre primele încercări de interpretare marxistă a istoriei românești. Ca student la doctorantură, în toamna întunecată a anului 1940, Miron putea să susțină la facultate un referat intitulat **Unitățile sociale în concepția marxistă**, în care îi cita pe Engels și Marx. Culminația activității acestui an este ziua de 3 noiembrie 1940, „Ziua de la Obor", cînd s-a manifestat sub faldurile steagurilor roșii împotriva intrării armatelor hitleriste în țară. La 19 noiembrie 1940

pleacă la Galați unde activează în secretariatul comitetului regional de partid, organizînd tineretul, editînd ziarul **Dunărea Roșie**. Va fi arestat în ziua de 10 ianuarie 1941. Va fi torturat timp de cinci zile și cinci nopți nesfîrșite. Judecat în primele zile din februarie de Curtea Marțială, este condamnat la zece ani de închisoare. Trecuse de curînd de pragul vîrstei de 23 de ani. După cinci luni de închisoare la Galați este strămutat la Caransebeș. A găsit aici o atmosferă de Academie de partid, dominată de o sobră spiritualitate, de o disciplină consimțită a tuturor revoluționarilor vremelnic închiși. Aci, în atelierele închisorii, Miron a avut revelația muncii manuale, a cunoscut și a mînuit uneltele.

O intensă, simplă bucurie l-a cuprins pe tînărul intelectual care-și putea privi lucrul mîinilor sale. Închis mai tîrziu la „izolare" și, multă vreme, așteptînd într-o tensiune extraordinară, de fiecare noapte, execuția capitală, scria mesaje de adevăr și de încredere în viitor, sau versifica poeme cu vibrant conținut social. De la Caransebeș a fost transferat la Lugoj, de unde libertatea zilei de 23 August l-a dăruit partidului, vieții unei intense activități organizatorice. Viața lui scurtă, pînă la moarte, a fost un drum neabătut, sub cea mai fermă dintre lumini, steaua strălucitoare a Partidului Comunist Român.

ALEXANDRU BALACI

Era într-o primăvară, spre mijlocul deceniului patru — anul doi de studenție — cînd l-am cunoscut pe Zaharia Stancu. Ieșeam de la seminarul profesorului Mihail Dragomirescu, ținut pe atunci în aula Fundației, cînd, pe Calea Victoriei, mi-a apărut în față poetul și prozatorul I. Valerian, redactorul revistei „Viața literară" și profesor la liceele militare. Colaboram de mai bine de un an la publicația pe care „căpitanul Valerian" o scotea regulat, din două în două săptămîni, sîmbăta, cu sacrificiul unor nopți și al unei părți din salariu. Valerian, cu obișnuita lui afabilitate, m-a poftit la un șvarț la Capșa. Cunoșteam celebra cafenea, cu mesele ei de lemn și scrumierele de alamă în formă de tăvițe, situată pe colțul clădirii, cu deschidere pe strada Edgar Quinet și Calea Victoriei. Intrarea se făcea printr-o ușă tăiată chiar pe colț, ulterior transformată în vitrină. Cele trei sau patru ferestre, enorme, care dădeau spre Edgar Quinet, erau protejate în exterior de cîte o bară de alamă, plasată orizontal, la mijloc. Lîngă aceste bare se întîlneau, la orele de prînz și seara, tinerii scriitori de atunci, ocrotiți de streașina Capșei. Între aceștia, Al. Robot, Ștefan Stănescu, Horia Groza, Eugen Jebeleanu, Pericle Martinescu, Constantin Nisipeanu și alții.

Am intrat în local urmîndu-l pe poetul **Caravanelor tăcerii**, care s-a oprit la a doua masă de lîngă perete, unde stăteau doi bărbați trecuți de treizeci de ani, avînd în față ceștile cu obișnuita licoare neagră de care pomenește și Caragiale. S-au rostit salutările de rigoare și am fost poftiți

să luăm loc. La facerea prezentărilor n-am avut nici o surpriză, cu toate că abia îmi stăpîneam emoția. Pe amîndoi îi recunoscusem de la prima vedere, după desenele și caricaturile pe care publicațiile literare, între care și cotidianul „**Rampa**", le reproduceau în coloanele lor. Erau Zaharia Stancu și George Mihail Zamfirescu. Le citisem opera, le cunoșteam activitatea publicistică. Stancu nu tipărise decît **Poemele simple** și traducerile apărute prin reviste din Serghei Esenin. Dar Zaharia Stancu scotea pe atunci cea mai vie și mai prestigioasă revistă literară, cu orientare de stînga, revista „**Azi**". Era revista generației tinere și în paginile ei străluceau nume ca: Anton Holban, M. Sebastian, Petru Comarnescu, Petre Pandrea ș.a.

Gemi Zamfirescu era cunoscut ca autor al „Domnișoarei Nastasia" și al romanului „Madona cu trandafiri", de asemenea ca regizor. Romanele „Maidanul cu dragoste" și „Sfînta mare nerușinare" aveau să apară în anii următori.

A urmat o oră de banale și amabile schimburi de păreri și impresii. Valerian s-a simțit obligat să mă prezinte în calitate de colaborator al „Vieții literare". Stancu își aducea aminte de numele meu și m-a întrebat dacă nu era pseudonim. I-am spus că semnam cu numele din extrasul de naștere. La despărțire Stancu mi-a cerut o poezie pentru revista „Azi". Am fost pur și simplu șocat. „Azi" era socotită drept oficiosul generației puternic afirmate în jurul anilor treizeci și a fi fost poftit într-o asemenea societate însemna mare lucru. A doua zi i-am adus poezia, care a apărut în numărul următor al revistei.

Ne-am revăzut apoi la cenaclul „Sburătorul", în casa lui E. Lovinescu, la ale cărui ședințe, de altfel, Stancu venea destul de rar. Într-o seară, la cenaclu, Stancu s-a plecat spre urechea mea

și mi-a șoptit: „La sfîrșit plecăm împreună, am să-ți vorbesc". Cînd am coborît în Cîmpineanu m-a luat de braț și m-a întrebat dacă n-aș vrea să lucrez la revista „Azi" ca secretar de redacție. Pînă la acea dată, timp de doi ani de cînd apărea revista, toată munca redacțională o făcuse directorul, de la adunarea materialului pînă la corectură și revizia în pagină. Mi-a spus că din modestele venituri ale revistei mi se poate atribui și o leafă. Ce puteam răspunde la o asemenea propunere? Renunțam bucuros la niște meditații prost plătite, cu care-mi cîrpeam bugetul. O astfel de muncă era tot ce-mi doream.

Am stat de vorbă pînă tîrziu în acea seară, la restaurantul „Modern" din Sărindar, unde mă invitase la masă. Acolo am și făcut planul de activitate pe a doua zi, cînd ne-am dat întîlnire la tipografia „Bucovina" a lui I. E. Torouțiu, unde se imprima revista.

Sediul redacției noastre era volant și număra cel puțin trei adrese: cafeneaua Capșa, tipografia Torouțiu și locuința lui Stancu, din Aleea Alexandru 49. În aceste locuri ne întîlneam să discutăm alcătuirea sumarelor și să controlăm lucrările de tipografie. Cînd ieșea un număr nou își făcea apariția domnul Ștefan, fratele directorului, funcționar superior la Ministerul Finanțelor, care, cu propriile mijloace, ne asigura difuzarea în Capitală. Venea cu un taxi la tipografie, încărca pachetele cu reviste și apoi, făcînd popas la fiecare chioșc, distribuia numărul nou, încasînd vînzarea celui trecut și luînd returele. Operația se făcea de după prînz pînă seara tîrziu. A doua zi, afișul cu sumarul era expus la toate chioșcurile din dealul Filaretului pînă în Colentina.

Era tocmai perioada în care Stancu, demisionat din postul pe care-l ocupa la Direcția Presei din Ministerul de Externe, își începea cariera jurnalistică, militînd cu vigoare împotriva fascismului care își făcea vad și pe aceste locuri, stipendiat de Dresdner Bank și I. G. Farben Industrie. Pentru atitudinea lui antifascistă fițuicile legionare îl puneau la zid sistematic, prevestindu-i exilul în Insula Șerpilor.

Îmi voi aduce totdeauna aminte, cu emoție, de acei ani în care ne vedeam de cel puțin două ori pe zi și în care am avut mult de învățat de la acest om.

În primul rînd era vorba de orientarea politică a scriitorului și de tot ce privea munca legată de litera scrisă și tipărită. Apoi, de judecarea unor materiale care urmau să intre într-un anumit ansamblu, dat fiind că o revistă are nevoie de o construcție și de o arhitectură. De la Zaharia Stancu am deprins și obiceiul de a nu ignora nimic din universul informațional al cărții și presei. Pentru că directorul revistei „Azi" citea tot ce apărea, ziare, reviste, traduceri, urmărind zi de zi, ca un comandant de oști în fața hărții, pozițiile frontului literar, apariții, dezbateri, luări de atitudine, polemici etc...

VLAICU BÂRNA ■

Cine poate (eu nu!) să aleagă și să fixeze în pagină secunda, ora, aura celei mai puternice emoții resimțite vreodată? Dacă, e adevărat, odată cu vîrsta, intensitatea stărilor emotive scade, cu atît mai greu mi se pare a numi emoția, din amintire, și e mult mai probabil că opțiunea noastră ar fi mai degrabă logică decît sensibilă. Am selecționa, probabil, emoția cea mai importantă în mod obiectiv, și nu neapărat pe aceea care ne-a zguduit în intimitatea ființei noastre, cîndva, într-un moment de indescriptibilă deschidere spre lume.

Și dacă totuși, odată cu vîrsta, emoțiile se adîncesc, se complică și se amplifică, pierzîndu-și caracterul primar, dar nicidecum savoarea și patosul?!

Mi-e greu să spun cînd am fost mai emoționată: la 22 de ani, cînd l-am întîlnit pe Ion Barbu, sau la 50 de ani, cînd după o boală teribilă, am întîlnit, **din nou pentru prima oară,** ivirea zorilor de iarnă... Exaltarea primei manifestații populare sau exultanța la încheierea unei compoziții muzicale, strigătul de triumf al iubirii sau brava înflorare în fața morții — cum să pot spune „aceasta e" sau „ba aceasta a fost" cea mai puternică trăire a mea?! Și pe urmă, să nu uit că e vorba de bucurie și de durere deopotrivă, și trebuie să-i fiu recunoscătoare echilibratului meu destin care nu m-a scutit nici de una, nici de alta.

Important mi se pare a nu pierde capacitatea de înregistrare a lumii, a detaliilor și a semnificațiilor ei, precum și vitalitatea reacției și a forței de intervenție. Cu alte cuvinte, am numit aici cîteva din datele **poetului,** a cărui candoare și experiență se conjugă fericit pentru a da naștere emoției celorlalți, pentru a-i face să înțeleagă și să guste ofertele existenței.

Cred că nu mint afirmînd că nu resimt nici o adiere de blazare în felul în care întîmpin desfășurarea zilelor și, dacă nu mi se întîmplă prea des să cunosc extazul pe care mi l-a provocat contemplarea Pantheonului, nu e mai puțin adevărat că timpul mi se pare în permanență bogat și generos.

Și cred, de asemeni, că nu există pedeapsă mai mare pentru un om decît aceea de a deveni indiferent, de a colinda impasibil și neutru coridoarele anilor, neatras de magnetismul nici unei prezențe, de a considera că zilele vieții sînt „oarecari", cînd, de fapt, nici o zi nu seamănă una cu alta și vina nu poate fi decît a noastră, prin incapacitatea noastră de a discerne, prin nepăsarea noastră, prin blestemul rutinei instalate în noi.

Din fericire, oricîte experiențe nereușite sau apăsătoare au putut da naștere unei asemenea stări, există în noi resursele de a degaja terenul de molozul inert și de a face loc plăpîndelor, atotputernicelor germinații.

NINA CASSIAN

Într-o zi, profesorul de română din liceu mi-a spus: **„Vreau să stau de vorbă cu dumneata. Te invit la mine acasă după-amiază"**. L-am privit cu sfială. Profesorul de română, omul care nu a întîrziat, niciodată, un minut măcar de la orele pe care le înnobila printr-un adevărat cult față de marile valori ale literaturii noastre, impunea prin atitudinea sobră, prin prezența plină de prestanță, prin eleganța desăvîrșită, deși în toată perioada cît l-am fost elev nu mi s-a părut a fi purtat mai mult de două costume. L-am vizitat acasă cu sfiala elevului ajuns nu prea de multă vreme dintr-un sat de munte într-un oraș cu nume și tradiție (am numit orașul Turnu Severin). Avea o locuință modestă. Șocau privirea rafturile parcă interminabile de cărți ce tapetau pereții camerei. Era aici, în casa modestă a profesorului de română, un mic muzeu al cărții. Puteai înțelege mai bine emoția cu care, cînd preda la ore opera scriitorilor români, ridica, de parcă ar fi purtat pe palme un obiect fragil, spre privirile noastre, cîte o carte precizîndu-i anul apariției, numărul ediției. Vocea se îmbogățea cu cîteva vibrații noi, aproape imperceptibile, cînd, ca pe o sentință, rostea cuvintele: **„Aceasta este o ediție princeps"**. — **„Să nu îmi spui că nu scrii** — mi-a zis. **Probabil poezii. Te rog să îmi arăți ce ai scris. Dar pînă atunci, numai pentru dumneata — sper să înțelegi mai bine, mai tîrziu, gestul meu — vreau să îți dau un sfat. Scriitorii, viața și opera lor nu sfîrșesc în manualele școlare. Unii nici nu sînt măcar prezenți. Ca poet, dacă vei scrie cîndva cu adevărat poezie, ca om mai ales, dumneata trebuie să-l cunoști și aș vrea să începi, poate, cu cel mai mare poet în viață"**.

Mi-a dăruit, atunci, un volum de Tudor Arghezi — „Cuvinte potrivite".

Așa am început o călătorie fantastică, mirifică, prin universul inimitabil al marelui poet. Așa a început tentativa de a pătrunde în adîncimile tainice ale poeziei celui ce scria testamentar: **„Nu-ți voi lăsa drept bunuri, după moarte / Decît un nume adunat pe-o carte"**. Era un fel de secret al meu lectura șoptită a poeziei argheziene (pe atunci, nu era cuprins în manualele școlare; spațiul ce l-ar fi meritat era ocupat, din păcate, de versurile unui A. Toma, să zicem, poet cu merite indiscutabil modeste). M-am surprins nu o dată spunînd, în gînd, versurile „Melancolie": **„Am luat ceasul de-ntîlnire, / Cînd se turbură-n fund lacul, / Și-n perdeaua lui subțire / Își petrece steaua acul"**. Multă vreme am încercat să ajung pînă în adîncul irepetabilei exclamații lirice: **„Niciodată toamna nu fu mai frumoasă, / Sufletului nostru bucuros de moarte. / Palid așternut e șesul cu mătasă. / Norilor copacii le urzesc brocarte"**.

Treptat, treptat, Arghezi a devenit pentru mine un demiurg, un personaj de dincolo de existență. Îi priveam îndelung fotografia, mereu aceeași, și nu îndrăzneam să-l identific în portret pe autorul real al versurilor. Mai tîrziu, cînd, student fiind la Facultatea de Filologie, am participat la o întîlnire literară, cînd poezia lui Tudor Arghezi, ca și aceea a lui Eminescu sau Blaga deveniseră o condiție concretă a existenței mele spirituale, aveam să-l văd aevea pe poet. Vîrsta așternuse parcă o umbră de mister peste chipul său. Împuținat la trup în comparație cu mai vechi fotografii, poetul mi-a părut un duios copil mare lîngă brațul ferm al doamnei Paraschiva. Îl ascultasem vorbind și am avut, atunci, revelația: Nu, poezia ca și verbul arghezian n-au împrumutat nimic din chipul acestuia. Dar pot fi identificate pînă la calchiere în vocea particulară, în cuvintele care, rostite, păreau rupte de undeva din adîncuri, ieșind la suprafață ca o șoaptă sau ca un strigăt. Arghezi fiind inconfundabil, ca

poet, a fost înzestrat de natură cu o voce inconfundabilă.

Am mers atunci cîțiva pași în urma poetului, într-o stare de explicabil extaz, acolo, în Piața Palatului, lîngă Biblioteca Universitară, unde avusese loc întîlnirea. L-am mai văzut de cîteva ori. Ultima oară, cînd ireparabilul s-a produs, i-am adus omagiul trist, făcînd de gardă — lîngă inertul trup împuținat — în rotonda Ateneului, unde s-au perindat mii, zeci de mii de oameni veniți să-l omagieze în acele ultime clipe pămîntene pe cel ce a lăsat drept bunuri după moarte un nume strălucitor adunat pe cărți nemuritoare.

Niciodată acea spectaculoasă primă întîlnire cu chipul poetului, cu vocea poetului, nu va pieri din memoria mea. Ca într-un album de fotografii rare, conservate cu sfințenie prin vreme, acea zi s-a păstrat, se păstrează și se va păstra intactă, ca un giuvaer prețios.

NICOLAE DRAGOȘ

Îmi amintesc cu emoție de o întîlnire avută cu Camil Petrescu după premiera piesei lui Mirodan „Ziariștii". Dintr-o pornire adolescentină, atît de proprie temperamentului său, venise și el cu noi la restaurantul „Universității" să bea un pahar de vin în cinstea evenimentului. Toată generația mea crescuse în spiritul dragostei pentru opera lui Camil Petrescu, pentru inteligența lui dramatică și strălucitoare, eram și noi într-un fel membri simbolici și tîrzii ai asociației „Prietenii lui Camil Petrescu". Celebrul autor al **Patului lui Procust** nu discuta cu mine, ci cu toți deodată, dădea un fel de simultan, ca la șah. Frumoșii lui ochi albaștri străluceau de inteligență și de o extraordinară tinerețe. Ion Mihăileanu, redactorul-șef de atunci al „Scînteii tineretului", a fost cel care m-a prezentat foarte laconic maestrului: „Scrie și el teatru". În fața acestei prezentări, Camil Petrescu a răspuns la fel de laconic: „E mai bine decît să scrie versuri" și zîmbetul lui fermecător, plin de bunătate, atenuă atunci ca întotdeauna urmele necruțătoarei lui lucidități. Toți cei de față, chiar și cei cu secrete visuri de realizare scriitoricească, eram într-un fel și personajele piesei colegului nostru de redacție, Al. Mirodan, și vedeam cu ce curiozitate lacomă Camil Petrescu încerca să descopere materia primă din care dramaturgul se inspirase. A fost pentru prima și ultima oară cînd m-am simțit un personaj a cărui autenticitate o verifica unul dintre cei mai mari scriitori ai noștri.

Nu sînt încă la vîrsta amintirilor, dar ideea unor premature memorii, de ce să nu recunosc, uneori mă ispitește. Mă gîndesc însă că ar fi mai bine să aștept cu răbdare timpul bătrîneții și al înțelepciunii.

Dacă m-aș încumeta acum la o asemenea îndeletnicire, n-aș putea să redau decît ecoul pe care o personalitate sau alta l-a avut asupra destinului meu artistic. Fără să ne dăm seama noi sîntem pînă la urmă suma tuturor oamenilor pe care i-am iubit.

Un rol important l-ar avea în aceste utopice „memorii" imaginea Hortensiei Papadat-Bengescu. Drumurile mele din mahalalele Broscăriei și pînă în Cotroceni, unde locuia marea prozatoare, mi-au fermecat și mi-au bucurat copilăria. Cînd cu trufia și ignoranța celor unsprezece ani i-am mărturisit „Doamnei Consilier" — așa îi spuneam noi în virtutea faptului că era soția unui consilier la Înalta Curte de Casație — că vreau să mă fac poet, m-a admonestat trist și drastic. Mi-a spus că scrisul nu-i o meserie, ci o vocație care se descoperă cu timpul. Fă-te doctor, inginer, aviator, mi-a spus Hortensia Papadat-Bengescu, cu scrisul ai să vezi mai tîrziu. Era pe deplin firească atitudinea marei prozatoare, care s-a dedicat scrisului abia după patruzeci de ani de viață. Și era cît se poate de firească nedumerirea ei în fața orgoliului unui copil de unsprezece ani.

Existența frenetică și dramatică a lui Nicolae Labiș, aș putea, cred eu, s-o înțeleg mai profund, încercînd să-i evoc amintirea. O vreme, cîteva zile, am poposit, într-o divină harababură tinerească, în locuința poetului, situată undeva pe lîngă Uranus. Ședeau acolo Ion Gheorghe, Lucian Raicu, Mărgărit, Dumitru Carabăț, Virgil Duda. Labiș ne citea din poeziile lui, scria mult, aproape în fiecare zi, pe toți ne unea încrederea în marele lui talent. Urmau apoi fermecătoarele discuții despre soarta și rațiunea literaturii, promotor al acestor discuții era Lucian Raicu, cel mai apropiat prieten al poetului. Despre Raicu, Mărgărit spunea că „e un lucid păzit de un înger". Într-o discuție, Mărgărit își arăta nemulțumirea pentru faptul că un articol foarte elogios, scris despre cartea mea de debut „Insectar de buzunar", îi fusese refuzat fără echivoc de Al. Cornescu, eseistul de astăzi și redactorul șef de atunci al „României libere". Mie însă îmi era de ajuns și entuziasmul lui oral.

Am înțeles însă că n-are nici un rost să mă grăbesc, timpul amintirilor va veni oricum, chiar împotriva voinței mele. Dar ceea ce am spus mai sus, desigur în linii prea sumare, va intra în suita emoțiilor din viața mea.

TEODOR MAZILU

A DOUA ZI DUPĂ ANUL 2000...

(Urmare din pag. 29)

piă figură de stil, care nu mai are haz în era transplantelor totale de dinţi şi parţiale de inimi) — şi am rugat pe cel în drept să distribuie Revelionul milenar pe fuse orare, pentru mai buna programare a emisiunilor muzicale. Am solicitat, deci, redistribuirea Revelionului. Cererea ni s-a aprobat. Din oră în oră, adică din fus în fus, regimul festiv făcea ocolul Pămîntului în 24 de ore, care acumulate pas cu pas ne-a făcut să realizăm Revelionul Planetar cu reverberaţii cosmice.

Cînd a venit rîndul nostru, imensa pendulă din noul turn al televiziunii a transmis lovitura dată în gongul de la etajul 215. Ecoul undelor ultrasonore, susţinut de o emisiune Laser-Beta, a răsunat în urechile celor 6 miliarde 449 de milioane 118 mii 370 de oameni înregistraţi în maşina mondială de evidenţă demografică. Şeful acestei maşini — (un ultra-stră-nepot al unui fost miliardar care făcea afaceri cu o sursă lichidă de energie nerecuperabilă numită petrol) — a pronunţat cifra de mai sus pentru a se şti exact unde am ajuns. În clipa următoare, la o comandă automată, toate lămpile incandescente cu gama-iridiu importat de pe Venus s-au stins, lăsînd să se prelingă pe Terra antilumina palidă emisă de o Lună plină.

Înălţînd o cupă de iridiu pur şi glacial, plină cu eterna şampanie Zarea, cunoscuta şi mereu frumoasa noastră spicheriţă Sanda Ţăranu, arborînd o nouă pieptănătură, a exclamat zîmbind şăgalnic: — „LA MULTE MILENII!".

A urmat un program protocolar de felicitări încrucişate pe spaţiul curb-continuu inter-planetar, felicitări traduse şi amplificate prin releul modulator instalat pe Marte încă din 1990. În fine, după o lungă şi, ca de obicei, nejustificată aşteptare, s-a trecut la programul de divertisment, susţinut de formaţia „Opereta Nemuritoare". Transmisia s-a făcut mai mult sau mai puţin indirect de la Institutul de arheologie artistică de pe cheiul Metropolitanului Nr. 1 Bucureşti Sud-Est —Sud-Vest, cu prelungire pînă la Uzina de vehicule circumterestre Piteşti 2.

Cei ce nu aveau încă noile aparate de televiziune cu imagine tridimensională în culori pastelate şi priză discretă la timpan s-au culcat devreme şi, după un somn fără vise inutile, au putut saluta cu firească bucurie zorile Mileniului 3, situate, după voie, la 1 ianuarie 2000 fix sau tot la 1 ianuarie, dar 2001.

Nu ştiu dacă este oportun să vă mărturisesc, dar eu n-am închis ochii toată această noapte de Revelion pe fuse orare.

Gîndurile îmi zburau, fără voia mea, către celelalte Revelioane cu cifre rotunde, la care se prevăzuse sfîrşitul Pămîntului. Îşi mai aduce cineva aminte de Anul 1000? Puţin a lipsit, atunci, să nu se omoare om pe om de frica „judecăţii de apoi"! Dar în 1499, cînd un delir colectiv a ţinut oamenii nemîncaţi şi nespălaţi săptămîni întregi, de frică să nu-i găsească anul 1500 nepurificaţi!

În ajun de 1800 contele de Saint Germain şi vicontele Casanova de Seingalt s-au înţeles cu Doctorul Cagliostro, care se credea ambasador al diavolului, să anunţe sfîrşitul Pămîntului în noaptea de Revelion. Ar fi putut ajunge pînă la noi ecoul gemetelor, scîncetelor, plînsetelor şi urletelor miilor de nebuni care au crezut atunci în nimicirea iminentă a Pămîntului!

Ce-ar fi fost în mintea acelor oameni dacă cineva le spunea, aşa cum ne spun nouă computerele cibernetice de astăzi, că omenirea va număra în anul 2000 un contingent de aproape 7 miliarde de fiinţe omeneşti? Care, toate, trăiesc, se hrănesc, locuiesc, se înmulţesc, învaţă şi, mai cu seamă, muncesc cu un admirabil consens! Prima noastră biruinţă a fost asupra spaimei ancestrale şi viscerale în faţa primejdiilor necunoscute. Cînd oamenii şi-au dat seama că stă în puterile lor să stăpînească natura, să o modeleze raţional, echilibrat, pentru interesele solidare ale tuturor fiinţelor, inclusiv cele considerate deocamdată necuvîntătoare, climatul moral al planetei s-a schimbat în bine. Poate că aşa se şi explică atenţia neobişnuită cu care aşteptăm şi serbăm Revelionul Mileniului al treilea.

Asta făceam... aşteptam Revelionul de pe fusul orar căruia îi venea rîndul... cînd am adormit...

Astăzi, în ziua de întîi ianuarie anul 2001, pot să vă povestesc ce am visat. A fost, de fapt, un retro-vis. Mi se părea că sînt în anul de mult trecut 1976, că am sărbătorit Revelionul conform acelor plăcute timpuri, cu alivenci, vin de Murfatlar, mămăliguţă pripită cu brînză bine dospită, cotlete de berbec, antricoate şi frigărui. În mintea mea, prin vis, s-au cam amestecat imaginile şi am uitat vedetele care au defilat pe micul ecran unidimensional de pe vremea aceea. Era foarte frumos, foarte hazos, aş fi vrut să nu mai fac „saltul înainte" în timp şi să rămîn pînă mîine seară în domeniul visului, pentru a putea să particip la Cenaclul Flacăra.

Însă omul anului 2000 nu mai poate fi victima visurilor, nici a celor mai plăcute! Sîntem prea profund ancoraţi în realitatea circumsocială şi circumterestră. Chiar în clipa cînd mă luptam, într-o jumătate de somn, cu aceste gînduri, orologiul intim de comandă neuropsihică şi reacţie cibernetică mi-a insuflat ideea necesităţii imediate. Aşa că m-am trezit din retro-vis şi am intrat în mediul real, cu intensitate moderată. Trebuia să fac economie de patos. În ziua de 2 ianuarie anul 2000 fix sau 2001 (nu mai are importanţă anul) sînt programat să plec pe insula cosmică Terra-5 ca radio-tele-reporter într-un colectiv de exploratori ai viitorului apropiat. Tema noastră fundamentală este de natură bio-logistică. Adică am expediat, acum 5 ani, în spaţiu o celulă vie („in vivo") de fiinţă raţională. Odată cu ea am expediat un depozit de nutriţie, adică 5 tone de proteină şi o tonă de fosfor asimilabil, ca hrană pentru dezvoltarea intelectuală a celulei. În apropierea „complexului celular" am plasat un computer raţional, sensibil şi imaginativ. În ajun de Revelion computerul ne-a radio-telefonat că celula a consumat tot depozitul, înainte de termen. Ne ducem la faţa locului cu radio-ancheta, să vedem ce i s-a întîmplat. Nu avem linişte nici de Revelion!

GRIGORE M. IOAN

SPERANȚE PENTRU PREA TÎRZIU?

Orice organism vital își trăiește prezentul cu fața spre viitor. Cinematograful românesc începe să devină tot mai vital artisticește, încercînd — încă fără destulă continuitate — să stabilească, pe lîngă firească osmoză cu realitățile de fiecare zi, și perspectivele ceva mai certe ale zilei de mîine. Deschiderile lui tematice, direcțiile de

„Muntele ascuns", un debut controversat, dar în stare să confirme un talent regizoral : tînărul cineast Andrei Cătălin Băleanu.

atac ideologic cristalizate în planul cincinal al cinematografiei, dar și forțele artistice capabile să le susțină. Talentele care să acopere concret aceste teme ce rămîn numai intenții pînă la proba de foc a cîmpului de filmare.

Siguranța cu care și-au impus un univers filozofic și estetic propriu încă de la „opera prima" regizorii Dan Pița și Mircea Veroiu i-au ajutat să-și clarifice de la început un stil. Un stil al lor care, prin sugestivitate și forță de expresie, să-i reprezinte și, în același timp, să ne reprezinte și pe noi, ca cinematografie națională, în competiții mondiale de prestigiu. Filmele care au urmat debutului : **Filip cel bun** (Dan Pița) și **Șapte zile** și **Hyperion** (Mircea Veroiu) au confirmat personalitatea și originalitatea acestor talente.

La scurtă vreme după ei s-a afirmat impetuos și Cristiana Nicolae cu **Întoarcerea lui Magellan**.

Film al tinereții mature, atît prin eroii ce-și află maturizarea în împrejurări excepționale, cît și prin autoarea lor, care a trecut proba de foc a platoului cu o voință și o energie deosebite. Scriam undeva că regizoarea seamănă cu Magellan-ul ei. Asemănare spirituală ; în ciuda prospețimii și poeziei virile, filmul a o construcție riguros orchestrată, cu o mare precizie și finețe a detaliului psihologic. Păcat că de la **Magellan** au trecut doi ani. Pentru un tînăr regizor — mai ales pentru unul tînăr — 2 ani departe de platou riscă pierderea unui profesionalism cu atîta efort dobîndit. Or, aceasta trebuie să ne îngrijoreze mai mult chiar decît ratarea unui debut — ratare absolut firească, în ordinea lucrurilor. Chiar dacă vina nu e totdeauna a noastră, răspunderea o purtăm cu siguranță în întregime.

Constantin Vaeni a stîrnit cu **Zidul** admirația generală. Mai rar atîta unanimitate de vederi între critică, public, colegi chiar, care să recunoască vitalitatea unui talent. Capacitatea lui de a transforma în emoție — emoție densă, concentrată, modernă — situații de viață foarte dificile, deloc spectaculoase. Un tînăr U.T.C.-ist

zidit într-o încăpere timp de doi ani, fără nici un contact direct cu nimeni și capabil să scoată o gazetă ilegală — un story care putea aparține oricui. Dar cum îi dai carne și sînge, cum îl faci să respire prin toți porii peliculei — prin acel pod de casă asaltat de porumbei, cu singurătatea lui îmblînzită de fotografii și desene copilărești — cum sintetizezi un caracter de luptător numai din priviri, aici era examenul greu pe care tînărul regizor l-a trecut strălucit.

Mai modest, debutul Mariei Callas-Dinescu, **De bună voie și nesilit de nimeni** a însemnat tentativa de înscriere a melodramei într-un plan social-politic mai vast. Un gen popular nedreptățit de critică, pasibil de judecăți pripite, dar, iată, și de reconsiderări fericite. Sensibilitate, sinceritate lirică, iată calități care anunțau o speranță a regiei românești. Dar Maria Callas-Dinescu, după cît știm, așteaptă cam de mult un nou scenariu.

Deși mai puțin concludent ca rezultat de ansamblu, filmul lui Andrei Cătălin Băleanu, **Muntele ascuns**, a avut de luptat cu o dramaturgie fragilă. Personal, consider că din punctul de vedere al tînărului regizor, bătălia a fost

Un debut unanim apreciat: „Zidul" lui Constantin Vaeni

cîștigată. Cel puțin o secvență — deși au fost mai multe — și anume dansul celor doi prieteni cu fata de pe caravana cinematografică, scenă mută în care se consuma o dramă de mare complexitate psihologică — demonstra o vocație de analiză a unor stări dificile și o maturitate uimitoare pentru un debut regizoral. Unde a dispărut Andrei Cătălin Băleanu? Nu e păcat că l-am pierdut pe drum?

Aceeași dispariție ne-a întristat și pentru Timotei Ursu, a cărui decolare reprezentase ceva pentru filmul românesc de actualitate.

Un debut singular — autorul este un matur om de artă, criticul plastic Adrian Petringenaru — cu **Tatăl risipitor**. Ecranizare echilibrată, într-o viziune plastic-regizorală interesantă, uitată și ea mult prea repede.

Cauzele acestor absențe prea îndelungate pot fi desigur multiple. Realitatea rămîne una singură: nu ne veghem suficient metabolismul artistic pentru a asigura respirația normală între tînărul creator și platou. Acel flux continuu fără de care „ne sufocăm în aer liber", cum spunea eroul unui film. Ni s-ar putea răspunde: Dar anul acesta vor debuta Mircea Daniliuc (**Cursa**), și Petre Bokor (**Tufă de Veneția**), și Carol Corfanta (**Serenada pentru etajul 12**), și David Reu (**Cercul magic**). E minunat că grădina cinematografică se îmbogățește cu răsaduri noi. Dar de ce să le lăsăm să se ofilească pe cele de acum răsădite?

ALICE MĂNOIU ■

„Filip cel bun", o nouă, relevantă carte de vizită a lui Dan Pița.

FABULOASA MOȘTENIRE A LUI aristotel onassis

Iată o povestire care trebuie să înceapă cu sfîrşitul: la 5 iunie 1975 şi-a încheiat socotelile cu viaţa unul dintre cei mai celebri şi cei mai discutaţi multi-milionari ai secolului, Aristotel Socrates Onassis, cunoscut de public sub numele Aristotel, iar de intimi cu dulcele apelativ „Ari".

Cîţi ani avea cînd a murit? Întrebarea aceasta este sortită să rămînă pentru totdeauna fără de răspuns. Propriu vorbind, ar putea avea mai multe răspunsuri, dar nici unul nu e sigur. În 1969, cumnatul şi concurentul lui cel mai necruţător, Stavros Spyros Niarchos, a declarat unor ziarişti că Onassis este „cu şase ani mai în vîrstă decît el". Niarchos s-a grăbit să adauge că el numără exact 63 de ani — deci nu era greu de calculat că Ari Onassis avea 69. Amăgitoare aritmetică! Deoarece, în cazul acesta, Onassis s-ar fi născut în anul 1900. Or, dintr-un document de identitate emis la Montevideo, unde Onassis întemeiase pe cont propriu, în 1915, o firmă „import-export" de portocale şi lămîi, rezulta că el se născuse la Pireu în 1890! Importatorul de portocale era deci major de-a binelea, putea să facă afaceri, să obţină credite, să se laude că are un cont în bancă „de un milion de drahme", ceea ce reprezenta, pe atunci, o sumă uriaşă.

„Nimic nu era adevărat" — a scris, mai tîrziu, un biograf al lui Onassis. Tînărul Aristotel, fugit la 14—15 ani dintr-o localitate obscură de pe litoralul Asiei Mici, a zăcut vreo cîteva luni bolnav de friguri şi de foame în mahalaua cea mai săracă din portul Pireu. Cînd s-a întremat puţin, s-a angajat ca ajutor de bucătar pe un vapor argentinean care transporta, la grămadă, pasageri şi lăzi cu lămîi către Lumea Nouă.

Încă tremura zguduit de friguri — dar după o lună de navigaţie agitată, în timpul căreia s-a nutrit numai şi numai cu coji de lămîi, Ari s-a trezit sănătos, pe ţărmul sud-american. Aşadar, ar fi avut 14—15 ani prin 1913—14... Simplă afirmaţie, neatestată de nici un act, de nici o mărturie. Ba, dimpotrivă, un prieten al lui Onassis care afirmă că a făcut afaceri bune cu el, în 1915, scrie: „grecul era ager la minte, avea cunoştinţe serioase de contabilitate şi de tranzacţii valutare, neobişnuit de bune la vîrsta de 24—25 de ani, cînd pusese, deja, foarte mulţi bani de o parte".

Pe cine să mai crezi? Azi, data exactă a naşterii lui Aristotel Socrates Onassis nu mai are nici o importanţă. Din cochetărie sau din şmecherie, el şi-a ascuns vîrsta. Un calcul mediu ne-ar îndemna să afirmăm că avea aproape 80 de ani în ziua, din primăvara lui 1975, cînd s-a dus la cel mai mare clinician din New York şi i-a spus:

— Doctore, am venit la dumneata nu pentru că eşti cel mai bun medic din Statele Unite şi probabil din lumea întreagă, ci pentru că am auzit că eşti foarte discret. Diagnosticul pe care-l vei pune eu îl ştiu de mult. Boala mea nu are leac. Totuşi, te rog să-mi spui, cît mai am de trăit — cu aproximaţie de o lună-două...

— Pentru că mi-ai vorbit atît de ferm — i-a răspuns medicul, după un amănunţit şi lung examen — îţi voi spune. Mai ai de trăit exact cît aproximaţia pe care mi-ai cerut-o. O lună sau două. Ai venit la mine prea tîrziu. De altfel, chiar dacă ai fi venit mai devreme, diagnosticul nu putea fi altul. Maladia dumitale, care cred că mă pîndeşte şi pe mine, nu iartă, la vîrsta noastră...

Povestind convorbirea aceasta după cîteva luni — cînd nu mai avea de ce să fie un secret — medicul a adăugat că Onassis s-a înfuriat, a ieşit din cabinet alergînd, a trîntit uşile şi, bineînţeles, a uitat să plătească onorarul. Era un reflex de miliardar!...

Totuşi, el a luat sentinţa în serios. Ştia că este exactă. Firul vieţii lui agitate, presărată cu salturi de necrezut, cu succese fără precedent şi cu erori teribile, ajunsese la capăt. Trebuia să încheie socotelile. A convocat nu mai puţin de patru mari avocaţi pentru patru testamente. Fiecare cu rostul său. În primul rînd, a lăsat-o „legatară universală" pe fiica lui, Cristina Onassis, în vîrstă de 24 de ani, necăsătorită. „Îţi las întreaga mea avere" i-a scris Aristotel. „Dacă sărmanul tău frate ar fi trăit (este

◀ Aristotel Onassis în 1960, cînd afacerile lui aveau o amploare ajunsă la apogeu.

EVOCĂRI

O ALTĂ ACADEMIE

În primii ani ai secolului nostru, la Terasa Oteteleşanu din Bucureşti — situată pe Calea Victoriei, unde se află astăzi Palatul Telefoanelor — scriitorii şi artiştii timpului îşi aveau un colţ al lor, rezervat permanent şi numit, mai în glumă, mai în serios, **Academia Terasă**. Pictorul Camil Ressu a realizat, în 1913, un tablou care poartă acest nume, imortalizînd o „şedinţă a Academiei Terasă". Tabloul a fost expus la „Tinerimea artistică". Fotografia pe care o prezentăm a fost făcută la această expoziţie, la 30 martie 1914. Penelul lui Ressu ni-i prezintă pe: pictorul Iosif Iser (în picioare la stînga), scriitorul Tudor Arghezi (primul din stînga, la masă), pictorul Alexandru Satmari, scriitorul Corneliu Moldovan şi poetul Ion Minulescu, apoi compozitorul Alfons Castaldi şi pictorul Jean Steriadi. În faţa tabloului, în sală: pictorul Alexandru Satmari, scriitorul Mihail Sorbul, pictorul Camil Ressu, autorul tabloului, şi sculptorul Dimitrie Paciurea. Tabloul **Academia Terasă** (ulei, 2,50×2 metri) se află în patrimoniul Muzeului de artă al Republicii Socialiste România.

EVOCARI

ACUM UN VEAC

Doi ani după înfiinţarea Crucii roşii de la Geneva (cînd s-a semnat convenţia, între 54 de state, potrivit căreia răniţii bolnavi erau socotiţi nebeligeranţi) se înfiinţează şi în ţara noastră Crucea roşie a României — la 4 iulie 1876. Consiliul de conducere a fost format atunci din fruntaşi ai vieţii publice, printre care: Dimitrie Gr. Ghica (preşedinte), dr. Nicolae Kretzulescu, C. A. Rosetti, dr. P. Iatropol, dr. C. Davila, dr. A. Fotino, colonel Şt. Fălcoianu. Prima acţiune întreprinsă de societate a fost intervenţia în ajutorul răniţilor din războiul sîrbo-turc (început la 30 iunie 1876). Două ambulanţe sanitare au fost echipate cu tot necesarul unei astfel de acţiuni şi au fost puse la dispoziţia ţărilor beligerante. Turcia refuzînd ajutorul oferit, s-a trimis pe frontul de luptă numai ambulanţa destinată armatelor sîrbe. Timp de patru luni (august-decembrie 1876), medicii români din această unitate sanitară au dat asistenţă unui număr de 6832 de răniţi şi bolnavi.

MARELE CONCURS

În primăvara anului 1935 a fost organizat la Arenele romane din Bucureşti primul concurs naţional de tarafuri, la care au participat, între altele, formaţiile conduse de: Victor Predescu, Petrică Moţoi, Jean Sibiceanu, Ion Matache şi Grigoraş Dinicu. În fotografie: Dinicu şi orchestra sa — premiul întîi al concursului. Laurii au fost cîştigaţi cu cîntecele: **Doina Oltului, Steluţa, Hora lui Dobrică şi Ciocîrlia**, pe care vioara lui Grigoraş Dinicu le trecuse de mult peste graniţele ţării, la Paris, Londra şi New-York şi le va mai duce, în continuare, cucerind admiraţia unanimă la expoziţiile internaţionale din 1937 şi 1939, de la Paris şi New-York.

FABULOASA MOŞTENIRE A

vorba de Alexander Onassis, unicul fiu al lui Ari, mort într-un accident de avion în 1973 — n.n.) el ar fi fost moştenitorul meu. Tu ai fi avut partea ta, cum se cuvine. Acum, vei avea totul — dar numai după ce te vei căsători cu omul pe care îl cred demn de tine". (Facem o nouă paranteză: acest „om demn de tine", cum îi zicea Onassis, este Alexandros Andreadis, actualul soţ al Cristinei — n.n.)

Al doilea avocat a întocmit, sub dicteul lui Aristotel Onassis, al doilea testament. Beneficiara era Jacqueline Onassis (fostă Kennedy), soţia cît se poate de legitimă a lui Ari. Conform legilor civile americane şi greceşti, Jackie ar fi moştenit, fără nici un testament, jumătate din totalitatea bunurilor mobile şi imobile ale soţului defunct. Cu testament — spre surprinderea generală şi, în primul rînd, a lui Jackie — ea n-a moştenit, practic, nimic! După o scurtă şi destul de banală „declaraţie de stimă şi simpatie" (nu de dragoste) anexată testamentului, Onassis îi aminteşte ce a făcut pentru ea de cînd a cunoscut-o, apoi de cînd s-au căsătorit.

Nu fără o doză de ironie amară, Ari îi reproşează Jaquelinei că i-a impus un „contract marital" (o zestre) de 25 de milioane de dolari bani gheaţă ca o condiţie obligatorie pentru încheierea căsătoriei. „Ştiu că banii i-ai investit în afaceri foarte solide, chibzuită cum eşti, aşa încît nu este nevoie să mai primeşti altceva prin testament. Totuşi, vei avea dreptul să locuieşti în casa de pe insula Skorpios oricînd şi oricît vei vrea — împreună cu fiica mea Cristina. Vei putea folosi iahtul meu oricînd şi oricît, aşa cum te vei înţelege cu fiica mea Cristina. În toate cazurile, consimţămîntul ei este obligatoriu."

Testamentul mai are un „codicil" în care Onassis afirmă că a admirat-o foarte mult pe Jacqueline „cînd era doamna Kennedy" şi a făcut tot ce i-a stat în putinţă, din dragoste şi din admiraţie, pentru a-i lăsa o adevărată avere, în bijuterii, blănuri, rochii, mobilier, tablouri, oferite în timpul căsătoriei. Apartamentul foarte elegant de la New York nu l-a mai menţionat. Era, de la cumpărare, pe numele Jacquelinei, ca un fel de cadou de nuntă.

Împreună cu Maria Callas, unica femeie pe care a iubit-o Onassis

LUI ARISTOTEL ONASSIS

Cu ultimii doi avocaţi, Onassis a redactat alte două testamente fără mare importanţă, pentru rudele mai sărace şi obscure, din Pireu, din Smirna, din Londra şi de la Monte Carlo. A lăsat diferite daruri unor fundaţii, unor muzee. În total n-a depăşit o sută de mii de dolari, fapt care a produs o foarte neplăcută senzaţie în ziua cînd s-a dat citire ultimelor acte de voinţă ale defunctului mare armator.

Un ziarist englez a făcut afirmaţia, foarte greu de controlat, că Ari Onassis, pe lîngă testamente, a pregătit un dar de mare valoare, un colier, o diademă, cîteva inele şi brăţări pentru soprana Maria Callas, fostă, aşa cum a scris Onassis însuşi, „unica mea iubire".

*
* *

La vreo 20 de zile după decesul miliardarului, cei patru avocaţi de la New York au plecat, cu un avion al companiei aeriene Olympic Airways (teoretic proprietatea lui Aristotel Onassis) la Atena şi de acolo cu un elicopter al aceleiaşi societăţi pe insula Skorpios, proprietatea şi reşedinţa lui Onassis. Acolo au convocat pe toţi cei interesaţi să audă citirea testamentelor şi să ia în primire moştenirea. Cristina Onassis era pe insulă. Ea a făcut oficiul de gazdă, inclusiv faţă de Jacqueline, care a venit însoţită de sora ei, „prinţesa" Radziwill, şi de trei „gorile", adică paznici din garda ei personală. Se pregătise ca de luptă. În vila de pe insulă, unde Jacqueline avusese rolul principal, de „proprietăreasă", a trebuit să se mulţumească, de data aceasta, cu un apartament pe care i l-a indicat Cristina.

Lectura testamentelor a fost ascultată în tăcere. Comentariile se presupune că au fost destul de acidulate — cel puţin ale „văduvei" — dar în public nu a avut loc nici o discuţie. Discuţii au fost şi sînt încă foarte multe şi foarte complicate, deoarece succesiunea „miliardarului" nu este chiar atît de clară cum s-ar fi crezut.

În primul rînd, „miliardele", luate la „bani mărunţi", se pare că nu sînt decît cel mult două sute de milioane de dolari. Ştiu ce veţi zice. Că-i destul şi atît. Dar Aristotel Socrates Onassis avea talentul de a lăsa să se creadă că este putred de bani, arhiplin de miliarde, că poate cumpăra orice şi oricînd. Cumnatul lui, veşnicul lui rival Niarchos, lansa pretutindeni zvonul că „Ari este ruinat, dator vîndut, la un pas de rîpa falimentului". Amîndoi „cumnaţii miliardari" minţeau. Adevărul era cam pe la mijloc. Avocaţii, care sînt „executorii" testamentelor, au fost obligaţi să înfiinţeze un birou special la Londra pentru a face socoteala averii „reale" a lui Onassis. Era, teoretic, proprietarul a peste 40 de societăţi „anonime", care aveau vapoare mari şi mici, avioane, docuri, magazii de tranzit, macarale uriaşe, aproape 10 mii de salariţi în nu mai puţin de 25 de porturi din 12 ţări de pe trei continente, Europa şi cele două Americi. Era, tot cam teoretic, proprietarul companiei aeriene Olympic Airways, care posedă vreo două duzini de aparate transoceanice, hangare imense la Atena şi la New York, hangare mai mici pe la Londra, Monte Carlo, Roma şi Rio de Janeiro.

O mare parte din bogăţia fabuloasă a lui Onassis s-a dovedit a fi numai... teoretică. El întemeia societăţi de acţiuni (formaţie capitalistă de exploatare), la constituirea căreia puteau să se asocieze mai mulţi capitalişti, fără să fie obligaţi a-şi da numele, ci numai banii. Apoi, încasau beneficiile, fără a presta cea mai mică muncă. Onassis proceda şi el în acest stil. Înfiinţa „societatea", punea „acţiunile" în vînzare, strîngea din subscripţii cîteva milioane de dolari şi începea exploatarea. De regulă, aceste societăţi exploatau nave comerciale şi vapoare de pasageri, dar Onassis s-a băgat şi în altfel de treburi, a înfiinţat societăţi pe care nici nu le-a văzut vreodată, pentru comerţul cu fructe, pentru produse farmaceutice, articole sanitare, articole de menaj şi multe alte combinaţii, după cum se iveau ocaziile.

Cînd „biroul de avocaţi" de la Londra şi-a început, în luna august 1975, lucrările de inventariere a averii lui Onassis, surprizele au prins

EVOCARI

DOUĂ TEMERARE

În ziua cînd Şcoala de aviaţie de la Cotroceni şi-a inaugurat zborurile de agrement — la 1 mai 1910 — o femeie şi-a înscris numele în istoria aviaţiei româneşti, adjudecîndu-şi titlul de prima zburătoare de la noi şi, în acelaşi timp, din Europa răsăriteană. Aceasta a fost Yvonne Cămărăşescu, soţia cunoscutului sportiv automobilist Jean Cămărăşescu. „Agrementul" la care a participat cutezătoarea femeie a fost un zbor de 12 minute, pe o distanţă de 10 km, cu biplanul FARMAN, pe care-l vedem în fotografie. Cinci luni mai tîrziu — la 10 octombrie 1910 — Yvonne Cămărăşescu avea să bată recordul mondial feminin de zbor pe distanţă, călătorind, tot cu un FARMAN, de la Ploieşti la Chitila.

*

Femeile din ţara noastră au început să facă automobilism în anul 1904, cînd s-a înfiinţat Automobil Clubul Român şi printre membrii săi s-au aflat şi Martha Bibescu şi Yvonne Cămărăşescu.

Prima româncă participantă la o cursă automobilistică a fost Irina Vulturescu. La această întrecere „mixtă" ea a condus, în zilele de 29 august-2 septembrie 1924, un automobil decapotabil, cîştigînd „Cupa doamnelor" (pe ruta: Bucureşti-Braşov-Cluj-Arad-Băile Herculane-Bucureşti).

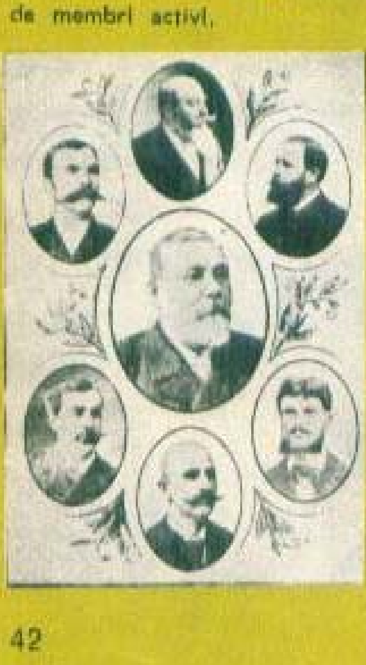
Yvonne Cămărăşescu
Irina Vulturescu

EVOCĂRI

UN CENTENAR

Prima societate științifică de la noi a luat ființă în ianuarie 1875, la București. S-a numit Societatea studenților mediciniști și a avut, în primul an de activitate, 27 membri, printre care: N. Manolescu (președinte), Ion Butărescu, I. Boicescu, C. Istrati, V. V. Bejan, P. Filibiliu și C. Steuceanu — fondatorii (în fotografie). După întreruperea cauzată de războiul din 1877 (la care toți membrii societății au participat ca voluntari), tînăra organizație științifică își reia activitatea, în 1878, ținînd comunicări, înființînd o bibliotecă proprie, acordînd premii pentru lucrările medicale remarcabile. La 27 aprilie 1897, societatea devine „persoană morală și juridică". În 1915 avea o bibliotecă de 30 000 de volume și un fond de 70 000 de lei. Dintre principalele realizări ale societății: crearea revistei „Spitalul", organizarea Asistenței medicale universitare pentru îngrijirea studenților bolnavi, clădirea unui local propriu (pe bulevardul Schitu Măgureanu), înființarea unui cămin studențesc. La sărbătorirea a cincizeci de ani de existență, societatea avea 1000 de membri activi.

FABULOASA MOȘTENIRE A

Alături de fiica sa, la înmormîntarea fiului său, Alexander

a cădea ca ploaia. De la prima cercetare, jumătate din societățile marelui miliardar s-a constatat că nu făceau două parale. Nu erau rentabile, ba chiar amenințau să dea faliment. Onassis le socotea, pe toate, în miliardele lui, dar aceasta devenea o socoteală „pur teoretică". Ar fi trebuit ca acțiunile să fie vîndute cuiva, să se dea pe ele banii ceruți de Onassis, sută la sută. Însă nimeni nu se arăta amator, acum, după dispariția „fascinantului miliardar", să mai plătească sumele cerute. Toți ar fi fost amatori să le cumpere cît mai ieftin — așa cum, de fapt, procedase Onassis însuși!

Una dintre cele mai ciudate afaceri a lui a fost aceea cu „minele de diamante" din Africa de Sud, considerata proprietatea integrală a lui Ari Onassis. Cînd avocații au vrut să facă inventarul acelor mine, s-a descoperit că ele nu există. Erau, de fapt, o simplă „societate minieră" pusă pe hîrtie, cu acțiuni în valoare de 100 de milioane de dolari, dar fără cel mai mic diamant sau cel mai redus perimetru de teren. La începuturile ei, în 1925, societatea minieră poseda cîteva sute de hectare într-un pustiu și era adevărat că, pe atunci, se găseau, din cînd în cînd, diamante mici și impure în nisip. Afacerea se dovedea nefericită. Onassis și doi-trei asociați ai lui au ascuns adevărul, au scos, în loc de diamante, „acțiuni" noi ale societății, au cumpărat și alte pustiuri nisipoase din împrejurimile vechilor exploatări, pretinzînd că terenurile ar fi pline de diamante. La bursa din Londra, din Amsterdam, „capitala diamantelor", o mulțime de naivi cu bani s-au repezit să cumpere „părți" din societatea lui Onassis, crezînd că au pus mîna pe o sursă miraculoasă de avere. În realitate, era o simplă și periculoasă iluzie, care s-a spart ca un balon de săpun, după dispariția lui Ari Onassis.

Murise sărac? Nici vorbă! Averea lui Onassis, (averea imobiliară și averea „tare", adică bijuteriile și aurul), se ridica la vreo două sute de milioane de dolari. Totuși, nu reprezenta, efectiv, decît o mică parte, cam a zecea parte, din cît lăsase Onassis însuși să se creadă, în timpul agitatei sale vieți. Dintr-o scrisoare a lui, găsită în arhiva personală, s-a aflat că Onassis a urmat toată viața un sfat pe care i-l dăduse un unchi al lui din Asia Mică: „Omule, împarte averea ta în trei: o parte moartă, o parte tare și o parte vie". „Ce să înțeleg din vorbele tale?" l-a întrebat Aristotel pe bătrînul său unchi. „Să înțelegi că o treime din avere să o ascunzi, să o îngropi, aceea va fi averea „moartă", de care nu te vei mai atinge tu, ci numai moștenitorii tăi; a doua treime să fie avere „tare", adică să ai case, pămînturi, aur și pietre prețioase, care nu se strică din cauza vremii; iar ultima treime să o lași „vie", adică să faci cu ea negoț, să o înmulțești și să o culegi, pentru merinde și îmbrăcăminte".

LUI ARISTOTEL ONASSIS

Nu s-ar putea spune că Onassis a făcut întocmai cum îi recomandase, în cuvinte biblice, sfătosul său unchi. După deschiderea şi examinarea atentă a testamentelor, a rezultat că urmase o parte din sfaturi. Lăsase avere „tare" pentru Maria Callas, pentru Jackie Kennedy-Onassis şi, mai puţină, pentru fata lui, Cristina.

Din averea „vie" n-a rămas decît cenuşă. Societatea de aviaţie a fost preluată de guvernul atenian, fiind o întreprindere de interes naţional. Insula Skorpios s-ar putea să devină muzeu, pentru că cele două „moştenitoare", Jackie şi Cristina, nu vor pentru nimic în lume să locuiască împreună şi nici măcar să fie vecine.

Dealtfel, Jackie s-a şi instalat „definitiv", zice ea, la New York, unde primeşte, zilnic, cereri de căsătorie. A redevenit „reporter" la o mare casă de editură din Statele Unite, îşi scrie „memoriile", pentru care i se oferă contracte de milioane de dolari, însă nu se ştie cînd anume le va termina pentru a le încredinţa tiparului.

La Skorpios, într-o casă nouă pe care a construit-o cu mare viteză anume pentru a fi singură, fără vecini, Cristina Onassis, o femeie solitară, rece, fără sentimente lirice, a luat hotărîrea de a urma sfatul postum al tatălui ei şi s-a căsătorit, discret, fără nici o ceremonie, cu Alexandros Andreadis, fiul celui mai mare „armator" din Mediterana, „omul cu cele mai multe vapoare mici", cum spune despre el Niarchos, azi, în continuare, rival cu ginerele lui Ari.

Cristina Onassis-Andreadis vrea să ducă o viaţă fără mondenităţi. Va trăi retrasă pe insulă, unde se află criptele tatălui şi fratelui ei. Pentru cumpărături se duce, o dată pe săptămînă, la Atena, cu avionul personal...

MIRCEA TRESTIAN

Cele două „moştenitoare", Jackie şi Cristina, au stat totuşi pe aceeaşi banchetă a automobilului la moartea lui Ari.

EVOCARI

PRIMELE CINCI

În faţa tablei stă profesorul C. I. Stăncescu. Nu predă nici gramatica, nici matematica, ci „artele frumoase". Este o zi de curs, în iarna anului 1893, la Şcoala de arte frumoase din Bucureşti, unde au fost primite, pentru prima dată, şi fete; în trecut, Theodor Aman nu acceptase decît băieţi. Cele dintîi studente ale şcolii au fost: Mina Stănescu, Zozo Sadoveanu, Calipso Stănescu, Viorica Grigorescu şi Elena Panaitescu, toate devenite mai tîrziu profesoare de desen la şcolile din Capitală. În spatele profesorului Stăncescu este dumnealui, Ilie, servitorul şcolii, ajuns personaj celebru datorită faptului că bustul său, executat de elevii şcolii, a stîrnit mari discuţii, la expoziţia de la Ateneu, fiind confundat cu alt bust, expus cîndva la Paris de un mare maestru străin. Pe rîndul întîi, în stînga fotografiei: Gheorghe Petraşcu, elev al lui G. D. Mirea; marele Petraşcu de mai tîrziu.

CĂMILELE DOBROGEI

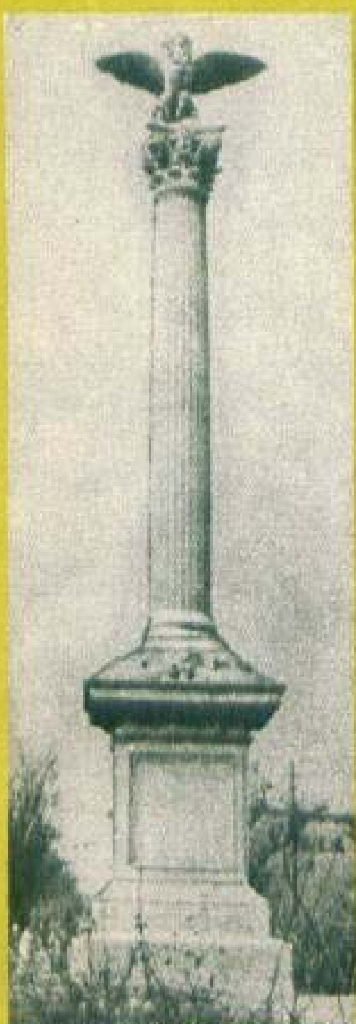
Din presa timpului aflăm că „dumnealui, Ioniţă Dumitrescu, agricultor din comuna Palazu, judeţul Constanţa, a prezentat la expoziţia organizată în oraşul Constanţa, în luna septembrie 1897, trei cămile de toată frumuseţea — un mascul şi două femele, prezentare ce s-a bucurat de mare succes". Întrebat de către ziarişti, crescătorul Ioniţă spune: „Cămilele au mare putere de muncă, mănîncă orice nutreţ, sînt blînde şi supuse, ari cu ele foarte bine şi sînt aşa fel zămislite că pot îndura multe lipsuri şi întrec în folos vitele obişnuite, folosite de noi în agricultură". Deci au existat şi crescători de cămile în ţara noastră.

STATUILE BUCUREȘTIULUI

Cîte semne comemorative — monumente, statui, busturi — sînt în București ? O statistică exactă n-a fost făcută încă, dar, socotindu-le, cu aproximație, pe cele expuse sub cerul liber (deci în afara celor aflate în muzee și în case particulare) se ajunge la un total de aproape 250, majoritatea fiind busturi.

Inceputurile sculpturii statuare din țara noastră sînt făcute în anul 1865, cînd se înființează la București catedra de sculptură a Școlii de arte frumoase, pe care o va ocupa, timp de două decenii, sculptorul Karl Storck, el fiind și realizatorul primelor monumente și statui înălțate în București.

Cele 250 de lucrări sculpturale, aflate în prezent în Capitală, comemorează : 58 de scriitori ; 27 de savanți români și străini ; 13 domnitori ; 12 medici ; 10 mari patrioți ; 17 oameni ai muncii ; 18 muzicieni ; 27 monumente militare ; 26 de sport și restul diverse reprezentări simbolice : mitologie, natură, domenii de activitate. Iată cîteva dintre acestea :

1865. Urmărind, probabil, să înfrumusețeze grădina Episcopiei, de pe Calea Mogoșoaiei (unde se află astăzi Ateneul Român), Karl Storck realizează prima statuie din București : o coloană înaltă de 5 metri, așezată pe capetele a patru lei și avînd în vîrf o acvilă. Statuia va rămîne în grădina Episcopiei pînă în anul 1890, cînd va fi mutată la Rond (pe Bulevardul Coșbuc) unde se află și astăzi.

1869. Tot Karl Storck va prezenta publicului bucureștean, în anul 1869, prima statuie comemorativă a unui om de seamă : spătarul Mihai Cantacuzino, fondatorul Spitalului Colțea. Demnitarul este înfățișat îmbrăcat în caftan îmblănit, cu fireturi și brandenburguri, iar pe cap cu o cucă cu blană. Statuia a rămas pe locul ei pînă în zilele noastre — în fața Spitalului Colțea.

1874. După mai mulți ani de strădanii, un comitet constituit din scriitori și profesori din București reușește să ducă la bun sfîrșit o inițiativă de larg răsunet în epocă: înălțarea unei statui lui Mihai Viteazul, amplasată în fața Universității. În primăvara anului 1874, această statuie (operă a sculptorului francez Carrier Belleuse) era gata instalată dar a stat mai multe luni acoperită „cu un zăblău mare de pînză", guvernul ezitînd s-o inaugureze din cauza inscripțiilor de pe soclu, care aminteau victoriile voievodului în luptele cu turcii. Nemulțumiți, studenții și elevii din București încearcă să facă ei „dezvelirea", provocînd o adevărată răzmeriță. După o săptămînă de la această tentativă, guvernul hotărăște, în sfîrșit, inaugurarea. Și astfel, la 8 noiembrie 1874, „pentru prima dată a fost dat d-a serba în capitala României inaugurarea unui monument ridicat în memoria gloriilor noastre naționale" — cum scriau ziarele timpului.

1881. Un alt comitet de inițiativă (Al. Odobescu, B. P. Hasdeu, V. A. Urechiă și alții) strînge fondurile necesare și, la 22 noiembrie 1881, împodobește Piața Universității cu încă un monument — cel al lui Ion Heliade-Rădulescu (sculptor: Ettore Ferrari). Solemnitatea inaugurării se transformă într-o adevărată „serbare a geniului" — cum au caracterizat-o vorbitorii, referindu-se la personalitatea omagiată. Statuia a fost încinsă atunci cu o mare eșarfă. Aceasta a fost prima statuie ridicată la noi în amintirea unui scriitor.

1886. Cinstirea memoriei lui Gheorghe Lazăr, „primul dascăl român care a introdus în școală învățătura limbii române", s-a făcut la 11 mai 1886, la București, prin dezvelirea statuii pe care o vedem și astăzi în fața Universității. Aceasta a fost și prima statuie realizată de un absolvent al Școlii de arte frumoase din București — Ion Georgescu. Studenții din București, nemulțumiți de faptul că oficialitățile n-au acordat atenția cuvenită momentului cultural organizat cu ocazia inaugurării statuii, au procedat, a doua zi, la o nouă dezvelire, cu care ocazie au depus în jurul statuii numeroase coroane și s-au ținut cuvîntări patriotice emoționante.

1901. În ziua de 13 septembrie s-a inaugurat monumentul pompierilor căzuți — cu 53 de ani mai înainte — în luptele date cu turcii pe Dealul Spirii. Sculptor: W. Hegel. Pe soclul monumentului se află inscripția: „Luptătorilor de la 13 septembrie 1848 — poporul recunoscător".

STATUILE BUCUREȘTIULUI

1903. La 20 martie s-a inaugurat monumentul lui C. A. Rosetti (sculptor: W. Hegel). Pe soclu sînt basoreliefuri reprezentînd momente din istoria făuririi Unirii.

1904. Monumentul lui Gh. Duca, amplasat în fața Gării de Nord, a fost dezvelit la 23 mai, ca semn comemorativ pentru cel ce a fost principalul organizator al Școlii de poduri și șosele din București. Sculptori: Dim. Paciurea și Filip Marin

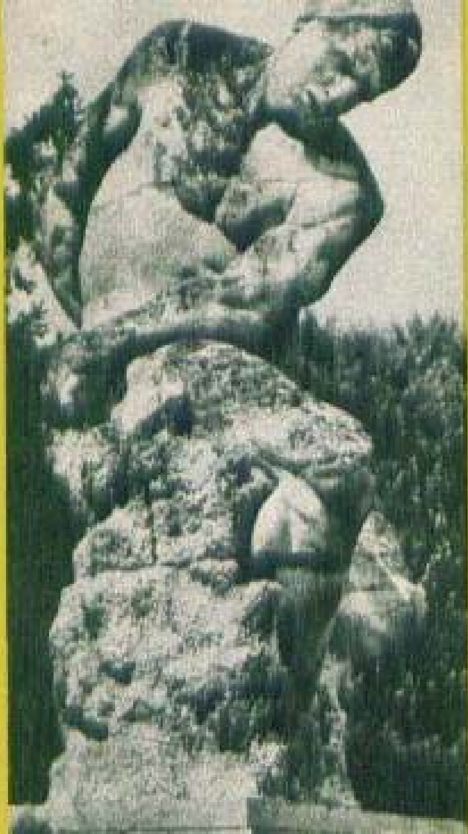
1906. La 8 septembrie, în cadrul serbărilor prilejuite de expoziția națională organizată în parcul de la Filaret (actualul Parc al Libertății), un trimis al primăriei din Roma aduce și dăruiește primăriei Bucureștiului o copie a celebrei **Lupoaice,** legendara mamă adoptivă a lui Romulus și Remus. Brava lupoaică este așezată pe un soclu provizoriu și rămîne acolo în parc pînă în anul 1908, cînd este mutată în mica piațetă de la capătul străzii Lipscani, apoi, după alți cîțiva ani, este mutată, din nou, pe Dealul Mitropoliei, unde va rămîne pînă în 1947, cînd un alt edil o ia și o duce în Piața Dorobanților, unde se află și astăzi, între copaci stufoși, ferită deci de privirile trecătorilor. Într-un reportaj, publicat la 22 august 1970, revista „Flacăra" a propus amplasarea **Lupoaicei** în Piața Romană — cel mai indicat loc posibil. Propunerea a fost susținută și de alte publicații.

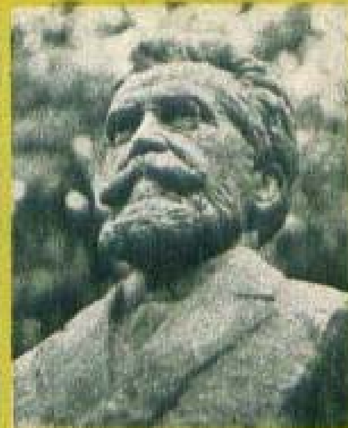

1906. Gigantul, remarcabila sculptură a lui Dim. Paciurea, a fost amplasat la Filaret (Parcul Libertății de azi) în primăvara anului 1906.

La 28 octombrie 1922 s-a inaugurat Monumentul eroilor francezi, amplasat în Cișmigiu — omagiu adus militarilor veniți din Franța, căzuți eroic pe cîmpurile de luptă. Sculptor : Ion Jalea.

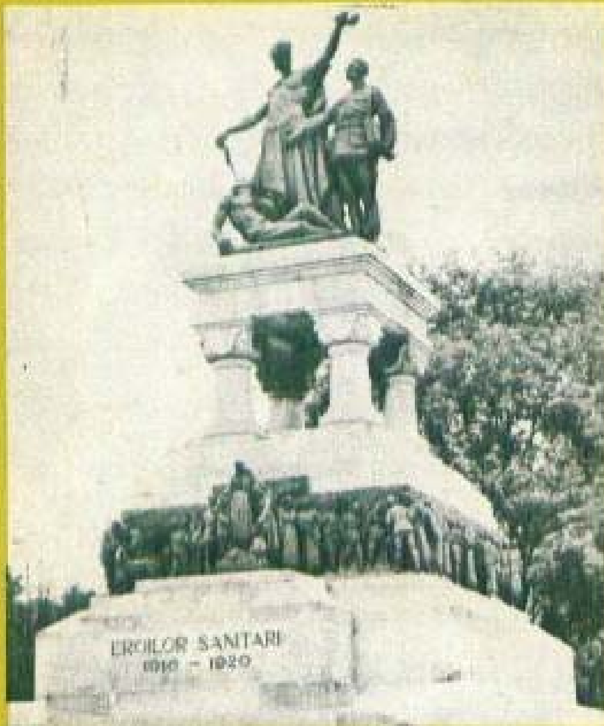

1927. Două busturi, realizate de sculptorul Mihai Onofrei, sînt inaugurate, la 11 noiembrie, in memoria istoricilor B. P. Hasdeu și D. Onciul. Ambele sînt amplasate în fața clădirilor Arhivelor Statului, pe strada Uranus.

29 iunie 1929. Se inaugurează încă un monument militar : **Leul**, la Cotroceni. Este dedicat memoriei eroilor din arma geniului. La vremea aceea, Leul era cel mai mare monument militar din țară. Sculptor : Spiridon Georgescu. Cei patru ostași din jurul soclului reprezintă specialitățile din arma geniului.
Inscripția de pe soclu : „Spuneți generațiilor viitoare că noi am făcut suprema jertfă pe cîmpurile de bătaie pentru întregirea neamului."

1932. La 9 iunie este dezvelit Monumentul eroilor sanitari, în Piața Eleftérie (Cotroceni). Sculptor: Rafaello Romanelli. Cîteva zile mai tîrziu — la 15 iunie 1932 — se inaugurează bustul cîntărețului Leonard (la Șosea). Sculptor: O. Han.

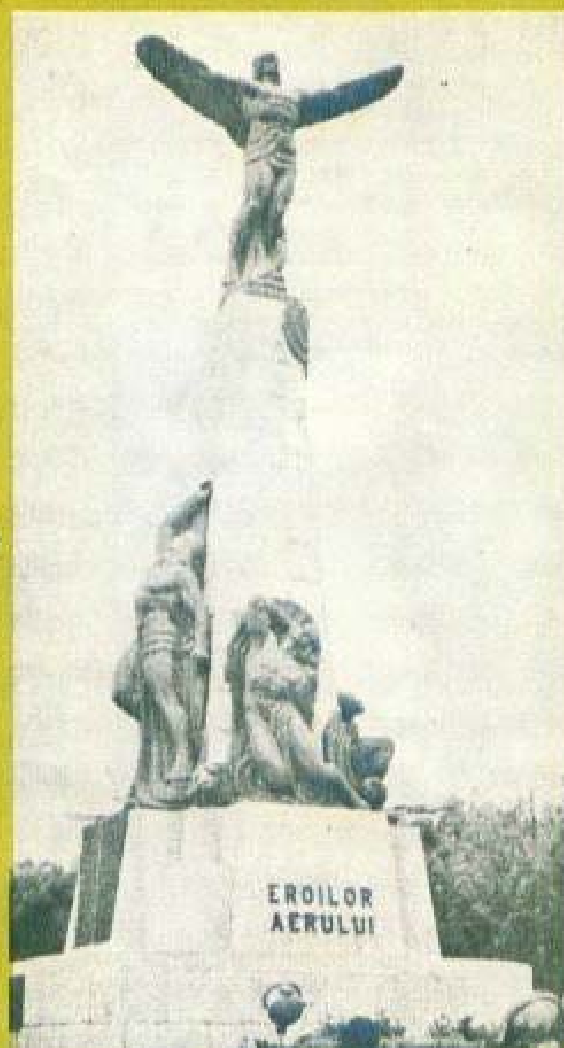
9 iulie 1935, inaugurarea statuii lui Spiru Haret, în fața palatului Universității. Sculptor: Ion Jalea.

1935. Un foarte impunător monument (autor: Th. Burcă), reprezentîndu-l pe Tudor Vladimirescu, este inaugurat la 2 iulie. Ulterior, în decursul anilor, Domnului Tudor i se vor ridica, la București, încă trei busturi.

20 iulie 1935. Se inaugurează Monumentul aviatorilor (sculptor: Lidia Kotzebue) realizat cu fondurile strînse prin colectă publică (în cea mai mare parte de la ofițerii și pensionarii aviatori). Este unul dintre cele mai frumoase monumente din București. Înălțimea: 20 de metri. Figura înaripată din vîrful obeliscului are 5 tone și este confecționată din bronz.

1936. Cel mai controversat monument din țara noastră: Arcul de Triumf, de la Șosea. A fost construit, în prima variantă (foto 1) din palantă și ghips, avînd mai multe statui amplasate pe postament, în jurul celor două baze susținătoare. Inaugurat în 1922, abandonat apoi vreme de 14 ani, în care timp s-a degradat, fapt care a stîrnit mari campanii de presă, monumentul a fost refăcut, după planurile arhitectului Petre Antonescu, și inaugurat, încă o dată, la 1 decembrie 1936, în forma pe care o vedem și astăzi (foto 2). Construirea Arcului în prima sa variantă a fost criticată, mai cu seamă de către marii scriitori de atunci, care socoteau proiectul necorespunzător simbolului urmărit și **prea costisitor**. Între artiștii care au lucrat la reconstruirea Arcului: Medrea, Jalea, Baraschi, Călinescu, Mușat, Cuțescu-Storck, Costin Petrescu, Mac Constantinescu.

1943. Rondul roman. La 27 iunie a fost inaugurat **Rondul roman**, din Cişmigiu, în cadrul căruia au fost amplasate 12 busturi ale scriitorilor clasici români de seamă. Cele 12 busturi îi reprezintă pe: Vasile Alecsandri (sculptor: T. Burcă); Nicolae Bălcescu (de Baraschi); I. L. Caragiale (de Oscar Spaethe); George Coşbuc (de I. Gr. Posovici); Ion Creangă (de I. Gr. Jiga); B. P. Hasdeu (de M. Onofrei); Şt. O. Iosif (de Medrea); Al Odobescu (de Miliţa Pătrascu); Al. Vlahuţă (de O. Han); Duiliu Zamfirescu (de Al. Călinescu); Mihai Eminescu (de Ion Jalea) şi Titu Maiorescu (de Dimitriu-Bîrlad).

STATUILE BUCUREȘTIULUI

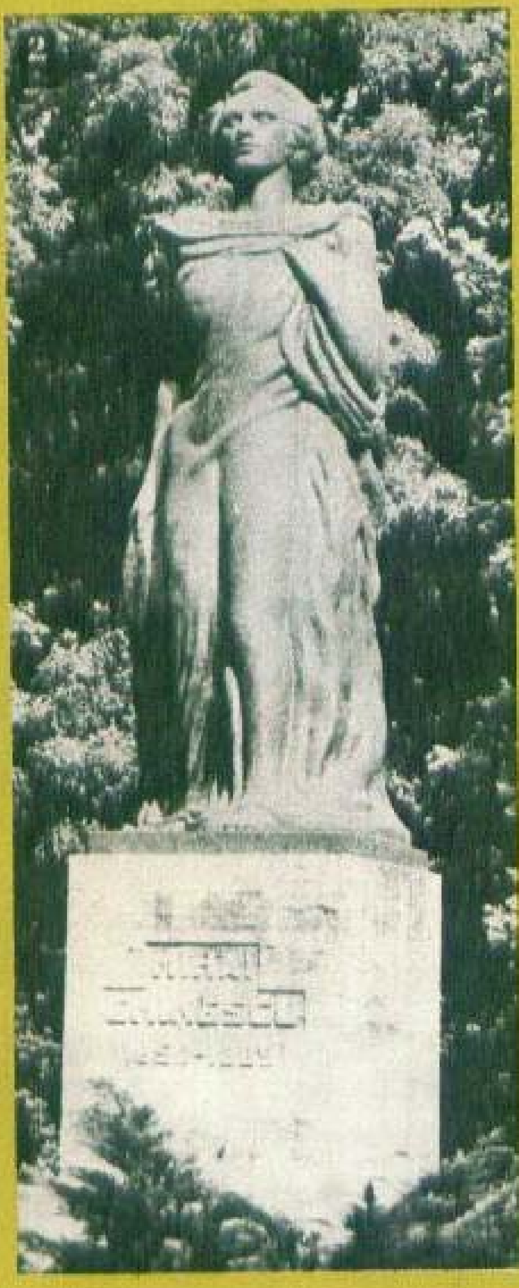
În vara anului **1945** a fost înălțat Monumentul ostașului sovietic, amplasat în Piața Victoriei, la începutul Șoselei Kiseleff. Sculptor: Constantin Baraschi.

La 21 aprilie 1960 a fost inaugurat impunătorul monument al lui V. I. Lenin, amplasat în fața Casei Scînteii. Autor: Boris Caragea.

O statuie a lui Mihai Eminescu (sculptor D. Anghel) a fost așezată în fața Ateneului Român, la **22 august 1961**. O altă statuie a lui Eminescu, de Oscar Han, se află la Șosea, în fața sediului Uniunii scriitorilor (din anul 1968), iar un bust (de Ion Vlasiu), la Muzeul literaturii române.

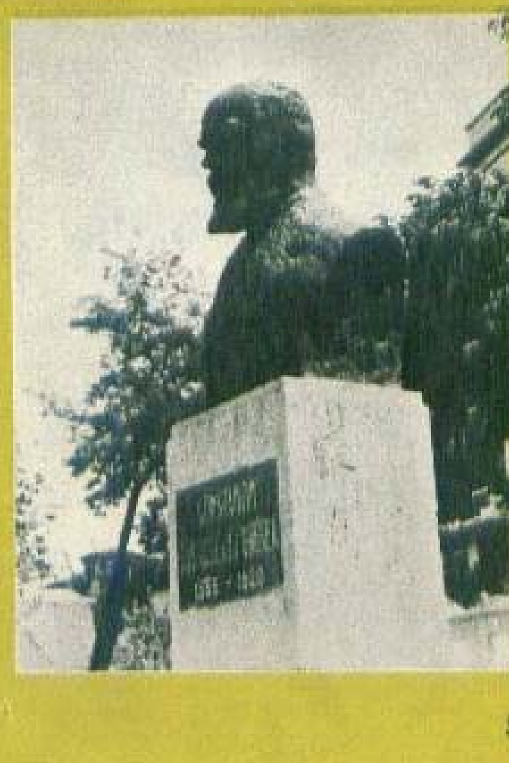
Un bust al scriitorului Liviu Rebreanu, operă a sculptoriței Milița Pătrașcu, se află așezat (din anul 1962) la cimitirul Belu.

30 decembrie 1963. Parcul Libertății este împodobit cu cel mai grandios monument al orașului : **Monumentul eroilor luptei pentru libertatea poporului și a patriei, pentru socialism**. Cinci arce, înalte de 48 de metri, placate cu granit roșu, sînt așezate pe un postament sub care se află criptele cu osemintele eroilor. O flacără arde în permanență pe terasa de sub arce.

STATUILE BUCUREȘTIULUI

Un bust al lui C. Dobrogeanu-Gherea, sculptat de Naom Corcescu, este inaugurat la **7 mai 1970**, pe strada C. A. Rosetti

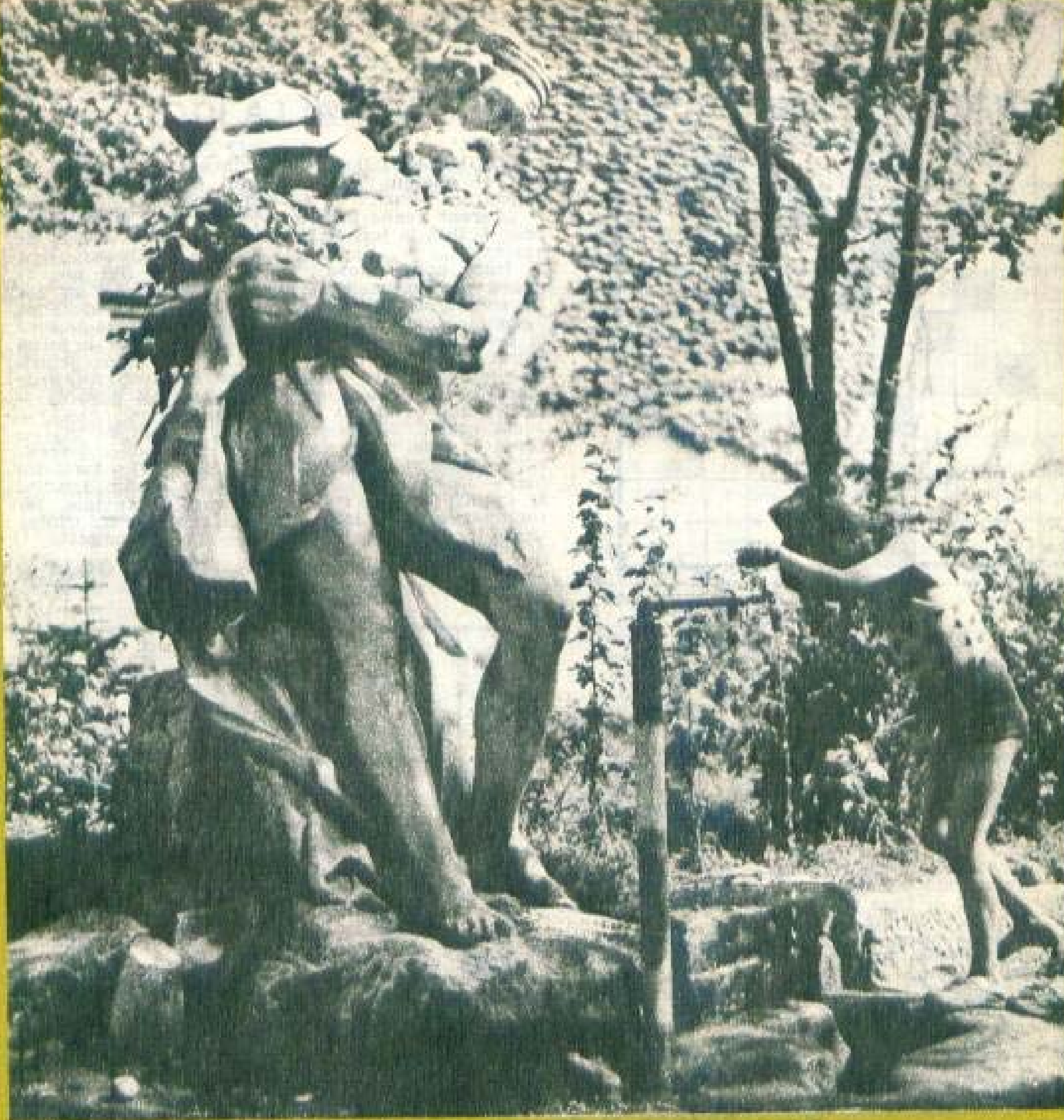

La 29 septembrie 1971, fațada Operei Române este îmbogățită cu statuia lui George Enescu, sculptată de Ion Jalea. O altă statuie a lui Enescu, realizată de Gh. Anghel, fusese instalată în fața Ateneului Român încă din anul 1943.

STATUILE BUCUREȘTIULUI

19 ianuarie 1973. Un grup statuar, închinat țăranilor care au fost uciși în timpul răscoalelor din 1907, a fost inaugurat, cu o deosebită solemnitate. Este amplasat în fața Halelor Obor. Are 17 metri înălțime și a fost realizat de sculptorul Naom Corcescu.

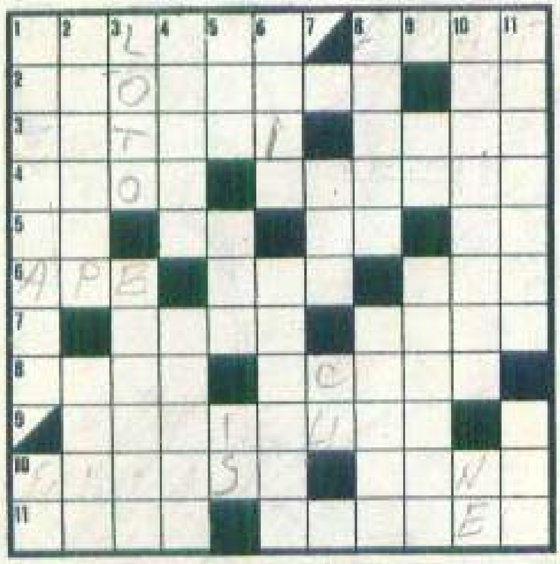
STATUILE SECRETE

Sînt, în București, și cîteva statui „secrete", adică păstrate departe de privirile cetățenilor. Decana acestora poate fi socotită, cum am arătat mai înainte, Lupoaica. După ea vine, cu „drepturi" mai vechi, dar cu celebritate mai mică, uriașul Neptun, care stă proptit între cîțiva bolovani, într-o curte de pe strada Ștefan Furtună, la nr. 47. Stă acolo nu de azi, de ieri, ci de peste o sută de ani. Neptunul acesta a fost adus în țară, de la Roma, în anul 1847, pentru a împodobi curtea palatului lui Bibescu Vodă, de la Băneasa. Evenimentele de la 1848 au întrerupt domnia lui Bibescu și colosul de piatră a rămas neinstalat la locul destinat; și uitat a fost. Actualul său proprietar pare a fi I.C.R.A.L., cum se înțelege de pe tăblița bătută pe peretele imobilului.

Altă statuie „secretă": cea ridicată la 4 noiembrie 1928, în curtea Observatorului astronomic de la Filaret. E frumoasă, măreață și fără nici un cusur... dar a fost instalată cu spatele la stradă și nu-i văd fața decît lucrătorii numitului institut. Întoarsă spre stradă și înlăturîndu-se o parte din gardul care o înconjoară, această statuie ar putea constitui o atracție pentru iubitorii de artă.

Mai sînt și numeroase busturi „secrete" prin Parcul Herăstrău și Parcul Floreasca: **Tinerețea** (de Ion Vlasiu); **Creangă** (tot de Vlasiu); **Balzac** (D. Anghel); **Sadoveanu** (Ladea); **Grigorescu** (de C. Lucaci) și altele. Ele nu pot fi văzute decît iarna, din cauza vegetației — iarba înaltă și crengile copacilor care le înconjoară total. Este greu să se înlăture această vegetație?

ION MUNTEANU ■

HAI LA JOC

ORIZONTAL : 1) Accesorii la un joc de masă — Joc de imagini. 2) Baza unui joc de cuvinte — Cupa „în retur" ! 3) La marginea careului ! (pl.) — „Teren" redus pentru jocuri de apă. 4) Fără accent — Bun la joc. 5) În probă, la cros ! — Tras pe extreme !... — ... în tușă ! — ABC... 6) Cursuri (fig.) — Între două pauze... — ... o parte din joc. 7) Sport cu picioarele legate — Ghinion la un joc de echipă. 8) Plecare în expresie — Te ajută să cîștigi în înălțime. 9) Idem ! 10) Alături la muncă și la joc — Trasul cu frînghia. 11) Nu-i o joacă (fig.) — Copii, copii ! **VERTICAL :** 1) Placă pentru un joc de lumini — Cîștig în extremis ! 2) Joacă de plăcere — În joacă (fig.). 3) Jocul cu norocul — Opriri din cursă. 4) Prezintă probleme (sing.) — Jocul nostru. 5) Jocul cu focul — Joc de cap — Cîștig în final ! 6) Prins într-un joc" „de-a detectivi" — Rațiunea unui joc „cu miză". 7) Afară din joc — Cucu.! 8) Joc cu enigme — Plafon sportiv. 9) Calul... în atac ! — Alte jocuri de cuvinte. 10) Indiana veche la joc — Ene în centru ! 11) Cîntec și joc într-un spectacol unitar — Tot pe loc !

MIRCEA GUJA ■

RUSTICA

ORIZONTAL : 1) Primul la pregătirea bucatelor — Muncă pe ogoare. 2) Pămînt desțelenit — Fetele... de la țară. 3) Dau în ulițele satului — Partituri din vasta cantată a cîmpului. 4) Luminițe argintii prin păduri și prin cîmpii. 5) Locuința mea de vară... de la țară — Aurelia alintată — Blîndele satelor. 6) Mreajă de prins pește — Nelipsit într-un război țărănesc. 7) Cal și potcoava ! — Grăunțe ucigătoare (sing.) — Hăis... în partea cealaltă. 8) Tarlaua de azi și de ieri — Urcă spre munte. 9) Delicatese vînătorești (pl.) — Nenea de la țară. 10) Ecaterina de la... oraș — Încheie tîrgul. 11) Strînsul aurului de pe ogoare — Careuri pe teme agricole.
VERTICAL : 1) Roșie de cîmp — Nota agronomului — Teren bun pentru cereale. 2) Rustică în vorbirea curentă — Duc prin sate. 3) Sora demodată a prășitoarei — Curăță plugul. 4) Declanșează lupta contra dăunătorilor — Cu vițelul la poarta nouă a satului. 5) De la țară — Din an în an. 6) Adăpost rustic estival (pl.) — Jocul tandru al gurițelor date peste... poartă. 7) În vîrful șurii ! — O mîndrețe de la țară (pl.) — Dan Țăranu. 8) Muncă la vie — Bătută-n piuă (tot la țară bineînțeles). 9. Cu cîte-o oală-n cap în peisaj rustic — Manifestare cu strigături. 10) Iță răsucită ! — În zilele noastre — Calul țărănesc care se caută la dinți. 11) La fîntînă(pl.) — Nu intră-n comune (masc.).

MIHAI PĂTRASCU ■

TEATRALĂ

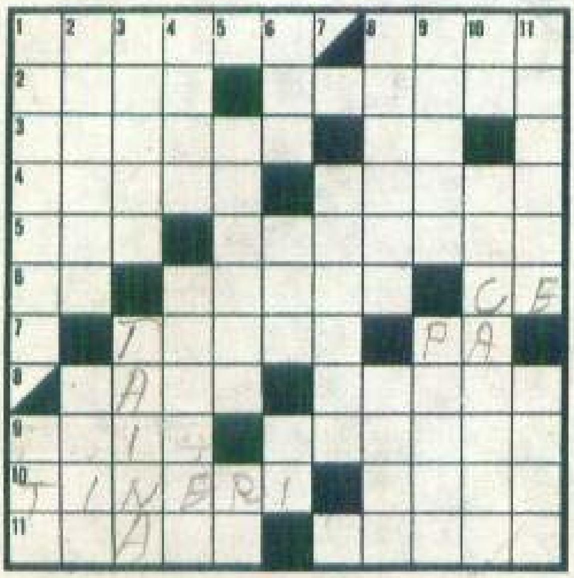

ORIZONTAL : 1) Scena... revistelor — Viață de artist. 2) Loc suplimentar la teatru. 3) Teatru... lacrimogen — Sparge gheața între protagoniști și junele-prim. 4) Necesită neapărat... o replică — Face teatru de plăcere. 5) Cap de tragediană ! — Semnal de trompetă — Pune în rol păpușile. 6) Personaj din „Capra..." lui Ion Creangă — Nesecat izvor de inspirație pentru toți maeștrii scrisului. 7) Nelipsită de la nici o comedie — Curse ! 8) Admirate la scenă deschisă — Abreviație latină. 9) În fund, în culisă ! — Umoriști de suprafață ! — Dau strălucirea creației soliștilor (sing.) 10) Parte ! — Mai-marele scenei. 11) Creație de... capă — ... și spadă !
VERTICAL : 1) Critici de artă — tact de... joc. 2) E... strada cea mică — Superproducție... à la Tănase. 3) Spaima tinerilor actori — Municipiu românesc vestit și prin teatrul său. 4) Gura... leului — Final de... feerie — Și-am încălecat... pe el ! 5) Tonuri — Chemările la rampă. 6) O ieliță din creația populară — Mîndre în costumația noastră națională. 7) Însuflețire... scenică. 8) Altarele tematice ale... Taliei — Localitate în Elveția. 9) Cap de rînd ! — Umbrare... eminesciene — Teatrul spre exemplu. 10) Lac în Finlanda — Personaje scenice. 11) Încununează munca marilor creatori — Alegorie teatrală de mediu ambiant.
DICȚIONAR : AOC, PALA, DODA, ASP, ONTO.

I. PĂTRAȘCU ■

CUVINTE ÎNCRUCIȘATE

MOMENT LIRIC

ORIZONTAL : 1) Cea mai apropiată ce-ți dă îmbrățișarea — Un ciob de amintire din vechea melodie. 2) Pilot de cursă lungă pe drumuri nemișcate — Zidiri de apărare din vremuri de restriște. 3) Vădită-mpotrivire în mersul spre-nainte — Ianuarie 21, ce dată o fi oare ? 4) Pajul Amor, vicleanul, ce-n inimă țintește — Mai știi ? Eram de-o schioapă ; eu tuns, tu cu codițe. 5) Cu inima uscată și neagră-n cerul gurii — Îți dă cu mîna stîngă și-ți ia cu amîndouă. 6) Un pas pe prima treaptă, în cea mai veche scară — Răsunător, puternic semnal de bucurie — Așteaptă doar răspunsul, eterna întrebare. 7) Cu ploaia, frigul, noaptea în inimă și-n gînduri — Un bun rămas pe-un trist peron de gară. 8) Își plînge suferința pe note, Traviata — Mereu la înălțime, ca vulturii și cerbii. 9) Ce gingaș și ce dulce e chipul tău, iubito — Aici își au lăcașul gîndirea și lumina. 10) Vor prelua ștafeta și-or duce-o mai departe — O limbă ascuțită ce-aduce despărțirea. 11) În plină zi oferă iluzia-nserării — Mulți frați sub o cămașă, ne spune ghicitoarea.

VERTICAL : 1) La capul lor ne-așteaptă odihna mult visată — În mare cinste vara. Acum, o amintire. 2) În jurul casei noastre, dar nu sînt orătănii — Ale naturii șoapte, de un zefir purtate. 3) Începe carnavalul ; să-i pregătim decorul — Secretă țesătură de vorbe : nu-i a bună. 4) De-o mînă mîngîiată îngînă-o melodie (pop.) — Sălbatică stihie ce ulița golește. 5) Un rest dintr-o pădure unde-a intrat securea — În serile de iarnă încheie o poveste. 6) Necontestat tutore al cailor putere — Pe sub cais, ca-n Rebus, nu ca-n romanța veche ! — La Ploiești-Sud, nu gara, ci prin apropiere ! 7) Accelerează inimi și-mbujorează fețe. 8) Supus examinării atente în vitrină — Cu mama împreună în inimile noastre. 9) În el închidem gîndul și visul și-amintirea — Jucat în dușmănie, sistem brevet Năstase. 10) Originea indică din vremi voievodale — Răsplată școlărească în formă desuetă. 11) Dilată ochii și-apoi te face să caști gura — Un dulce din Moldova gustat în toată țara.

MIREL GABOR

ÎN VACANȚĂ

ORIZONTAL : 1) Simpatica actriță americană pe care am admirat-o de curînd în comedia lui W. Wyler „Vacanță la Roma" — Nici vorbă de mare. 2) Centrat — Locuința mea de vară... e la munte ! 3) Ministerul Comerțului Interior (abr.) — Sediu pentru vacanțe comune la munte sau la mare. 4) Ca nisipul plajei sau ca un ins ușor bronzat — Apă gazoasă ! 5) El e alb, alb, alb... — ... iar el e negru, negru, negru. 6) Renumitul căpitan de plai — Un grad la înălțime (abr.). 7) Regizor american, autor al peliculei „Duel în soare" (King) — Nedumerirea din Bucegi ! — Case ! 8) Comună în Franța — În acest moment — Sursa unui duș natural. 9) Cunoscutul autor al piesei „Jocul de-a vacanța". 10) Simte greutatea rucsacului — A încinge peste măsură. 11) Pictor suprarealist francez, autor al pînzei „Treptele verii" (n. 1898) — Pe malul Siretului !

VERTICAL : 1) Leagăn-pat pentru odihna excursionistului — Termen specific pentru apa debitată de un rîu sau fluviu. 2) Plimbare de vacanță într-un grup de minimum două persoane (pl.) — La mare la Mamaia! 3) Mare în Anglia (pl.) — Rucsac de circumstanță. 4) Birou de turism (abr.) — Prefix geografic — Localitate în Franța. 5) Personalul de la Tușnad ! — Un tip bronzat și iarna. 6) Recea ! — Ene ! — Pur și simplu. 7) Mare în Orientul Apropiat — Acțiunea de a lega pînzele. 8) Stau la taifas... în Bucegi — Numele egiptean al Tebei. 9) Din nou nici vorbă de mare ! — Niagara... fără oprire ! 10) Cultivatori de... floare albastră — Bucuria majoră a vacanței mari. 11) Cea din vacanță ! — Cămin colegial între două vacanțe.

DICȚIONAR : OIE, ERR, TPE.

TOMA MICHINICI

ACCIDENTUL ECHIPEI SPORTUL STUDENȚESC

Duminică, 5 octombrie 1975.

O zi ca oricare alta, zi frumoasă de toamnă ce nu părea să ascundă nici un secret, nici o surpriză.

Reporterul Mircea Tudoran, de la cotidianul sportiv „Sportul", tocmai terminase de transmis la telefon cronica pentru ziarul de a doua zi, o cronică fără nici un element de senzațional la un meci — C.F.R. Cluj-Napoca—Sportul studențesc București — în general dominat de oaspeți, dar cîștigat de gazde. Era ora 17,10 cînd Tudoran a deschis ușa camerei din care transmisese cronica meciului, ieșind pe culoarul stadionului clujean C.F.R. Acolo se întîlnește cu Liviu Colceriu, vicepreședintele clubului studențesc bucureștean, care terminase tocmai ultima inspecție a vestiarului înaintea plecării. Jucătorii se aflau deja în autocar. După vorbele de salut și două-trei amabilități urmează schimbul de fraze de care Mircea Tudoran își va aminti probabil toată viața...

— Bine, tovarășe Tudoran — îmi pare bine că sînteți de aceeași părere, că într-adevăr nu trebuia să pierdem aici, cu C.F.R.-ul, ba chiar trebuia să cîștigăm ! În fine, ăsta-i fotbalul... Atunci, la revedere... Dar nu, stați nițel : nu vreți să mergeți cu noi ? Avem loc în autocar.

— Nu, mulțumesc — nu vreau să vă deranjez.

— Hai, tovarășu' Tudoran, că ajungeți mai repede acasă — avem un șofer care ne duce ca vîntul !

Bineînțeles că pentru Liviu Colceriu argumentul trebuia să fie convingător, pentru Tudoran el a avut însă efectul invers. Ziaristul și-a pipăit prin stofa hainei biletul la vagonul de dormit din buzunar, pe care-l cumpărase cu oarecare șansă în dimineața zilei, și și-a adus fulgerător aminte. Cu aproximativ doi ani în urmă, fiind la Cluj-Napoca, tot la un meci al C.F.R.-ului, primise oferta unui arbitru bucureștean, pe nume Ion Dancu, să facă drumul de întoarcere cu mașina dînsului. Au plecat pe o vreme mizerabilă — ploaie rece, care s-a transformat apoi în lapoviță și chiar ninsoare. La Sighișoara au fost opriți de către organele de miliție. La intrarea în Feldioara s-a spart unul din cauciucurile din față ale mașinii, automobilul n-a mai putut fi redresat din cursa sa nebună spre șanț, s-a răsturnat pe o latură, apoi s-a imobilizat. S-au ales numai cu o sperietură mare, apoi un camion a urcat din nou mașina pe șosea și și-au continuat drumul pînă la București, unde n-au ajuns însă decît dimineața. „Mulțumesc, nu !" — i-a răspuns de data aceasta hotărît lui Liviu Colceriu, refuz care, avea să afle puțin mai tîrziu, îl rostiseră încă două persoane, arbitrul Nicolae Rainea și observatorul federal Ion Pișcarac. Oricare dintre aceste trei persoane ar fi urmat să ia loc, dacă accepta propunerea, pe scaunele cele mai din față ale autocarului, ca niște adevărați invitați de seamă ce s-ar fi aflat...

*

La ora 17,20, autocarul „Skoda-lux" cu numărul 31-B-9034, proprietate a Biroului de turism pentru tineret, condus de șoferul Ion-Gheorghe Cazacu, avînd ocupate 42 din cele 45 de locuri ale sale, a plecat de la stadionul C.F.R. cu destinația București. Nu se scursese nici o jumătate de oră de la încheierea meciului, dar toată lumea părea foarte grăbită să ajungă mai repede acasă. În autocar se găseau cei 16 jucători din lotul primei echipe a clubului de fotbal Sportul studențesc, jucătorii echipei de tineret-speranțe, antrenorii Angelo Niculescu, Ion Voica și Mircea Rădulescu, Barbu (Mac, pentru toată lumea) Popescu, președinte al clubului, Liviu Colceriu, vicepreședinte, doctorul Ion Curea, medicul echipei, masorul Andrei Tudose (zis François), Constantin Georgescu, activist la U.A.S.C.R. și membru în Consiliul de conducere al clubului. De asemenea, Ion Kelemen, director al hotelului „Astoria", un vechi prieten al echipei studențești — care își luase cu această ocazie fetița de la părinții lui, de la Cluj-Napoca, unde stătuse cîtăva vreme — și încă trei persoane : un fotograf și doi studenți mai apropiați de echipă, prieteni ai jucătorilor.

Ion-Gheorghe Cazacu nu era de prea multă vreme la volanul autocarului echipei Sportul studențesc. A lucrat o vreme la O.N.T., de unde a trebuit să plece pentru că, spun actele, îi plăcea prea mult viteza. Clubul bucureștean obișnuia să plece adesea în deplasările sale, chiar în cele mai lungi, cu autocarul — era poate mai obositor, dar în orice caz mai economic. Echipa a fost cu autocarul prin toată țara, apoi și în străinătate — în Bulgaria, Polonia, chiar R.F.G. În vara trecută, vechiul șofer a fost descoperit, la întoarcerea cu echipa din R.F.G., cu niște nereguli vamale și ca urmare i s-a desfăcut contractul de muncă. În locul lui a venit Ion Cazacu, în vîrstă de numai 36 de ani, de care jucătorii și chiar conducătorii echipei studențești s-au atașat repede. Cazacu știa să glumească, dar glumea de multe ori chiar la volan — fiind adesea încurajat din toate părțile cu „Acuma, dă-i bătaie, nea Cazacule, depășește-o și p-asta !", „Nu te lăsa, Cazacule, tot noi mergem mai repede !", „Hai, nea Ioane, claxonează-i pe melcișorii ăștia, c-avem treabă !"... În cursul anului 1975, Ion-Gheorghe Cazacu fusese sancționat de către organele de miliție de două ori : o dată pentru conducere sub influența alcoolului, a doua oară pentru viteză excesivă. Se poate ca duminică 5 octombrie Ion Cazacu să fi avut și niște motive personale pentru graba cu care gonea — se împlinea în acea nefericită zi o sumă rotundă de ani de la căsătorie, o aniversare deci, și acasă îl așteptau soția și copilul.

Cu tot respectul cuvenit unui dispărut dintre noi, șoferului Ion Cazacu nu-i putem acorda prea multe circumstanțe atenuante față în față cu gravitatea accidentului pe care l-a provocat. Meseria de șofer de autocar rămîne aceea de a transporta nu cartofi sau alte legume, nici stofe de haine sau fier vechi, ci de a trasporta vieți omenești, de a prelua dintr-un loc oameni sănătoși și de a-i duce pînă-n alt loc, în deplină siguranță, la fel de sănătoși, nevătămați. Nu de a-i muta cît mai repede, oricîte presiuni s-ar exercita asupra lui, ci de a-i păstra neatinși, feriți de orice umbră de pericol. Responsabilitatea sa este deci enorm crescută față de aceea a unui conducător de autobasculantă, autocamion, tractor sau așa mai departe. Este un lucru la care ar fi trebuit să se gîndească mai mult Ion Cazacu. El ar fi trebuit să-i simtă ca și cum ar fi fost așezați chiar în circa lui pe cei peste 40 de pasageri ai autocarului — și

înțelegerea „greutății" încărcăturii sale ar fi putut probabil ușura presiunea de pe pedala de accelerație. Eroarea de a nu-și cunoaște perfect datoria, meseria la urma urmei, l-a costat viața pe Ion-Gheorghe Cazacu. Alte trei vieți omenești au plătit însă tribut imprudenței conducătorului, apoi traumatismele fizice și cele morale trebuie iarăși luate în considerație — un tribut nemeritat, dureros, ilogic.

Vina accidentului rămîne însă și colectivă, mai colectivă parcă decît niciodată: toată lumea se grăbea să se vadă mai repede acasă; doctorul Curea spera să mai prindă ceva dintr-o nuntă care începuse de sîmbătă; Mircea Sandu și Răducanu urmau să se prezinte a doua zi la lotul reprezentativ, care începea pregătirile pentru meciul cu selecționata Turciei; François trebuia să plece dis-de-dimineață cu lotul de tineret al țării în R.F. Germania... Totuși, nu trebuie să uităm că drumul de la București la Cluj-Napoca, cînd în autocar au fost numai componenții echipei de tineret, drum de 500 de kilometri, a fost străbătut în cursul zilei de sîmbătă în numai șapte ore, inclusiv timpul afectat pentru masă, 30—40 de minute, la motelul de la Cozia — adică într-o medie de viteză de mers efectiv ce se apropie de suta de kilometri! Cînd a fost transportat la morgă, în buzunarul șoferului Cazacu s-a găsit recipisa unei amenzi de 250 de lei, pentru viteză excesivă.

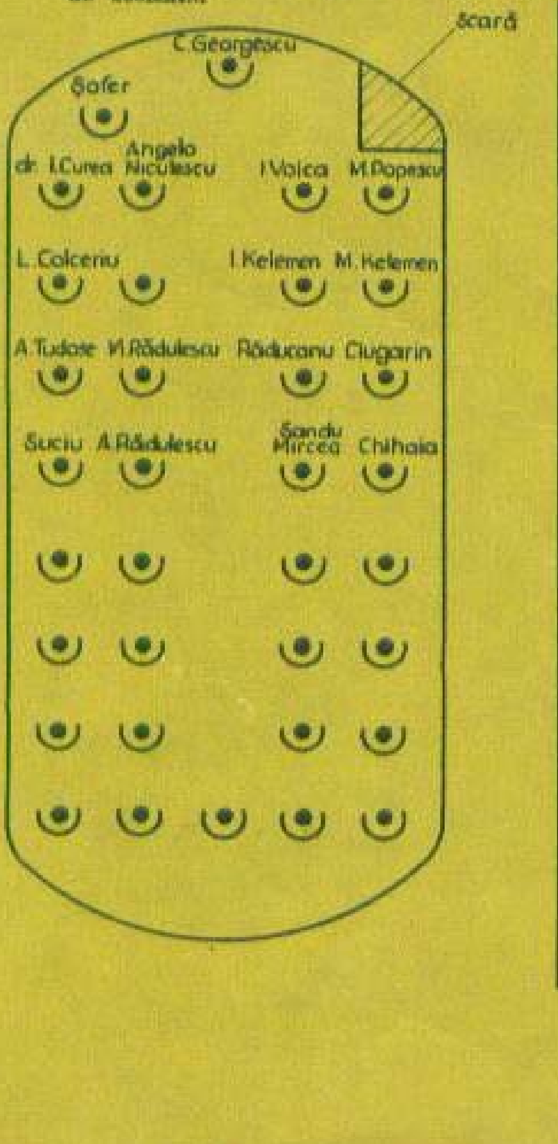
*

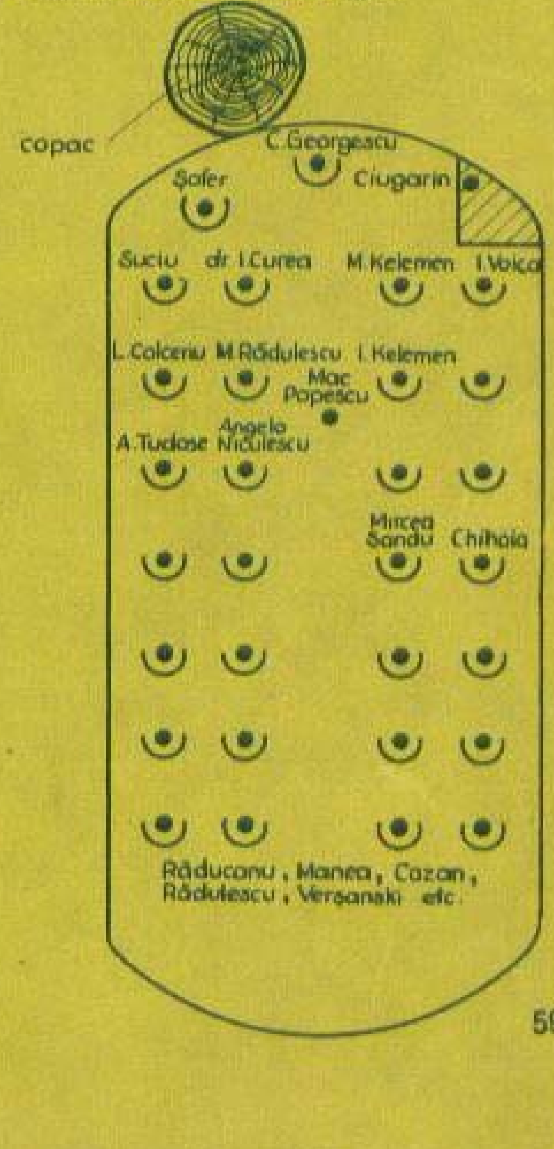
De la Cluj-Napoca, autocarul n-a mai oprit decît la Alba Iulia, unde — moment deosebit de important pentru jocul soartei, privind adică așezarea în autocar a participanților la accident — unul dintre tinerii suporteri, un student pe nume Hagea, roagă să se oprească mașina în fața casei părintești, coboară și după numai un minut revine cu o valiză și... o damigeană de plastic, în care erau vreo trei kilograme de vin roșu, din cea mai autentică viță locală. Autocarul pornește iarăși cu viteză, dar în mașină încep o serie de du-te-vino-uri (reflectate parțial de cele două diagrame alăturate), care oglindesc perfect rolul imens al întîmplării în relația viață-moarte dintr-un accident! Mașina oprește din nou la Sebeș, coboară toată lumea în fața restaurantului orașului, se intră și se cere apă minerală, dar o gestionară foarte arțăgoasă refuză comanda dacă nu ia toată lumea loc la mese. Mac Popescu se enervează, cere condica de reclamații, dar este din nou refuzat, starea de nervozitate se împrăștie printre toți. „Vom opri la Sibiu să bem apă", spune Mac Popescu — dar prin Sibiu se trece totuși ca vîntul, iar la ieșirea din oraș mașina este oprită de o patrulă a miliției pentru excesul de viteză. Cei trei supraveghetori ai circulației pregătesc imediat borderourile pentru o nouă amendă usturătoare, dar toată lumea îl împinge afară pe Rică Răducanu care, sigur, este cunoscut de o țară întreagă și va putea pune o vorbă bună în apărarea șoferului...

— Tăticu', hai iartă-l că sîntem grăbiți — sîntem și necăjiți c-am pierdut la Cluj-Napoca; zău, hai că nu mai mergem tare de-acuma încolo!

Organele de miliție se înduioșează. Cazacu ambalează motorul și pleacă cu aceeași viteză.

Iată „diagrama" după care principalii participanți la accident și-au împărțit locurile în autocarul echipei Sportul studențesc și, odată cu ele, șansele de viață sau de moarte: înainte de Alba Iulia (nr. 1); după Alba Iulia și înainte de accident (nr. 2). Schimbările de locuri sînt ușor de sesizat...

Cei din față parcă simt ceva — prea s-au grupat mai toți jucătorii în spatele autocarului, chit că printre ei e și Rică, mereu cu glume și bancuri noi, cu casetofonul lui plin de folclor orășenesc. Antrenorul Angelo Niculescu pleacă de pe scaunul său și vine să-i dojenească, grupul se sparge pentru o vreme — Sandu Mircea, Răducanu, Suciu, Ciugarin și încă vreo cîțiva revin la locurile lor. Suciu se va așeza însă pe prima banchetă din stînga, chiar în spatele șoferului, loc rămas liber prin plecarea lui Angelo Niculescu. Antrenorul Rădulescu, puțin jenat de glumele fără nici o perdea ale maseurului Tudose, se așază pe o banchetă mai în față, alături de Liviu Colceriu. Profesorul A. Niculescu ia loc lîngă François, ar fi vrut mai întîi să trimită pe locul său un tînăr de la echipa de speranțe, dar acesta refuză, pretextînd că se simte mai bine între colegii săi, în spatele mașinii. Președintele Mac Popescu prinde prilejul de a-i vedea împreună pe Angelo Niculescu și pe Liviu Colceriu și vine chiar lîngă ei, rămînînd însă în picioare pe mijlocul culoarului. Răducanu revine după vreo zece minute pe ultima banchetă a autocarului. Din damigeană abia apucaseră să guste ! Acolo, în fundul mașinii, rămîn și Rădulescu, Manea, Cazan, Verșanski, Roșu, Grosu, majoritatea jucătorilor din echipa de tineret... Ciugarin vede locul rămas liber pe prima banchetă din față pe partea dreaptă, vrea să se așeze, dar este rugat de Ion Kelemen s-o mute acolo pe fetița sa de 6 ani, pentru ca să vadă mai bine drumul. Ciugarin se conformează, dar pentru că tot era acolo se hotărăște să pună un picior pe scara de la ușa din față a autocarului, cu celălalt rămîne pe treapta de sus și coatele le sprijină de bordul mașinii, privind șoseaua de la cîțiva centimetri de parbriz. Se trece cu mare viteză prin comuna Clineni, din județul Vîlcea, loc în care ajutorul șefului de post face semne disperate șoferului cu bastonul de circulație, dar autocarul nu oprește, nici nu reduce viteza — îndreptîndu-se țintă spre locul în care destinul avea să-i lovească cu brutalitate, aflat dealtfel la vreo numai 20 de kilometri de comuna amintită.

*

Barbu (Mac) Popescu se afla de cîtăva vreme în picioare, rezemîndu-și coatele de două scaune, aflate în stînga și în dreapta sa. Discuta cu glas nu prea ridicat cu Angelo Niculescu și Liviu Colceriu despre comportarea echipei la Cluj-Napoca, despre perioada de întrerupere a campionatului, despre apropiatul „Turneu memorial Ioachim Popescu" care urma să aibă loc în organizarea clubului studențesc cîteva zile mai tîrziu. Erau așteptate să sosească echipa poloneză Zagłębie Sosnowiec și cea bulgară Dunav Ruse, care alături de S.C. Bacău și Sportul studențesc aveau să susțină, începînd de miercurea următoare, turneul amintit. Ioachim Popescu a fost fratele actualului președinte al clubului studențesc, un fotbalist dotat și foarte cunoscut, care a decedat în anul 1960 într-un accident de circulație, în plin centrul Bucureștiului ! El avusese un an mai devreme un alt groaznic și parcă prevestitor accident, de pe urma căruia se alesese cu o gravă comoție și o mutilare a feței. Se refăcuse complet însă, reluase activitatea fotbalistică și se străduia să lovească cît mai des balonul cu capul pentru a dovedi antrenorilor că este complet sănătos. Nu a mai apucat însă niciodată să revină în prima divizie de fotbal a țării, s-a zdrobit singur pe bulevardul Gh. Gheorghiu-Dej, chiar în fața Cișmigiului.

Deodată, Mac Popescu a simțit ceva — nu-și poate explica exact ce, dar cert este că a simțit că nu-i în regulă. Poate intuiția pericolului l-a salvat. Fiind cu spatele spre direcția de mers, s-a întors brusc, a văzut că din față se apropia cu mare repeziciune o siluetă albă, masivă, amenințătoare. În clipa următoare s-a ghemuit spre podea, dar mișcarea a fost curmată de șocul impactului și au existat cîteva fracțiuni de secundă pe care nu le mai „vede", nu le știe — ca și cum ele ar aparține unei alte lumi, cu o ordine total necunoscută nouă, pămîntenilor, în care timpul și spațiul se rotesc cu alt sens, de nepriceput. S-a trezit cu pumnii plini de iarbă — „De ce iarbă ?", s-a întrebat pe loc și imediat a sărit în picioare. Ieșise printr-o fereastră de numai 80—100 de centimetri, așa, cît ai clipi, fără să simtă pe loc nici cea mai mică durere, fereastră prin care, altfel, ar fi trebuit să depună destule eforturi pentru a-și strecura corpul destul de voluminos.

*

La ora 21,15, în seara zilei de 5 octombrie 1975, la kilometrul 213+130 metri, pe drumul național nr. 7 — glăsuiește raportul întocmit de Direcția circulației din Inspectoratul general al miliției — conducătorul auto Ion-Gheorghe Cazacu a comis un grav accident de circulație. Circulînd cu viteza aproximativă de 100—110 km/h, el nu s-a putut înscrie într-o curbă cu raza de 80—100 de metri, din care cauză a părăsit partea carosabilă ieșind pe acostamentul și șanțul șoselei în stînga sa. A parcurs astfel 48 metri și s-a izbit de un copac cu diametrul de 2 metri, care se afla la 2,30 metri de șosea. În urma coliziunii, autocarul a fost distrus în proporție de 40 la sută. După producerea accidentului, la fața locului s-a deplasat conducerea Inspectoratului județean Vîlcea al M.I., procurorul-șef al județului.

Din datele furnizate de la Direcția circulației din Inspectoratul general al miliției reiese că aproximativ 23—25 la sută din totalul pe țară al accidentelor are drept cauză nerespectarea vitezei legale. Este, alături de conducerea sub influența băuturilor alcoolice, unul din procentajele cele mai ridicate. Nu întîmplător pentru viteză peste limita admisă se acordă o amendă destul de substanțială — între 500 și 1 000 de lei, cu posibilitatea de a se plăti jumătate din ea pe loc sau în interval de 48 de ore. Au fost totuși 446 de accidente grave comise din cauza vitezei ilegale în anul 1974 și aproape 550 în 1975. Au murit 184 de oameni în 1974 și peste 250 în 1975. 473 de răniți grav în 1974, peste 500 în 1975... Organele de miliție, orice conducător auto o știe, fac mereu eforturi remarcabile pentru stîrpirea „beției" vitezei, pentru a trezi iresponsabilii la realitate. Și totuși accidente se întîmplă în continuare — mai ales din cauza depășirii vitezelor normale de deplasare...

Autocarele de genul celui în care se deplasa echipa Sportului studențesc au drept limită de viteză, înscrisă dealtfel cu roșu pe caroseria mașinii, 70 de kilometri la oră în afara localităților și numai 40 în interiorul lor. 21—B—9084, avînd la volan pe Ion-Gheorghe Cazacu, se deplasa însă cu peste o sută de kilometri, indiferent aproape pe unde trecea. Zbura ca o fantomă a întunericului, stîrnind în urmă mult praf, dezaprobare, îngrijorare.

*

Mașina abia ieșise din comuna Proieni și pînă la Brezoi nu mai erau decît vreo 3—4 kilometri. Ciugarin, Chihaia, și alți cîțiva priveau pe fereastră. Constantin Georgescu, așezat pe „scaunul ghidului", lîngă șofer, unde își făcuse de lucru la casetofon pînă cînd s-a produs un scurt-circuit care a stins toate lămpile indicatoare de la bordul mașinii, moțăia cu capul pe brațele sprijinite de pervazul parbrizului. Doctorul Ion Curea se afla abia la prima deplasare mai lungă cu echipa de

fotbal, îi îmbolnise nu de prea multă vreme pe doctorul Florin Brătilă, care se făcuse vinovat de a nu-l fi prescris cel mai bun tratament pentru vindecarea jucătorilor accidentați, adică lui Petreanu, Marica și O. Ionescu, jucători care n-au efectuat pentru acest motiv deplasarea la Cluj-Napoca. Se gîndea poate la cei de acasă, care-l rugaseră să nu plece dacă poate, că ar merge la o nuntă în familie... Lui Ion Voica nu-i trecea deloc supărarea. El e de obicei un om volubil, vesel, dar bănuia că de data aceasta Mac Popescu s-a ridicat și a plecat de lîngă el să stea de vorbă mai în spate tocmai pentru că se plictisea. Pur și simplu nu înțelegea cum de nu marchează o echipă care domină atîta cît a dominat „Sportul" la Cluj-Napoca. Colceriu, deși participant la discuția cu Angelo Niculescu și Mac Popescu, moțăia la fel ca și fostul său adversar în teren, acum coleg de club, antrenorul Mircea Rădulescu. Sandu Mircea era probabil singurul care dormea de-a binelea... Vasile Suciu fumase o țigară, se pregătea tocmai să se întoarcă în fundul mașinii, dar îl oprea discuția încă neterminată cu șoferul Cazacu. Se hotărîseră amîndoi să meargă împreună a doua zi la garaj — Suciu pentru a-și repara ceva la mașina sa, șoferul pentru a pune la punct instalația electrică a bordului. Autocarul a ieșit de pe șosea și s-a izbit mai întîi în cursa sa nebună de o buturugă cam neglijent tolerată de cei care se îngrijesc de buna stare a drumurilor naționale. Șocul cu buturuga, foarte puternic dealtfel, i-a „trezit" pe toți, i-a pus în alarmă și gardă, i-a făcut să se ghemuiască instinctiv, să-și ferească mai ales capul cu mîinile. Suciu a mai apucat doar să facă un salt disperat, ca după o minge ce se duce spre un gol imparabil și să se prindă de bara plasei de bagaje, sus, deasupra capului. Reflexul acesta, reflex de portar bătrîn de 15 ani de prezență între buturi în cel mai înalt nivel, i-a salvat practic viața.

*

Prima oară Vasile Suciu a avut piciorul drept rupt în 1964, cînd craioveanul Lovin a făcut-o se pare cu o nedisimulată intenție. Erau ultimele minute ale meciului, gazdele nu marcau deloc iar Suciu a ieșit cu mult curaj la blocaj. A prins mingea, a vrut să o degajeze dar „talpa" lui Lovin i-a frînt piciorul în două. A revenit nu după multă vreme în fotbal în fel speră și astăzi, la cei aproape 35 de ani ai săi.

Prins între copac și resturile autocarului decimat, cu ambele picioare fracturate, în dreptul avînd o dublă fractură deschisă, Suciu nu s-a pierdut nici măcar un singur moment cu firea. A fost primul care a strigat după ajutor. Și-a implorat colegii, strigîndu-l pe fiecare aproape pe nume, să-l scoată de acolo, să-și poată revedea băiatul în vîrstă de numai 4 luni, să fie ajutat pentru că el o să trăiască. Sub el se afla Ion Cazacu, deasupra Liviu Colceriu, amîndoi cu capul zdrobit, dar Vasile Suciu trăia, se lupta să trăiască și avea chiar impresia că-l susține pe vechiul său adversar și prieten, Colceriu. „Liviule, striga, nu te mai lăsa așa că nu mai pot să te țin !" Băieții au pus umărul și au încercat să urnească mașina, dar era imposibil, parcă se înfipsese ca un cui în arborele ucigaș. Pe șosea a apărut atunci Ștefan Niță, originar din comuna Drîdu din județul Ilfov, șofer pe autocamionul DAC cu numărul 23-B-1818. Ștefan Niță a băgat mașina în șanț, a scos țeava de remorcare și timp de aproape jumătate de oră s-a chinuit să clintească autocarul din loc. În cele din urmă au reușit, el la volanul autocamionului, jucătorii de fotbal ținînd „contra" în partea stîngă a autocarului acolo unde din cauza înclinației se putea răsturna. Suciu și Mircea Rădulescu, acesta din urmă cu un braț fracturat și rănit la cap, au fost urcați într-o Volgă-station cu spătarele scaunelor lăsate. Lui Suciu, întins mai întîi pe iarbă, abia îi introduse Manea tibia la locul ei rezervat în picior, întorcînd capul și apăsînd cu un singur deget pe osul gol, desgolit de orice înveliș protector. „Nu-i nimic, profesore — a spus totuși Vasile Suciu rotindu-și capul pe banchetă și zărindu-l lîngă el pe Mircea Rădulescu. Lasă că astea toate le facem noi bine — noroc că am scăpat cu viață!" Peste 100 de oameni, unii dintre ei complet necunoscuți, l-au vizitat la spital pe Vasile Suciu. La un moment dat, pericolul de infectare a rănilor părea iminent. Suciu pierduse mult sînge (a slăbit aproape 8 kilograme de la accident), dar moralul său rămînea neafectat. Studenții Paul Alexandru, Dan Georgescu, Cristian Popescu, Ion Krizbai, Dan Sabău și Marian Popa s-au prezentat din proprie inițiativă și au donat sînge din grupa 0 pentru fotbalistul Suciu. Miercuri 1 octombrie, într-un meci amical împotriva echipei braziliene Flamengo, Vasile Suciu a apărut pentru ultima oară în poarta Sportului studențesc. Poate însă că nu chiar pentru ultima oară, pentru că Suciu speră ca pînă la primăvara să fie complet restabilit, să-și reia activitatea competițională, să se poată retrage peste cîtăva vreme de pe terenul de fotbal în tricou și în chiloți. Nu ca un infirm...

*

Nu, tînărul jucător Aurică Rădulescu nu va mai intra de acum înainte, ca în fiecare dimineață aproape pînă la catastrofă, în biroul vicepreședintelui Liviu Colceriu. Acel om cu zîmbetul mereu pe buze, de parcă nimeni și nimic nu i-ar fi putut clinti de pe drumul său spre fericire, de parcă necazurile n-ar fi intrat niciodată în viața sa, nu-l va mai întîmpina ca într-o înțelegere tacită, de mare atașament sufletesc, cu întrebarea rostită pe cel mai firesc ton din lume, la care băiatul acesta sfios și dificil ca o fetiță nu știa prea bine niciodată ce să răspundă : „Dumneavoastră ? De la ce echipă faceți parte și ce doriți ?"

Liviu Colceriu n-a fost unul dintre fotbaliștii foarte dotați. A jucat ani de-a rîndul la Progresul suplinind tehnica oarecum mai slabă cu o mare voință, a fost coleg cu Ioachim Popescu și l-a avut adesea alături pe fratele lui, Mac Popescu. N-a fost un fotbalist „mare", dar a fost un mare suflet și viața i-a oferit recompensa de a-l ridica pe un post care i se potrivea dealtfel ca o mănușă, acela de vicepreședinte al unui club de fotbal. Ar fi devenit probabil unul dintre cei mai pricepuți oameni „în meserie", pentru că priceput deja dăduse dovadă a fi — dar față de jucători nu a izbutit și de fapt nici n-a dorit să țină distanța de la jucător la vicepreședinte. Era mai mult un prieten mai mare al tuturor.

Avea însă o imensă frică de avion. Așa a fost întotdeauna. Nu se urca într-un avion decît dacă îi era imposibil să facă altfel și avea de fiecare dată grijă să dea pe gît două coniacuri mari, să prindă ceva curaj. Spre Cluj-Napoca echipa de seniori a plecat de vineri dimineață cu avionul, dar înapoi vicepreședintele clubului a hotărît să se întoarcă toată lumea cu autocarul condus de Ion Cazacu, avînd ceva treabă rece pentru drum — reușind astfel, credea, o întoarcere mai rapidă la casa fiecăruia, o economie sesizabilă și, în orice caz, evitarea zborului cu avionul ! De pe locul pe care se afla în clipa accidentului, Colceriu a fost propulsat fantastic, depășindu-l în zbor pe Suciu (care a apucat o clipă să se prindă de o bară) și s-a zdrobit de pom, cu capul sfărîmat. Este probabil că dormea în momentul șocului, n-a mai apucat să se trezească nici măcar o singură clipă...

Aurică Rădulescu a fost primul dintre cei 38 de oameni rămași în viață care a căzut pradă unui șoc nervos. Mai întîi a pus spinarea și l-a susținut pe Suciu pentru a-i ușura suferința în chinga în care fusese prins, dar lacrimile îi curgeau pe obraz șiroaie. Apoi a

început să lovească cu pumnii în autobuz, strigînd că dacă n-au plîns la Cluj-Napoca, la un meci pe care trebuiau să-l cîștige, măcar aici au voie să plîngă... După ce întreg lotul a sosit în București, luni după-amiază, ca o ceată supraviețuitoare dar agonizantă, scăpată dintr-o mare bătălie, Rădulescu nu a fost de găsit vreo patru zile. Nu venea decît noaptea la cămin și pleca dis-de-dimineață. Nimeni nu știe nici azi unde se ducea...

La înmormîntarea celor trei oameni din activul clubului — Liviu Colceriu, dr. Ion Curea și Constantin Georgescu — au asistat mii de oameni. Majoritatea dintre ei au aflat atunci că pe puștiul de numai 5 ani care a promis că va veni cu mașinuța sa și va sparge cu ea lemnele acestea care-l țin pe tăticu' acolo de nu poate veni acasă îl cheamă tot Liviu. Adică Liviu Colceriu... Jucătorii „Sportului" au fost între timp de mai multe ori acasă la familia Colceriu, i-au adus de fiecare dată copilului jucării, au petrecut-o pe mama lui la cimitir.

*

Marius Ciugarin privea foarte atent drumul, foarte aproape de el fiind, cu coatele rezemate de bordul mașinii. La un moment dat a văzut cu uimire că dunga albă întretăiată care marchează mijlocul șoselei rămîne tot mai în dreapta. A ridicat instinctiv coatele de pe bord iar cu coada ochiului l-a zărit pe șofer cum se străduia din toate puterile să readucă mașina pe șosea. Apoi a survenit izbitura cu buturuga, de fapt momentul cînd șoferul a pierdut de tot controlul mașinii și autocarul a fost proiectat în arborele ce nu poate fi cuprins de trei oameni cu brațele întinse. S-a lovit cu capul de ceva (va simți mai tîrziu un cucui acolo), dar ochii i-au rămas pironiți spre năluca albă care venea din față — copacul, vopsit pe jumătate în alb ! Imaginea aceasta a farurilor care prinseseră ca-ntr-un clește copacul de culoare albă a rămas în mintea multor pasageri ai autocarului, ca o imagine de vis, de ireal amestecat cu groază, ca un crîmpei de film care revine uneori în somn, uneori în trezie... A urmat izbitura, groaznică și momentul imediat următor lipsește din memoria tuturor participanților la dramă. Ciugarin s-a trezit rostogolindu-se. În jurul lui era numai praf și un miros insuportabil de motorină, care-i stropise pantalonii de sus pînă jos. Cînd s-a ridicat era la vreo 3—4 metri de mașină, ieșise prin parbrizul din față, și a avut imediat certitudinea că este singurul supraviețuitor și că în clipa următoare mașina va exploda. A sărit în sus, cu un braț ridicat deasupra capului, ca la marcarea unui gol, apoi a luat-o la fugă, sărind și controlîndu-și mădularele. Mai întîi a fost ca o tăcere de moarte. Se auzea de undeva un țiuit straniu numai, nimeni nu îndrăznea să miște parcă și Ciugarin fugea, unde fugea nu mai știe nici el acum... S-a oprit după vreo 20—30 de metri, cînd l-a auzit pe Suciu strigînd după ajutor. Marius nu-i un băiat prea curajos. Mărturisește că și de șobolani îi e frică cîteodată. De data aceasta n-a avut vreme nici de frică. A alergat înapoi — retrăind în minte o mulțime de scene din filmele de război văzute în copilărie. „Trebuie să mă duc înapoi, își zicea, colegii mei au nevoie de mine ; pe front cum ar fi trebuit să procedez într-un astfel de moment ? !" Aceleași simțăminte le trăia și Chihaia, și Cassai, și Manea — la început frică să se apropie de mașină, apoi certitudinea că există oameni într-adevăr traumatizați, care au nevoie de ajutorul lor. Mac Popescu a găsit-o pe Mirama Kelemen, fetița de 6 ani, întinsă pe șosea. S-a speriat dar a auzit-o pe fetiță vorbind. Cîțiva metri mai încolo zăceau Voica, Georgescu și Ion Kelemen. A încercat să-l ridice pe acesta din urmă. Nu a reușit. Omul părea inert. „Nelule, scoală-te", a rostit — și, uimitor, Ion Keleman a prins viață. Și-a luat fetița în brațe, s-a suit în prima mașină și a plecat la spital. De fapt, în prima mașină care a consimțit să dea ajutor ! N-a trecut decît foarte puțin și la fața locului a sosit un motociclist al miliției județene, care fusese anunțat prin telefon de năluca ce zbura cu peste 100 km/h și îi venea în întîmpinare pentru a o opri... Cîteva minute mai devreme dacă ajungea !

Omul în uniformă, împreună cu Mac Popescu și cîțiva băieți au izbutit să oprească circulația, să aducă mai multe mașini cu farurile spre accident, să înceapă transportul răniților. Ciugarin și Chihaia s-au urcat în autocarul distrus și, fără să tremure măcar la vederea morții, au început să-i ajute pe cei în viață. Doctorul Curea rămăsese pe scaunul său, aproape în poziție normală, dar viața se scursese din el complet. Marius și Romică au înregistrat și atîta tot, trecînd mai departe pentru a încerca să miște scaunele care-i țineau imobilizați pe Mircea Rădulescu și pe Andrei Tudose. L-au văzut pe Răducanu întins în spate, avînd numai o gleznă luxată, și i-au cerut ajutorul. Rică cel mare, Rică cel fără frică, spaima tuturor înaintașilor și marele glumeț în orice situație a întrebat mai întîi însă ce-i cu doctorul. „E mort", i-a răspuns calm Marius Ciugarin, „hai să-l scoatem pe Rădulescu de sub scaun, hai... Rică !" — dar „marele Rică" leșinase pe loc și avea să mai leșine o dată tot la vederea sîngelui și a morții...

În cam jumătate de oră, toată lumea părăsise autocarul, răniții plecaseră la spitalul din Brezoi (unde aveau să dea numai de un medic pediatru și vreo cîteva surori), și — dispărînd necesitatea intervenției, graba pentru salvarea a ceea ce mai era de salvat — oamenii au început să simtă pericolul. Au început să se gîndească și la viața lor. Au apărut șocurile nervoase, în lanț. Sandu Mircea a pornit din el un fel de urlet, presărat cu tot felul de înjurături. Mac Popescu s-a răstit la el și centrul înaintaș s-a întins pe iarbă. Roșu a plecat pe cîmp, într-o direcție necunoscută, fiind readus cu forța de colegii săi. Tînărul Munteanu s-a urcat într-o mașină și a fugit în direcția opusă, la Sibiu, la părinți. Uimitor s-a comportat profesorul Angelo Niculescu, care la început părea că rezistase dramei. S-a așezat pe bordura șoselei, s-a uitat de cîteva ori la ceas și a început să întrebe pe fiecare care-i apărea prin preajmă : „Dar de ce a oprit șoferul ăsta aici ; i-am spus eu să oprească ? De ce nu plecăm mai repede ? !" Deși s-a opus, a fost și el transportat la spitalul din Brezoi, apoi cu toți ceilalți răniți la Spitalul județean din Rm. Vîlcea.

„Supraviețuitorii" au fost toți duși la motelul „Lotrișor", acolo unde se hotărîse încă de la amiază oprirea pentru masa de seară. Și-au cumpărat cîteva sticle de vin, dar Mac Popescu i-a găsit cu ele în față, pline, privind mai mult în gol... N-au adormit decît într-un tîrziu, cîți au putut să doarmă, strînși unul în altul mai mulți la un loc, deși paturi libere erau destule.

*

Mircea Rădulescu, antrenorul echipei de tineret-speranțe, crede că a văzut a doua oară moartea cu ochii. Prima oară i s-a întîmplat pe cînd echipa studențească se afla încă în divizia secundă. Ion Motroc era antrenor principal și el secund. Amîndoi au plecat la Constanța pentru a vedea un jucător care promitea, au plecat însă abia după-masa și s-au întors în cursul nopții. A condus mai tot timpul Mircea Rădulescu, dar pe la orele două din noapte acesta s-a declarat prea obosit și a trecut pe bancheta din spatele automobilului, să închidă puțin ochii. Motroc n-a condus însă decît cîțiva kilometri, după care a adormit la volan. Mașina a ieșit ușurel de pe șosea, tocmai într-un loc în care, ca prin minune, partea carosabilă se află la nivelul cîmpului aproape. Din cauza trepidațiilor cei doi s-au trezit brusc, chiar atunci cînd la numai cîțiva metri se pregătea parcă de atac un pom destul de bine

intipi pe picioare. Ion Motroc a tras violent de volan, reușind în ultima clipă să evite coliziunea in plin. Partea dreaptă a mașinii a fost complet distrusă, dar pasagerii ei au scăpat neatinși...

Și a doua oară Mircea Rădulescu era să moară „pe mîna altuia", nefiind deci la volan deși este conducător auto. După smucitura care a marcat impactul cu buturuga, „Bîdu" Rădulescu n-a mai apucat decît să se ghemuiască și să se întoarcă puțin în lateral ferindu-și fața. A fost prins și îngropat între două scaune care s-au contorsionat de parcă ar fi fost andrele. Omul de lîngă el, pe care l-a putut atinge cu mîna cu numai cîteva clipe înainte de accident, Liviu Colceriu, n-a avut aceeași soartă. El a zburat. Mircea Rădulescu a rămas prins între scaune, privind a doua oară la moarte...

*

Constantin Georgescu era un om care, deși împlinise nu demult vîrsta de 40 de ani, rămînea mereu parcă tînăr. Se atașase de echipă, și oamenii din ea sau dimprejurul ei se obișnuiseră cu el, alegîndu-l dealtfel și în Consiliul de conducere al clubului. Fiind activist la U.A.S.C.R., în secția economică, era foarte des rugat să se ocupe de problemele financiare ale clubului, făcîndu-o de fiecare dată cu plăcere, cu bucurie chiar. Nu a plecat decît în ziua meciului cu avionul spre Cluj-Napoca, deși soția îl rugase să rămînă totuși acasă, că e timp frumos și ea îl vede și așa atît de puțin ; să rămînă și să iasă cu ea și cu copilul la plimbare... Cu numai o singură zi înainte, Eugen Ionescu, contabil șef la U.A.S.C.R. și șeful direct al lui Constantin Georgescu, s-a mirat văzînd că încă nu dispăruse din cuier cravata aceea neagră uitată cine știe de cînd și de cine în biroul lor. A vrut s-o arunce la coș. „Las-o, tov' Ionescu — a intervenit însă Constantin Georgescu — las-o acolo, că poate totuși o să avem nevoie o dată și de ea !" Activistul U.A.S.C.R. Constantin Georgescu a decedat probabil primul, el lovindu-se cu capul de marginea de fier care împarte parbrizul în două. Casetofonul la care umblase nu cu mult înainte a fost găsit la aproape zece metri distanță de locul accidentului. Miercuri, cînd a fost la înmormîntarea lui Constantin Georgescu, contabilul șef Eugen Ionescu și-a pus la gît tocmai cravata aceea neagră și uzată, așa cum parcă a dorit omul acela care părea că nu va îmbătrîni niciodată...

*

„Gură-gurărie ; nas-contrabas ; ochi-bazaochi ; frunte-tăvăluș ; păr-țuțuluș !" Nu-și mai aduce însă aminte. Susține chiar că n-a auzit în viața lui o asemenea infantilă poezie !

„Să trăiți, tov' doctor Troianescu, ne pare bine că ne vizitați !" Nici asta nu crede că a spus-o. Nu-și aduce aminte, în orice caz...

„Bine că te văd, dragă..., da' cu ce-ai venit, cu mașina ?!" Nu ține minte să fi vorbit măcar un cuvînt cu soția. Nici c-a văzut-o...

Ion Voica rămîne probabil deținătorul „recordului de zbor" din accidentul din apropiere de Brezoi. Și el a văzut perfect accidentul, crede chiar că a văzut mai mult decît toți ceilalți, adică depășirea efectuată de Ion Cazacu înainte de intrarea în curbă, apoi s-a ghemuit de parcă lua startul și plecat a fost. A zburat aproape cinci metri, el crede că ar fi vreo 10—15 și nu-și mai amintește nimic pînă... miercuri ! De fapt, îmboldit de cei care-l roiau primprejur, „Mielu" Voica s-a ridicat cîteva clipe în picioare, a bălmăjit ceva din gură, iar a căzut și din nou s-a ridicat. A fost transportat totuși la spital la Brezoi și apoi la Rm. Vîlcea — avînd și în continuare un comportament foarte bizar. Spunea glume, avea chiar dialog cu cei din jur, dar avea și momente cînd pierdea complet șirul vorbelor. La radiografie s-a constatat că avea o coastă și clavicula rupte, coasta îi perforase ambele pleure ale plămînului stîng, oasele mîinii stîngi erau fracturate, de asemenea i s-a descoperit o fractură la baza craniului și, mai grav, o intensă hemoragie cerebrală. Prima seringă de lichid cefalorahidian care i-a fost extrasă a ieșit roșie, de culoarea sîngelui care-i podidise interiorul cutiei craniene. I s-au administrat imediat trei fiole cu lichid hemostatic, trei fiole-minune, care nu sînt pe toate drumurile și a doua seringă a devenit roz. Medicii au început să spere tocmai în acea șansă de unu la zece mii pe care i-o acordau la un moment dat. In fine, a treia seringă a arătat lichid cefalorahidian complet alb, alb ca laptele, nevinovat. Specialiștii Spitalului de urgență au avut timp atunci să se ocupe și de plămînii lui Ion Voica. Dar un tub introdus în plămîn după pneumotorax, legat de o mică pompă care te suge de parcă n-ar scoate din tine numai infecția, răul acumulat, ci și sufletul, nu-i deloc lucru ușor, e chiar foarte greu suportabil. Pericolul de accident este aproape nul, dar el s-a transformat în mintea încă bolnavă a lui Voica aproape în certitudine. „Mielu" Voica retrăia realmente pericolul morții, creierul său care nu reacționase în nici un fel atunci cînd viața întregului organism era în pericol acum derula cu repeziciune un „film" care-i va rămîne pentru totdeauna în minte. De fapt, pentru „Mielu" Voica, pentru viața sa, nu orele acelea de chin într-o operație altfel destul de simplă, de reparație a plămînului stîng, au fost decisive — dar în conștiința sa ele s-au imprimat ca și cum ar fi constituit hopul cel mare al salvării. Profesorul Ion Voica nu a fost niciodată prea liniștit în fața unui pericol, cît de mic. Și el avea frică de avion, se mulțumea, e adevărat, numai cu o singură sută de coniac înainte de decolare — dar frica aceea a fost un nimic pe lîngă frica pe care a trăit-o pe patul acela de spital, supt de un tub și o pompă aspiratoare, pe jumătate inconștient, pe jumătate treaz. Prin fața ochilor i s-a derulat întreaga viață, și-a retrăit copilăria și adolescența, a „văzut" figurile părinților, ale colegilor de facultate și de echipă, și-a sărutat soția și copilul... Se pregătea parcă să moară, deși pericolul real dispăruse, dar îi părea tare rău pentru asta — da, îi părea rău să moară, e un sentiment pe care nu-l va uita niciodată, i se părea că e nedrept să plece atît de repede, prea devreme pentru planurile lui. Au fost ore în care Ion Voica a trecut printr-un amplu proces de conștiință, s-a analizat din cap pînă-n picioare și apoi s-a declarat nemulțumit ; nemulțumit mai ales de nerealizarea profesională completă, de a nu fi reușit în viață ceea ce, cu ambiția lui de oltean încăpățînat, și-a propus drept țel.

Acum, doctorii i-au interzis orice emoție timp de cel puțin șase luni de zile, stă mai mult în casă, fără să se uite decît rar la televizor, niciodată la un meci al echipei sale, mai iese din cînd în cînd la plimbare „ca un pensionar", cum zice, dar răbdarea începe să-i dispară. Vrea să revină cît mai repede la teren, printre băieți, acolo unde este viața lui, acolo unde sînt năzuințele sale, visurile sale. Este conștient că a scăpat de două ori de la moarte ca prin urechile acului, într-un singur accident însă — dar i se pare că tocmai de aceea acum îi este extrem de ușor să vadă din viață tocmai esențialul. Are deocamdată dureri zilnice de cap, ca după „program", dar ele vor trece în cîtăva vreme, un timp i-au lipsit mirosul și gustul, apoi gustul a revenit însă mirosul nu ! „Văd lumea astăzi parcă cu alți ochi — spune acum, cînd din exterior pare neschimbat, complet vindecat. Mă gîndesc cîteodată că poate n-ar fi rău dacă toți oamenii ar simți măcar în vis, feriți de orice pericol, în somn adică, ce am simțit eu, prin ce am trecut eu. Să vadă atunci cît de importantă și dragă este viața, luată de-a

întregul, și cît de lipsite de orice importanță sînt micile necazuri, găinăriile, ambițiile mărunte sau răutățile vieții de zi cu zi pe care o trăiesc. Este imposibil ca un om trecut printr-o astfel de încercare să nu devină mai înțelept, mai bun"...

*

Bilanțul tragicului accident de la km 213 al D.N. 7, alcătuit în dimineața următoare, a cuprins patru victime, cinci persoane grav rănite (Ion Voica, Mircea Rădulescu, Vasile Suciu, Romeo Predeanu și Andrei Tudose) și alte 11 rănite ușor: Angelo Niculescu, Ion Kelemen, Necula Răducanu, Petre Grosu, Ion Roșu, mai tinerii Munteanu, Țugulan, Varodin, Tudorache și fetița Mirama Kelemen. Primele cercetări ale organelor de miliție au indicat însă o viteză de deplasare de aproximativ 105 km/h înaintea impactului cu arborele, urme de frînare pe o distanță de peste 40 de metri, care însă s-au dovedit ineficiente și un „salt" din buturugă pînă la copac de exact 20,50 metri. Cioburile de sticlă provenite din parbriz s-au împrăștiat pe o distanță de 30 de metri! Avînd experiența unor accidente asemănătoare, organele de miliție au ajuns la concluzia unui... miracol, a unei șanse foarte mari pentru ceilalți 30 de supraviețuitori ai catastrofei de a fi scăpat nevătămați. Cu mai puțin noroc, într-un cutremur de gradul celui petrecut în autocarul Sportului studențesc s-ar fi putut număra mult mai multe victime! Ele au fost totuși în număr de patru...

Bilanțul definitiv al accidentului este însă greu de făcut. Chiar și cei mai adînc traumatizați fizic sînt astăzi în afară de orice pericol, rănile sînt pe cale de vindecare definitivă, își vor relua cu toții în curînd activitatea. Traumatismele morale însă persistă, ele vor fi prezente încă bună bucată de vreme. Fotbaliștii „Sportului", în marea lor majoritate foarte tineri, la prima lor mare experiență de viață, s-au văzut deodată față în față cu niște probleme mult mai dificile de înțeles și rezolvat cu mintea lor decît orice fază de joc, decît orice problemă sau bilet de examen. Accidentul din apropiere de Brezoi a fost probabil pentru mulți un examen de maturitate definitivă, un examen dur și implacabil totodată, ca viața însăși. Timp de trei săptămîni, fotbaliștii Sportului studențesc și-au îngrijit rănile, au respirat aerul Snagovului și al Sinaiei, au reluat încet, încet antrenamentele, au căutat să uite. Au revenit în ziua de 26 octombrie pe gazonul stadionului Republicii, avînd în față echipa F.C. Argeș. S-a păstrat un minut de reculegere, apoi jocul a reînceput. Sportul studențesc a cîștigat cu 1—0, printr-un gol marcat de Grosu în minutul 89 al partidei. Cîți însă dintre cei aproape zece mii de spectatori ai meciului au sesizat că, de fapt, pe teren se afla o altă echipă purtînd numele de Sportul studențesc, o echipă formată din oameni care au trecut în numai 3 săptămîni printr-un examen mai greu decît tot ce cunoscuseră pînă atunci?!

Acesta va fi, cred, bilanțul definitiv — maturitatea tinerilor fotbaliști și cetățeni care se numesc Sandu Mircea, Chihaia, Ciugarin, Grosu, Roșu, Cazan, Olteanu, Rădulescu și așa mai departe, pe scurt maturitatea echipei de fotbal Sportul studențesc.

DUMITRU GRAUR ■

VREȚI SĂ SLĂBIȚI PÎNĂ LA 10 KG ÎN DOUĂ SĂPTĂMÎNI?!

Urmați, pe răspunderea dv., cura propusă de renumita clinică de nutriție Mayo, Rochester, S.U.A.

Mic dejun, același în fiecare zi: suc de grape fruit, 1 sau 2 ouă, cafea neagră.

Luni, prînz: ouă, salată asortată, o bucată de pîine prăjită; seara: ouă, roșii, cafea.

Marți, prînz: carne slabă, țelină, castraveți, cafea, măsline; seara: ouă, grape fruit, cafea.

Miercuri, prînz: carne slabă, țelină, castraveți, cafea; seara: ouă, roșii, spanac.

Joi, prînz: ouă, brînză de vaci, spanac, o bucată de pîine prăjită; seara: ouă, spanac, cafea.

Vineri, prînz: pește, salată asortată, una bucată pîine prăjită; seara: ouă, spanac, cafea.

Sîmbătă, prînz: carne slabă, țelină, roșii: seara: ceai, cafea.

Duminică, prînz: pui, eventual fript, roșii, varză albă, fiartă, morcovi, țelină; seara: pui rece, roșii, grape fruit.

Observații: alimentele trebuie consumate în ordinea indicată, garantîndu-se astfel producerea unor reacții chimice în organism care duc la scăderea greutății pe cale naturală. Regimul nu trebuie ținut mai mult de două săptămîni, interval în care se poate sconta pe o scădere a greutății corporale între 7,5 și 10 kilograme.

DOBRIN—

CEL MAI BUN FOTBALIST ROMÂN AL ULTIMILOR 10 ANI

Conformîndu-se obiceiurilor sfîrșitului de an calendaristic, revista „Flacăra" a inițiat, după cum se știe, o amplă anchetă în rîndul cititorilor, invitîndu-i de data aceasta să desemneze pe CEL MAI BUN FOTBALIST ROMÂN AL ULTIMULUI DECENIU, luînd ca punct de plecare în exprimarea opiniei anul fotbalistic 1965. Urmînd invitației noastre, au sosit la redacție o mulțime de scrisori din partea cititorilor, marea lor majoritate, adică peste 80 la sută, desemnîndu-l pe NICOLAE DOBRIN drept CEL MAI BUN FOTBALIST ROMÂN AL ULTIMULUI DECENIU.

Într-un clasament al cititorilor, Dobrin este urmat de Lucescu, **de** Dumitru, Oblemenco, Dudu Georgescu, Dinu, Dumitrache, Răducanu și Dumitriu II, **nici una din cele 2 310 scrisori înregistrate nemanifestînd vreo altă preferință.**

Dezvăluind cîte ceva din „secretul" corespondenței primite, anunțăm că un număr de 49 de scrisori (s-o fi pierdut una pe drum ?!) sînt scrise de aceeași mînă și poartă semnătura aceleiași expeditoare, anume Aura Bercu, din satul Hulpești, comuna Călugăreni, jud. Ilfov, care — prin intermediul celor 49 de lei în cap cheltuiți pe plicuri — îl desemnează de fiecare dată, cu o consecvență remarcabilă, pe fotbalistul dinamovist Cornel Dinu drept cel mai... și cel mai..., adică numărul 1 în ancheta noastră. Deși performanța Aurei Bercu poate fi admirată, nu același lucru se poate spune despre modalitatea de a concura,

astfel că ne vedem nevoiți să-i acordăm 1 (un) singur vot, 48 de lei ducîndu-se deci aproape pe apa sîmbetei. În schimb, scrisoarea primită din orășelul tulcean Mailuc poartă unsprezece semnături: C. Ionașcu — tehnician agricol, M. Marinache — profesor, M. Maximov — mecanic, V. Pașca și R. Treitic — funcționari la ICPDD, Șt. Chescă — pensionar, V. Policarp — pescar, S. Stoianov — fochist, A. Borcănea — gestionar, C. Rusu și V. Apolon — navigatori, toate desemnîndu-l cap de listă pe Nicolae Dobrin. Firește, nici aici n-am putut lua în seamă decît un vot. N-ar trebui să uităm nici cele 23 de cărți poștale primite, în aceeași zi, de la o unitate militară, prin intermediul cărora 23 de tineri aflați sub arme ne transmit hotărîrea lor de a-l vota, în bloc, pe piteșteanul Dobrin. Dar valabil rămîne și aici un singur vot.

Subliniind încă o dată că MARELE PREFERAT AL PUBLICULUI ESTE NICOLAE DOBRIN, am hotărît să întărim ancheta anunțată în paginile revistei cu un punct de vedere mai larg asupra ultimului deceniu fotbalistic din România, procedînd la o a doua anchetă, în cadrul căreia invitații au fost rugați să indice nu numai pe primul jucător al perioadei respective, ci să alcătuiască un clasament din cei mai buni 10 fotbaliști ai anilor 1965—1975, perioada celor mai valoroase rezultate înregistrate la nivelul echipei reprezentative. Adică, intervalul de timp în care, după o așteptare neputincioasă de patru decenii, fotbalul românesc și-a cîștigat dreptul de a participa la un campionat mondial și în care au fost obținute o serie de succese fără precedent în meciurile echipei naționale: 1—1 și 0—0 cu Anglia, 1—1 cu Ungaria și 1—0 cu Elveția, ambele în deplasare, 1—0 cu R.F.Germania, de două ori 2—1 cu Cehoslovacia, 1—0 cu R.D.Germană, 1—0 cu Portugalia, 1—1 cu Argentina și 0—0 cu Olanda, tot în deplasare, 3—0 cu Țara Galilor etc. În clasamentele anuale, chiar neoficiale fiind, echipa națională a României a fost așezată meritoriu, mai mulți ani la rînd, între primele zece selecționate ale continentului european.

Rezervîndu-ne dreptul unor scurte comentarii în finalul anchetei noastre, iată cele 70 de răspunsuri obținute.

Ion Zamfir, maistru, „Nitramonia" Făgăraș

1. Dobrin, 2. Dumitrache, 3. Dumitriu II, 4. Dumitru, 5. Răducanu, 6. Năftănăilă, 7. Adamache, 8. Nunweiller III, 9. Dan Coe, 10. Moeanu.

Aurel Ghibuțiu, economist

1. Dumitru, 2. Dumitriu II, 3. Dobrin, 4. Dembrovschi, 5. Bölöni, 6. Adamache, 7. Lucescu, 8. Dumitrache, 9. Nunweiller VI, 10. Dinu.

Cristiana Nicolae, regizor

1. Dumitrache, 2. Dumitru, 3. Dobrin, 4. Nunweiller VI, 5. Adam, 6. Dembrovschi, 7. Lucescu, 8. Adamache, 9. Dumitriu II, 10. Dinu.

Traian Prosan, ziarist

1. Dumitru, 2. Boc, 3. Dumitrache, 4. Dobrin, 5. Lucescu, 6. Răducanu, 7. Oblemenco, 8. Beldeanu, 9. Nunweiller VI, 10. Adamache.

Eugen Seceleanu, ziarist

1. Dumitru, 2. Dobrin, 3. Dembrovschi, 4. Dumitrache, 5. Lucescu, 6. Dinu, 7. Răducanu, 8. Nunweiller VI, 9. Sătmăreanu I, 10. Adamache.

Adrian Dobotaru, ziarist.

1. Dobrin, 2. Dumitru, 3. Dumitriu II, 4. Boc, 5. Lucescu, 6. Răducanu, 7. Dumitrache, 8. Nunweiller VI, 9. Oblemenco, 10. Adam.

Constantin Teașcă, antrenor, F. C. Șoimii Sibiu

1. Dobrin, 2. Boc, 3. Dumitrache, 4. Lucescu, 5. Oblemenco, 6. Răducanu, 7. Dembrovschi, 8. Sătmăreanu II, 9. Dumitru, 10. Domide.

Andrei Georgescu, medic

1. Dobrin, 2. Dumitriu II, 3. Lucescu, 4. Ion Ionescu, 5. Dan Coe, 6. Oblemenco, 7. Dembrovschi, 8. Boc, 9. Nunweiller VI, 10. Dumitrache.

Victor Niță, ziarist

1. Dumitrache, 2. Dobrin, 3. Dumitru, 4. Lucescu, 5. Dumitriu II, 6. Beldeanu, 7. Dembrovschi, 8. Oblemenco, 9. Boc, 10. Răducanu.

Marius Popescu, ziarist

1. Dobrin, 2. Dumitru 3. Oblemenco, 4. Dumitriu II, 5. Dumitrache, 6. Lucescu, 7. Boc, 8. Nunweiller VI, 9. Beldeanu, 10. Răducanu.

Pasa Agnes, topometru

1. Dobrin, 2. Boc, 3. Oblemenco, 4. Dumitriu II, 5. Lucescu, 6. Dumitru, 7. Răducanu, 8. Dembrovschi, 9. Dumitrache, 10. Balaci.

George Mihăiță, actor

1. Dobrin, 2. Dumitru, 3. Lucescu, 4. Dumitrache, 5. Dinu, 6. Dumitriu II, 7. Răducanu, 8. Boc, 9. Oblemenco, 10. Dudu Georgescu.

Ion Băieșu, scriitor

1. Dinu, 2. Dumitru, 3. Dobrin, 4. Pîrcălab, 5. Dembrovschi, 6. Oblemenco, 7. Răducanu, 8. Nunweiller VI, 9. Lupescu, 10. Dan Coe.

Gheorghe Mitroi, ziarist

1. Dumitru, 2. Dobrin, 3. Lucescu, 4. Dinu, 5. Nunweiller VI, 6. Dembrovschi, 7. Răducanu, 8. Dan Coe, 9. Boc, 10. Oblemenco.

Dumitru Graur, ziarist

1. Dobrin, 2. Nunweiller VI, 3. Lucescu, 4. Dumitru, 5. Lupescu, 6. Dinu, 7. Boc, 8. Răducanu, 9. Oblemenco, 10 Adam.

Nicolae Soare, crainic sportiv

1. Lucescu, 2. Dumitru, 3. Dobrin, 4. Dinu 5. Nunweiller VI, 6. Dembrovschi, 7. Oblemenco, 8. A. Ghiță, 9. Boc, 10. Deleanu.

Ion Ghițulescu, crainic sportiv

1. Dobrin, 2. Dumitru, 3. Constantin, 4. Lucescu, 5. Dinu, 6. Boc, 7. Nunweiller VI, 8. Dumitrache, 9. Dembrovschi, 10. Răducanu.

Dan Voiculă, crainic sportiv

1. Dumitru, 2. Lucescu, 3. Dobrin, 4. Dinu, 5. Nunweiller VI, 6. Boc, 7. Dridea, 8. M. Ionescu (Petrolul), 9. Dembrovschi, 10. Oblemenco.

Coman Șova, ziarist

1. Dobrin, 2. Lucescu, 3. Boc, 4. Dumitru, 5. Răducanu, 6. Oblemenco, 7. Dan Coe, 8. Dinu, 9. Dembrovschi, 10. Nunweiller VI.

Virgil Economu, fost selecționer unic al echipei naționale

1. Dan Coe, 2. Nunweiller VI, 3. Dobrin, 4. Dumitru, 5. Lucescu, 6. Dinu, 7. Dembrovschi, 8. Răducanu, 9. Vigu, 10. Dumitrache.

Cornel Drăgușin, antrenor federal

1. Dumitru, 2. Dinu, 3. Dobrin, 4. Lucescu, 5. Dembrovschi, 6. Dudu Georgescu, 7. Răducanu, 8. Nunweiller VI, 9. Sătmăreanu I, 10. Dumitrache.

Viorel Cacoveanu, ziarist

1. Dumitriu II, 2. Dumitru, 3. Dobrin, 4. Adamache, 5. Lucescu, 6. Dan Coe, 7. Dumitrache, 8. Boc, 9. Adam, 10. Dudu Georgescu.

Ion Motroc, antrenor, Rapid București

1. Dumitru, 2. Dinu, 3. Răducanu, 4. Lucescu, 5. Dobrin, 6. Dumitriu II, 7. Boc, 8. Nunweiller VI, 9. Dembrovschi, 10. Ion Ionescu.

Petre Comăniță, antrenor, F. C. Constanța

1. Lucescu, 2. Dobrin, 3. Dinu, 4. Dumitru, 5. Ion Ionescu, 6. Dembrovschi, 7. Dumitriu II, 8. Boc, 9. Antonescu, 10. Iancu.

Dan Biriădeanu, ziarist

1. Lucescu, 2. Dobrin, 3. Dumitru, 4. Dumitrache, 5. Dumitriu II, 6. Oblemenco, 7. Boc, 8. Iordănescu, 9. Răducanu, 10. Dudu Georgescu.

Mircea Pascu, vicepreședinte, Jiul Petroșani

1. Dobrin, 2. Dumitru, 3. Nunweiller VI, 4. Dinu, 5. Dumitrache, 6. Lucescu, 7. Boc, 8. Răducanu, 9. Libardi, 10. Dudu Georgescu.

Remus Cîmpeanu, vicepreședinte, „U" Cluj-Napoca

1. Dumitru, 2. Dobrin, 3. Lucescu, 4. Răducanu, 5. Dinu, 6. Dudu Georgescu, 7. Kun, 8. Oblemenco, 9. Bölöni, 10. Dumitriu II.

Gheorghe Constantin, antrenor, S. C. Bacău

1. Dumitru, 2. Dobrin, 3. Dumitrache, 4. Dinu, 5. Răducanu, 6. Dumitriu II, 7. Boc, 8. Sătmăreanu I, 9. Dembrovschi, 10. Dan Coe.

Constantin Herman, vicepreședinte, Politehnica Iași

1—2. Dobrin, 1—2. Dumitru, 3. Nunweiller VI, 4. Lucescu, 5. Dembrovschi, 6. Adamache, 7. Deleanu, 8. Ciocîrlan, 9. Oblemenco, 10. Dumitriu II.

Alexandru Florescu, șeful secției fotbal, Steaua București

1. Dumitru, 2. Lucescu, 3. Dobrin, 4. Dembrovschi, 5. Nunweiller VI, 6. Dinu, 7. Dumitriu II, 8. Iordănescu, 9. Răducanu, 10. Dumitrache.

Dumitru Nicolae-Nicușor, antrenor, Dinamo București

1. Nunweiller VI, 2. Dembrovschi, 3. Dinu, 4. Dumitru, 5. Dudu Georgescu, 6. Lucescu, 7. Dobrin, 8. Răducanu, 9. Dumitrache, 10. Sătmăreanu I.

Petre Dragu, ziarist

1. Dobrin, 2. Oblemenco, 3. Boc, 4. Dumitriu II, 5. Dumitru, 6. Mureșan (A.S.A.), 7. Marcu, 8. Sfirlogea, 9. Răducanu, 10. Lucescu.

Iulian Neacșu, ziarist

1. Dumitru, 2. Dobrin, 3. Dinu, 4. Boc, 5. Dumitrache, 6. Vigu, 7. Lucescu, 8. Oblemenco, 9. Dudu Georgescu, 10. Dembrovschi.

Cristian Mantu, ziarist

1. Dumitru, 2. Dobrin, 3. Nunweiller VI, 4. Dinu, 5. Răducanu, 6. Oblemenco, 7. Lucescu, 8. Domide, 9. Boc, 10. Iordănescu.

Vasile Căbulea, ziarist

1. Lucescu, 2. Dobrin, 3. Dumitru, 4. Dinu, 5. Răducanu, 6. Nunweiller VI, 7. Sătmăreanu I, 8. Dumitrache, 9. Oblemenco, 10. Boc.

Dan Pătrașcu, ziarist

1. Lucescu, 2. Nunweiller VI, 3. Dumitru, 4. Dinu, 5. Dobrin, 6. Răducanu, 7. Sătmăreanu I, 8. Dumitrache, 9. Dembrovschi, 10. Dan Coe.

Gheorghe Pintilie, președintele clubului A.S.A. Tg. Mureș

1. Lucescu, 2. Dinu, 3. Dumitru, 4. Dobrin, 5. Răducanu, 6. Dembrovschi, 7. N. Naghi, 8. Dumitrache, 9. Barbu (F. C. Argeș), 10. Sătmăreanu I.

Ovidiu Ioanițoaia, ziarist

1. Dobrin, 2. Dumitriu II, 3. Lucescu, 4. Dumitrache, 5. Dumitru, 6. Vigu, 7. Oblemenco, 8. Adam, 9. Boc, 10. Dembrovschi.

N. Cristache, ziarist

1. Dumitru, 2. Dobrin, 3. Dumitriu II, 4. Dumitrache, 5. Răducanu, 6. Lucescu, 7. Dinu, 8. Domide, 9. Dembrovschi, 10. Vigu.

Corneliu Turcu, secretarul clubului Politehnica Timișoara

1. Lucescu, 2. Dinu, 3. Dumitru, 4—5. Dembrovschi, 4—5. Nunweiller VI, 6. Dobrin, 7. Răducanu, 8. Oblemenco, 9. Lereter, 10. Dumitrache.

Robert Cosmoc, antrenor, F.C. Bihor

1. Dobrin, 2. Dumitru, 3 Nunweiller VI, 4. Oblemenco, 5. Lucescu, 6. Dinu, 7. Antonescu, 8. Răducanu, 9. Boc, 10. Dumitrache.

Mac Popescu, președintele clubului Sportul studențesc

1. Dobrin, 2. Dumitru, 3. Dinu, 4. Lucescu, 5. Nunweiller VI, 6. Răducanu, 7. Dembrovschi, 8. Sătmăreanu I, 9. Dumitrache, 10. N. Naghi (A.S.A.).

Florin Halagian, antrenor, F. C. Argeș

1. Dobrin, 2. Lucescu, 3. Dinu, 4. Dumitru, 5. Răducanu, 6. Nunweiller VI, 7. Dembrovschi, 8. Oblemenco, 9. Sătmăreanu I, 10. Domide.

Constantin Sfirlogea, președinte, F.C.M. Reșița

1. Dobrin, 2. Lucescu, 3. Nunweiller VI, 4. Oblemenco, 5. Sătmăreanu I, 6. Dumitru, 7. Dumitriu II, 8. Boc, 9. Beldeanu, 10. Domide.

Traian Ionescu, antrenor, F. C. Olimpia Satu Mare

1. Dumitrache, 2. Dobrin, 3. Dumitru, 4. Dinu, 5. Nunweiller VI, 6. Lucescu, 7. Nunweiller III, 8. Pîrcălab, 9. Petru Emil, 10. Constantin.

Nicolae Dumitrescu, antrenor, U.T. Arad

1. Dumitru, 2. Dinu, 3. Constantin, 4. Pîrcălab, 5. Boc, 6. Dembrovschi, 7. Răducanu, 8. Dudu Georgescu, 9. Kun, 10. Pojoni.

Constantin Rădulescu, antrenor, C.F.R. Cluj-Napoca

1. Dudu Georgescu, 2. Dumitru, 3. Lucescu, 4. Dinu, 5. Lupescu, 6. Răducanu, 7. Boc, 8. Antonescu, 9 Dobrin, 10. Neagu.

Cristian Țopescu, crainic sportiv

1. Lucescu, 2 Dumitru, 3 Dinu, 4. Dobrin, 5. Constantin, 6. Lupescu, 7. Dumitrache, 8. Nunweiller VI, 9. Dembrovschi, 10. Răducanu.

Alecu Popovici, director, Teatrul „Ion Creangă"

1. Lucescu, 2. Nunweiller VI, 3. Dobrin, 4. Oblemenco, 5. Deleanu, 6. Răducanu, 7. Pop (Rapid), 8. Lupulescu, 9. Dumitriu II, 10. Dan Coe.

Toma Caragiu, actor

1. Dinu, 2. Dumitru, 3. Lucescu, 4. Dobrin, 5. Pîrcălab, 6. Dembrovschi, 7. Dumitriu II, 8. Nunweiller VI, 9. Dumitrache, 10. Răducanu.

Silviu Stănculescu, actor

1. Dobrin, 2. Dumitru, 3. Boc, 4. Lucescu, 5. Răducanu, 6. Dumitriu II, 7. Oblemenco, 8. Dinu, 9. Dembrovschi, 10. Nunweiller VI.

Dumitru Constantin, ziarist

1. Dobrin, 2. Dumitru, 3. Boc, 4. Lucescu, 5. Dinu, 6. Oblemenco, 7. Dumitrache, 8. Dembrovschi, 9. M. Ionescu, 10. Răducanu.

Mircea Radu, tipograf

1. Dobrin, 2. Dumitru, 3. Lucescu, 4. Răducanu 5. Dinu, 6. Dumitrache, 7. Dumitriu II, 8. Domide, 9. Adam, 10. Deleanu,

Titus Ozon, antrenor, F. C. Brăila

1. Dumitru, 2. Dinu, 3. Lucescu, 4. Gabriel

Sandu, 5. Crişan, 6. Boc, 7. Dobrin, 8. Nunweiller VI, 9. Troi, 10. Roznai.

Romulus Balaban, ziarist

1. Dobrin, 2. Dumitru, 3. Boc, 4. Oblemenco. 5. Lucescu, 6. Dumitrache, 7. Dumitriu II. 8. Nunweiller VI, 9. Răducanu, 10. Dembrovschi.

dr. Dan Ştefănescu, crainic sportiv

1. Dobrin, 2. Dumitru, 3. Lucescu, 4. Nunweiller VI, 5. Boc, 6. Pîrcălab, 7. Oblemenco. 8. Dinu, 9. Dembrovschi, 10. Sătmăreanu I.

Florin Piersic, actor

1. Dobrin, 2. Lucescu, 3. Dinu, 4. Nunweiller VI, 5. Dumitru, 6. Oblemenco, 7. Dembrovschi, 8. Răducanu, 9. Constantin, 10. Ion Ionescu.

Adrian Păunescu, scriitor

1. Dobrin, 2. Boc, 3. Oblemenco, 4. Pescaru, 5. Lucescu, 6. Dumitru 7. Domide 8. Nunweiller VI, 9. Dumitrache, 10 Adam.

Eugen Barbu, scriitor

1—2. Dobrin şi Dumitru, 3—10. ....

Radu Cosaşu, scriitor

1. Dumitru, 2. Dobrin, 3. Lucescu, 4. Dumitrache, 5. Răducanu, 6. Dinu, 7. Oblemenco, 8. Dembrovschi, 9. Nunweiller VI, 10. Domide.

Constantin Dinulescu, arbitru

1. Dobrin, 2. Lucescu, 3. Dembrovschi, 4. Dumitru, 5. Nunweiller VI, 6. Iordănescu, 7. Dinu, 8. Dumitriu II, 9. Lupescu, 10. Iorgulescu.

Traian Tomescu, şeful secţiei fotbal, C.N.E.F.S. Bucureşti

1. Dobrin, 2. Dumitru, 3. Dinu, 4. Oblemenco, 5. Lucescu, 6. Dan Coe, 7. Nunweiller VI, 8. Răducanu, 9. Dudu Georgescu, 10. Dumitrache

Nicolae Petriceanu, arbitru

1. Dumitru, 2. Lucescu, 3. Dobrin, 4. Dudu Georgescu, 5. Boc, 6. Nunweiller VI, 7. Lupescu, 8. Dumitriu II, 9. Sătmăreanu I, 10. Dembrovschi.

Tudor Coman, şef producţie, Combinatul poligrafic „Casa Scînteii"

1. Dumitru, 2.Lucescu, 3. Dinu, 4. Dobrin, 5. Răducanu, 6. Dumitriu II, 7. Oblemenco, 8. Domide, 9. Sătmăreanu I, 10. Dembrovschi.

dr. Chevorc Ghemigean, fost arbitru

1. Dumitru, 2. Lucescu, 3. Dobrin, 4. Pîrcălab, 5.Nunweiller III, 6. Dinu, 7. Nunweiller VI, 8. Fl. Dumitrescu (Petrolul), 9. Dumitriu II, 10. Dumitrache.

Mihai Ungheanu, ziarist

1. Dumitru, 2. Dobrin, 3. Dembrovschi, 4. Boc, 5. Dinu, 6. Domide, 7. Dudu Georgescu, 8. Lucescu, 9. Dan Coe, 10. Dumitriu II.

Mircea Martin, critic literar

1. Lucescu, 2. — 3. Dumitru, 4. Dudu Georgescu, 5. Dobrin, 6. Dembrovschi, 7. Crişan, 8. Boc, 9. Deleanu, 10. Dinu.

Victor Pădureanu, fost arbitru internaţional

1. Dobrin, 2. Dumitru, 3. Lucescu, 4. Dumitrache, 5. Oblemenco, 6. Dumitriu II, 7. Dinu, 8. Boc, 9. Răducanu, 10. Nunweiller VI.

Coloman Braun-Bogdan, antrenor emerit

1. Dobrin, 2. Oblemenco, 3. Lucescu, 4. Nunweiller VI, 5. Dinu, 6. Dumitru, 7. Boc, 8. Constantin, 9. I. Ionescu, 10. Răducanu.

Ion Alexandrescu, secretar general al F.R.F.

1. Dumitru, 2. Dinu, 3. Lucescu, 4. Dobrin, 5. Dan Coe, 6. Sătmăreanu I, 7. Nunweiller VI, 8. Dembrovschi, 9. Pîrcălab, 10. Constantin.

Cititorul Mircea Groza, în vîrstă de 22 de ani, din comuna Hida, judeţul Sălaj, şi-a zugrăvit astfel, după cum se vede, opinia în ancheta noastră.

Aşadar, exact 70 de invitaţi a avut ancheta noastră. Antrenori din prima şi a doua divizie, specialişti, conducători de cluburi, scriitori, ziarişti, arbitri, actori şi cîţiva iubitori ai sportului cu balonul rotund. Cum era de aşteptat, părerile au fost împărţite, ele reflectind, mai mult sau mai puţin subiectiv, preferinţa pentru un anume jucător, pentru stilul sau comportarea sa pe terenul de fotbal şi în afara lui, alteori poate renunţarea voită la numele acelui jucător care nu se suprapune imaginii create despre „fotbalistul-model". În marea lor majoritate, cele 70 de răspunsuri publicate mai sus creează imaginea obiectivităţii, fiind aşternute pe hîrtie, unul după altul, cele mai reprezentative nume ale fotbalului românesc între anii 1965 şi 1975. Invitaţii noştri au izbutit însă să restringă foarte mult aria căutărilor pentru desemnarea primilor 10 fotbalişti români ai ultimului deceniu, practic, pentru cele zece scaune „de orchestră" aflîndu-se în dispută numai 11 fotbalişti. S-au rostit 56 de nume în total, dar numai unsprezece au izbutit să întrunească un număr de voturi (peste 100 de puncte) cu ajutorul cărora să poată intra în disputa pentru primele locuri. Este desigur de remarcat că preferinţele participanţilor la anchetă s-au îndreptat cu deosebire spre

componenții echipei naționale. Mai mult chiar, spre componenții unei anume echipe reprezentative : Adamache (Răducanu) — Sătmăreanu I, Lupescu, Dinu, Mocanu — Dumitru, Nunweiller VI — Dembrovschi, Neagu, Dumitrache, Lucescu, adică, în linii mari, spre echipa de pe Wembley, spre echipa de la Guadalajara, sau, cu aproximație, spre echipa națională care a reușit performanța calificării în sferturile de finală ale Campionatului european. O singură excepție : marele absent de la C.M. din Mexic, Nicolae Dobrin. Incluzîndu-l pe Dobrin (care dealtfel s-a și inclus, singur, în anii care au urmat în echipa reprezentativă) ne trezim că opt din cei unsprezece fotbaliști amintiți au fost în Mexic, ceea ce vrea să însemne că au participat, cît mai direct cu putință, la obținerea celui mai mare succes al fotbalului românesc din ultimul deceniu : calificarea și participarea la cel de-al X-lea Campionat mondial de fotbal.

Se află aici și motivul principal al renunțării, cel puțin de această dată, la obișnuita anchetă de sfîrșit de an care ar fi încercat să desemneze „Cei mai buni fotbaliști ai anului". Ne-am gîndit că 1975 nu a fost un an prea fericit pentru fotbalul românesc, ci, mai curînd, un an catastrofal, iar a desemna primul fotbalist român al „sezonului" primăvară-toamnă ar semnifica poate instalarea unui chior pe primul loc al unui clasament de orbi... După cum bine știu toți iubitorii fotbalului, rezultatele obținute în ultimele sezoane n-au mai confirmat aprecierile din anii trecuți ale specialiștilor și nici așteptările sutelor de mii de susținători români ai sportului cu balonul rotund. În cupele europene, după un rezultat-două mai bune, a urmat cu regularitate eliminarea din competiție și mai întotdeauna regretele de a fi trecut pe lîngă o nouă și mare ocazie de a ieși din anonimat. În toamna anului 1975, bilanțul eliminării în bloc s-a făcut chiar după primul tur.

Or, deceniul '65—'75 reprezintă, mai ales, schimbul de generații, așa cum bine au înțeles cei mai mulți dintre participanții la ancheta noastră. Reprezintă trecerea de la o generație extrem de talentată, cea a lui Mateianu, Pîrcălab, Constantin, Pavlovici, Creiniceanu, Nunweiller III etc. (jucători care n-au mai evoluat decît prea puțin după 1965 la valoarea arătată în deceniul precedent), dar care n-a obținut niciodată rezultate deosebite, la generația la fel de talentată a lui Dobrin, Lucescu, Dumitrache, Dinu, Dembrovschi, Boc etc., care însă a reușit evantaiul de rezultate remarcabile amintit în primele rînduri ale anchetei. În același timp, ultimii zece ani nu-i pot scoate în evidență decît prea puțin pe jucătorii generației tinere, cea a lui Dudu Georgescu, Balaci, Sătmăreanu II, Bölöni, Sandu Mircea, Marcel Răducanu și așa mai departe, de la care abia se așteaptă confirmarea de joc și de rezultate cel puțin la nivelul atins de predecesorii lor.

Acestea fiind spuse, să tragem linie și să adunăm. Sistemul de punctaj este probabil cunoscut, fiind foarte adesea folosit în anchete similare : se acordă 10 puncte pentru primul loc, 9 puncte pentru locul doi, 8 pentru al treilea și așa mai departe, pînă la locul 10, egal cu un punct. În continuare nu ne mai rămîne decît să adunăm punctele primite de către fiecare jucător și să alcătuim ierarhia. Iată deci cum arată clasamentul final al anchetei noastre ; „PRIMII ZECE FOTBALIȘTI ROMÂNI AI ULTIMULUI DECENIU" :

1. NICOLAE DOBRIN	590	puncte
2. Ion Dumitru	571	"
3. Mircea Lucescu	468	"
4. Cornel Dinu	320	"
5. Radu Nunweiller	227,5	"
6. Alexandru Boc	193	"
7. Necula Răducanu	188	"
8. Florea Dumitrache	185	"
9. Emerich Dembrovschi	176,5	"
10. Ion Oblemenco	170	"

Urmează : 11. Dumitriu II — 163 puncte, 12. Dudu Georgescu — 55 p, 13. Dan Coe — 49 p, 14. Pîrcălab — 37 p, 15. Sătmăreanu I — 36 p, 16. Adamache — 28 p, 17. Constantin — 27 p, 18. Lupescu — 24 p, 19. Domide — 22 p, 20—21. I. Ionescu și Iordănescu — 20 p, 22. Adam — 16 p, 23. Deleanu — 14 p, 24—25. Vigu și Nunweiller III — 13 p, 26. Beldeanu — 13 p, 27. Crișan — 10 p. Alți 29 de jucători au mai fost amintiți, adunînd însă sub 10 puncte : Bölöni, G. Sandu, Kun, M. Ionescu, Antonescu, N. Naghi, Năftănăilă, Sătmăreanu II, Petru Emil, Troi, Fl. Dumitrescu, Libardi, Ghiță, Dridea, Iancu, Mureșan (A.S.A.), Lereter, Barbu, Sfirlogea, Roznai, Pojoni, Mocanu, Pop (Rapid), Pescaru, Lupulescu, Neagu, Iorgulescu, Marcu, Balaci și chiar Ciocîrlan...

Anchetă realizată de DUMITRU GRAUR și OVIDIU IOANIȚOAIA ■

COPERTA NOASTRĂ:
Pictură de SEVER FRENȚIU

Reproducere color de V. MĂNECAN ■

scrisori... mai puțin celebre

Sînt convins că secția de scrisori a oricărei redacții care se respectă constituie — pentru un scriitor sau ziarist deopotrivă — o inepuizabilă sursă de cunoaștere a vieții, a oamenilor mai ales. Pentru mine la aceasta — și nu numai la aceasta! — s-a rezumat experiența consumată luni de zile în decursul anului ce s-a scurs, timp în care am fost redactor la respectiva secție din cadrul **revistei „Flacăra". Un univers fantastic, extrem de colorat și de divers în însăși complexitatea sa — mii și mii de cazuri, concentrate în rînduri scrise cu duioșie sau aroganță, cu satisfacție sau durere, cu pasiune sau cu nedumerire — zeci de mii de rînduri, unele superbe ca sinceritate, adevăr și concepție, altele mai puțin îmbucurătoare, izvorite din cine știe ce necazuri inerente existenței; zeci de mii de rînduri, mii de coli de hîrtie de dimensiuni și forme diverse — mii de suflete deschizîndu-se prin scris, oferind lectorului un caleidoscop captivant, frămîntînd de viață, pasiune și, mai întotdeauna, de CANDOARE.**

Am încercat să realizez un montaj din fragmente de scrisori primite la redacție în cursul anului 1975; intenția mea nu a fost aceea de a prezenta, în rezumat, principalele domenii în care ni se adresează cititorii noștri, acestea sînt atît de multe, încît nici zece tomuri îndesate nu le-ar putea cuprinde. Intenția a fost doar aceea, modestă, de a reproduce cîteva mostre din noianul de fapte, preocupări, rugăminți sau... imperative, propuse analizei redacției „Flacăra" prin intermediul scrisorilor.

Cîteva mostre doar — repet — capabile să stîrnească, acum la sfîrșit de an, dacă nu un veritabil hohot de rîs, măcar un zîmbet: un zîmbet pentru acești mari candizi pe care, din motive lesne de înțeles, îi vom păstra într-un semi anonimat.

HORIA PĂTRAȘCU ■

(indicativul în cifre de la sfîrșitul fiecărei paranteze reprezintă numărul prin care scrisoarea respectivă a fost înregistrată la redacție)

„...Și vă rog să luați măsuri ca revista Flacăra să vină la ora care trebuie să vină, să publicați aceste necazuri ale mele în revistă, pe care o aștept zi de zi în Calea București, chioșcul nr. 13. Sînt și eu corigent la una din materii și trebuie să-l dau pe data de 14—15 septembrie 1975 și vă rog să mă ajutați și pe mine cum a-ți putea dumneavoastră. Vă rog deasemenea să-mi dați și mie vreo sugestie cum să scap și eu de acest năcaz ca să pot să trec și eu în anul III D. la școala profesională nr. 2 Balș. Închei, rugîndu-vă din nou să rezolvați urgent cu mine, elevul școlar, și vă rog să-mi acordați în vacanța mare de vară cîteva excursii." (S. C., Craiova — 1680/R).

„Către redacția revistei FLACĂRA... De un an de zile, în împrejurări necunoscute de noi, la Sadu a apărut o mare invazie de țînțari. Spre regretul locatarilor, țînțarii n-au dispărut, s-au înmulțit și s-au localizat în canalizarea de la subsolul blocului... În fiecare zi, mai ales seara, avem mari necazuri cu aceste insecte insuportabile care se strecoară prin toate orificiile pătrunzînd în dormitoare, în baie, în bucătărie, pe holuri, atacînd și mușcînd foarte rău copiii (...) Întrucît țînțarii continuă să ne amenințe din zi în zi, sîntem nevoiți să stăm ziua și noaptea cu ferestrele închise. Față de cele arătate mai sus, vă rugăm să analizați și să dispuneți cît mai urgent trimiterea la fața locului a unui lucrător deratizator pentru dezinfectare și pentru curățirea canalizării." (în numele unui GRUP, semnează G. N., Sadu-Gorj — 1383/R).

„Mare dreptate are d-l Iorga cînd afirma în cugetarea sa: „Plătim chirie vieții prin suferinți". Cel puțin eu, în cei 27 de ani pe care-i am, m-am convins de acest lucru (...) Năzuințele omului au la bază și cerințe biologice care, deși sînt de natură inferioară, ele satisfac cerințele organice puse în serviciul tendinței de conservare (...) Pentru a participa la cursurile de reciclare ținute la Policlinica C.F.R. Craiova mi se eliberau bilete de călătorie gratuită în interes de serviciu. Și dacă prima dată am fost nevoit să modific în interes de serviciu astfel de bilete și după folosire le-am predat Direcției Medicale nimeni nesesizînd falsul, am abuzat și în interes personal de aceste bilete, scriind în loc de Craiova Timișoara, sau în loc de Reșița Pitești. Așa am ajuns să modific 13 bilete în timp de doi ani. Prin nu știu ce împrejurări, un coleg (...) face anchetă cu care ocazie descoperă astfel de modificări nu numai la mine, ci și la alți trei colegi. În urma acestei situații mi se desface contractul de muncă, fiind obligat și la despăgubiri către Regionala C.F.R. Craiova cu 2490 lei (...) Dacă nici dumneavoastră nu mă veți ajuta în această situație, cine o mai poate face? Mănăstirea?! Acolo unde... „Crucea ei / Și negrele-i zidiri / N-adăpostesc nici pace / Nici iubire..."? Cred în d-tră și închei scrisoarea cu un călduros

„mulțumesc" ! Vă sînt recunoscător." (I. G., Alexandria, — 1349/R).

„Am impresia că în cazul meu nu-i vorba numai de boala surmenajului așa cum s-ar traduce în limbajul popular PSIHOZA, ci de o boală încă necunoscută. Voi face o paranteză (mi s-a terminat pasta, dar am cumpărat una nouă de curînd). Poate că mă veți crede un laș, așa cum a avut bunăvoința să-mi spună și mama mea de curînd, dar nu sînt și **vă jur** că vă voi spune tot adevărul (...) De ce **poporul** (baza societății) trece pe un pod de **vase de conductă** (parcă am fi pe vremea dacilor !) și nu se repară podul cel mare și vechi (și totodată cred c-ar fi bine să fie și asfaltat !'), deoarece a fost reparat de aproximativ 3—4 ori pînă acum și are baza (pilonii) încă buni. Oare tov. primar și serviciul circulației nu mai iese din birouri ? Cred că ar fi timpul să mai facă și dumnealor puțină mișcare, să ia aer ! Și să vadă podul în ce hal se află în comparație cu frumusețea asfaltului și a florilor de primăvară (totul este înflorit acum, numai că nu prea plouă !) Rău, rău că procedați în acest fel și cred că am tot dreptul să mă aprind puțin, deoarece a-ți căutat să-mi mai puneți și o serie de crime in spinare, iar coincidențele m-au zăpăcit complect și eu nu pricepeam de unde pornesc, dacă de la așa zisa **prietenă** (care nu s-a sinchisit să-mi scrie un cuvînt niciodată) și care poartă și un nume sugestiv, Popa Elena, să se ferească din calea mea căci de o voi prinde cu mița-n sac îi voi da două palme de mă va pomeni toată viața ! (...) Am dorit ca prin această scrisoare să vă și distrez puțin, deoarece eu m-am săturat să stau bosumflat ca un copil de sîn. Acum vă las cu bine și vă doresc sănătate, succes în activitatea dv., etc., etc., **Cu stimă și respect,"** **(A. S.** Brănești — 930/R)

„Tovarășe redactor, sînt angajatul Comandamentului Flotei de Pescuit Oceanic și sînt îmbarcat pe trauler în funcția de frigotehnist și sînt plecat din țară de 9 luni. **Necazul** meu constă într-o măsură luată de către cineva (nu știu cine) de a-mi opri lunar cîte 550 lei din retribuție, în total 1808 lei, chipurile pentru o uniformă costum. Nu am primit și nici nu mi-am comandat vreodată un asemenea costum. Sincer să fiu, sînt eu „bine crescut", dar nu cred că un croitor poate cunoaște măsura după poza de pe carnetul de sindicat, și în plus un costum la prețul ăsta implică să fie cel puțin de amiral. Or eu... Mă gîndesc acum să nu cumva să treacă prin capul unuia din întreprindere să-mi oprească valoarea unui vapor și cum neam de neamul meu nu a fost vaporean sau armator, nu știu cum o să mă descurc cu 90—100 de milioane ! Vă rog pe Dumneavoastră să vă interesați de dedesubturile acestei afaceri, fiindcă eu nu pot veni în țară acum. Vă mulțumesc anticipat." (V. I., Marea Neagră, Bisted by CO., Copenhagen, DANMARC — 805/R).

Iată și răspunsul primit din partea Comandamentului marinei civile, din cadrul Ministerului Transporturilor și Telecomunicațiilor :

„Urmare actului nr., ...referitor la reținerea din salariu a tov. V. I., frigotehnist la navele de pescuit oceanic, menționăm că nu este vorba de o reținere din retribuție pentru plata uniformei de marinar, ci de o imputație privind **lipsă în gestiune,** conf. deciziei nr. 435/1974. Anexăm alăturat o copie după răspunsul dat petiționarului" (Comandantul marinei civile, Cpt. Rg. 1, D. M.).

„Subsemnatul P. M., domiciliat în Comuna S. No. 364, Jud. Arad, prin prezenta vă aduc la cunoștință următoarele : în luna octombrie a anului 1974, subsemnatul am găsit una mînză în vîrstă de 3 ani, pe drumul ce vine de la Ineu la Sicula, eu fiind cu caii și Platforma C.A.P. cu care am transportat sfeclă de zahăr (...), mînză care am ținut-o la mine acasă dela acea dată și pînă în prezent. Despre acest lucru am anunțat atunci organele de Miliție și Consiliul popular din comună, care mi-au spus că s-o țin la mine și s-o îngrijesc pînă s-o prezenta stăpînul ei, lucru care l-am și făcut pînă în prezent, dar nu s-a prezentat nici un proprietar să-și ridice mînza. În prezent Consiliul popular vrea să-mi ia mînza și să-mi dea în schimb o cantitate de fîn, ori subsemnatul nu sunt mulțumit cu oferta făcută de Consiliul popular, ci să mi se plătească în bani — în caz că nu-mi va fi lăsată mie — cu un preț mai corespunzător. Față de cele de mai sus, cu onoare vă rog să binevoiți a-mi răspunde prin intermediul Revistei Flacăra ce trebuie să fac, pentru a-mi primi drepturile ce mi se cuvin, pentru întreținerea și îngrijirea acelei mînze." (P. M., com. S., jud. Arad — 2785)

„Către REVISTA FLACĂRA, ZIARUL SCÎNTEIA, TELEVIZIUNEA ROMÂNĂ, PROCURATURA : **Cum reflectă vrăjitoria și beția în viața socială!** — Vrăjitoarele cînd se **căsătoresc** își aleg pe cei mai buni oameni din societate si după ce s-au căsătorit, îi vrăjesc în continuare pentru a-i face să accepte orice rău ar face ele. Vrăjitoarele despre care este vorba, au patima beției din naștere și cum reflectă aceasta, în casa celui vrăjit, se va vedea mai jos.

În satul L. din jud. Bacău, a existat pe vremuri o vrăjitoare renumită în regiune (...). Pe lîngă vrăjitoare mai era și o mare bețivă și se știe că bețiile întotdeauna au niște derivate, care le depășesc. În acea casă mai erau și două fete, care au învățat de la mama lor cum se trăiește în viață fără muncă. Datorită vrăjitoriei, cele două fete din coada societății și-au ales pe cei mai buni oameni din sat. Spre edificarea dvs, mi-am propus să descriu cele ce s-au petrecut în 30 de ani de căsnicie în casa fratelui meu, care în 1945 s-a căsătorit cu una din acele fete. Cînd a venit din război în anul 1944 era un cavaler de toată frumusețea, voinic, cu calități deosebite și cu bani adunați la părinți, ca să-și facă casă în care să se căsăto-

rească. Nevasta sa care avea toate defectele posibile era căsătorită cu un alt sătean. Prin manevrele care le-a întreprins, într-un an de zile a reușit să se despartă de soț și să se recăsătorească cu fratele meu. La oponența noastră și a satului întreg fratele nu a mai vorbit cu nici unul din cei a-i casei. Pentru împotrivirea părinților și a noastră, mireasa asta de la nuntă, vine și se mută în casă la socrii în mod ostil. În primul an a dat naștere la un copil și apoi la al doilea și prin aceasta s-a asigurat maximum. În vreo douăzeci de ani viața în casa aceea a fost cam așa: el muncea în mină și în gospodăria lui fruntașă în sat și îi aducea banii, iar ea în casă cu musafiri de pahar și altele, a băut tot timpul, cu copii cu tot. Faptul că el nu s-a împotrivit cu efect, să datorește faptului că ea îi făcea tot timpul observații, în sensul că el nu știe nimic ca: nu știe să mănînce, nu știe să se șteargă la nas, nu știe să se poarte cu musafirii, nu stă la cîrciumă cu ea cînd el îi este lumea mai dragă și tot numai din astea la infinit (...) Vă mai informăm că nevasta fratelui meu din Comănești, a reușit să învețe și pe nevasta mea din București, în metoda ei. Nu știu dacă profesoara a fost neînțeleasă, fiind știbiită, sau eleva extrem de redusă, căci în București tentativa nu a reușit chiar total și de aceea cel atacat poate sesiza acum..." (Inginer principal R. G., București. — 2777).

„În seara zilei de 29. V. 1975 mergînd la lucru în schimbul III cînd mam reîntors dimineața de la program am găsit camera descomplectată și tot o dată am văzut că nu mai este nici soția acasă. (Unde e soția?). Fac această mică întrebare deoarece împreună cu fugara (soția mea) avem o fetiță în vîrstă de 7 ani. Primesc mereu aceeași întrebare din partea fetiței. Unde e mama?

Trebuie să vă anunț că nu este pentru prima oară cînd se săvîrșește această faptă, ci a 6-a oară. Prima abandonare a fost în anul 1971 avînd fetița 1.8 luni iar eu îmi satisfăceam stagiul militar.

Fac această adresă pentru a afla adresa precisă unde locuiește fugara în orașu București, și tot o dată pentru a mă putea judeca pentru întreținerea fetiței. Numele fugarei: F. Constanța (F. N., Reșița — 2764)

„Mă numesc M. T., profesor grad I, autor a numeroase lucrări care însumează aproape 800 de pagini... Acum 4 ani am cunoscut o femeie, locuia în blocul vecin, sub pretext că dorește o carte a fost de 3 ori în locuința subsemnatului, totul s-a rezumat la atît. Apoi femeia, M., cu familia s-au mutat în alt bloc și totul a rămas dat uitării pînă în februarie, cînd am fost vizitat din nou — de data aceasta la școală — aflînd că sînt profesorul fiului dînsei din clasa V-a și cerîndu-mi material pentru lectura suplimentară. (...) Apoi, în ziua de 10 iunie, pe la orele 15, mama copilului a fost din nou la școală, **invitîndu-mă cu multă insistență** să trec a doua zi, 11 iunie, ora 16, pe la dînsa „că va fi și soțul acasă".

A fost soțul, într-adevăr, dar împreună cu cpt. de miliție Z. !

Intrînd în locuință am rămas în antreu, dar a trebuit (de altfel n-ar fi trebuit) să intru în dormitor deoarece femeia mi-a scos sandalele, iar în dormitor, apropiindu-se de mine, mi-a scos și bluza rămînînd, deci, dezbrăcat, așa cum m-au găsit cei doi, intrînd din camera alăturată.

După ce mi-a scos bluza, s-a dezbrăcat și femeia, apoi m-a împins ușor către dormeză, locul unde trebuia să ne găsească cpt. Z., și unde ne-a și găsit la intrarea sa precipitată. **Acestea au fost faptele.** Rezultatul: un dosar alcătuit de către inspectorul metodist R., inspectorul gen. jud. S. I., ambii criticați anterior de mine pentru diverse nereguli (...) urmînd a se trimite în vederea îndepărtării mele din învățămînt (...). De ce să nu iasă adevărul la lumină? De ce eu să primesc pedeapsa capitală ptr. o înscenare odioasă, iar tovarășii... (etc., etc., — n.a.) Vă rog să veniți imediat ce se va stabili vinovăția, să stabiliți partea mea de vină, **dar și a altora!"** (M. T., oraș S., jud. Mureș — 2674).

„Vecinul meu C. D. a instalat un cîrd de păsări și un coteț în fața casei mele la numai 7 m. distanță, din care cauză mi se tulbură liniștea (codcodăcitul și cîrîitul), poluează aerul prin murdăria ce fac, punînd în pericol sănătatea familiei mele. Toți cei care am folosit imobilul vecinului meu, am ținut păsările în partea opusă la cca. 25 m. în fața casei sale, nu la 7 m, în fața casei mele. Vecinului nu-i convine să suporte zgomotul și mizeria la 25 m. în fața casei sale, iar eu sînt, obligat de Dsa ca la 7 m, să suport zgomotele și mizeria... ! Vă rog să faceți o anchetă socială în acest sens." (S. N., Piatra Neamț — 2601).

„În anul 1971 am fost mutat în orașul Tg. Cărbunești în interes de serviciu și în urma acestui fapt mi s-a repartizat un apartament cu toaleta complect defectă, specificîndu-se acest lucru și în procesul verbal cu nr., ...Am intervenit la (urmează o serie de întreprinderi — n.r.). Așa cum am arătat mai sus, defecțiunile nu sînt provocate de mine personal și cum aceștia nu voiesc să-mi rezolve această situație, m-am adresat dvs. rugîndu-vă să mă ajutați în paginile revistei, pentru a-mi putea rezolva problema deoarece în altă parte nu mai am unde mă adresa în afară de dvs., știind că dacă nu mi se rezolvă această problemă, nu mai pot folosi toaleta și sînt obligat să părăsesc apartamentul cu întreaga familie compusă din 4 membri. Vă mulțumesc și rămîn în așteptarea răspunsului Dvs., semnez personal. (C. D., Tg. Cărbunești — 2414).

„**Dragă redacție.** Fiind un mare iubitor al revistei „Flacăra", îmbogățindu-mi albumul cu diferiți actori străini și români, aș dori să primesc din partea redacției Flacăra diferiți actori care-mi lipsesc din album: 10 poziții cu Franco Nero, 10 cu Alain Delon, 10 cu Florin Piersic și 10 cu Giuliano Gemma. Vă mulțumesc cu respect." (Ion C., Moinești — 858).

FILE DIN JURNALUL LUI

Candiano Popescu

Personalitate bizară și contradictorie în epoca lui Cuza Vodă și Carol I, adversar înfocat al monarhiei în tinerețe și docil slujbaș, acoperit cu onoruri, al dinastiei Hohenzollern către zenitul existenței sale, avid de putere politică și afirmare socială, de titluri și fast, nu de puține ori interesant ca stil de comportare la vremea lui, Al. Candiano Popescu a rîvnit în decursul întregii sale vieți spre glorie pămîntească și răsplata meritelor lui, exagerate subiectiv.

Candiano Popescu participă direct la conspirația anticuzistă și se face unealtă a alungării Domnului Unirii din tron, iar patru ani după aceea, la 1870, cînd Regele Carol I se afla în dizgrația maselor populare, Candiano profită nu tocmai abil de mișcările protestatare, desfășurate în țară, și se declară partizan al Republicii, instalîndu-se prefect de Ploiești. Candiano Popescu rămîne pitoresc prin însemnările redactate mai tîrziu de el însuși. O parte din ele au fost încredințate tiparului de fiica sa. Acest „erou" paradoxal se dezvăluie prin confesiunile sale într-un chip original.

Regăsirea jurnalului intim între documentele arhivelor bucureștene, după ce aproape 30 de ani au stat închise într-un seif al Băncii de stat, ni se pare un lucru interesant. Vom expune cîteva pagini inedite preluate din sursă directă, manuscrisul autentic se află înregistrat ca „Fond. Candiano Popescu", dosar nr. 8 la Arhivele statului, filiala Ilfov. Readucem cu acest prilej în actualitate profilul acestui om ciudat, a cărui existență a parcurs o sumedenie de meandre, pînă ce în sfîrșit a atins culmea aspirațiilor sale devenind general adjutant regal; prin urmare, de pe baricadele bătăliilor antidinastice pînă la „demnitatea" de „prea plecat și supus servitor", deci stîlp al palatului și al monarhiei Hohenzollern.

Nu i se pot contesta meritele dobîndite în bătălia de la Grivița, cînd a participat ca ofițer la asaltul faimoasei redute.

Am inserat mărturiile lui Candiano Popescu, nu înainte de a reproduce un fragment din actul de acuzare citit în fața Curții cu juri din Tîrgoviște, care în cele din urmă l-a achitat de orice vinovăție.

ACTUL DE ACUZARE

În perioada tulburărilor din 1870, judecat de Curtea cu juri din Tîrgoviște.

În ziua de 8 august 1870, o tentativă de revoluțiune violentă a avut loc în orașul Ploiești, subt conducerea acuzatului Candiano, care a fost capul rebeliunii.

S-a proclamat căderea Măriei Sale Domnitoru și constituirea unei regențe în București; au pus mîna pe telegraf, arestînd pe directorul prefecturii și pe polițaiul orașului. Au dezarmat pe dorobanți, au

deschis cu violență Temnița de unde au eliberat mai mulți deținuți, s-au silit a antrena în mișcare și compania de infanterie care era în oraș, în fine, nu s-au liniștit decît la venirea oștirii care fusese trimisă din Capitală spre a reprima rebeliunea /.../ că revoluțiunea a fost de mult timp scopul la care tindeau principalii acuzați; că prin toate mijloacele ei s-au silit a o pregăti; că spre acest sfîrșit ei au făcut în orașul Ploiești prin popor o propagandă din cele mai active, aceasta nu poate lăsa nici o îndoială acelora care cunosc diferitele evenimente întîmplate în Ploiești în cele din urmă luni, care au studiat manoperele acuzaților și au citit manifestările sau jurnalul lor „Democrația", fondat și susținut de capii mișcării din 8 august, care n-a încetat de la apariţiunea sa, și pînă cînd a dispărut, a ațîța spiritele, a ataca în modul cel mai violent persoana M.S. Domnitorului, a chema pe popor la revoltă.

SPICUIRI DIN JURNALUL LUI CANDIANO POPESCU

După ce mișcarea de la 8 august 1870 a fost înăbușită și eu achitat de Curtea cu jurați din Tîrgoviște, la foarte puține luni am plecat în Italia, la Neapol.

Pe de o parte, osînda la muncă silnică a condeiului, căci trebuia să scriu, aproape singur, ca să scot în orașul Ploiești un ziar, Democrația, ce apărea de 3 ori pe săptămînă fără ca să am măcar un colaborator; pe de altă parte, agitația politică înverșunată, ce o hrăneam prin dese și înflăcărate întruniri publice și prin o neadormită propagandă, apoi chinuit de mihnirea că părăsisem cariera militară și mă găseam azvîrlit într-o crîncenă muncă politică, fără a avea o altă carieră care să-mi dea mijloace să-mi asigur o reală neatîrnare, toate acestea îmi zdruncinaseră sufletul și nervii.

Un exces de prevedere a fost ghimpele, tovarășul vieții mele și lanțul ce m-a legat totdeauna de stîlpul datoriei. Fiind greu bolnav și moralicește, și trupește, am plecat în străinătate pentru a-mi căuta sănătatea.

Simțindu-mă însă nedestoinic de a-mi cheltui vremea fără a lucra, mi-am utilizat boala, m-am hotărît să iau doctoratul în drept. Făcusem studiile în școala militară. Aceste studii îmi dau dreptul la bacalaureatul în științe, iar nu cel în litere. La plecarea mea din țară voind să am bacalaureatul în litere, nu-l putui dobîndi, dar cum partidul conservator care se afla la putere era fericit să mă știe plecat pentru un timp mai lung, căci știa de opoziția mea înverșunată, generalul Tell, atunci ministrul instrucției publice, face un act de autoritate și îmi dete o echivalență de bacalaureat în litere. Cu dînsa mă înscrisei la facultatea de drept din Neapol. Rector al universității era celebrul patriot italian Septembrini. În 1848 dînsul și cu alți distinși bărbați politici fură închiși în temniță de regele Ferdinand supranumit Bomba. A doua zi trebuiau să fie toți decapitați. Spre a le face moartea și mai cumplită regele dase voie să vie cerșetorii să cerșească sub ferestrele închisorii obolul care este obiceiul a se strînge pentru toți condamnații la moarte.

Septembrini și tovarășii săi auziră toată ziua din ajun sinistra prevestire ce le-o da fioroasa răzbunare a Regelui. Gladstone însă, tînăr și bogat pe vremea aceea și cu un suflet în care clocotea simțămintele mari și generoase, seduse pe temniceri și scăpă chiar în noaptea ce preceda ziua execuției pe Septembrini și pe tovarășii săi de moarte. Aceste mi le spuse însuși Septembrini. Profesor de drept criminal am avut pe celebrul Pessina, iar de drept constituțional, Pierantoni, unul din cei o mie ai lui Garibaldi. Într-o asemenea universitate și cu o astfel de învățătură, nu dobîndeam numai cultură și inteligență; inima mea dobîndea și dînsa lumină și putere ca să urmeze cu hotărîre pe drumul cel mare al datoriei presărat de atîtea greutăți. Și Septembrini, și Pessina, și Pierantoni făceau parte din parlament. Știind că și eu fusesem deputat în țara mea, cînd am dat examenul dînșii au invitat mai mulți deputați prieteni de ai lor să fie față la examenul meu. În așa condiții și amorul, și interesul m-au îndemnat ca studiile să mi le fac cu multă conștiință. Neapolul n-a fost numai loc de studii pentru mine, ci și loc de petrecere și de mulțumire sufletească. La început am cunoscut pe dr. Testa, un patriot ce avea casă deschisă. În casa lui am cunoscut pe contele Riciardi, un umanitar celebru, și pe fiica sa, doamna Cassitto, măritată cu tînărul Cassitto, un om bogat aparținînd burgheziei, dar destul de flușturatic și lipsit de adevărata distincție, cu toate că ducea trenă mare și se afla în relație cu cele dintîi familii napolitane. În cercul doctorului Testa și în toată lumea ce o cunoșteam în Neapol mă numiseră „tînărul proscris", ceea ce-mi atrăgea simpatiile acestei societăți în care trăiam și care îndurase ea însăși toate suferințele și toate prigonirile legate de un guvern atît de crud ca al Regelui Bomba.

Poliția lui Vasilache Hiotu din București trimisese poliției din Neapol fotografia mea cerînd să mă privegheze pe internațional. Internațional pe atunci, în 1871, însemna anarhist.

...Comandantul carabinierilor din localitate îmi arătă portretul meu trimis de poliția noastră... infamia și nătîngia poliției nu mă împiedica întru nimic de a fi privit de toată lumea în chipul cel mai binevoitor. O împrejurare. Mă scăldam în mare cu toate că în urmă cu cîteva zile mă furase refluxul și eram pe trei sferturi înecat, cînd băiașul salvator m-a scos la uscat. Scăldîndu-mă la margine și stînd pe o parte, mă ciocnesc cu cineva în cap. Deodată mă îndreptez, simțind că am izbit pe cineva, văz un domn pe care-l cunoșteam din vedere, era Principele de Piedimonte, senator al Regatului și un gentilom desăvîrșit, în vîrstă ca de 45 de ani, avînd o situație foarte însemnată în Italia de miazăzi. Pe cînd mă găteam să-i cer scuze, dînsul mă întrerupe. „Îmi pare foarte bine, domnule, de întîmplarea asta. Trebuie să fii străin locului în Neapol. De multe ori am plăcerea să te întîlnesc, îmi sînteți o figură foarte simpatică. Te rog spu-

ne-mi numele dumitale. Eu sînt Principele de Piedimonte".

Greu își poate închipui cineva deosebita plăcere ce-mi pricinui felul cavaleresc cum mă întîmpină principele. A doua zi mă crezui dator să-i depun o carte de vizită. Principele mi-o depuse imediat pe a sa și pe tot timpul cît am stat în Neapol m-a onorat cu atenția sa. Mai tîrziu fusesem prezintat Principesei de Piedimonte și fusesem primit în familia sa ca un intim. Relațiile noastre nu s-au mai întrerupt nici chiar după întoarcerea mea în țară.

O altă împrejurare... Într-una din seri mă găseam la doctorul Testa. Tot în acea seară era balul municipalității dat în onoarea Regelui Victor Emmanuel care venise să viziteze Neapolul. La doctorul Testa se afla și doamna Cassitto, mai drăgălașă și mai elegantă decît totdeauna și căreia îi făceam o „fărîmiță" de curte fără nici o intenție, îmbrobodind-o însă de mult respect aparent, căci nici nu-mi trecea prin minte să aspir la favorurile unei femei care era una dintre razele cele mai strălucitoare ale soarelui eleganței napolitane. Pe cînd stam în mabrazura unei ferestre amîndoi și vorbeam, doamna Cassitto mă întrebă :

— Mergi la bal astă seară ?

— Merg, Doamnă. Sînt sigur însă că nu voi întîlni nici frumusețe mai mare, nici mai multă distincție decît ce am avut norocirea să întîlnesc aci. Cuvinte inspirate de politeță, ce mă socoteam dator să le rostesc și în care și credeam oarecum, deoarece o impresie adîncă îmi făcea astă gentilă Doamnă.

Doamna Cassitto îmi ripostă :

— Eu cunosc societatea napolitană mai bine decît dumneata și sînt sigură că are să te farmece, oricît de proscris ești și oricît gîndurile ți-ar fi îndreptate către patria dumitale iubită. Și pentru ca să-ți aduci aminte de prezicerea ce-ți fac dă-mi voie să-ți pun la butonieră această ramură de eliotrop, pe care o desprinsese de la pieptul său. Pe cînd doamna Cassitto îmi punea la butonieră floarea de eliotrop, eu beat de fericire înclin capul și-i sărut mîna ce-mi prindea floarea.

— Să nu te zărească bărbatul meu, îmi zice tresărind doamna Cassitto, că sîntem pierduți. Aceste cuvinte îmi tălmăciră tot înțelesul ramurei de eliotrop. Steaua magnifică și răpitoare pe care o priveam de cîteva luni precum privești o stea pe cer se coborîse pe pămînt, se apropiase de mine și-mi vorbea despre limbajul iubirei. Mult timp a trebuit să mă obicinuiesc cu această încîntătoare realitate, pentru ca să nu crez că sînt subjugat de o vedenie fermecătoare.

Și cînd Dumnezeu încălzea sufletul meu cu asemenea neașteptată mîngîiere ? După ce 8 august fusese reprimat, după ce din temnița unde stam închis la Ploiești auzisem pe strade blestemele ce mi le aruncau mamele și soțiile ce aveau fiii sau bărbații închiși în temnițe, căci mă ascultaseră orbește și eu nu eram vinovat pentru că mă supusesem unui ordin primit. Ploieștii fură exact la randevuul primejdiei, alte orașe și alte persoane însă nu-și ținură făgăduiela !

Cînd doamna Cassitto îmi prindea la butonieră ramura de eliotrop ? După ce „Românul", organul partidului opiniunilor mele politice, îmi dase epitetul de „nebunul de la Ploiești" fiindcă nu izbutisem la 8 august, și după ce plecasem din țară cu inima plină de atîta dezgust și fiere încît era aproape să mor. Această patimă mai caldă decît craterul Vezuviului în aprindere mi-a reînviat tinerețea sufletului și în această tinerețe am găsit și puterea de a iubi, și simțămîntul datoriei către patrie, și avîntul ce m-a dus la Grivița. Suindu-mă pe redută în mijlocul primejdiei gîndul îmi zbura către ziua mea de Neapol. Ea mi-a dat curagiu în bătăliile și ea m-a și ocrotit.

Vai de voi care nu cunoașteți și nu știți să prețuiți femeia ce vă ridică pînă la înălțimea simțămintelor sale nobile și curate. Nu cred că Anteu dobîndea puteri noi cînd atingea pămîntul, dar crez că inima dobîndește puteri noi și înmiite subt flacăra amorului. Dacă n-ar fi fost femeia, nici civilizația de astăzi nu era, dar nici chiar pieptenele să ne pieptănăm n-am fi simțit nevoia să îi descoperim. De acea femeia se aseamănă cu dumnezeirea pentru că din omul sălbatic, dintr-un fel de urangutan a făcut pe omul lumină, pe omul glorie, pe omul virtute.

De la doctorul Testa, mă dusei la balul oferit de municipalitate Regelui Italiei. Am văzut fel de fel de decorații acolo, nici una nu prețuia cît ramura de eliotrop ce o purtam la butonieră, am văzut chipuri cu ochi mari, cu pielițe minunate, talii zvelte, dar nici un înger. Îngerul meu sta în templul iluziilor mele, nu venise la bal.

Cu acest prilej prințul de Piedimonte mă prezentă tatălui său, un bătrîn interesant și distins. Ceremonialul prezentării odată terminat intrai în vorbă cu acest nobil bătrîn, mult mi-a plăcut să stau de vorbă cu toți bătrînii inteligenți, viața lor este cartea cea mai plină de învățăminte. Mă duceam adeseori la bătrîna principesă Cleopatra Trubezkoi, născută Ghica, nu pentru că mă botezase, ci pentru că învățam de la dînsa și istorie contemporană, și educație.

Văzînd că bătrînul principe de Piedimonte era beteag de un picior, între altele îi spusei :

— Negreșit, Principe, că trebuie să suferiți la acest picior de un groaznic reumatism.

— Nu, îmi răspunse dînsul cu un zîmbet trist, acest picior este mai lung decît celălalt și îl tîrăsc pentru că am tîrît douăzeci de ani, sub Regele Bomba, ghiuleaua de galerian, fiind osîndit ca un criminal ordinar la ocnă pe viață de acel regim, crima erau simțămintele mele patriotice. Simplitatea bătrînului și grozăvia faptului m-au înfiorat și m-au îmbărbătat.

Și noi în România după 1821 încoace am făcut jertfe pentru patria noastră ! Și surghiunul celor de la 1848, și închiderea în mînăstire a lui Ion Cîmpineanu /.../ și temnițele mele.

(Candiano Popescu ilustrează cu un exemplu foarte original jertfele italienilor pentru formarea unui stat autonom și liber).

...Într-o zi Lombardia, pe cînd se afla supusă austriecilor, și-a pus în gînd să nu mai fumeze pentru că fumatul aducea un beneficiu monopolului înființat de Austria. Și două milioane de oameni n-au mai fumat. Ca să înființezi o asemenea

ligă de cînd este istoria şi omenirea, nu cunosc o hotărîre mai greu de ţinut decît aceasta...

...Mai tîrziu am făcut cunoştinţă, prin prinţul Piedimonte, cu Ducesa Moliterno, persoană foarte distinsă şi cultivînd literele. Făceam şi eu poezii, ceea ce m-a dus repede în bunele graţii ale amabilei Principese. Duca de Moliterno avea un castel la Castelamare. Castelamare este Elveţia Neapolului. Duca m-a invitat într-o vară să petrec 6 săptămîni la castel. Pe cînd într-o dimineaţă mă preumblam călare prin Castelamare urmat de un jocheu purtînd livreaua casei Moliterno mă întîlnesc cu domnul Petre Carp, ministrul nostru de atunci la Roma, fost membru în guvernul lui Manolache Costachi în timpul lui 8 august; dînsul venise să petreacă cîteva zile la Castelamare. Pe Petre Carp îl cunoşteam bine şi de mult, încă de la 11 februarie, cînd s-a deosebit prin neînsemnătatea sa în acea mişcare. Întîlnindu-mă în astfel de condiţii, Carp se opreşte surprins şi mă întreabă:

— Bine, Candiano, nu mai pricep nimic, la Ploieşti revoluţionar şi la Castelamare un cavaler şic şi luxos.

— Sînt oaspetele Ducesei de Moliterno, îi răspunsei eu şi livreaua jocheului e a casei ducale, iar caii sînt ai grajdurilor sale.

— Ce! Glumeşti?

— Nu glumesc deloc, sînt un revoluţionar, nu o tăgăduiesc, dar nu un mitocan, sînt revoluţionar cu mănuşi albe. Aci mă consideră lumea ca proscrisul vostru şi de aceea toţi mă privesc cu simpatie, căci mare parte din aristocraţia italiană a luptat contra Tiraniei Străinului pentru dobîndirea drepturilor.

— Să lăsăm astea, Candiano, ştii un lucru, am să stau aici cîteva zile şi cum sînt cu soţia mea, dînsa ar dori foarte mult să fie invitată la una din seratele Ducesei de Moliterno. Îi făgădui junelui ministru conservator că va primi un bilet de invitaţie şi l-a şi primit.

Ciudată şi caraghioasă învîrtitură a lucrurilor. Carp, om de ordine şi ministrul ţării la Roma. Eu, revoluţionarul de la Ploieşti avînd portretul trimis poliţiei din Neapol de Hiotu, prefectul de poliţie al ministerului din care Carp făcuse parte. Şi cu toate acestea eu luam sub aripile mele pe presumţiosul Carp şi îl introduceam într-un salon din lumea mare italiană.

(O digresiune: Candiano îşi aminteşte făcînd o retrospecţie).

Mă numise adiutand al Regelui: Carp era ministru la Viena. Regele mergea la Berlin însoţit de generalul Budişteanu, de generalul Fălcoianu, de Vîrnav Liteanu, ministru la Berlin, şi de mine. Carp în drumul de fier începe să mă persifleze:

— Candiano, îmi zice el glumind în chip nesărat şi quasiinsolent, bagă de seamă, la Berlin să nu faci vreo mitocănie.

— Ai uitat, Excelenţă, îi răspunsei eu, că în Italia, pe cînd erai ministru, mitocanul de Candiano a pus chezăşie pentru excelenţa ta ca să fii primit în saloanele Ducesei de Moliterno. Această ripostă sîngeroasă i-am spus-o tare şi de faţă cu cei trei domni de mai sus.

Cît e Carp de îndrăzneţ cuvintele mele îl înţepeniră iar cei trei domni se puseră pe rîs în socoteala lui.

...Cu Duca şi cu Ducesa de Moliterno păstrai relaţii şi în urma plecării mele din Italia.

După izbînda de la Griviţa, îmi telegrafiară atît Principele Piedimonte, cît şi Duca de Moliterno, felicitîndu-mă.

Mai cunoscui la Neapol o persoană despre care am cea mai frumoasă amintire. Contesa de Feld, născută baroneasă de Bevere.

O ospitalitate mai generoasă, mai plăcută ca în casa ei n-am întîlnit în viaţă-mi. În timp de doi ani, în toate zilele am avut tacîmul meu la masa Contesei de Feld. Contele de Feld era de naţionalitate englez. Murise înainte de a mă duce eu în Italia. Aveau doi fii. Unul Arthur şi altul Gulielmo; atingeau vîrsta de 20 de ani la 1871... Aci am cunoscut şi pe căpitanul irlandez Gloog. Numele acesta îmi împrospătează în memorie o nebunie a tinereţii mele.

La Neapol, societatea aleasă făcea băi de mare într-un stabiliment foarte lucsos. Doamnele se scăldau d'o parte iar domnii de altă parte. Unii cu alţii vorbeau şi rîdeau odată intraţi în apă, căci fiind toţi din aceeaşi lume se cunoşteau foarte bine. Aceste băi de apă deveneau adeseori nişte băi de foc.

La băile bărbaţilor se afla o punte ce înainta mult în mare şi înotătorii îndrăzneţi înaintau pe punte şi din capul ei se aruncau în valuri de la o înălţime considerabilă. Cei deprinşi cu un asemenea sport se făleau cu curagiul lor. Una din doamne, Principesa Thora, o cochetă pe cît de graţioasă pe atît de cunoscută, într-una din zile găsi de cuviinţă să nu găsească actul de a sări în mare după punte destul de temerar: se iscă discuţia între dînsa şi Principele de Piedimonte, căruia-i zice:

— Principe, ştiu că eşti un faimos înotător, prin urmare nu mi se pare un merit serios că sari după punte în apă.

Ar fi bravură cînd n-ai şti să înoţi şi te-ai arunca în apă după înălţimea puntei.

— Nici Dumnezeu şi nici Dracu nu o face asta, Principesă, îi răspunse Principele mortificat.

— Ba Candiano, care nu ştie să înoate deloc, cînd va voi, face un asemenea act de curagiu, replica Principesa.

— Cînd Candiano va face una ca aceasta, eu vă ofer un prînz la toţi cîţi vă găsiţi aci...

Eram vreo cincizeci de persoane.

Eu care ascultam la convorbirea ce se încinsese, intrai în discuţie.

— Ţii prinsoarea, Principe?, îi zisei.

— O ţin cu multă plăcere, îmi răspunse dînsul.

Şi deodată plec din mare, mă urc pe punte, mă duc în capătul ei şi fără a şti să înot cîtuşi de puţin; mai mult, cu două luni de zile înainte mă furase valurile, mă înecasem aproape şi m-a scos un băieş mai mult mort la mal, cu toate acestea fără a sta un minut la îndoială, deodată mă arunc din înălţimea puntei în haosul lichid.

Căpitanul Gloog, care mă cunoştea cît sînt de hotărît şi care era un înotător de frunte, cînd m-am suit pe punte s-a luat după mine şi cînd m-am aruncat în apă s-a aruncat şi dînsul în urma mea. Dînsul mi-a fost scăparea. M-a pescuit în fundul mării şi m-a scos afară la suprafaţă. Vii aplauze fuse răsplata purtării mele. Toţi cei de faţă mă

supranumiră „Leul Mării". Cîţiva barcagii care priviseră actul meu de nebună cutezanţă îl împărtăşiră la ai lor, iar cînd treceam pe lîngă dînşii se descopereau cu respect, zicînd la cine nu mă cunoştea :

— Acest căpitan român e un om care rîde de moarte. Nu e vorbă că trebuie să fie şi ceva smintit, s-a aruncat de pe puntea de la băi în adîncul mării fără să ştie să înoate şi n-a păţit nimic.

În Neapol duelurile sînt foarte dese şi pentru lucruri de nimic. Napolitanii sînt bravi şi zurbagii. Actul însă al aruncării mele în mare le-a impus atît respect, încît în timpul şederii mele în acel oraş nimeni nu s-a legat de mine.

Dacă eu îmi ţinui cuvîntul, Principele de Piedimonte îşi ţinu şi dînsul făgăduiala ; un mare prînz fu dat în onoarea actului ce săvîrşisem.

Pentru ce-l săvîrşisem ? Nu pot să-mi dau seama. Nu iubeam pe Principesa Thora, deci nu aveam motiv să-mi jertfesc viaţa sub privirea sa. Era mai mult o castie de amor propriu, de vîrstă şi de loc. Aveam 29 de ani. Soarele, marea, efectele de lumină ce le întîlneşti la fiece pas în Neapol te transformă şi te transportă atît cît îmi închipuiesc că subt impulsia puternică a unei atari impresii m-am aruncat în mare. O ! Tinereţe a unei firi exagerate şi hrănită de visuri măreţe, aspiraţiile tale sînt mai mari decît adîncul mării ; tu nu poţi fi judecată cu a+b al matematicilor, ci cu nălucirile poeziilor şi cu clocotitul sîngelui unei inimi plutind în văzduhul iluziilor. A+b al matematicilor este acelaşi în toate şcoliie şi în toate climele ; un strop de sînge însă ce circulă în vinele noastre nu este acelaşi în România şi Italia. Un strop de sînge curgînd prin vine în Neapol poate deveni o putere de impulsii, care să te arunce acolo unde recea raţiune în momente normale te-ar împiedica să ajungi.

Gelozia, de pildă, în Neapol nu vine de la patimă, ci de la soare. Am văzut mai multe cazuri de gelozie unde iubirea nu juca nici un rol.

Principele Thora era unul din bărbaţii cei mai destrăbălaţi ai oraşului. Trăia afară din căminul conjugal... Într-o zi se găsea în palatul său la o fereastră, cînd deodată trecu pe stradă un elveţian, un fost căpitan de-al fostului Rege Frantiscelor ; Thora îşi închipui că acest căpitan făcea curte Principesei, nevestii sale. Deodată se repede ca un vîrtej pe scări, ajunge în mijlocul stradei, scoate un pumnal, îi înfige în pieptul căpitanului, care nu are altă putere decît să scoată şi dînsul un pumnal şi să-l înfigă în pieptul Principelui. Amîndoi căzură morţi. Negreşit că gelozia născuse această dramă. Dar pe gelozie ce o născuse ? Amorul ? Nicidecum, Thora nu-şi iubea cituşi de puţin soţia. Amorul propriu ? Nu, căci căpitanul elveţian nu făcuse Principesei o curte provocatoare şi ofensatoare într-un bal sau într-un salon plin de spectatori ; el trecea pe o stradă mare, neobservat de nimeni, cînd a primit lovitura de stilet. Ce a provocat atunci furia Principelui Thora ? Soarele i susţin eu. Efectele de lumină ale soarelui asupra persoanei. Ţi se pare că iubeşti, pui mîna pe pumnal şi omori.

Pe cînd mă aflam în Neapol, a sosit şi doamna română (**Regina Elisabeta**) ca să viziteze acest încîntător oraş. Se afla atunci şi Nicu Rosetti acolo. Acesta era un fel de rubedenie cu adevăratul Rosetti şi îşi specula numele pentru a fi ales sau deputat sau senator naţional-liberal, ca în urmă să speculeze mandatele ce le căpătase prin favoarea rudeniei.

Nicu Rosetti scrise atunci în ţară tot felul de neadevăruri în privinţa mea.

Stolojan şi cu Chiţu şoptiră întîi infamia că eu n-aş fi fost la Griviţa, pentru că eram citeştrei aleşii Craiovei şi se temeau că prin purtarea mea din război să nu crească prea mult înrîurirea mea, atît în politică, cît şi asupra colegiului nostru electoral.

Nicu Rosetti a scris la Bucureşti infamia că la Neapol aş fi solicitat o audienţă la Doamna şi că aş fi capitulat în schimbul unor făgăduieli materiale.

Iată ce este adevărat : în ceea ce priveşte pe Doamna am întîlnit-o din întîmplare în Villa Reale, o grădină publică unde se preumbla.

Din spusele grafului Rosetti adevărat este că am întîlnit pe suverană şi am salutat-o.

Odată întîlnii pe acest graf la Veneţia.

— Ce cauţi pe aci ?, îl întrebai.

— Caut documente de unde se trage neamul meu, îmi replică dînsul şi tot căutînd am descoperit într-un cimitir un epitaf scris asupra unui Conte Rosetti care iscălea cu un singur s şi cu doi de t ca şi noi ; deci familia noastră se trage din Veneţia, deci sîntem conţi.

Dar dumneata de ce nu-ţi cauţi firul genealogiei ? În sala Dogilor în palatul Ducal sînt patru Candiano care au fost dogi şi au domnit ; negreşit că trebuie să te scobori dintrînşii, îmi zise graful.

— Nene Nicule, îi răspunsei. Eu mă trag din boieri de neam din satul Livia ; am fost numai crescut de un Candiano ce era băştinaş din insula Candia, unde venise familia sa fiind exilată din Veneţia.

Sînt burghezi nerozi, care cumpără adeseaori de la vreun mezat o trăsură pe care figurează o armoarie şi acea armoarie şi-o însuşeşte ca şi cum ar fi propriile lor arme.

Graful Rosetti avea acelaşi sistem ; îşi însuşea numele ce le găsea scrise pe pietrele mormintelor din cimitirele din Veneţia.

Atît ridicol şi atîta copilărie e cu putinţă să intre într-o tigvă omenească ? Şi cînd te gîndeşti că un asemenea om a fost deputat şi senator. Toţi aceşti levantini sau fanarioţi îşi justifică ca şi graful Rosetti originea nobleţei lor... Grandomania este un parazit ce roade sucul bunului simţ. Unde înfloreşte grandomania, bunul simţ piere.

...Întorcîndu-mă în ţară doctor în Drept, mă aşezai la Ploieşti. Îmi alesei acest centru pentru că lumea mă cunoştea bine şi eu o cunoşteam. Era un tărîm prielnic şi pentru cariera mea de advocat, şi cea de om politic...

EUGEN TEODORU şi N. AJITĂRIŢEI ■

POVESTEA
ZEIȚEI
FĂRĂ
BRAȚE

Navigînd prin Arhipelagul Cicladelor, mica navă franceză „la Chevrette" („Căpriţa") acostează în rada insulelor Milos la începutul primăverii anului 1820. Profitînd de acest scurt şi întîmplător popas într-o insulă pentru el necunoscută, tînărul aspirant Dumont d'Urville, hidrograf în orele de navigaţie, coboară pe ţărm şi rătăceşte admirînd peisajul sever şi se amestecă printre guralivii portului. El nu are de unde să ştie, în clipele acelea, că destinul îi hărăzise să fie un pion în marea aventură a unei statui. Aşadar, el sosise la timp. Oamenii insulei şuşoteau că un oarecare Yorgos, ţăran din cătunul Castro, ar fi descoperit o statuie deosebit de frumoasă. Yorgos povestise unor consăteni că pe la sfîrşitul lui februarie, pe cînd săpa în grădină, la un moment dat hîrleţul i s-a izbit de o piatră, fapt nu prea deosebit pe aceste versante stîncoase. El şi-a văzut mai departe de lucru, dar hîrleţul tot nu pătrundea şi, intrigat, a început să dea pămîntul la o parte, încercînd să scape de bolovanul ascuns în grădină. Spre marea lui uimire, el descoperă o nişă şi înăuntru, amestecate şi înnegrite de vreme, fragmentele unor statui, printre care capul şi bustul unei femei, bucăţi de marmură şi mici statuete ale zeului Hermes, protectorul păstorilor. Presimţind, poate, sau mai degrabă sperînd că se află în faţa unei comori, Yorgos ascunde fragmentele de marmură în staul şi le curăţă cu grijă. El constată însă că femeii îi lipsesc multe părţi ale corpului şi de aceea se reîntoarce la locul descoperirii şi continuă săpăturile pînă cînd, fericit, dă de blocul de marmură care reprezintă partea inferioară a statuii.

Povestea lui Yorgos coboară din cătun spre portul insulei unde o aude şi Dumont d'Urville. Aţîţat de curiozitate, el pleacă la Castro. Privind fragmentele de marmură ale statuii feminine, rămîne pur şi simplu fermecat. D'Urville face pe loc cîteva schiţe şi apoi se întoarce grăbit în port unde cere agentului consular francez să înceapă tratative pentru cumpărarea statuii. Dar tîrguiala merge greu, Yorgos nu se lasă convins să-şi vîndă comoara şi nava lui d'Urville încheindu-şi popasul în Milos ridică ancora îndreptîndu-se spre Constantinopol. Aici îl întîlneşte pe contele de Marcellus, un vechi prieten, acum secretar de ambasadă, căruia îi povesteşte despre comoara din Milos şi despre tratativele cu Yorgos. Văzînd schiţele, contele de Marcellus se hotărăşte să plece grabnic la Milos. În jurnalul său el va descrie cu lux de amănunte această călătorie.

La 23 mai 1820, îmbarcat pe bricul „Ştafeta", tînărul conte de Marcellus ajunge în insulă. Veştile pe care i le dă agentul consular sînt neliniştitoare. În decursul celor cîteva săptămîni care au trecut, un călugăr grec a reuşit să-l convingă pe ţăran să-i cedeze statuile. La ce preţ? Deocamdată Yorgos n-a primit nici un ban, a fost onorat doar cu promisiuni. Spre ce destinaţie se vor îndrepta statuile? După informaţiile agentului consular, ele vor lua drumul Constantinopolului ca să intre în colecţia unui dragoman de la arsenalul Înaltei Porţi. Dar lucrurile stau şi mai prost, constată contele: nu numai că aceste capodopere au fost transportate pînă în port fără cea mai elementară precauţie, suferind noi degradări, dar acum sînt îmbarcate pe un vas grecesc care arborează pavilionul turc. Doar vîntul care mătură marea şi golful cu rafale puternice mai împiedică plecarea navei din radă.

În această situaţie, contele de Marcellus ia o hotărîre rapidă: roagă pe comandantul „Ştafetei" să oprească cu orice preţ ieşirea în larg a vasului grecesc, apoi pleacă în cătunul Castro. Tratativele cu Yorgos şi cu notabilităţile nu duc la nici un rezultat. Nimeni nu e dispus să-şi schimbe hotărîrea nici în faţa scrisorilor de recomandare pe care le are asupra sa, nici în faţa argumentului că domnul Brest, agentul consular francez, a fost primul care a încercat negocierea statuilor. Dezamăgit, el se întoarce în port. Mai are doar o dorinţă: să vadă cu ochii lui statuia acelei femei. Se îmbarcă pe o şalupă şi se îndreaptă spre vasul grecesc. Dar aici matelotii îl ameninţă cu armele şi bietul conte nu are altă alternativă decît să facă drum întors. Va urma o noapte plină de furii, în care Marcellus va lua o hotărîre importantă: oricare ar fi preţul, el nu trebuie să piardă statuile. A doua zi urcă din nou în cătun şi începe alte tratative, în care şiretenia negociatorului şi argumentele diplomatului se împletesc cu ameninţarea. În final, el acordă ultimativ o oră de gîndire conlocutorilor săi ca să se decidă. Metoda dă rezultatul scontat. Nici nu trecuse bine ceasul şi Yorgos împreună cu notabilităţile îi anunţă că sînt gata să încheie tîrgul. Marcellus plăteşte preţul fixat pentru primul cumpărător şi cu un gest generos mai adaugă încă o treime din sumă. În aceeaşi seară statuile sînt transportate pe vasul francez. Contele de Marcellus notează în jurnalul său („Amintiri din Orient"): „O văd în sfîrşit. Privind-o mă simt răsplătit pentru toate necazurile. Am numit-o Venus Anadyomene („Cea apărută din valuri"), pentru că, într-un fel, am răpit-o mării, apoi i-am spus Venus Vitrix („victorioasa"), pentru că ea a ieşit victorioasă... I-am recitat versuri din Homer..."

Dar pe atunci Marcellus nu ştia că restituise lumii modelul clasic al frumuseţii feminine.

La 1 martie 1821, după o lungă călătorie prin porturile Mediteranei, Venus din Milo este prezentată regelui Ludovic al XVIII-lea şi... restauratorilor. Era încă doar un trup de marmură compus din bucăţi: corpul rupt în două, părul desprins de forma ovală a capului. Cît despre braţe, ele n-au fost descoperite niciodată... Nu demult, cu cîţiva ani în urmă, un american de origine greacă, Kyritsis, care desigur nu cunoştea „Amintirile din Orient" ale contelui de Marcellus, a făcut mare vîlvă afirmînd că în 1820 Venus mai avea braţe şi că atunci cînd a fost transportată pe vasul francez, din cauza unei neaşteptate certe din-

tre marinari, statuia a căzut în mare. Pescuită din adîncuri, ea a fost readusă la suprafață cu brațele lipsă. Pornind de la aceste afirmații, scafandrii au sondat rada, dar în zadar. Kyritsis a făcut chiar o descriere a statuii: în palma dreaptă — afirma el — zeița ținea un măr, iar cu mîna stîngă își strîngea faldurile rochiei. Kyritsis nu era primul care atribuia statuii o anumită înfățișare. Același lucru încercaseră și arheologii din veacul trecut, cînd au propus restauratorilor de la Luvru să-i atașeze două brațe. Contele de Marcellus, care a urmărit cu pasiune destinul zeiței, notează cu privire la acest episod în „Amintirile" sale. „...s-a încercat să se adauge statuii două brațe și o mînă care ținea un măr, pe care chiar eu le-am adus, dar era ușor de constatat că brațele acelea informe nu puteau fi ale lui Venus..."

Așezată în Luvru, ea a încîntat timp de o jumătate de veac milioane de privitori, pînă cînd, în anul 1870, de frica trupelor germane care amenințau Parisul, conservatorii au hotărît s-o ascundă. Ambalată într-o ladă, ea a fost transportată în cel mai strict secret într-una din pivnițele prefecturii de poliție. Apoi ușa de intrare a încăperii a fost zidită. Pentru ca, în sfîrșit, toate urmele să dispară, în fața ascunzătorii au fost îngrămădite mormane de acte de arhivă, care, la rîndul lor, au fost izolate cu un zid. Evenimentele din 1871, din timpul Comunei, găsesc statuia în același loc în întuneric și izolare, totuși nu în deplină securitate. Cine și-ar fi imaginat că într-o noapte clădirea prefecturii de poliție va fi mistuită de foc? Cînd toate se prăbușeau în flăcări, cînd pîrjolul cobora în subsoluri, capodopera antichității a fost salvată de o întîmplare banală: una din conductele de apă din beci crapă și apa inundă încăperea ținînd la distanță focul.

Acest episod nu avea să fie și ultimul. Eriniile bătrîne o urmăreau parcă în peregrinările ei prin timp. Pentru că, iată, într-o zi de octombrie din anul 1939 se părăsește din nou Luvrul, de astă dată de teama bombardamentelor naziste. Luînd drumul Loirei, va petrece o bună bucată de vreme într-un castel, mereu în izolare, mereu păzită cu străşnicie.

Azi, iat-o privind din nou tăcută la pelerinii lumii care vin să o vadă, pe ea, cea fără de brațe, dar cu toate acestea nu mai puțin frumoasă, marmură cu înfățișare umană, care duce cu ea în eternitate proporțiile ideale ale trupului uman pe care un sculptor necunoscut le-a creat în momentele lui de meditație, în acea lume care era pe la începuturile civilizației și care se numea Elada.

CORNEL BOZBICI ■

ȘTIAȚI CĂ...

Porțelanul a fost fabricat pentru prima oară de chinezi, cu peste 3 000 de ani în urmă? Locul pe care se întindeau straturile de „argilă albă" purtau denumirea de „Gaolin" („colinele înalte"). De aici, termenul de „caolin", care a intrat în vocabularul științific internațional pentru denumirea „argilei de porțelan".

Un ou uriaș, ridicat pe una din șoselele principale ale Olandei, avea drept scop să simbolizeze îndeletnicirea principală a locuitorilor regiunii respective: creșterea păsărilor. De curînd, un întreprinzător, ținînd seama de traficul crescînd pe șosea, a transformat decorativul obiect într-un bufet, oferind trecătorilor băuturi răcoritoare și aperitive (nu numai din ouă).

Automobiliștii din Dallas (Texas) nu mai au nevoie să se ducă pînă la stațiile de benzină pentru a se aprovizionа, deoarece o mare firmă de carburanți a pus în serviciu stații volante: camioane cisterne special echipate, care se deplasează imediat după apelul telefonic al clientului. Dacă acest sistem se va dovedi rentabil, el va fi extins și în Europa.

Unul din medicamentele bizare, cel mai des preconizat în cursul timpurilor, a fost absorbirea unui lichid în care se dizolvau perle fine. Acest leac a fost recomandat în secolul 13 de un spaniol, pe numele de Alfons Înțeleptul, pentru tratamentul afecțiunilor de ochi. Un călugăr german din aceeași epocă, Albertus Magnus, prescria același medicament împotriva maladiilor mintale, hemoragiilor și dizenteriei. În secolul 17, Anselme de Boot, un medic de la curtea împăratului Rudolf II de Habsburg, dizolvă perle în oțet sau suc de lămîie, la care adaugă zahăr.

După mai mulți chimiști și biologi englezi și americani, cercetători ai poluării, „murdăriile" viitorului nu vor fi vizibile cu ochiul liber, deși se vor cifra la cantități incalculabile. Savanții anglo-saxoni apreciază că două treimi din gunoiul menajer și industrial pot fi absorbite de microorganisme special selecționate, cultivate și „dresate" a se hrăni cu așa-zisul gunoi. Ei au obținut deja specii de bacterii care absorb hîrtia veche și o transformă în aliment pentru vite. O altă specie de microorganisme consumă uleiuri industriale și le fac să dispară fără a lăsa urme.

CANALUL DE SUEZ

O uriașă „arteră" între două mări, două lumi și două secole

La inaugurarea Canalului de Suez, în dimineața zilei de 17 noiembrie 1869, un orator înflăcărat a spus: „Am făcut în zece ani o lucrare mai importantă decît faraonii în douăzeci de veacuri." Oratorul a fost foarte discutat, ba chiar și ironizat de unele ziare din acea vreme — dar dacă privim lucrurile azi, cu o perspectivă de peste un secol, ajungem la concluzia că, în fapt, avea dreptate, afară doar de nuanța că el compara, inadecvat, monumente ale civilizației antice cu o lucrare tehnică din zilele noastre, într-adevăr monumentală, dar destinată unei folosințe practice imediate. Oricum, dacă piramidele și templele sînt printre cele mai mîndre semne lăsate de mileniile de mult trecute, Canalul de Suez are și el un titlu de noblețe: a fost cea mai mare lucrare a lumii din secolul al 19-lea — și chiar acum, în ultimul pătrar al mileniului 2 din era noastră, se numără printre cele mai de seamă lucrări publice de pe planetă.

Are, efectiv, funcția de arteră. La prima privire, această funcție se limitează la comunicarea directă pe apă între Marea Mediterană și Marea Roșie — trecînd prin Marele Lac Amar sau Marea Amară, cum îi spun navigatorii. A doua privire, mai cuprinzătoare, de pildă pe o hartă a lumii sau pe globul terestru ce trebuie, neapărat, să se afle pe masa de lucru a fiecărui contemporan, ne ajută să înțelegem pentru ce „artera" decupată în solul nisipos al Istmului de Suez nu realizează doar unirea a două mări, ci devine o arteră de comunicare între două emisfere ale lumii, nu chiar atît de simetrice ca acelea din geografia clasică, dar nu mai puțin importante pentru gîndirea geopolitică și geoeconomică a generațiilor actuale. Aceste emisfere sînt: una formată de bazinul Oceanului Indian, cu prelungiri la est, către insulele australe și ale lumii extrem-orientale; a doua formată de bazinul Oceanului Atlantic, incluzînd toată constelația țărilor occidentale, din Europa pînă în Statele Unite ale Americii și Canadei.

Cea dintîi evaluare practică a Canalului de Suez a făcut-o un bancher londonez, cu puțină vreme înainte de a începe săpăturile celui mai mare șantier din istoria Terrei. „În eventualitatea că această lucrare s-ar termina vreodată — spunea bancherul — ea va reduce prețul drumului între Bombay și Liverpool cu cel puțin 44 la sută. Ceea ce înseamnă că toate prețurile din industria și comerțul de textile se vor prăbuși, iar noi și clienții noștri vom da faliment. Vor fi ruinate și șantierele navale, afară de cazul cînd noi, britanicii, vom cumpăra majoritatea acțiunilor Companiei de Suez și vom impune taxele de trecere necesare pentru apărarea economiei imperiului"...

În momentul cînd britanicii își făceau aceste socoteli, adică prin anii 1858—1859, nimeni nu mai putea cumpăra vreo „acțiune", adică vreo participare la capitalul Companiei de Suez. După ezitări și tocmeli ce păreau interminabile, „tîrgul" fusese, în cele din urmă, încheiat, prin manevre și subtilități care au făcut din CANALUL DE SUEZ „CEA MAI MARE AFACERE FINANCIARĂ A VEACULUI AL 19-LEA", așa cum pregătirea lucrărilor pentru CANALUL PANAMA, „artera" artificială dintre Oceanul Atlantic și Oceanul Pacific, urma să devină, după numai două decenii de la inaugurarea Suezului, „CEA MAI MARE ESCROCHERIE DIN ISTORIA LUMII!"

Se poate spune, într-adevăr, că „tăierea" istmurilor Suez și Panama n-a fost numai un cuplu de uriașe lucrări hidrotehnice, inovatoare în nenumărate domenii de construcții, dar și veritabile laboratoare experimentale, școli ale viitorului pentru totalitatea economiei mondiale. Invenții fundamentale, ca utilizarea forței electrice, folosirea forței aburilor în transporturi, au fost direct influențate și amplificate datorită acestor „artere" ce scurtau drumurile pe apă și dădeau un ritm nou ansamblului de schimburi comerciale de pe întreaga planetă.

Oricît s-ar părea de ciudat, de neverosimil, ideea canalelor de comunicație între mări nu aparține epocii noastre istorice. Este mult mai veche. Primele drumuri artificiale de apă despre care s-au păstrat date certe au fost săpate în Orientul Apropiat, adică exact în zona unde, cu mult mai tîrziu, avea să fie construit Suezul, așa cum îl știm azi. Unii istoriografi socotesc pămînturile aride din regiunea aceasta geografică drept „leagănul comerțului internațional". În orice caz, primele mari piețe de schimburi internaționale pe acolo erau — printre dunele de nisip auriu pe unde se încrucișau drumurile caravanelor de cămile, „navele deșertului" — și se vindeau fructele și aromele Orientului în schimbul produselor manufacturate ale Apusului. Știri despre cele dintîi canale din zonă le avem de la marele naturalist și istoric Pliniu cel Bătrîn, care a trăit în primul veac al erei noastre și a scris o istorie naturală a lumii în 37 de cărți. Pliniu a murit, victimă a curiozității sale științifice, sub torentele de lavă ale Vezuviului, care au înmormîntat Pompeiul. Acest mare și nefericit scriitor de istorie naturală aflase, din sursele cercetate de el, că faraonii plănuiau de mult, de pe timpul edificării piramidelor, săparea unui „canal al fertilității" între Marea Roșie și Mediterana.

Zadarnic vom căuta în acea utopie faraonică vreo trăsătură comună cu lucrările hidrotehnice din a doua jumătate a veacului al 19-lea al erei noastre. Savanții Egiptului antic aveau soluții tehnice proprii, conforme cu civilizația făurită de ei, fără aburi și electricitate. În schimb cu ingenioase pîrghii, cu scripete complicate și cu zeci, poate sute de mii de sclavi înjugați la rînd cu vitele de tracțiune. Pliniu cel Bătrîn afirmă că faraonul Ramses al II-lea (cunoscut și sub numele de Sezostre) a poruncit „preoților" săi, care se ocupau cu ingineria, să sape un canal pentru trecerea bărcilor cu vîsle de pe Nil prin Golful de Suez în Marea Roșie, unde faraonul avea planuri de război și de cucerire. Urmele acelui canal au fost găsite. Era o lucrare „superficială", cum am numi-o noi azi, dar bărcile cu luptători și cu merinde au navigat în sus și în jos pe ea mai mult de două mii de ani, pînă cînd vînturile au adus atîta nisip din deșerturi încît au astupat-o.

Cu puțin înainte de anul 1 700 (al erei noastre) un om de geniu care îl citise pe Pliniu cel Bătrîn cu atenție, anume Gottfried Wilhelm Leibniz, i-a adresat Regelui-Soare, orgoliosul și prea puțin chibzuitul Ludovic al 14-lea, un memoriu în care propunea, „pentru servirea civilizației și a comerțului", refacerea canalului navigabil al lui Ramses al II-lea. Se spune că luxosul Ludovic ar fi rîs citind memoriul marelui filozof și matematician german. Suezul, afirmau consilierii dantelați ai suveranului de la Versailles, era mult prea departe de Europa, unde dospeau și se coceau interesele aristocrației din Paris.

Au mai trecut o sută de ani, s-a mai așternut un văl de nisip și de uitare peste Canalul Faraonilor, dar într-o zi din anul 1799 un general cuceritor, francezul Bonaparte, a străbătut, călare, de la Piramide pînă la Suez, drumul de cămile, singura mărturie a cana l de odinioară. Descoperirea acestei vaste lucrări de mult uitate l-a entuziasmat pe rîocotitorul corsican. Înapoiat la Cairo, el a dat ordin inginerului-șef al armatei sale expediționare, Lepère, să studieze și să proiecteze dezgroparea cana-

lului cu ajutorul financiar al Porții Otomane, „suzerana" de pe atunci a ținuturilor din Orientul Apropiat. **„La chose est grande"** — scria Napoleon Bonaparte, cu justificat elan, în ordinul său. El avea viziunea exactă a grandioasei lucrări și cerea lui Lepère să întocmească și să adreseze guvernului de la Constantinopol un memoriu în care să demonstreze că este **„întru interesul și gloria"** acelui guvern să refacă legătura dintre Mediterana și Marea Roșie, pe la Suez.

Entuziasmul lui Bonaparte era contagios, iar voința sa convingătoare. Asistenții lui Lepère n-au așteptat răspunsul depărtatei Porți Otomane și s-au pus pe lucru. Au făcut măsurători în lung și în lat, dar... după vreo două-trei luni de studii amănunțite au ajuns la concluzia că „lucrarea cea mare" a lui Napoleon ar fi o simplă aberație, deoarece, conform „constatărilor" făcute de ei, nivelul Mării Roșii „este cu 10 metri mai înalt" decît nivelul Mediteranei, deci canalul ar deveni cea mai cumplită catastrofă posibilă, echivalentă cu calamitatea potopului, prin revărsarea apelor din mările Orientului către bazinul Mediteranei... Inginerul-șef Lepère a crezut în eroarea colaboratorilor săi și a opinat că nu-i posibilă săparea vreunui canal la Suez, cu toate că matematicieni atît de renumiți ca Joseph Fourier și Pierre Simon Laplace publicaseră, între timp, studiile lor de fizică în care afirmau, pe bună dreptate, că **„NIVELUL MĂRII" este o noțiune planetară**, fiind același pe toată Terra.

Eroarea topometrilor lui Lepère a supraviețuit și inginerului-șef, și împăratului. A durat pînă în 1833, cînd un grup de „voluntari saint-simoniști" — adepții vestitului economist francez, contele de Saint-Simon, care credea că a descoperit formula unei „societăți perfecte" — au aflat din întîmplare de povestea „canalului faraonic", de entuziasmul lui Bonaparte și de eroarea inginerilor săi. Înarmați cu instrumente geodezice și îndrumați de un individ pe care biografii îl consideră „un aventurier fără anvergură", anume Barthélemy-Prosper Enfantin, zis „le Père Enfantin", saint-simoniștii, în număr de 40, bărbați, femei și cîțiva copii, au plecat pe meleagurile Golfului de Suez.

Ajunși acolo au făcut măsurători trigonometrice amănunțite, au stabilit că nivelul Mediteranei și al Mării Roșii este riguros același, au trimis celor mai importante ziare rezultatele studiilor de la fața locului, au reușit să atragă atenția opiniei publice mondiale asupra unei lucrări pe care ei o credeau „DE PROPORȚII UNIVERSALE" și „BINEFĂCĂTOARE ÎNTREGII OMENIRI". Din nenorocire, 10 saint-simoniști s-au îmbolnăvit de holeră, au murit între dunele de nisip, înmormîntînd cu ei ultimele resturi de elan ale grupului, fără să fi săpat un singur metru de canal.

Este adevărat, canalul n-au reușit nici măcar să-l înceapă, dar eroica lor nebunie s-a dovedit o sămînță bună. Pasiunile și nenorocirile lui Enfantin și ale oamenilor săi au stimulat interesul opiniei publice apusene asupra unei întreprinderi inginerești și economice ieșite din comun. Nu mai era vorba de un canal îngust, izolat în lumea stranie a nisipurilor fierbinți, ci de o „arteră" pentru circulația vapoarelor cu aburi, puternice transportoare de materii prime și de mărfuri industriale între două lumi ce se trezeau la viață în secolul manufacturilor.

În urma unei campanii de presă, determinată de același „Le Père Enfantin", s-a constituit, în 1846, o „asociație" sui-generis de ingineri, geologi, navigatori și „oameni de afaceri" din Franța, Anglia și Austria — vag finanțată de guvernele respective și de vreo două-trei bănci. Noua echipă s-a pus metodic pe muncă, a organizat măsurători cît se putea de precise, a stabilit triangulații vaste, mergînd de la Mediterana pînă la Marea Roșie în linie dreaptă, fără să mai recurgă la albia Nilului. Basmul cu diferența de nivel a fost din nou și definitiv spulberat. În schimb, adevăratele greutăți ale muncii în deșert au devenit evidente, nu se putea recruta mînă de lucru, „felahii" — țăranii muncitori din regiunile învecinate — se îngrozeau la ideea că vor fi duși în pustiurile din jurul Lacului Amar. Afacerea se dovedea falimentară înainte de a începe. Ziarele aduceau, în schimb, știri entuziasmante despre rapiditatea cu care navele „moderne" cu motoare mișcate de aburi izbuteau să transporte milioane de tone de mărfuri între India și Anglia pe la **Capul Bunei Speranțe**. În aceste condiții, necesitatea titanicei săpături de la Suez pierdea din importanță, nisipul începea să se aștearnă din nou, cu abia perceptibila lui cernere, peste visul bietului Enfantin.

Se născuse însă în anul 1805, la Versailles, nu departe de zidurile superbului palat regal, un fiu, primul, în familia vicontelui de Lesseps, nobil foarte mîndru și foarte scăpătat, ruinat la jocul de cărți, chinuit de infidelitățile notorii ale nevestei-si. Nou-venitul pe lume, Ferdinand, nu părea să fie un răsfățat al sorții. A rămas orfan de mic, a fost educat din milă și din silă, a copilărit pe lîngă o mătușă rea și zgîrcită, cu o singură pasiune, dansul. Mai avea și o nepoată de sînge spaniol, brună și frumoasă, care se îngrijea toată ziua de cascada buclelor ei întunecate ca noaptea. Cine ar fi putut să spună, de pe atunci, că nepoata spaniolă, Eugenia-Maria de Montijo de Guzman, contesă de Teba, va deveni, nu peste prea mulți ani, împărăteasa Eugenia a Franței, soția lui Napoleon al III-lea și generoasa protectoare a vicontelui Ferdinand de Lesseps, micul ei prieten de joacă din parcul de la Versailles.

Pentru a-și începe cariera, vicontele nu așteptase ascensiunea Eugeniei. Își croise singur drum către diplomație. Era înalt, frumos, avea părul blond, buclat, în schimb sprîncene negre

de corb sălbatic și mustăți stufoase, bogate, din fire roșii, aurii și negre. Ajunsese vestit — mulțumită severei sale mătuși — ca dansatorul cel mai bun din Marele Paris al Restaurației, al primelor republici și al celui de-al doilea imperiu. Se spune că din gelozie, pentru a nu-l mai întîlni în saloane, succesivii miniștri de externe ai Franței l-au trimis de timpuriu pe Lesseps în misiuni depărtate: la Tunis, la Alexandria, la Barcelona, la Madrid, în cele din urmă la Roma, unde a obținut gradul de ministru plenipotențiar.

Întorsătura cea mai de seamă în viața lui Ferdinand de Lesseps nu s-a produs în „Cetatea Eternă", ci mai înainte, la Alexandria, unde talentul lui de dansator i-a dat ocazia să întîlnească, într-un club de noapte, pe un tînăr prinț egiptean, Mohammed Said. În doi ani s-a cimentat între cei doi tineri o prietenie frățească. De multe ori, tema lor favorită de convorbire era expediția lui Enfantin, căruia Lesseps îi purta o nemărginită admirație, împărtășită în bună măsură de Mohammed Said. Mare iubitor de corespondență, Lesseps a continuat, de la Madrid, de la Roma, schimbul de scrisori cu prietenul Said, pînă într-o zi cînd diplomatul francez a aflat o știre de mare senzație: „Khedivul" — adică viceregele Egiptului, de fapt unicul domnitor legal al țării (dacă lăsăm deoparte „suzeranitatea" temporară a sultanului de la Istanbul) — fusese ucis de un fanatic. Mohammed Said urma la tron datorită unui complicat sistem de succesiune. Lesseps i-a trimis imediat o lungă telegramă de felicitări din partea lui și alta, mai scurtă, din partea împărătesei Eugenia. Noul khediv i-a răspuns împărătesei cu respectuoase omagii, iar lui Lesseps cu o promptă invitație în Egipt. În cîteva zile, Ferdinand, ale cărui succese în cariera diplomatică nu par a fi fost extraordinare, și-a dat demisia din „carieră", și-a îmbarcat pe un vapor comercial soția și cu cei cinci copii (în anii următori avea să mai facă încă șase), a debarcat la vechea lui vatră, Alexandria, unde-l aștepta însuși ministrul marinei egiptene, ca reprezentant al Khedivului Mohammed Said. De îndată ce s-au epuizat efuziunile de revedere — la Cairo — prietenii au reluat convorbirile exact de la punctul unde le lăsaseră: PROIECTUL DE CONSTRUCȚIE A „CANALULUI DE SUEZ".

Guvernul egiptean era, bineînțeles, cîștigat, în unanimitate, de partea acestei idei. Proporțiile proiectului și consecințele lui previzibile dădeau însă acestei lucrări un caracter de universalitate. Viitoarea „arteră" trebuia deschisă pentru un număr cît mai mare de nave, din cît mai multe țări. Un „pachet" uriaș de probleme se ridica înaintea celor doi prieteni-vizionari. Din fericire, Mohammed Said era, într-adevăr, un prieten credincios, iar cariera diplomatică îl ajutase lui Lesseps, între altele, să vadă mai clar în dedalul dreptului comercial și internațional de pe acea vreme.

Construcția canalului trebuia urnită pe planul documentelor juridice și al aranjamentelor financiare. De exemplu, părea limpede că trecerea prin canal trebuie asigurată tuturor navelor care vor plăti taxele de circulație — dar cine va administra acest canal, cine va fixa cuantumul taxelor, cine va asigura folosirea lui permanentă, cine va avea dreptul să ia măsuri polițienești și de protecție, cine va organiza profilaxia sanitară? Și multe, multe alte condiții similare. Canalul, în teorie, era „universal", însă această teorie trebuia să aibă un conținut concret și juridic. Așa cum am spus mai sus, zona geografică se afla sub suzeranitatea Imperiului Otoman, care o domina de la distanță, fără să se preocupe, realmente, de starea de lucruri, de progresul sau de înapoierea socială și economică a locurilor și a oamenilor din jurul Suezului. Totuși, peninsula era pămînt național egiptean, iar golful uda țărmuri egiptene.

Din nefericire, cu toate că situația reală era aceasta, Khedivul se vedea obligat, prin tratate, convenții, contracte și „capitulații", să țină seama de interesele tuturor „marilor puteri", indiferent de distanța la care se aflau ori de politica pe care o duceau în acel moment. Franța și alte țări europene erau cîștigate de ideea de a tăia „artere" noi de circulație și de a scurta drumurile maritime, dar Anglia se opunea acestei politici, prefera o atitudine conservatoare și continua să considere comerțul cu India și Extremul Orient un fel de „monopol" al său. Turcia sultanilor își neglija interesele comerciale, dar punea mare preț pe... demnitatea sublimei Porți și considera orice mișcare, orice progres în Orientul Apropiat, ca un act de infidelitate, de independență, de rebeliune.

Un canal pe la Suez putea fi bun sau rău, util sau inutil, toate argumentele legate de aceste aspecte nu valorau nimic, dacă prin săparea Suezului Egiptul își afirma vocația lui naturală către independență și deplină suveranitate. În principiu deci, Poarta, sublimă sau nu, era ostilă săpării unui canal, fie și cu participare sau contribuții multinaționale.

Ferdinand de Lesseps a trăit multe nopți nedormite, a circulat nu mai puțin decît de 10 ori de-a lungul Mediteranei, de la Marsilia la Alexandria, în căutarea unei soluții care să împace toate ambițiile și toate interesele, fără a împiedica, prin aceasta, edificarea marii opere a canalului. În cele din urmă, într-o noapte de insomnie pe puntea unui vapor care-l aducea, încet, spre gurile Nilului, a găsit soluția. Era cea mai simplă — de aceea venea greu: a întemeiat o societate pe acțiuni care, la nevoie, putea fi „anonimă", adică nu era obligată să dea publicității numele acționarilor săi. Sediul acestei societăți a fost stabilit la Alexandria (era și locul nașterii ei), iar numele, conform obiceiului acelor vremi, avea sonoritate pompoasă:

„COMPANIA UNIVERSALĂ A CANALULUI MARITIM DE SUEZ".

Khedivul a semnat un contract de concesiune pentru prospectarea terenului, proiectarea lucrărilor, executarea lor integrală cu toate mijloacele tehnice care vor fi socotite utile. Data concesiunii, 1856. Termenul de execuție, maximum 15 ani. După încheierea lucrărilor de săpare începea „termenul de exploatare a canalului", anume 99 de ani din ziua inaugurării oficiale.. Contractul de concesiune nu prevedea nimic cu privire la taxe, tarife, concesiuni secundare sau parțiale. Totul era posibil, atît de grăbiți se dovedeau primii doi parteneri, Khedivul și Lesseps, în dorința lor de a începe săpăturile.

Cu acest mirific document în buzunarul larg al „redingotei" — vestonul elegant ce se purta în epoca aceea — Ferdinand de Lesseps și-a simțit aripile înzecite. Sărea de pe un vapor pe altul, de la Cairo la Alexandria, de acolo la Istanbul, la Londra, la Amsterdam. I se părea că nu mai ajunge la capătul drumului. O bună parte din bancheri îl priveau cu scepticism. Unica lui șansă statornică era frumoasa Eugenia, a cărei „casetă personală" părea să fie destul de mare pentru a finanța călătoriile lui Lesseps, banchetele pe care le dădea în numele acelei nevăzute „Compagnie Universelle", notițele inserate în presa financiară, salariile celor 12 secretari personali, presărați prin capitalele pe unde trecea „reprezentantul" societății de Suez.

În cele din urmă, afacerea s-a făcut ! Convins de Eugenia, după zile și nopți de stăruințe, că realizează cea mai rodnică investiție a secolului, Napoleon al III-lea, fire slabă și drăgăstoasă, a semnat cererea de cumpărare a 177.000 de acțiuni ale companiei la prețul inițial de 500 de franci bucata. Mai mult de 88 de milioane de franci francezi-aur — cea mai importantă investiție din tot ce se cunoscuse pînă atunci, mai puternică decît investițiile engleze în India.

A doua zi după cumpărătura făcută de Napoleon, Khedivul, ca să nu fie mai prejos, a subscris și el 96 000 de acțiuni. Cu cele două semnături în buzunar, Lesseps a convocat cîțiva ziariști elvețieni, socotiți a fi cei mai competenți în materie de tranzacții financiare, și le-a arătat imperialele documente, cu rugămintea să nu fie prea indiscreți, pentru a nu-i supăra pe englezi. Manevra a reușit întocmai. „Discreția" gazetarilor a durat mai puțin decît se credea. În trei-patru ore bursa din Londra, alarmată, căuta cu disperare acțiunile faimoasei Companii universale a Suezului. Vîlva provocată de înființarea, pe ascuns, a unei societăți atît de importante a tulburat toate cancelariile, toate băncile, cabinetele tuturor oamenilor de afaceri curate și mai ales necurate.

Asaltat de întrebări, Ferdinand de Lesseps a declarat că au fost rezervate 194 000 de acțiuni care vor fi scoase în vînzare după începerea efectivă a lucrărilor în zona istmului. Vor fi preferați cumpărătorii delegați de guverne. Pentru marele public vor fi vîndute, tot atunci, 23 000 de acțiuni. Zece mii rămîneau lui Lesseps personal. Secretarii acestuia erau împuterniciți să primească, de îndată, „înscrieri" ale amatorilor de acțiuni, cu condiția că vor achita pentru ele „prețul bursei" la data cînd le vor prelua efectiv. Era sau nu era o escrocherie ? La data aceea, toată lumea căzuse de acord că operația era corectă, în limitele afacerilor de bursă, care ele însele nu erau, nu puteau fi limpezi ca lacrima...

În mai puțin de o lună, acțiunile Companiei universale erau „cotate" la „bursa neagră", cu de două ori prețul inițial. S-a spus, mai tîrziu, că datorită acestei subtile și îndrăznețe manevre financiare Lesseps a cîștigat, pentru buzunarul lui, peste 10 milioane de franci-aur, bani cu care, insinuau detractorii lui, a cumpărat terenuri în Pirinei, departe, departe de Suez. S-a șoptit, de asemenea, că nici împărăteasa Eugenia nu s-a abținut de la „jocul de bursă". Și ea ar fi cîștigat vreo 10 milioane de franci-aur și de lire sterline, care au dispărut, mai tîrziu, în „scandalul" Canalului de Panama.

Pe dedesubtul acestor „cacialmale bursiere", cum se zicea în limbajul „specialiștilor", treburile practice ale Canalului de Suez înaintau, mergeau chiar repede și bine. În ianuarie 1859 — după calendarul european — Khedivul a dat prima lovitură de tîrnăcop într-o piatră acoperită de nisip. Lesseps a dat-o pe a doua și, după ei, o sută cincizeci de mii de felahi și alți oropsiți ai sorții au lucrat în cele mai grele, mai dureroase condiții, zece ani de zile și de nopți, fără oprire și răsuflare. Nu se cunoaște și nu s-a păstrat nici o statistică a forțelor de muncă angajate în această hecatombă. Nu se știe nici numărul exact al cămilelor care au asigurat tracțiunea prin nisipurile mișcătoare ale istmului și mai departe pe malurile alunecoase ale Lacului Amar. O sursă pomenește de 25 de mii de cămile, fără vreo precizare demnă de încredere. S-a spus, tot din sursa lăturalnice, că pentru a organiza „munca fără oprire" Lesseps și administratorii săi socoteau TREI OAMENI la transporturi, DOI la manutanță și DOI la pază pentru NUMAI DOI CARE LUCRAU LA SĂPĂTURI — gata să arunce lopețile și roabele și să fugă în orice moment, înfruntînd pustiul, dacă n-ar fi fost paznicii.

De două ori în timpul lucrărilor au izbucnit epidemii de ciumă și holeră. Frigurile erau endemice. Nu s-a știut niciodată cîte morminte de felahi au fost presărate de-a lungul celor 161 de kilometri ai canalului. Lesseps recruta medici din Europa, erau cei mai bine plătiți din tot personalul șantierului, fără să izbutească a reduce mortalitatea acestei uzine de măcinat vieți omenești. De mai multe ori au izbucnit răscoale ; ele rămîneau izolate, fie din cauza izolării și depărtării tronsoanelor de săpături și a

șantierelor, fie din cauză că pentru cei doi săpători osteniți stăteau de veghe cei cinci paznici și auxiliari.

Dramaticul deceniu în timpul căruia s-au făcut săpăturile, lucrările auxiliare, rambleurile rămîne o epopee cu mult mai amplă decît înălțarea piramidelor. S-a scris totuși foarte puțin, prea puțin, despre această stranie tragedie a progresului. Doar episodul apei, al apei bune de băut, raritate prețioasă între dunele aurii ale deșertului, a reținut atenția unui romancier arab. Caravanele de cămile care aduceau burdufurile cu apă din Nil și din cîteva izvoare subțiri, de sub înălțimile sterpe ale Sinaiului, costau mai mult decît toate operațiunile logistice ale canalului la un loc.

Veritabil om de afaceri, Lesseps s-a gîndit că străvechiul „canal al Faraonilor", cu albia lui prea puțin profundă pentru vapoare, ar fi un bun „canal de aducțiune" pentru apa potabilă. Doi ani au lucrat inginerii și felahii la desfundarea și curățirea acestei „conducte de nisip și mil" pînă cînd, în sfîrșit, a început să curgă pe ea apa de băut. Nici una din născocirile și combinațiile lui Ferdinand de Lesseps n-a avut mai mare efect decît această conductă faraonică. Fără ea, lucrările Canalului de Suez ar fi durat de două ori mai mulți ani, ori ar fi fost oprite pînă cine știe cînd.

Cu epidemii, cu răscoale, cu invenții și acomodări, cu promisiuni fanteziste și teribile sancțiuni, Canalul de Suez a putut ajunge, în sfîrșit, la capăt, după nouă ani și zece luni de la primele lovituri de tîrnăcop. Între timp Mohammed Saïd, prietenul și camaradul de petreceri al lui Lesseps din Alexandria tinereții, Khedivul fără devotamentul și încrederea căruia marea operă nu s-ar fi urnit niciodată, a încetat din viață. Ultimul său gînd a fost pentru Lesseps și pentru Suez. De pe patul de moarte i-a trimis lui Lesseps cel mai prețios inel din caseta lui de bijuterii — odată cu acordul ca noul port maritim ce se construia la joncțiunea canalului cu Mediterana să poarte numele PORT SAÏD. Intrarea în portul Saïd este străjuită de bustul lui Ferdinand de Lesseps.

Drumul fără pulbere dintre Mediterana și Marea Roșie a fost gata tăiat și nivelat în primele zile din august 1869. Khedivul care-i urmase lui Saïd nu era convins de utilitatea acestei uriașe isprăvi. De aceea, s-a suit, împreună cu Lesseps, la bordul unei vedete cu motor de aburi și amîndoi au pornit pe apă de la Port-Saïd la Suez, fără oprire. Abia după călătorie viceregele a fost cuprins de bucurie. L-a decorat pe „diplomatul" francez cu toate ordinele și medaliile posibile, apoi a luat hotărîrea să inaugureze oficial canalul într-o atmosferă de magnifică sărbătoare.

Întocmirea listei de invitați, scrierea și transmiterea invitațiilor au ținut două luni, ocupînd tot personalul din cancelaria Khedivului de la Cairo. Între timp, pe malurile nou-nouțe ale Canalului s-au ridicat pavilioane speciale, au fost organizate serbări și parade militare. Pentru o sută de mii de felahi au fost întinse mese multe, cu puține mîncăruri. Pentru aproape două mii de invitați protocolari au fost înălțate corturi de mătase verde și s-au pus la fiert munți de pilaf.

O anumită dificultate părea de netrecut. La serbare participau regi, regine, împărați, împărătese, prinți și prințese din vreo duzină de țări. O jumătate erau credincioși coranului, cealaltă jumătate credeau care în vechiul, care în noul testament, cu anexele lor rituale. Khedivul a trebuit să facă minuni protocolare, a construit un mare pavilion în apropiere de țărmul Mediteranei, pe malul răsăritean al Canalului. Pavilionul avea trei compartimente: unul central, pentru Khediv și guvernul egiptean, altul în dreapta Khedivului pentru oaspeții mahomedani, al treilea în stînga pentru „necredincioși".

Problema se mai complicase și cu „serviciul divin" de inaugurare. Cine trebuia să-l oficieze? Împărăteasa Eugenia, sprijinită pe banii extrași din caseta lui Napoleon al III-lea, stăruia în părerea că lucrarea era... „creștină" și promisese Papei, pentru motive politice, să invite un cardinal care să oficieze inaugurarea. Khedivul avea, la rîndul lui, obligația de a împăca pe sultan și propria sa credință islamică. În cele din urmă, Lesseps a rezolvat dilema. I-a invitat pe toți, din toate cultele. A construit două pavilioane specifice, unul în stil roman, pe un mal, altul în stil arab pe malul de vizavi, cu fața către Mecca. Serviciile rituale au avut loc simultan.

Cortegiile solemne au sosit la pavilioane în dimineața de 17 NOIEMBRIE 1869. Aceasta este data consemnată în cronici pentru inaugurarea Canalului maritim de Suez. Feluriții prelați cîntau pe limbile lor imnuri către diferitele divinități, o duzină de fanfare militare băteau din tobe, trei mii de fantasini trăgeau focuri de voie din flinte lungi și zgomotoase. Vorbind la propriu, n-a auzit nimeni solemnele discursuri pronunțate de Khediv și de Lesseps, ambele pline de promisiuni pe care rezultatele înregistrate de circulația pe canal le-au depășit de zeci și de sute de ori.

Împărăteasa Eugenia, capricioasă și deosebit de mîndră de ceea ce numea „marea ei operă tehnică" și „glorioasa moștenire lăsată veacurilor viitoare", l-a rugat pe Khediv să-i împrumute „caleașca ceremonială" pentru a vedea canalul de la un capăt la altul. Khedivul a fost, firește, de acord, a solicitat și el un loc în confortabila trăsură la care erau înhămate opt cămile mari.

Pentru salvgardarea principiilor politice, în caleașcă au mai fost poftiți ambasadorul englez de la Constantinopol și un înalt demnitar al

sublimei Porți. Ca urmare, vicontele de Lesseps n-a mai avut loc în elegantul rădvan și a trebuit să călărească lingă portieră, de la Port Said pînă la Suez, cu trei popasuri festive: la Ismailia, la intrarea în Marele Lac Amar și la intrarea în Lacul Amar cel Mic. În fine, cînd au sosit la Suez — vestitul port negustoresc de la Marea Roșie — împărăteasa Eugenia i-a scris soțului ei, Napoleon al III-lea, că era să moară de atîta praf roșu cît a respirat și a înghițit. Călătoarea imperială s-a mirat de paleta de culori a Canalului. Apele albastre din Mediterana — scria Eugenia — nu s-au întîlnit niciodată cu apele ruginii venite din Marea Roșie. Amîndouă s-au pierdut în apele galbene ale Lacurilor Amare !...

Euforia a durat douăzeci de zile, pînă cînd invitații au plecat epuizați spre țărmurile lor, iar pe Canalul de Suez au început să treacă primele vapoare comerciale. În ciuda oricărei așteptări, acestea n-au fost nici franțuzești, nici britanice. Au fost suedeze și rusești. Bancherii și armatorii de la Londra au stat luni de-a rîndul pe gînduri mai înainte de a utiliza drumul scurt al Suezului. Dar cînd au refăcut socotelile și au băgat de seamă ce pot cîștiga, n-a mai avut nimeni loc, între Suez și Port Said, de navele lor. Lesseps, care ani de zile fusese tratat ca escroc, a fost primit pe cheiul Tamisei cu onoruri de suveran. Toate acțiunile Companiei de Suez aflate în vînzare au fost cumpărate — de se părea că ar fi fost de aur, nu de simplă hîrtie. Eugenia era fericită, vicontele de Lesseps era de foarte multe ori milionar și calcula rentele fiecăruia din cei 11 copii ai săi, lăsați în grija modestei Madame Lesseps, retrasă la un castel din Pirinei.

În 1878, la o adunare a tuturor posesorilor de acțiuni ale Companiei Canalului de Suez s-a constatat, cu stupoare, că cei mai mari acționari erau... englezi și că o acțiune valora, după 23 de ani, de 10 ori mai mult decît la punerea în vînzare. Totuși, „universalitatea" teoretică a canalului a reușit să reziste atacurilor financiare, rivalităților diplomatice și chiar conflictelor militare, pînă în ziua de 5 iunie 1967, cînd a izbucnit războiul între Israel și Egipt. Ostilitățile militare au durat, propriu vorbind, numai 6 zile, dar pagubele suferite de Canalul de Suez au fost extrem de mari, iar exploatarea lui complet oprită.

În 1966, în condițiile de exploatare normală, prin Suez trecuseră 21 250 de vapoare comerciale, din care 9 930 de petroliere. Un detașament de 250 de piloți-navigatori, toți egipteni, conduceau navele de-a lungul celor 161 de kilometri ai canalului, fără vreo problemă specială de navigație. „Drumul de apă", pe care îl desenase pe masa de lucru inginerul belgian Linant de Bellefonds și-l realizase Lesseps, avea 8 metri adîncime și 20 de metri lărgime la bază, ceea ce pentru navele din 1859 părea destul. În 1966, la blocare, Suezul ajunsese, după numeroase lucrări succesive, la 80 de metri lărgime și 16 metri adîncime.

În noaptea conflagrației (5—6 iunie 1967) se pregăteau să intre pe canal 30 de vapoare, 16 dinspre Port-Said, 14 dinspre Suez. Prioritate avea „poarta din Sud", portul Suez. Navele — 14 cargouri cu mărfuri din Australia și Extremul Orient — au pornit, în „fir indian", la 3—4 sute de metri interval, către Lacurile Amare. Spre miezul nopții, toată flota aceasta eteroclită a fost invitată prin radio să stopeze, să arunce ancorele, să aprindă luminile convenționale de semnalizare. Izbucnise războiul. Pe cele 14 cargouri se aflau 983 de oameni, de la comandanți și marinari pînă la lucrătorii de manevră, lucrătorii de logistică și... 14 delegați ai societăților de asigurare maritimă, toți funcționari ai Lloydului britanic.

Prin sute de mesaje radiotelegrafiate li s-a promis continuarea drumului, apoi evacuarea imediată și așa, din telegrame în telegrame, au rămas pe Lacul Amar timp de șapte ani, în cea mai ciudată și originală captivitate din cîte a cunoscut istoria războaielor navale. „Redutabilul nostru inamic a fost plictiseala", spunea comandantul cargoului vest-german Münsterland, care a stat acolo, pe bordul navei sale, de la 5 iunie 1967 pînă în 7 mai 1975. Mai mult de 700 de membri ai echipajelor au fost evacuați cu avioane, bărci, skifuri și cămile. Cei 260 de „veterani" ai blocajului au întemeiat o asociație sportivă, „Clubul Lacului Amar" și, fără să fie împiedicați de diversitatea naționalităților, nici de problemele lexicului, au dovedit că oamenii pot supraviețui în monotonia unei astfel de situații fără complicații psihologice. În 1974, contagiați de radioemisiunile de la Olimpiada de la München, ei au organizat „Olimpiada Lacului Amar", despre care se spune că a obținut un remarcabil și amuzant succes sportiv.

A fost ultimul episod al blocajului. Din mai 1975 a început o nouă și poate cea mai grea operație legată de Canalul de Suez: înlăturarea rănilor lăsate de război. „Operațiunea marilor dragaje" a început în luna martie 1974 și s-a terminat în acel 7 mai 1975, cînd au ridicat ancora navele blocate. De fapt, dragarea a fost împărțită în patru etape succesive și s-a desfășurat din patru locuri simultan: de la Port Said, de la Suez, de la Ismailia și din gîtul Micului Lac Amar. Au lucrat nave speciale și tehnicieni din 6 țări.

Pentru redeschiderea canalului și reluarea navigației fără primejdii au fost scoase de pe fundul nisipos 10 epave de nave mari; au fost scoase și transportate pe țărm mai mult de 120 de obstacole scufundate vrînd și nevrînd: tancuri, automobile, vehicule amfibii, avioane prăbușite din zbor. Una din principalele greutăți în curățirea canalului au constituit-o cele

750 000 de bombe, obuze și mine — inventariate pe fundul „drumului de apă" — căzute sau aruncate anume în timpul acțiunilor de luptă. Toată puzderia aceasta ucigătoare a trebuit să fie „dezamorsată" de specialiști în pirotehnie, apoi cărată pe maluri și aruncată în aer. Malurile, supraînălțate în timpul anilor de beligeranță cu cîte 10—20 de metri, au fost săpate, renivelate. Întreaga rețea de electricitate și toate conductele de aducțiune pentru apa potabilă au fost refăcute și, în măsura necesității, modernizate. Toate semnalizatoarele, farurile, indicatoarele de profunzime, de balizaj au fost ameliorate și reinstalate. A fost nevoie și de reconstruirea drumurilor de acces și a drumurilor tehnice paralele cu canalul. Una din cele două mari rafinării din portul Suez, distrusă de bombardamente, a fost reclădită în proporții mai mari, pentru a înlesni alimentarea cu carburanți a vapoarelor ce se prevede că vor trece, în număr mult mai mare decît în 1966, prin artera Suezului.

Îngusta conductă de apă dulce, „canalul faraonilor", a fost adîncită și ramificată pentru a furniza apă potabilă portului central de la Ismailia și portului maritim de la Suez, care se alimenta odinioară din așa-numita „fîntînă a lui Moise", acum insuficientă față de nevoile orașului Suez. Mai ales ale noului oraș Suez, în care guvernul egiptean a finanțat și a organizat edificarea a 59 de mii de locuințe în 12 luni, pentru a readuce populația refugiată și a reda portului capacitatea de primire și forța de muncă la nivelul condițiilor create azi.

Să fi ajuns agitata istorie a Canalului Maritim de Suez la capătul ei ? Nici vorbă nu poate fi ! „Artera de apă" dintre Mediterana și Marea Roșie aparține, trup și suflet, Egiptului, din 1956, cînd fosta „Compagnie Maritime" a împărătesei Eugenia și a vicontelui Ferdinand de Lesseps a fost, pe baza dreptului firesc al poporului și statului egiptean, naționalizată prin decretul dat și semnat de președintele Nasser.

Pentru anii viitori, de-acum pînă în 1979 și, într-o fază următoare, pînă în 1982, se proiectează lărgirea considerabilă a canalului și adîncirea lui pentru a putea permite trecerea „uriașilor" de 200 000 de tone, a tancurilor petroliere gigantice și a imenselor transportoare de containere.

Suezul deceniului următor va avea, dacă va fi ascultat glasul înțelept al păcii și cooperării, 18 metri adîncime și 140 de metri lățime la nivelul apei. Apoi, pentru a întîmpina glorios sosirea celui de-al treilea mileniu, Canalul Maritim de Suez, cel cu apele albastre, galbene și ruginii, va măsura 24 de metri în profunzime și 190 de metri în lărgime. Supertancurile, supernavele viitorului vor trece prin el, grele de nenumăratele bogății pe care munca și știința, împletite și încununate de pace, le vor pune pretutindeni la îndemîna oamenilor.

Iată, așadar, că povestea Canalului Maritim de Suez nu are sfîrșit. Nici nu trebuie să aibă. Iar figura ciudată, interesantă, romantică și aventurieră a vicontelui Ferdinand de Lesseps nu rămîne întipărită numai în nisipul auriu al acestei magistrale de apă și de nisip.

O regăsim departe, dincolo de ocean, în complicatele ecluze ce leagă și despart apele Atlanticului și ale Pacificului. La temelia acelei construcții se află tot numele lui Lesseps, dar din păcate fără glorie, ci, dimpotrivă, în cloaca celui mai dramatic scandal financiar din cîte a cunoscut istoria marilor afaceri ale lumii capitaliste, de la începuturile ei și pînă azi.

Pentru acea poveste, rugăm **Flacăra** să ne dea ospitalitate în Almanahul ei de anul viitor.

MIRCEA GRIGORESCU

În după-amiaza zilei de 7 noiembrie 1869 a avut loc inaugurarea oficială a canalului

Se spune că în vin e adevărul, iar sănătatea în apa minerală

ACȚIUNEA JUDEȚUL COVASNA

— Da, tovarășe Păunescu, chiar așa — din tot fondul acesta uriaș de ape minerale ale țării, o bogăție a României pe care o apreciem — cine știe de ce — mult prea puțin, nu se exploatează decît cam zece la sută; iar restul curge, că apa curge oricum, dar se varsă în rîuri, pierzîndu-se în acest fel cantități uriașe, care ar putea face fericite țări cu debite de apă potabilă nici la jumătate din ceea ce irosim noi în cîteva luni!

— Tovarășe prim secretar, ceea ce spuneți mi se pare uimitor, ba chiar strigător la cer. Și pentru că sînteți primul care ne-o spuneți și sînteți în același timp și primul secretar al unui județ cu o producție și resursa dintre cele mai mari din țară în privința apelor minerale, aveți cuvîntul meu, chiar în această săptămînă voi trimite doi reporteri din redacția „Flacăra" să cerceteze mai de aproape situația cu totul specială de care mi-ați vorbit...

Nu treceau decît încă două zile ale lunii aprilie de la convorbirea dintre primul secretar al Comitetului județean Covasna al P.C.R., tovarășul Ferdinand Nagy, și redactorul șef al revistei la care lucrez, poetul Adrian Păunescu, și iată-mă, împreună cu colegul Horia Pătrașcu, luînd drumul orașului Sfîntu Gheorghe, reședința județului despre care aveam să aflu că se află pe locul al doilea în țară în privința producției de ape minerale. Eram amîndoi destul de uimiți de urgența temei, o temă de reportaj care în același timp ne producea interes profesional, dar și o anume doză de neîncredere, poate nu chiar neîncredere ar fi cuvîntul, de circumspecție, să zicem, în orice caz. Așa începea de fapt o acțiune dintre cele mai reușite ale revistei „Flacăra" în ultimul an, ancheta „S.O.S. — APELE MINERALE", dar noi eram încă departe de a bănui amploarea temei, ca și faptul că extrem de rapida documentare preliminară avea să devină de-a dreptul nimic în fața avalanșei de informații, date, statistici, mărturii, opinii, speranțe și decepții pe care aveau să ni le furnizeze documentarea propriu-zisă, terenul, fața locului.

Mai întîi am vizitat împreună cu geologul Marta Fako mai multe dintre izvoarele de apă minerală ale județului: am fost la Bodoc, la Biborțeni, la Vîlcele și Vîrghiș, la Covasna. Am aflat însă că se îmbuteliază numai de la șapte dintre cele 594 de surse de apă minerală cunoscute, în total 65 de milioane de litri anual. Restul se scurge în pămînt sau se varsă în rîuri... „Apa minerală, acolo unde ea este — țin minte că spunea geologul Marta Fako — are un debit practic inepuizabil, spre deosebire desigur de cele mai multe dintre bogățiile pămîntului. Atîta vreme cît plouă nu poate fi nici un pericol, apa se infiltrează în pămînt, se încarcă cu bioxid de carbon, se îmbogățește cu săruri minerale, dizolvate din rocile prezente, și iese apoi la suprafață. Circuitul e continuu, apa se reînnoiește mereu și iese curată, nepoluată, plină de calități medicinale, care fac adeseori adevărate minuni în balneoterapie."

Am stat apoi de vorbă cu economiști, cu directori și cu alți specialiști ai județului și am aflat că pentru Covasna, care, conform Directivelor Congresului al XI-lea al P.C.R., va trebui să atingă pînă în anul 1980 o producție cifrată la cel puțin zece miliarde de lei, fiecare sursă de „îmbogățire" din resursele interne ale județului trebuie, și poate, cîntări foarte greu. Ștefan Guth, directorul Fabricii de pîine și produse alimentare „Spicul" din Sf. Gheorghe, unitatea care se ocupă și de exploatarea, prospecția și întreținerea izvoarelor de apă minerală ale județului, sublinia în felul următor această posibilitate de sporire a producției județene: „Dacă se va pune problema ca noi, județul Covasna, să îmbuteliem nu o sută de milioane de litri, ci cinci sute și chiar mai mult, o vom face, există uriașe posibilități în acest sens. Problema nu e deci a resurselor de apă, ci a îmbutelierii, a transportului și mai ales a comerțului. Din acest punct de vedere, cu toată bunăvoința de care dau dovadă organele județene, posibilitățile locale sînt desigur limitate".

Ne-am dus, așa cum am spus, și la Covasna — orașul căruia i se spune „stațiunea cu o mie de izvoare de sănătate". De fapt, aveam să aflăm, sînt cunoscute cu totul peste 1 700 de izvoare la fața locului și în împrejurimi, dintre care circa 1 500 sînt ape minerale. Nu sînt analizate și clasificate decît 276 însă! De la unul singur — cine știe dacă și cel mai bun sau cu debitul cel mai convenabil! — se îmbuteliază. Conferențiar doctor Geza Benedek, directorul extrem de solicitatului Spital de cardiologie de pe Valea Zînelor, un medic care a simțit nevoia să-și treacă doctoratul în balneologie, deși specialitatea sa este alta, își exprima în acest fel nemulțumirea: „Covasna este un Kuweit al apei minerale. Apeși cu degetul în pămînt și sare apă minerală. Există însă numai o singură secție de îmbuteliere, ridicată de directorul ei chiar în fața casei sale, deși alte izvoare au debit mai puternic și apă mai bună! Pe vreo patruzeci de hectare de jur împrejur, oriunde ai fora, se poate da de apă minerală, iar compoziția se schimbă din zece în zece metri. Totuși, de ani de zile ne mulțumim numai cu resursele existente, multe neanalizate complet, majoritatea izvorîte doar din primul strat geologic, cel mai apropiat de suprafață și deci cel mai impur. Academicianul Miltiade Filipescu spunea că la Karlovy Vary sînt numai două izvoare de calitate, la Covasna mii de surse, o bogăție uriașă în pămînt, dar renumele e cu totul invers proporțional. E păcat, dacă am ști să facem reclamă, marketing, comerț

ca lumea, am reuşi poate într-o zi să schimbăm raportul în favoarea noastră".

L-am mai cunoscut în Covasna şi pe bătrînul Arpad Ördög, în vîrstă de 72 de ani, care nu suferise în viaţa lui, cum zicea, de vreo boală de măruntaie. Nici el, nici familia lui. Fîntîna de la care bea zilnic o avea în curte, a săpat-o cu mîinile lui în 1938, la numai zece metri adîncime, dar nivelul apei e la un metru jumătate. Zilnic, peste 50 de oameni îi deschideau poarta, i-o deschid desigur şi acum, îi dau bineţe şi vin să-şi umple sticlele, damigenele, bidoanele cu **apa sa.** Au venit şi specialişti de la Bucureşti, au luat o probă de apă şi apoi au atîrnat o plăcuţă : cum că apa e gazoasă, calcică, bicarbonatată, sodică, potasică, bogată în microelemente şi se indică pentru gastrită, hiperaciditate, ulcer, boli endocrine şi aşa mai departe...

ACŢIUNEA BUCUREŞTI — FACTORI DE RĂSPUNDERE

Citesc, poate din pură întîmplare, într-o revistă americană de mare tiraj (Newsweek, 3 martie 1975) : „Studii recente au identificat peste 160 de compuşi organici vătămători sănătăţii — inclusiv un număr de compuşi confirmaţi sau suspectaţi de acţiune cancerigenă — şi o varietate de poluanţi toxici în 80 dintre sistemele citadine de apă curentă ale ţării. Mai mult, testele arată că însăşi substanţa universal folosită pentru distrugerea bacteriilor toxice din apa de băut, clorul, poate intra în reacţie cu substanţele chimice aflate în apă producînd urme însemnate de substanţe cancerigene. Chiar dacă nu este stabilită deocamdată o legătură directă între apă şi cancer, unul dintre cei mai renumiţi specialişti în materie a recunoscut că, fără îndoială, **apa de băut nu mai este ceea ce eram obişnuiţi să fie !**" Pasajul respectiv nu face decît să-mi confirme existenţa pe plan mondial a unei **crize de apă.** Lipsa apei potabile este fără îndoială o problemă la ordinea zilei, atît pentru ţările dezvoltate din punct de vedere economic, cît şi pentru alte locuri ale planetei, unde absenţa ei este suplinită cu preţul unor mari cheltuieli (Australia, unele ţări din nordul Africii, o mare parte a ţărilor arabe). S-a ajuns astfel ca, de pildă, în Japonia şi Republica Federală Germania să se importe apă de băut îmbuteliată în Scandinavia. Este dealtfel cunoscut că în Occident un litru de apă minerală costă mai mult decît un litru de vin obişnuit de masă ! Astfel încît, în vreme ce cei doi reporteri băteau judeţul Covasna, la Bucureşti redactorul Liviu Timbus încerca să afle de la specialiştii Institutului de balneologie care ar fi cauzele generale ale nefolosirii cum trebuie a bogăţiei româneşti numite apă minerală.

Şi am aflat, în primul rînd, că producţia de ape minerale îmbuteliate a crescut, oricum, de la 165 de mii de litri în anul 1948 la 147 de milioane de litri în 1970. O creştere aparent spectaculoasă, dar derizorie în realitate dacă se ia în considerație consumul pe cap de locuitor. În comparaţie cu alte ţări europene (mai bogate sau mai sărace în ape minerale), România se găseşte pe ultimele locuri. În 1975, conform datelor preliminare, au fost îmbuteliate aproximativ 300 de milioane de litri, consumul pe cap de locuitor fiind însă de numai 13,5 litri, adică o cantitate foarte mică în comparaţie cu alte ţări europene — Franţa, 37 de litri, Bulgaria, 22 litri, Iugoslavia, 22 litri, Elveţia, 19 litri, Italia 16 litri... Apoi, i s-a arătat că în ţara noastră au fost inventariate peste 2 000 de izvoare, dar numai o mie dintre ele sînt folosite în cura balneară şi doar 23 (douăzeci şi trei !) au regim de staţie de îmbuteliere. Între acestea 23 de surse, 21 aparţin întreprinderilor de industrie locală şi două oficiilor judeţene de turism. Această dispersare nu poate fi de bun augur, mai ales că unităţile în speţă dovedesc prea puţină forţă, o lipsă lesne de înţeles de putere în a-şi concretiza intenţiile adeseori onorabile. După cum dovedesc faptele, lipsa unui for unic de coordonare determină o preocupare redusă pentru întreţinerea resurselor existente, pentru cercetarea şi promovarea unor noi surse de ape minerale. S-a arătat la momentul respectiv şi faptul că din cele 23 de unităţi de îmbuteliere, 13 sînt dotate cu linii mecanizate, dar o mare parte a lor sînt vechi, cu un grad ridicat de uzură fizică şi morală, iar la celelalte zece unităţi îmbutelierea se face manual.

„Industria de ape minerale — arăta unul din specialiştii institutului — cu condiţia de a fi bine condusă, cu o tehnologie tehnico-ştiinţifică, poate deveni una dintre cele mai rentabile. Analize amănunţite arată că o investiţie de 40—50 de milioane se poate amortiza în 2—3 ani, iar rentabilitatea medie pe ţară — care este în prezent de 41 la sută — poate ajunge şi la 50 la sută la unele ape carbogazoase de masă."

ACŢIUNEA CĂLIMĂNEŞTI—OLĂNEŞTI—BORSEC

Iată-ne, aşadar, porniţi într-o acţiune de foarte mare întindere şi atenţie, care a stîrnit chiar de la început interesul cititorilor noştri. Astfel încît, străduindu-ne în continuare să răspundem unor întrebări pe care le-am formulat singuri — „Ce sînt şi ce ar putea deveni apele minerale ?", „Ce înseamnă exploatarea raţională a acestor nesecate izvoare de sănătate şi venituri ?" — ne-am îndreptat atenţia şi spre alte zone din ţară, la fel de bogate în ape minerale precum judeţul Covasna.

La Călimăneşti-Căciulata, după cum aveam să aflu din istorisirea doctorului Gheorghe Mămularu, director adjunct medical al Complexului balnear, povestea apei minerale începe cam din vremea cuceritorilor romani, împăratului Adrian (117-138 e.n.) fiindu-i atribuită decizia de construire, pe malul stîng al Oltului, a castrului şi a primelor terme romane de pe aceste meleaguri, ale căror rămăşiţe arheologice sînt încă vizibile. Specialiştii cred că amenajarea acestor prime construcţii pentru tratament este în strînsă legătură cu reumatismul articular de care suferea, probabil, împăratul. Apele minerale de aici devin mai bine cunoscute în secolul al XIX-lea. Se spune chiar că doctorul Carol Davilla i-a recomandat apa lui Napoleon al III-lea, care după ce s-a tratat o vreme la Paris (apa era adusă cu diligenţa) se hotărăşte să vină chiar la Călimăneşti pentru o cură la faţa locului, ajunge pînă la Sibiu, dar izbucneşte războiul franco-prusian (1870) şi e nevoit să se întoarcă. Se mai tratează la Paris, în 1905, şi preşedintele pe atunci

al Franței, Emile Loubet, în vreme ce arhiducele Leopold al Austriei vine chiar pînă la Călimănești... Într-una din lucrările doctorului C. Frumușeanu — unul dintre puținii care a studiat și comparat eficiența izvoarelor de la Călimănești-Căciulata față de alte izvoare din stațiuni europene de renume — se afirmă că nu există în Europa o apă cu o acțiune „litrotritică" în litiaza urinară mai eficientă decît cea din izvorul principal de la Călimănești. Începînd din anul 1972, stațiunea a fost inclusă în circuitul stațiunilor balneoclimaterice internaționale, astfel că în fiecare serie apar noi grupuri organizate cu bolnavi din Finlanda, Olanda, Israel, R.F.G., Italia și chiar din S.U.A. sau Canada. Din păcate și aici izvoarele de ape minerale sînt insuficient folosite. „Ca și la Covasna, îmi spunea doctorul Mămularu, și la Călimănești există o pînză freatică ce dă dreptul aproape fiecărei foreze să scoată la iveală apă minerală. Deci, nici aici nu se poate pune problema resurselor ! Am putea ajunge ușor la dublul capacităților, numai amenajările necesare să existe". Sînt aproape 50 000 de pacienți pe an la Călimănești-Căciulata în momentul de față, dar nu se îmbuteliază decît 120 000 de litri, de la izvorul nr. 1, pentru aceeași perioadă de timp ! Astfel că, deși numărul bolnavilor care ar prefera să continue cura începută în stațiune cumpărînd acasă sticle cu apă minerală este destul de mare, capacitățile de îmbuteliere sînt extrem de reduse, mai exact practic nule. De la inginerul Constantin Visalon, specialistul în materie al Întreprinderii județene de industrie locală Vîlcea, am aflat că de la izvorul numărul 1, cel care se poate compara cu oricare izvor celebru din lume, fie el de la Evian, Aix-les-Bains, Karlovy Vary sau Montecatini, deci de la cea mai căutată sursă a stațiunii, s-ar putea dubla fără nici un fel de investiție suplimentară capacitatea de îmbuteliere, captînd numai acea parte a izvorului care acum se varsă direct în Olt ! Trebuie însă să spun că și la Călimănești, ca și în celelalte locuri vizitate de noi, problema depășea competența și mai ales forța întreprinderii de industrie locală.

Despre proprietățile tămăduitoare ale izvoarelor din stațiunea Olănești, după cum avea să constate reporterul George Arion, există mărturii scrise din 1793. Astăzi, aproximativ 25 000 de oameni vin anual la Olănești pentru a-și îngriji sănătatea. Foarte mulți repetă cura, vin aici măcar o dată pe an, lucru esențial pentru ameliorarea stării generale sau pentru vindecarea deplină. Din păcate, așa cum mărturisea și doctorul Constantin Filatov, directorul medical al stațiunii, această imensă sursă de sănătate nu este încă bine gospodărită. La Olănești nu sînt destule locuri, cele 1 200 disponibile în fiecare serie dovedindu-se cu totul insuficiente.

În județul Harghita, acolo unde există dealtfel cea mai mare pondere din producția totală de ape minerale a țării, s-a deplasat Victor Niță. Redactorul nostru a poposit la Miercurea-Ciuc, la Sîncrăieni (unde se îmbuteliază apa minerală care poartă numele județului), la Tușnad, dar mai ales la vechea și cocheta stațiune Borsec, localitate care, datorită calității și cantității de apă minerală pe care, dincolo de toate dificultățile, reușește totuși să ne-o ofere, s-ar putea numi pe drept cuvînt capitala apelor minerale din România. Dacă în preajma războiului la Borsec se îmbuteliau numai 2 000 de sticle pe zi, în 1975 se îmbuteliază 250 000 de litri, pentru 1976 este prevăzută dublarea acestei capacități, iar pentru anul 1980 se prevede o producție de aproape un milion de sticle pe zi. Desigur, se poate constata că, beneficiind de măsuri prioritare, Borsecului i s-a acordat un loc de frunte în ierarhia apelor minerale românești. Să nu uităm însă că apa minerală de Borsec rămîne indiscutabil cea mai solicitată, motiv pentru care se găsește așa cum știm că se găsește ; și să luăm aminte că datele unui studiu de bilanț executat nu demult au arătat că debitul potențial al izvoarelor din bazinul Borsec depășește impresionanta cantitate de două milioane de litri în 24 de ore, ceea ce dovedește clar că este loc pentru mult mai bine. Desigur, constata redactorul nostru, și la Borsec sau Tușnad problemele apei minerale sînt în esență aceleași, adică ambalajul, îmbutelierea, transportul, chiar și publicitatea plus aprovizionarea, iar deasupra lor tronează o îngrijorătoare lipsă de colaborare între factorii direct răspunzători care-și pasează unii altora, ca pe o minge de foc, responsabilitatea.

Sigur, ca un adevărat luptător pe frontul apei minerale, Süzer Nagy Andor, director comercial al I.J.I.L. Harghita, își recunoaște drept unul din țelurile vieții acela de a aduce pe masa fiecărei familii din România cîțiva litri de apă minerală în fiecare zi. „Dar, completa inginerul-șef Silvestru Călimănescu, în vreme ce în unele țări care nici măcar n-au apă minerală, deci o importă, s-a ajuns la un consum de 30—40 de litri anual pe cap de locuitor, la noi — unde curge un adevărat fluviu de apă minerală — dacă se tinde spre un consum de 15 litri !"

ACȚIUNEA „MEDICINA" APELOR MINERALE

Este un domeniu în care n-am să insist prea mult, fiecare cititor știind de fapt foarte bine că gama extrem de largă a apelor minerale din țara noastră (de multe ori superioare „mai celebrelor" izvoare medicinale franceze, italiene, cehe etc.) face posibilă utilizarea lor într-un număr impresionant de boli. „Cît trăim și sîntem sănătoși — spunea unul dintre interlocutorii noștri — ne biciuim cu otrăvuri rafinate măruntaiele și sistemul nervos. Cînd nu ne mai ține cureaua, dăm fuga la farmacie și începem să ne îndopăm cu medicamente, să îngurgităm nenumărate pilule și licori chimice care repară într-o parte și strică în alta. O facem fără să apelăm din vreme la generoasa farmacopee a naturii și în primul rînd la apele minerale, a căror prezență în cadrul dieticii zilnice poate duce la însănătoșiri miraculoase"...

E în primul rînd de reținut că din cele aproape 300 de milioane de litri de apă minerală îmbuteliată în cursul anului 1975, abia o cantitate infimă o formează apele minerale medicinale. La noi, apreciau specialiștii, se îmbuteliază mai ales ape carbogazoase, de masă sau de dres șprițurile, și prea puține licori tămăduitoare, capabile de a spăla urmele viciului sau ale nenorocului. Mii de pacienți se găsesc astfel în imposibilitate de a continua chiar la domiciliu cura de ape minerale începută în sta-

ţiuni, fără alte cheltuieli suplimentare. Să mai reţinem că folosirea apelor minerale în domeniul medicinei nu se limitează la metoda curelor interne (din sticle îmbuteliate sau, cel mai adesea, direct de la surse, în staţiuni), ci există şi tot felul de cure externe, sub formă de băi cu apă minerală, apoi inhalaţii de aerosoli (apă minerală pulverizată), irigaţii (în bolile de femei) şi chiar injecţii intramusculare cu apă minerală luată direct de la izvor şi introdusă în organism fără a fi nevoie de nici o altă sterilizare decît aceea pe care o asigură natura ! Şi, pentru că am amintit de indicaţia de folosire a apelor minerale medicinale în diverse afecţiuni — între care bolile digestive şi metabolice, bolile urologice, afecţiuni reumatismale, boli profesionale, alergii cutanate, afecţiuni respiratorii etc., — vom reproduce în continuare cîteva fragmente din opiniile specialiştilor participanţi la ancheta realizată pe această temă.

Prof. dr. docent Iulian Mincu, şeful Clinicii de nutriţie şi boli metabolice : „Din păcate, constat că există prea puţină apă minerală în folosinţa curentă a oamenilor sănătoşi. Ei ar trebui învăţaţi să reconsidere această sursă de sănătate, apoi, bineînţeles, ar fi necesar să o aibă la îndemînă, oriunde s-ar găsi. Mi-ar plăcea de asemenea ca apa minerală să fie introdusă în spitale — fie sub forma apei de masă, fie direct în scopuri medicale. Bineînţeles că în acest caz ar trebui îmbunătăţite condiţiile de îmbuteliere, pentru ca apa minerală să nu-şi piardă calităţile, să nu se transforme într-un lichid mai mult nociv pentru bolnavi."

Prof. dr. docent Tiberiu Spîrchez, membru corespondent al Academiei : „Trebuie să vă spun că am văzut uneori cazuri spectaculoase de vindecare a ulcerului prin folosinţa, alături de celelalte metode terapeutice, a apei minerale. Apele din străinătate nu sînt cu nimic superioare alor noastre, dar staţiunile de acolo sînt parcă mai decorative, mai atractive pentru turişti, beneficiază şi de mai multă reclamă. De ce nu ştim să valorificăm optim apele noastre nu-mi dau seama — este un domeniu care mă depăşeşte !"

Prof. dr. docent Aurel Conu, şeful Clinicii I dermatologie a Spitalului Colentina : „O serie de afecţiuni alergice, între care urticariile cronice ocupă un prim loc, au devenit foarte greu de tratat prin metodele clasice — dar cu ajutorul curelor interne de ape minerale s-au reuşit adevărate minuni. Din păcate, atît pentru curele interne cît şi pentru cele externe noi nu putem decît să recomandăm bolnavilor tratamentele respective, bineînţeles pe lîngă celelalte metode de tratament. Mai departe urmează să se descurce singuri — adică să găsească, dacă pot, bilete de tratament prin sindicat sau prin agenţiile de turism. Ar fi de dorit să existe o anumită sistematizare a trimiterilor în staţiuni, o organizare pe linia Ministerului Sănătăţii, care să dispună de numărul de locuri şi să coroboreze necesităţile specifice unei staţiuni cu trimiterile emise de medicii specialişti."

Conf. dr. Simion Purice, şef de secţie la Institutul de medicină internă „N. Gh. Lupu" : „În tratamentul ulcerului gastric şi duodenal au fost, vă rog să mă credeţi, bolnavi pentru care prafurile şi hapurile luate la clinică nu au avut prea mare influenţă, dar care după o cură cu ape minerale la Sîngeorz Băi s-au întors aproape vindecaţi ! Şi mie mi-ar plăcea ca apa minerală să se găsească în spitale, dar şi mai multă pe piaţă. Aici, după părerea mea, are loc o distribuţie neînţeleaptă. Nu ştiu cum, dar am observat că se găsesc mai ales cele folosite mai puţin, pe care nu le cere nimeni — iar la Sîngeorz apa se varsă în rîuri, fără să-i pese cuiva... E de asemenea păcat că nu exportăm apă minerală — o sursă inepuizabilă a ţării noastre, ieftină, care ne-ar putea aduce importante beneficii. Cele franţuzeşti, Vittel de exemplu, seamănă mai mult cu sifonul, la o jumătate de oră de la deschiderea sticlei gazul dispare şi rămîne un fel de apă chioară — ceea ce nu se întîmplă deloc cu Borsecul nostru. Apele noastre, şi cele de masă, şi cele medicinale sînt cu mult mai bune — dar condiţiile de prezentare (sticlă grosolană, etichetă banală, îmbuteliere proastă) sînt cu mult inferioare apelor minerale străine. Ceea ce e cu adevărat păcat !"

CONCLUZII PROVIZORII

Pun punct aici acestui „remember" al anchetei „S.O.S. — APELE MINERALE !". Redacţia a primit între timp numeroase scrisori care se doresc alături de noi, mirîndu-se, căutînd răspunsuri, dar mai ales încurajîndu-ne în continuarea acţiunii. Vreo cîteva au fost publicate. De asemenea, „Flacăra" a organizat o masă rotundă pe tema apelor minerale, cu participarea unor înalte cadre de conducere din domeniile aflate mai mult sau mai puţin (dar oricum) în legătură cu exploatarea, comercializarea sau exportul apei minerale din România. Amănuntele acestei mese rotunde au fost publicate nu demult în revistă. Acum însă vom reaminti cîteva dintre concluzii, să le zicem provizorii, ale eforturilor noastre. **În primul rînd este vorba de reînfiinţarea**, aşa cum au cerut mai mulţi dintre cititorii noştri, **a unor centre specializate în desfacerea de ape minerale**. Apoi, după cum a propus reprezentantul Ministerului Sănătăţii la masa rotundă, lucru care dealtfel poate deveni cîştigul cel mai însemnat al anchetelor noastre : **iniţiativa înfiinţării unei Societăţi de valorificare complexă a apelor minerale.** Această societate, care va trebui să înlocuiască nenumăratele moaşe fără putere din prezent, urmează să se ocupe de cercetare, prospectare şi executare de lucrări hidrogeologice, de proiectarea şi îndeplinirea tuturor operaţiunilor legate de valorificarea optimă, întreţinerea surselor şi distribuţia lor pentru diferite scopuri (îmbuteliere, tratament balnear etc.) — adică va fi un centru unic de îndrumare şi control, atît din punct de vedere economic, cît şi medical. **Urmează de asemenea să fie luate o serie de măsuri viguroase în sprijinul exportului de ape minerale,** o posibilă sursă valutară destul de însemnată pentru economia ţării.

Desigur, toate aceste bune intenţii nu pot forma decît obiectul unor concluzii provizorii. Cele definitive le vor trage beneficiarii, vor putea fi desprinse numai din viaţă, însemnînd în primul rînd prezenţa dorită şi aşteptată a cîtorva litri de apă minerală, zilnic, pe masa fiecărui cetăţean român. Mai exact, a cîtorva litri de... sănătate.

DUMITRU GRAUR ■

Stejarul de lîngă Ghighiu-Prahova, bătrîn de circa 300 de ani, e declarat „monument al naturii"

Pădurea Tismana are mulți stejari tricentenari ca cel din fotografie

ARBORI MULTISECULARI

Adesea trecem pe lîngă diferiți arbori, tineri sau multiseculari. Unii sînt declarați „monument al naturii"; dacă ar putea vorbi, aceștia ne-ar povesti multe și interesante episoade din istoria zbuciumată a poporului român, la care au fost martori „oculari".

Numeroși arbori de pe meleagurile românești pot ajunge la o vîrstă multiseculară dacă nu sînt răpuși de mîna omului sau de calamități naturale.

Vom menționa doar cîțiva:

TISĂ (Taxus boccata): trăiește 3 000 de ani. Arbore înalt de 15 m., cu frunzele aciculare liniare, moi, poate fi întîlnit la Băile Herculane, pe muntele Ghilcoș și la Cheile Bicazului.

GORUN (Quercus petraea): poate atinge vîrsta de 2 000 de ani. Pădurile de gorun cuprind mari suprafețe.

STEJAR (Quercus robur): are o viață limită de 1 000 de ani. Stejari multiseculari sînt nu numai în pădurile de lîngă Tismana și peștera Meziad (Bihor), ci și izolați, ca cel din curtea Mitropoliei din Blaj, din comuna Cajvana-Suceava. Ambii depășesc 500 de ani (sînt cei mai bătrîni din R.S.R.). În curtea mănăstirii Cernica-Ilfov sînt doi, care în curînd vor aniversa 400 de ani, iar cel de lîngă Ghighiu-Prahova — din fotografie — dăinuiește de circa 300 de ani.

TEI PĂDUREȚ (Talia cordata): se dezvoltă în condiții optime în cele mai diverse zone și altitudini și produce cunoscutele flori (de tei) timp de 1 000 de ani.

ZIMBRU (Pinus cembra): crește îndeosebi în zona alpină, unde molidul nu poate suporta frigul. Rezistă 900 de ani la ploi torențiale însoțite de furtuni, cît și la avalanșe de zăpadă.

LARICE (Larix decidua): e ocrotit de lege și poate fi admirat pe muntele Ceahlău. Trăiește 700 de ani.

PIN (Pinus sylvestris): multisecular — pînă la 600 de ani — poate fi admirat nu numai în rezervația naturală Scărișoara-Belioara de pe Valea Arieșului, ci și pe Suhardul Mic, în Munții Apuseni și în Carpații Sudici.

MOLID sau MOLIFT (Picea abies): cu coroana-i în formă de piramidă, atinge înălțimea de 50 m și etatea de 500 de ani. Un exemplar deosebit de frumos, un molid-candelabru, singuratic, denumit „Regele pădurii", poate fi admirat în apropiere de Tihuța (Pasul Bîrgăului-Bistrița).

FAG (Fagus silvatica): ocupă întinse suprafețe, cu exemplare deosebit de frumoase, din rîndul cărora se detașează „fagul împărat" din satul Muncel, comuna Baia de Arieș, jud. Cluj, care a depășit vîrsta de 400 de ani.

În rîndul arborilor multiseculari (care trăiesc 100—400 de ani) trebuie să menționăm: frasinul, arțarul, paltinul, arinul negru, jugastrul, plopul, carpenul, ulmul de cîmp și salcia.

Arborii multiseculari, și mai ales cei ocrotiți de lege, ca stejarul de la Ghighiu-Prahova, pot constitui un îndemn la drumeție și aer ozonat și un prilej de a admira „monumente ale naturii".

ILIE SĂLĂTRUC ■

racul

ION DOGAR-MARINESCU

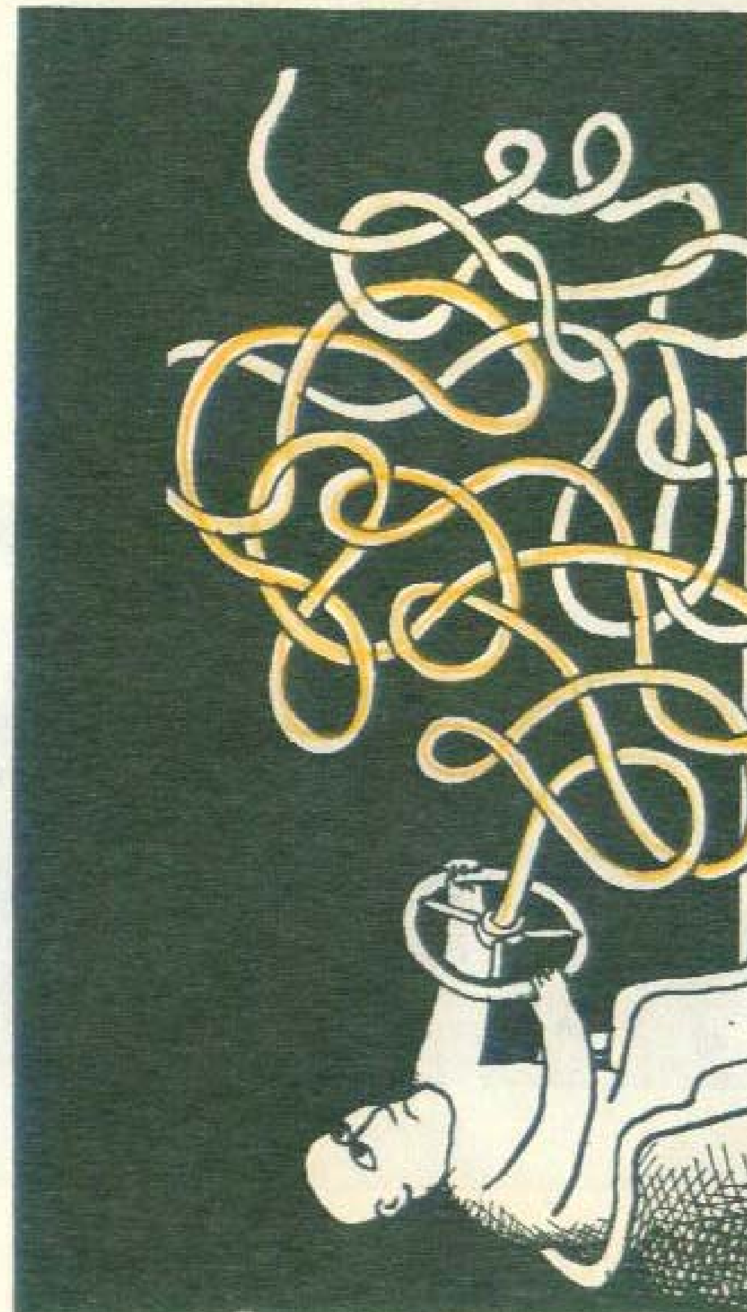

Un fals arc de triumf

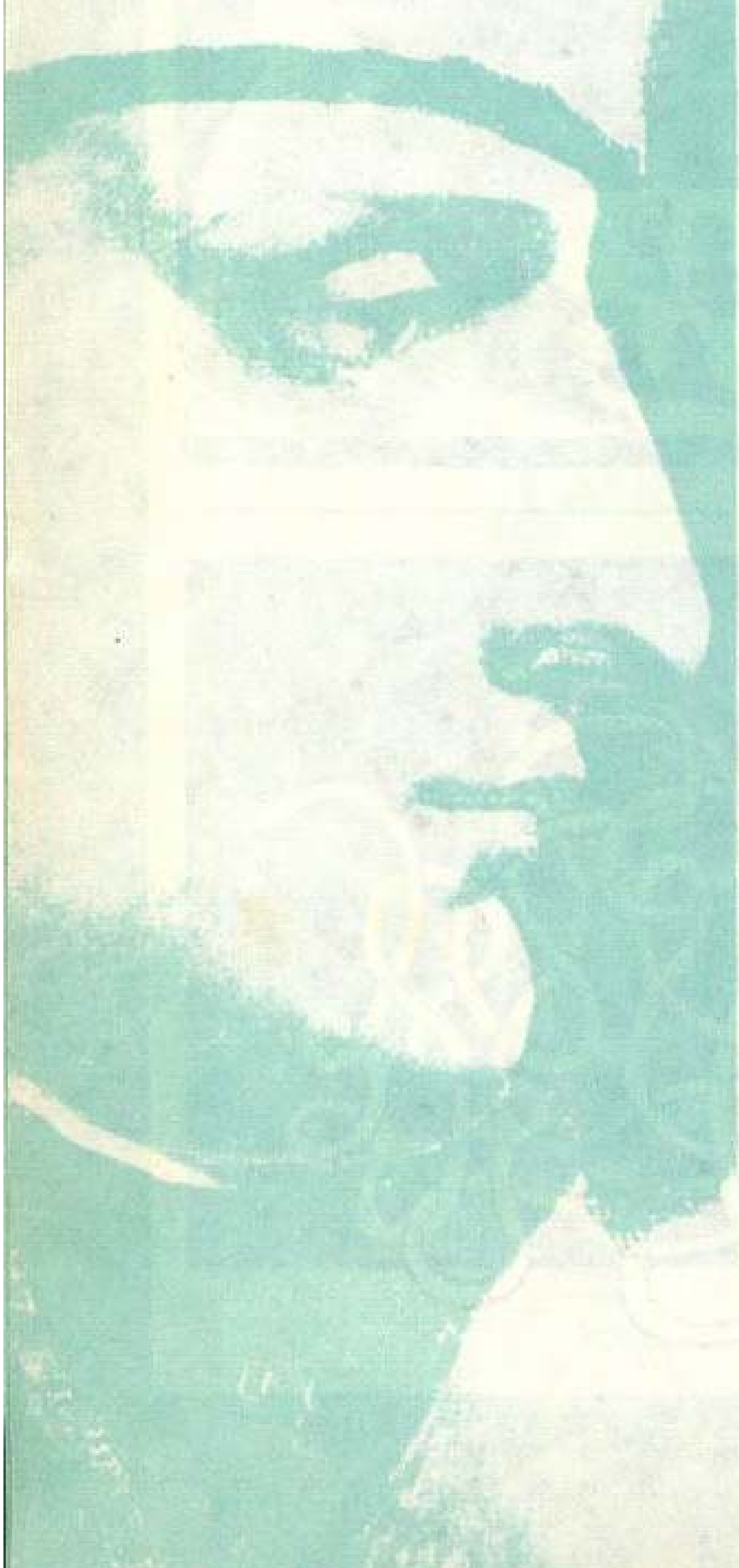

viața lui NAPOLEON

istorisită de el însuși

Nici unul dintre conducătorii Franței nu s-a bucurat de atîta interes din partea contemporanilor sau a posterității și n-a stîrnit, deopotrivă, atîta venerație și atîta ură ca Napoleon Bonaparte. Personalitate complexă și contradictorie, amestec ciudat de măreție și josnicie, de generozitate și cinism, el a marcat istoria continentului nostru cu sigiliul geniului său, dar și cu cicatricile atîtor răni deschise de despotismul său. Și astăzi, după mai bine de un secol și jumătate de la moartea lui, numeroși istorici din întreaga lume continuă să-i consacre studii și cercetări, menite să clarifice și să explice actele sale. Alain Decaux, cunoscut cititorilor români din volumul Dosarele secrete ale istoriei *(apărut în Editura politică), a publicat anul trecut în revista franceză* Historia *(numerele 339 și 340) un captivant dialog cu Napoleon, în care nici unul din răspunsuri nu este imaginar, toate fiind rostite sau scrise de împărat. A rezultat, astfel, o adevărată „Viață a lui Napoleon", povestită — și uneori comentată — de el însuși. Prezentăm cititorilor „Almanahului" nostru cîteva fragmente semnificative.*

OMUL...

Reporterul atemporal care dorește să-l întîlnească pe Napoleon nu are, într-adevăr, decît dificultatea alegerii. Străbateți Franța, străbateți Europa : în fiecare oraș important, în cîteva sute de tîrgulețe, vi se va arăta locuința care l-a adăpostit pe împăratul francezilor. Marea lui umbră este pretutindeni, omniprezentă, deopotrivă în palatele imperiale sau regale, ca și în colibele care l-au primit. E pasionant să mergi pe urmele lui, să-i cauți și să-i găsești amintirea. Încurcătura se naște din greutatea alegerii. Atunci, unde să mergi ?

Voi merge, oare, să-l caut la Fontainebleau ? Acolo aș găsi și pe Francisc I. La Compiègne ? Acolo, cel care domină este Napoleon al III-lea. Rămîne un loc privilegiat pentru mine : Malmaison.

Malmaison înseamnă tinerețea lui, epoca în care, sub Consulat, el schimba Franța. Timpul cînd totul părea posibil, visul devenea realitate. Pentru Napoleon, Malmaison înseamnă Iosefina și Codul Civil...

Aici, toate sînt familiare : sufrageria, saloanele, biroul împăratului. Iată, la primul etaj, camera Iosefinei, rotundă, tapisată în roșu. În această cameră îl evoc mai bucuros pe Napoleon. Cînd s-a întors, învins, de la Waterloo, aici a urcat să-și adune gîndurile. Iosefina murise cu un an în urmă, fără ca el s-o fi revăzut. De atunci trecuse prin fabuloasa aventură a întoarcerii din Insula Elba, înfruntase din nou pe regi, pierduse totul în Belgia. Nu putea să nu-și dea seama că-și împlinise destinul. Rămăsese ceasuri întregi în această cameră și înaintea acestui pat. Ce gînduri tumultuoase îl asaltaseră atunci ? Regrete ? Remușcări ? Nostalgie ?

TOTUL ÎNCEPE LA 18 BRUMAR

Despre el s-a spus tot, și adevăr, și neadevăr. În ce mă privește, eu adevărul îl caut. Și în primul rînd asupra omului. Îmi este imposibil să mi-l explic fără să evoc Corsica. Fiindcă el e latin, mediteranean, prin toate fibrele ființei sale. Atașamentul față de insula natală și l-a dovedit de-a lungul întregii sale vieți și, mai ales, răsfrîngînd asupra familiei Bonaparte gloria lui. Puterea pe care o cucerise a vrut s-o împartă cu toți ai săi. Aceasta este noțiunea specific corsicană a clanului.

Dar, de fapt, de unde se trage această familie și ce gîndește el despre ea ? Îl întreb. Răspunsul vine imediat, viu, răspicat. Rapiditatea gîndirii sale se regăsește în toate cuvintele lui.

— S-a publicat în ziarele noastre o genealogie pe cît de ridicolă, pe atît de plată, despre familia Bonaparte. Aceste cercetări sînt de-a dreptul puerile și pentru toți cei care s-ar întreba de cînd datează casa Bonaparte răspunsul este la îndemînă : ea datează din 18 Brumar.

Mă gîndesc la tatăl lui, mort pe cînd Napoleon era copil. Omul era strălucitor, plin de elocvență, priceput în intrigi. Se alăturase cam

prea devreme francezilor. Și pe urmă se dusese să moară la Montpellier de un cancer al stomacului...

Mă gîndesc, de asemenea, la ziua încoronării, cînd papa Pius al VII-lea pusese mirul sfînt pe fruntea eroului, în dezlănțuirea triumfului și a gloriei. Atunci, Napoleon murmurase către fratele său:

— Joseph, dacă ne-ar vedea tata!

„NU ERAM DECÎT O GĂINĂ PLOUATĂ"

Așadar, maică-sa singură s-a ocupat de educația lui.

— Mamei mele îi datorez norocul meu și tot binele pe care l-am putut face.

— În timpul imperiului s-a glumit adesea pe seama temerii față de viitor pe care Doamna Mamă o manifesta neîncetat, a neliniștii sale față de o posibilă încercare a soartei.

— Doamna era foarte zgircită, în asta era ridicolă; eram gata să-i ofer în fiecare lună sume foarte mari, dacă ar fi vrut să le împartă. Era de acord să le primească, dar numai — zicea — cu condiția de a avea dreptul să le păstreze. În rest, această femeie, căreia cu greu i-ai fi smuls un bănuț, mi-ar fi dat totul ca să-mi pregătesc întoarcerea din Insula Elba și, după Waterloo, mi-ar fi încredințat tot ce avea ca să-mi restabilesc situația...

— Cine recitește istoria voastră, Sire, este silit să tragă concluzia că ați voit să vă mobilizați familia în serviciul cauzei imperiale.

— Toți ai mei trebuiau să-mi execute ordinele și totul trebuia să servească intereselor Franței.

— Dînd coroane regale fraților, care era adevăratul vostru gînd?

— Încoronîndu-i, nu-i socoteam în planurile mele decît niște viceregi, agenți ai politicii mele, pe care i-aș fi rechemat în rîndurile franceze, potrivit cu cerințele aranjamentelor definitive ale păcii generale sau ale reorganizării continentului european.

— Dar familia voastră v-a ajutat în mod real?

— N-am găsit nici o cooperare în familia mea. Dacă n-aș fi ținut să o folosesc, aș fi reușit mai lesne.

„ÎNĂLȚAȚI MAI PRESUS DE APTITUDINILE LOR"

Nici un om, poate, nu s-a gîndit mai mult, atunci cînd cariera lui a fost încheiată, la cauzele succeselor și eșecurilor sale. Ceea ce te izbește la împărat este extrema lui luciditate... Evocînd toate decepțiile provocate de familie, spune cu oarecare tristețe:

— Erau mulți pe care-i făcusem prea mari, îi înălțasem mai presus de aptitudinile lor.

— Ce credeți despre prințul Joseph?

— Joseph nu m-a ajutat deloc, dar este un om foarte cumsecade, iar soția lui, regina Iuliana, e cea mai bună creatură care a existat vreodată... Cred că dacă l-aș fi sacrificat pe Joseph, aș fi reușit. Joseph nu se ocupa de nimic, de cînd se credea un mare militar. Îmi recunoștea, într-adevăr, unele superiorități, însă numai atît. Se credea superior lui Suchet, Masséna, Lannes. Prințul Joseph era cel mai rău conducător de guvern cu putință... Lucra o dată pe lună și nu voia, în restul timpului, să audă vorbindu-i-se de treburile statului.

— Totuși, ați făcut din el un rege al Spaniei!

— Problema Spaniei nu se putea rezolva cu Joseph. Cunoscîndu-l ar fi trebuit s-o știu. Nu trebuia să-l pun acolo niciodată.

— Ați rupt legăturile cu cel de-al doilea frate, Lucien, cînd a refuzat să anuleze cea de-a doua căsătorie a lui cu doamna Jouberthon?

— Fratele meu n-a vrut să renunțe la mica lui lepădătură... Frate denaturat, Lucien nu vorbea decît graiul sentimentului și al pasiunii — eu, pe cel al politicii și intereselor poporului meu. Nu puteam fi decît potrivnici.

CEL MAI SCUMP INIMII SALE

— Și Ludovic, Sire?

— Alergînd după reputația unui om sensibil și binefăcător, incapabil prin el însuși de perspective largi, atent îndeosebi la mărunțișurile locale, Ludovic nu s-a dovedit decît un rege-prefect. De la sosirea lui în Olanda, neimaginîndu-și ceva mai frumos decît să facă să se spună despre el că era un bun olandez, s-a alăturat partidei engleze, a favorizat contrabanda și a intrat în legătură cu dușmanii noștri.

Iată încă o judecată deosebit de aspră. Mă gîndesc la tinerețea amîndurora, la epoca în care locotenentul Bonaparte își întreținea fratele mai mic din solda lui și îi supraveghea studiile cu grijă unui tată. Dintre toți frații, Ludovic era cel mai scump inimii sale. Și acum este silit să-și mărturisească decepția, mînia. Rămîne o clipă pe gînduri. Apoi:

— Poate s-ar găsi o atenuare a toanelor minții lui Ludovic în cumplita stare a sănătății sale...

Napoleon nu e omul care să caute scuze celor ce crede că l-au slujit prost. De data asta poate că vorbește inima lui...

— Ludovic era un copil stricat de citirea lui Jean-Jacques...

PAULINA — VENUS DE MÉDICIS

După Joseph, Lucien, Ludovic, trebuie să vorbim despre Jérôme, cel mai tînăr dintre frați. Cînd Napoleon cucerea puterea, el era încă un copil. Din întreaga familie, numai el primise o educație de prinț.

— Ce crede Maiestatea Voastră despre Jérôme?

— Am făcut o mare greșeală numindu-l rege al Westfaliei. Ar fi trebuit să pun acolo vreun prințișor german... Jérôme era un risipitor, ale cărui desmățuri ajungeau scandaloase. O scuză s-ar fi putut găsi în vîrsta lui și în cei de care se înconjurase. La întoarcerea mea din Insula

Elba părea dealtfel că se schimbase mult și dădea mari speranțe.

— Să vorbim despre surorile voastre, dacă binevoiți, Sire. Ce trebuie gîndit despre Elisa?

— **Era o femeie și jumătate. Avea judecată, o activitate uimitoare și cunoștea afacerile cabinetului său și ale statelor sale tot atît de bine ca și cel mai priceput diplomat. Purta corespondență directă cu miniștrii ei, împotrivindu-li-se adesea și citeodată mă silea să mă amestec în discuții.**

— Și Paulina, Sire?

— **Artiștii erau de acord în a face din ea o veritabilă Venus de Medicis. Paulina era prea risipitoare; avea mînă spartă, ar fi trebuit să fie extrem de bogată prin cîte i-am dat, dar, la rîndul ei, dădea și ea tot.**

— Și sora voastră Carolina?

— **Regina Neapolelui se formase mult în vîrtejul evenimentelor. Găseai la ea mult caracter și o ambiție excesivă. Cu doamna Murat trebuia să fiu întotdeauna gata de luptă...**

Tocmai pronunțase numele lui Murat. Subiect mai delicat decît toate. E timpul să îndrăznesc să-l abordez. Arunc numele acestui cavalerist superb. Și răspunsul vine imediat:

— **Murat, care pe calul de luptă era un Cezar, dincolo de asta era aproape o femeie. Murat, care era bărbatul cel mai viteaz în fața dușmanului, era cel mai laș dacă nu simțea pe cineva în spatele lui... Departe de mine, nu valora nimic... Murat nu era făcut pentru treapta pe care îl înălțasem. Nenorocirea a fost că îl pusesem să se însoare cu soră-mea. Eu nu vrusesem, dar vrusese sora mea. Trebuia să fie mareșal al Franței, ca și Bernadotte, nimic mai mult.**

— E adevărat că Murat vă datora totul?

— **Eu îl făcusem rege al Neapolelui, nevestei-si îi datora regatul. Dacă nu mi-ar fi fost cumnat, nu m-aș fi gîndit niciodată la el. Știam bine că era încăpățînat, dar credeam că mă iubea... Murat punînd să se tragă lovituri de tun asupra francezilor, asta e groaznic, e odios! Iată-l devenind un Bernadotte al Sudului! Murat avea foarte mult curaj și foarte puțină judecată. Prea marea diferență dintre aceste două calități îl explică pe deplin. De două ori căzînd pradă celor mai ciudate zăpăceli, regele Neapolelui a fost de două ori cauza nenorocirilor noastre: în 1814, declarîndu-se contra Franței, și în 1815, declarîndu-se contra Austriei.**

Într-adevăr, bilanțul se arăta copleșitor. Ce rămîne oare din această familie pe care își întemeiase atîtea speranțe? Poate fiul său vitreg, Eugen de Beauharnais. Împăratul confirmă:

— **În 1814, în timpul tulburărilor din Franța, prințul Eugen a fost obiectul multor seducții și al unui mare număr de propuneri foarte atrăgătoare... În 1815 oameni de seamă din diplomația europeană au căutat să afle, în cazul cînd Napoleon ar fi constrîns să abdice și alegerea s-ar opri asupra lui, dacă el ar accepta. În astfel de circumstanțe, ca și în atîtea altele, acest prinț a rămas neclintit pe calea datoriei și onoarei care l-au făcut nemuritor.**

CEA MAI IUBITĂ, DAR ȘI CEA MAI MINCINOASĂ

De la Eugen de Beauharnais cum să nu treci la mama acestuia, la Iosefina? Îmi dau seama că mă încumet pe un teren destul de dificil. Dar pot oare să contest că un bărbat se descoperă prin iubirile sale? În acest sens, nimic nu este mai revelator ca scrisorile lui Bonaparte către Iosefina. În Italia, mergea din victorie în victorie. Europa îl admira ca pe un erou. Iar el nu avea în minte decît pasiunea pentru o femeie de care era departe. Seara, în bivuac, Iosefinei îi scria admirabile scrisori arzătoare de patimă și scînteietoare de geniu. Poate cele mai frumoase scrisori de iubire ale unui bărbat îndrăgostit de o femeie. În orice caz, incontestabile capodopere literare. Azi ce-o fi gîndind el despre Iosefina?

— **Este ființa pe care am iubit-o cel mai mult cînd eram mai tînăr. Era cochetă, poate puțin galantă... Iosefina avea pînă la exces gustul luxului, al dezordinei, al cheltuielilor nesăbuite, specifice creolelor. Era imposibil să-și fixeze vreodată cheltuielile; era totdeauna datoare; astfel, se iscau mereu certuri mari cînd venea clipa plătirii datoriilor. O altă trăsătură caracteristică a Iosefinei era constanta ei tăgăduire. În orice împrejurare, orice întrebare i-aș fi pus, întîia ei mișcare era negativă, primul ei cuvînt era nu; și acest nu nu era în mod precis o minciună, ci era o precauțiune, o apărare...**

Tace o clipă. Sigur, imaginea creolei îi joacă pe dinaintea ochilor. Apoi:

— **Am iubit-o cu adevărat, dar n-am stimat-o. Prea era mincinoasă.**

IL ADORMEA

O nouă dificultate: să treci de la Iosefina la Maria-Luiza. Dar el a depășit ușor această dificultate!

— Sire, am putea compara pe împărăteasa Maria-Luiza cu împărăteasa Iosefina?

— **Împărăteasa Maria-Luiza era, dimpotrivă, virtutea însăși, nu mințea niciodată, era foarte ordonată și cerea bani numai cînd îi trebuiau. Această căsătorie a fost fericită. Ne-am înțeles foarte bine. Ea avea o educație excelentă. Abia după doi ani mi-a vorbit cu oarecare încredere. Mi-a mărturisit că, măritîndu-se, se jertfise, că, obișnuită din copilărie să audă vorbindu-se despre mine, se considera o victimă. A fost foarte uimită să mă afle atît de deosebit de cel pe care și-l imagina... Simplu, bun, politicos cu ea.**

Voia să lase să se creadă că fusese mai fericită căsătoria lui cu Maria-Luiza decît cea precedentă? Dacă ar fi fost așa nu ne-am fi înșelat. În fiecare zi, după masă, Napoleon cobora să o salute pe împărăteasă, al cărei apartament, la Tuileries, se afla la parter. Cînd împărăteasa se numea Iosefina, Napoleon se așeza lîngă ea, pe canapea. Începea atunci una din acele lungi convorbiri intime — și fără șir — în care prezentul se contopea cu trecutul, învălmășin-

du-se... Cînd soția împăratului se numea Maria-Luiza, totul era altfel. El intra, prefăcîndu-se vesel, îi zicea „bună mea Luiza", îi privea broderiile. Ea spunea cîteva cuvinte sfioase și tăcea. O doamnă de onoare trecea la clavecin. Împăratul se așeza, asculta, închidea ochii... și adormea. Un somn de cinci minute din care se trezea ca la comandă. O sărutare „bunei Luiza" și urca din nou, cu pași grăbiți, spre cabinetul său.

O MUNCĂ NESTĂVILITĂ

În muncă era, cu adevărat, viața lui. Aici, la Malmaison, în cabinetul atît de frumos decorat, cu coloanele sale de acaju și cu cele două șemineuri ascunse de oglinzi, se poate imagina toată această muncă. Abia intrat, împăratul dicta. Neașezîndu-se aproape niciodată, se plimba în lung și-n lat. Deseori, se oprea o clipă, gînditor, înaintea șemineului. Pana secretarului scîrțîia pe hîrtie fără odihnă. Dictarea stăpînului era un monolog. Cuvintele se înghesuiau pe buzele lui. Stîlcea cîte unele, se înșela asupra numelor proprii, zicea Smolensk în loc de Salamanca și Ebru în loc de Elba. Niciodată nu revenea. Secretarul trebuia să prindă gîndul acela brut, să-l aștearnă fierbinte pe hîrtie, să lase spații albe care vor fi completate mai tîrziu, să rectifice erorile, greșelile gramaticale... Toate pricinile defilau într-o paradă uluitoare: afaceri interne, finanțe, arte frumoase, armată. Imperiul reunea o sută de milioane de supuși. Puterea imperială se întindea de la Hamburg la Neapole, de la Brest la Varșovia. Totul ajungea acolo, în cabinetul lui de lucru, oriunde s-ar fi aflat: un prefect de numit la Amsterdam, un colonel de avansat la Maiența, un teatru de închis la Milano.

— Puterea de muncă a Maiestății Voastre a fost totdeauna uriașă.

— Muncesc mult, meditez mult. Dacă par oricînd gata să răspund la orice, este numai fiindcă, înainte de a întreprinde ceva, am cugetat îndelung... Munca este elementul meu, sînt născut și construit pentru muncă. Am cunoscut limitele mersului meu, am cunoscut limitele vederii mele, n-am putut cunoaște niciodată limitele muncii mele.

RELIGIA — CREDINȚĂ SAU ORDINE ?

— Fiți sincer, religia vi s-a părut îndeosebi o necesitate politică ?

— Politica mea era să guvernez oamenii, așa cum voiau cei mai mulți... Făcîndu-mă catolic, am pus capăt războiului din Vandeea, făcîndu-mă musulman, m-am statornicit în Egipt, făcîndu-mă ultramontan (partizan al catolicismului intransigent — **n. tr.**) **am cucerit spiritele în Italia. Dacă aș conduce un popor de evrei, aș reconstrui templul lui Solomon.**

— Vom spune deci că pentru Maiestatea Voastră religia este o necesitate socială.

— Cum să păstrezi ordinea fără religie ? Societatea nu poate exista fără inegalitatea averilor, și inegalitatea nu poate dăinui fără religie. Cînd un om moare de foame îi e cu neputință să accepte această diferențiere dacă nu există o autoritate care să-i spună : „Așa vrea Dumnezeu, să fie pe lume săraci și bogați, dar apoi — și pentru veșnicie — împărțirea se va face altfel." Eu nu văd în religie taina întrupării, ci taina ordinii sociale : ea leagă de cer noțiunea egalității, ceea ce împiedică masacrarea bogatului de către cel sărac.

...În concluzie, teoria religiei — opiu al popoarelor — a fost formulată pentru întîia oară de Napoleon...

FEMEILE ? PROPRIETATEA NOASTRĂ...

L-am întrebat pînă acum despre cele două soții ale sale. Dar au mai fost și alte femei în viața lui. Va fi destul de interesant să-l întreb ce gîndește despre femei în general. Concepțiile sale asupra lor s-au tradus în articolele codului Napoleon, care a reglementat de-a lungul unui secol și jumătate raporturile dintre francezi și franțuzoaice.

Și aici se regăsește originea lui mediteraneană. Ideile sale asupra rolului femeii vin din Corsica. Acolo, pe femeie o respecți ca mamă, o supui ca soție...

— Femeia este proprietatea noastră ; noi nu sîntem proprietatea ei ; căci ea ne dă copii, iar bărbatul nu-i dă. Ea este deci proprietatea bărbatului, așa cum arborele fructifer este proprietatea grădinarului.

Pentru că femeia e arborele fructifer al unui grădinar care se numește bărbat, articolul 213 din codul lui Napoleon ordonă cu o grandioasă simplicitate : „Bărbatul datorează protecție soției sale, femeia ascultare soțului ei". În două rînduri a spus totul.

— Sire, ați statornicit egalitatea între oameni. De ce n-ați statornicit și egalitatea între bărbați și femei ?

— Femeia îi e dată bărbatului ca să-i nască copii. În Franța, femeile sînt prea mult luate în seamă ; ele nu trebuie privite ca egale cu bărbații. Femeia trebuie să înțeleagă că, ieșind de sub tutela familiei, trece sub aceea a soțului.

— Ce calități apreciați, atunci, la femei ?

— Castitatea este pentru femei ceea ce este bravura pentru bărbați ; urăsc pe bărbatul laș și pe femeia fără rușine. O femeie frumoasă place ochilor, o femeie bună place inimii, una e o podoabă, cealaltă o comoară...

— Găsesc cam aspră opinia voastră asupra femeilor.

— Pentru una care ne inspiră cîte un lucru bun sînt o sută care ne fac să săvîrșim prostii.

— Le socotiți aproape pe toate fără minte ?

— Numai femeile plîng și se văicăresc ; bărbații iau atitudine... Ah ! Lacrimile ! Femeile au două lucruri care le stau bine : rujul și lacrimile...

— Ar trebui o nouă lege asupra căsătoriei ?

— N-ar trebui să se îngăduie căsătoria indivizilor care nu se cunosc de șase luni de zile.

— De la ce vîrstă ar trebui să se gîndească tinerii la căsătorie ?

— E de dorit ca bărbații să nu se poată căsători înainte de douăzeci de ani, nici fetele înainte de optsprezece. Altfel, nu vom avea un neam sănătos.

— Ce credeți despre adulter ?

— Adulterul nu este un fenomen, este o treabă de pat. E foarte frecvent... Există mai multe femei care-și înșală soții, decît bărbați care-și înșală nevestele.

— Ce definiție puteți da amorului ?

— Amorul este îndeletnicirea omului leneș, distracția războinicului, refugiul suveranului. Amorul e o prostie făcută în doi... În amor, singura biruință e fuga...

...Orice întrebare i s-ar pune, el răspunde direct, fără ocol, cu o limpezime incomparabilă. Uneori, cuvintele lui mușcătoare ne pot irita, dar nu ne lasă niciodată indiferenți. Din camera Iosefinei, ziua s-a furișat pe nesimțite. El e acolo, mereu în picioare, plimbîndu-se în lung și-n lat, oprindu-se brusc, apoi pornind iarăși... În penumbra care crește, l-ai asculta vorbind ceasuri întregi, zile întregi. E ceea ce au făcut, mai tîrziu, însoțitorii săi din exil. Cît a fost prizonier a monologat despre toate. N-a existat subiect pe care să nu-l abordeze și a făcut-o întotdeauna cu o inteligență, cu o imaginație despre care se poate spune că a fost creatoare.

Într-adevăr, cel mai mare dar pe care l-a primit de la ursitoare a fost imaginația.

— Ce credeți, Sire ?

— Imaginația conduce lumea. Viciul instituțiilor noastre moderne este că nu au nimic care să se adreseze imaginației. Nu poți conduce pe om decît prin ea ; fără imaginație, el e o brută.

Înainte de a-l părăsi, înainte de a lăsa el însuși marea umbră, o ultimă întrebare :

— Sire, ce pasiune a contat mai mult pentru Maiestatea Voastră ?

— Nu am decît o pasiune, o singură iubită : Franța.

... ÎMPĂRATUL

...Omul intim s-a mărturisit. Cel care ne așteaptă e omul public.

Iată-mă din nou în fața lui, ascultîndu-l. Fiindcă i s-a spus întotdeauna „micul caporal", mă așteptam să-l găsesc mărunt de statură. Greșeală : măsoară foarte exact 1,68m. Picioarele îi sînt scurte. Dar bustu-i e lung. De ce i s-a zis „micul caporal" ? Cînd soldații săi l-au botezat astfel, era tînăr și părea plăpînd. De asemenea, nu încape îndoială că l-au judecat prin comparația cu generalii săi, aproape toți de talie înaltă. În raport cu trupul, capul mi se pare destul de robust, tenul de un alb mat. În timp ce el privește parcul de la Malmaison, eu îi observ profilul. Cu adevărat un profil de medalie, în măsură să inspire pe sculptori, care dealtfel nu s-au dat în lături... E clasic acest profil, mai ales e latin. Louis Madelin l-a văzut admirabil : „Consul cu chipul sculptat, sau împărat cu fața grasă — aceasta e fizionomia a o sută de romani iluștri, ale căror statui și busturi umplu muzeele". Un roman, da — și el însuși a revendicat această origine :

— Sînt un împărat roman din cea mai bună spiță a Cezarilor — aceea care întemeiază.

ZBORUL VULTURULUI

Acest împărat, acest om politic, acest strateg, acest filozof al acțiunii ne va lumina oare asupra celor ce a făcut și asupra celor ce a voit să facă ? Să comentăm marile opțiuni ale existenței sale, să aflăm de la el justificările pe care le dă, să le înțelegem împreună cu el : e oare cu putință ? Încercăm.

— Sire, aș dori să cer Maiestății Voastre explicația opțiunilor sale celor mai importante. Greșesc voind să-l întreb despre asta pe împărat ?

El scutură capul cu vioiciune :

— DE CE și CUM sînt întrebări atît de folositoare, că n-ai putea să nu le pui.

Iată-mă deci încurajat :

— Atunci, Sire, unde trebuie căutat adevăratul început al fabuloasei voastre cariere ?

— Luarea Toulonului a fost un eveniment important, a schimbat mersul treburilor.

— Ale statului, cu siguranță. Dar ale voastre ?

— Dugommier scrisese Comitetului salvării publice aceste cuvinte : „Răsplătiți și avansați pe acest tînăr, căci dacă veți fi nerecunoscători față de el, se va avansa singur".

Destul de lucid acest Dugommier ! Și nu pot să nu mă gîndesc la această scrisoare a lui Lucien Bonaparte către fratele său Joseph, datată din Acciani, cantonul Bocognano, Corsica :

„Întotdeauna am descifrat în Napoleon o ambiție nu chiar egoistă, dar care întrece în el dragostea pentru binele public ; cred de-a dreptul că într-un stat liber el este un om primejdios... Mi se pare cam înclinat să fie tiran și cred că va fi dacă va deveni rege și că numele lui va ajunge pentru posteritate un nume de oroare."

Această surprinzătoare scrisoare poartă data de 24 iunie 1792.

— După Toulon, erați un soldat norocos. Cînd v-a venit ambiția de a conduce oamenii ?

— Numai în seara de la Lodi m-am crezut un om superior și mi-a venit ambiția de a săvîrși marile fapte care, pînă atunci, stăpîneau gîndurile mele ca un vis fantastic.

— La Campo Formio, pentru întîia oară, ați ținut în mîinile voastre soarta Europei.

— De atunci am prevăzut ce aș putea deveni. Și vedeam lumea scurgîndu-se pe sub mine, ca și cînd aș fi fost înălțat în aer.

— Totuși, nu în numele vostru ați fost chemat să purtați negocierile. Pe atunci reprezentați Directoratul.

Un gest al mîinii. Tonul, care se ridică din nou, se precipită :

— Credeți că pentru a face mărețía avocaților din Directorat, a unor Carnot, a unor Barras, am biruit în Italia ? Credeți c-am făcut

** asta pentru a întemeia o republică ? Ce idee ! O republică de treizeci de milioane de oameni ? Cu moravurile noastre, cu viciile noastre ! Unde ar fi cu putință ! E o himeră pentru care francezii s-ar fi entuziasmat.**

Iată sinceritate. Cînd întrebi scrisele sau spusele lui Napoleon, această sinceritate se arată pretutindeni, cu un fel de brutalitate. Cinism ? Poate, dar mai degrabă o voință de a nu se lăsa stingherit de nimeni și de nimic.

MIRAJUL ORIENTAL

A doua mare etapă a carierei lui Napoleon este Egiptul. Voise să urmărească acolo Anglia, pînă atunci inaccesibilă în insula ei. Lovind-o în acest Egipt, la care ea ținea atît de mult, însemna să-și ia o revanșă împotriva insolentei sale insularități. Din punct de vedere politic, aceasta e rațiunea expediției. Dar trebuie să vedem mai departe. Orientul, pentru Bonaparte, a exercitat întotdeauna o adevărată fascinație. Acest om care visa prin acțiune a văzut Orientul ca un teren, în sfîrșit, pe măsura lui. Ca să te convingi, e destul să arunci în fața lui cuvîntul Orient. Și imediat :

— **Europa e doar un mușuroi. N-au existat niciodată mari imperii sau mari revoluții decît în Orient, unde trăiesc șase sute de milioane de oameni.**

— Și totuși, expediția s-a dovedit pînă la urmă un eșec.

— **Dacă eram stăpînul mării, aș fi fost stăpînul Orientului.**

— Dar dincolo de Egipt nu întrezăreați oare India ?

— **Dacă aș fi cucerit Accra, aș fi mers în India.**

— Cine vă ascultă se convinge cu ușurință că mirajul oriental continuă să vă fascineze.

— **Făceam mai bine dacă rămîneam în Egipt, aș fi acum împăratul întregului Orient...**

...Trebuie să părăsim India — unde el nu s-a dus niciodată. Trebuie să revenim în Europa — cum a revenit și el. Cînd a citit ziarele sosite din Franța, hotărîrea lui a fost luată. S-a îmbarcat pe vasul **Muiron,** cu singurul scop de a răsturna Directoratul. O nouă etapă care te uimește : se reîntoarce în Franța cu o mînă de bărbați devotați, părăsind Egiptul fără să fie biruitor. Și totuși, el este cel pe care-l așteaptă Franța. A pus mîna pe această Franță, fără nici o șovăire, cu o certitudine liniștită că istoria a fost făcută ca să i se legene în brațe.

— Sire, vi s-a reproșat adesea 18 Brumar. Încă vi se mai reproșează.

— **S-a discutat în mod abstract și se va mai discuta multă vreme dacă n-am violat legile, dacă n-am fost un criminal... E ca și cum ai acuza de distrugeri pe marinarul care taie catargele, ca să nu se scufunde.**

— Care era situația Franței în ajunul loviturii de stat ?

— **Guvernarea Directoratului nu mai era cu putință, toate partidele o spuneau sus și tare, iar 18 Brumar, fie că ar fi fost făcut de mine, de un Moreau sau de un Joubert, nu putea fi decît încă o fază și ultima a erei republicane.**

PENTRU A-I RECONCILIA PE FRANCEZI

De fapt, etapa care începe, a Consulatului, este fără îndoială cea mai frumoasă din istoria lui Napoleon. Arzînd de dorința de a-i reconcilia pe francezi, el spunea : „Guvernarea mea este aceea a tinereții și a spiritului". Și era adevărat. Sub voința lui puternică, Franța se modela din nou, redevenea mîndră de ea însăși. Toată armătura nouă a unui mare stat modern era așezată la locul ei.

— Sire, de care înfăptuire e mai mîndru Primul Consul ?

— **Gloria mea nu e că am cîștigat patruzeci de bătălii... Ceea ce nu va fi șters de nimeni, ceea ce va trăi veșnic e codul meu civil. Singurul meu cod, prin simplicitatea lui, a făcut mai mult bine Franței decît toate legile care l-au precedat.**

— În același timp ați voit să împăcați pe francezi cu biserica Romei.

— **Epoca încheierii Concordatului (cu Roma) și momentele care au urmat au fost cele mai fericite din viața mea. Împăcasem Franța cu Sfîntul Scaun și reglementasem raporturile cu el într-o manieră pe care o socoteam convenabilă... Concordatul din 1801 era necesar religiei, republicii, guvernului.**

— Pacea de la Amiens a adus ea mari speranțe francezilor ?

— **La Amiens socoteam, cu bună-credință, soarta Franței și a mea statornicite.**

— În aceeași epocă ați instituit Legiunea de Onoare.

— **Oamenii se conduc cu fleacuri...**

— Foarte repede, complotul regaliste reîncepură. A trebuit să vă apărați. Cadoudal a fost executat.

— **Execuția lui nu inspiră nici un regret, fiindcă asasinatul, în slujba oricărei cauze ar fi săvîrșit, va fi întotdeauna odios francezilor. Georges (Cadoudal) era o bestie feroce, împovărat de crime ; trebuia scăpată societatea de el.**

SÎNGELE CERE SÎNGE

— Mai grav pentru Maiestatea Voastră a fost cazul ducelui d'Enghien...

— **Moartea ducelui d'Enghien trebuie atribuită persoanelor care dirijau și comandau, de la Londra, asasinarea Primului Consul.**

— Vă simțeați deci în stare de legitimă apărare ?

— **Dacă n-aș fi avut de partea mea, contra ducelui d'Enghien, legile țării, mi-ar fi rămas drepturile legii naturale, acelea ale legitimei apărări...**

Pînă la sfîrșit, el a pretins că executarea ducelui d'Enghien a fost un act necesar, nu s-a scuzat niciodată. Nu l-a regretat nicicînd...

— Execuția ducelui d'Enghien a hotărît Senatul să vă ofere coroana.

— Sînt furtuni care ajută la întărirea rădăcinilor unei guvernări.

Și această guvernare a fost Imperiul. Iată-ne siliți să ne punem întrebarea decisivă. Omul Consulatului era mare. Această măreție venea din el însuși, doar din geniul său. Avea el nevoie de un sceptru, de o coroană ? Ne amintim de Beethoven ștergînd numele lui Bonaparte de pe partitura sa (a simfoniei pe care i-o închinase — n. tr.) în ziua cînd a aflat că stăpînul Franței se făcea împărat. Pentru compozitor, această hotărîre, departe de a-l înălța pe erou, făcea din el un om de rînd.

— De ce v-ați proclamat împărat, Sire ?

— Credeți că toate aceste schimbări le-am făcut pentru mine, că țin la un titlu, că nu-i cunosc adevărata valoare ? Nu am luat acest titlu decît pentru a reintra în Europa.

A reintra în Europa. Sub acest unghi, dintr-o dată decizia lui capătă alt sens. Forma republicană a guvernării consulare izola națiunea (franceză) într-o Europă monarhică. Era cu neputință să se trateze de la egal la egal. Napoleon înțelesese perfect acest lucru. De unde, proclamarea Imperiului ; de unde și ungerea sfîntă pe care împăratul a cerut-o papei.

— Ați fost socotit un uzurpator.

— N-am uzurpat coroana ! Am ridicat-o din șanțul de scursuri ! M-am urcat pe un tron pe care eu l-am făurit din nou. N-am intrat în moștenirea altuia.

STEAUA MEA PĂLEA

— Care a fost prima voastră eroare gravă ?

— Cea mai mare greșeală pe care am făcut-o este expediția în Spania. Acest nenorocit război m-a pierdut. Toate circumstanțele dezastrelor mele vin să se lege de acest nod fatal. El a complicat necazurile mele, mi-a divizat forțele, a deschis o aripă soldaților englezi, a distrus cinstea mea în Europa...

Vin acum la o altă etapă : căsătoria cu arhiducesa Maria-Luiza. S-ar părea că descoperi aci încă o treaptă a înălțării sale. El, fiul unui neînsemnat avocat corsican, recăsătorindu-se cu fiica Cezarilor ! Căsătoria cu moștenitoarea uneia dintre cele mai mîndre familii domnitoare din Europa nu reprezenta oare recunoașterea definitivă a puterii și a dinastiei sale ? Un succes, un triumf, în aparență. Dar nu era mai curînd o nouă eroare ? Ce gîndește Napoleon ?

— Căsătoria cu Maria-Luiza e cea mai grosolană greșeală a mea. Trebuia să mă însor cu o rusoaică. În primul rînd, n-aș mai fi făcut război Rusiei. În al doilea rînd, căsătoria cu o austriacă era împotriva principiilor mele. Am săvîrșit o greșeală de neiertat...

— Începutul dezastrelor v-a venit dintr-o nouă eroare : retragerea din Rusia.

— Totul s-a întors în rău pentru că am rămas prea multă vreme la Moscova. Dacă aș fi plecat la patru zile după ce o ocupasem, cum mă gîndisem văzînd-o incendiată, Rusia ar fi fost pierdută. Împăratul Alexandru ar fi fost peste măsură de fericit să primească pacea pe care i-o oferisem atunci, cu generozitate, la Vitebsk.

— În ce clipă ați avut senzația că steaua voastră pălise ?

— Din 1813, vedeam limpede apropiindu-se ora decisivă. Steaua mea pălea, simțeam că îmi scapă hățurile și nu puteam face nimic. Numai o lovitură de trăsnet mă mai putea salva.

WATERLOO, CÎMPIE MOHORÎTĂ

— Cînd ați plecat spre cîmpiile Belgiei, aveați încredere în rezultatul bătăliei ?

— Eram prea sigur că am s-o cîștig. Cînd am simțit că am în mînă o sută de mii de oameni, nu mă mai îndoiam de succes.

— Și totuși, de mai multe ori în cursul acestei campanii, soarta a părut că ezită.

— Ciudată campanie în care, de-a lungul a mai puțin de o săptămînă, am văzut de trei ori scăpîndu-mi din mîini triumful neîndoielnic al Franței și statornicirea destinelor sale. Fără dezertarea unui trădător aș fi nimicit inamicul, continuîndu-mi campania. L-aș fi zdrobit la Ligny, dacă aripa stîngă a armatei mele și-ar fi făcut datoria. L-aș fi zdrobit la Waterloo, dacă nu mi-ar fi lipsit aripa dreaptă.

A tăcut ; mă gîndesc la ce a spus. Bizar personaj, într-adevăr, făurit din atîta măreție și uneori dintr-o josnicie care atinge meschinăria. De ce să arunce asupra altora înfrîngerea lui de la Waterloo ? În ziua aceea, el și-a fost inferior lui însuși — iată adevărul. Dușmanii au manevrat mai bine ca el, fiindcă învățaseră, luptînd împotriva lui, arta războiului...

IMPOSIBILUL ESTE NĂLUCA TIMIZILOR

Ce rezultă din această viață povestită de el însuși ? Mai întîi, o meditație asupra destinului. Și apoi, în sfîrșit — cum bine a văzut Jules Romain — un noroc aproape continuu, insolent. S-a folosit și, cu siguranță, a abuzat de el. În ziua în care norocul l-a părăsit — și mai ales cînd și-a dat seama de asta — a fost pierdut. Așadar, ajungi în mod fatal la o întrebare :

— Nimic nu vi s-a părut vreodată imposibil ?

— Imposibilul este năluca timizilor și refugiul celor lași.

— Ați crezut totdeauna în destinul vostru. Ați spus-o singur. Dar ce loc i-ați dat în viața voastră ?

— În întreaga viață, destinului meu i-am sacrificat totul : liniște, interese, fericire.

— Recunoașteți că adorați puterea.

— Iubita mea e puterea.

— E o mărturisire ?

— Iubesc puterea, dar o iubesc ca un artist... O iubesc aşa cum îşi iubeşte un muzician vioara.

— Aţi voit întotdeauna ca totul să se plece înaintea voastră, începînd cu oamenii.

— În ochii întemeietorilor de imperii, oamenii nu sînt oameni, ci instrumente.

— Cu un asemenea precept se poate ajunge departe...

— Ca să guvernezi, trebuie să fii militar; nu se guvernează decît cu pinteni şi cizme.

— Ştiţi că asta se cheamă despotism.

— Dacă mi se reproşează despotismul meu, înseamnă că nu se înţelege că el era o necesitate pentru măreţia Franţei atunci cînd eu o statorniceam, cu preţul a o sută de victorii, peste ruinele unei orînduiri, pe care revoluţia franceză o răsturnase, dar nu o nimicise în aşa fel încît reînvierea ei să fie cu neputinţă.

— Spuneaţi cîndva că trebuie să te sprijini pe mase. Or, masele fac opinia publică. Ce credeţi despre această opinie?

— Opinia publică e o tîrfă.

— Vă contraziceţi.

— Sînt făcut ca să dirijez opinia publică, nu ca s-o discut.

— De aceea aţi supravegheat atît de strîns presa?

— Libertatea nelimitată a ziarelor ar readuce destul de iute anarhia într-o ţară în care există încă toate elementele ei...

— Nu respectaţi deci decît forţa?

— În lume nu există decît două puteri: sabia şi spiritul... Pînă la urmă, sabia este întotdeauna învinsă de spirit.

DICTATOR FĂRĂ ILUZII...

Mi se pare că împăratul uită o a treia putere: banul. De fapt, ce gîndeşte el despre avuţie, despre bani?

— ...**Nu poţi să-ţi faci un titlu din avere..., dintre toate aristocraţiile, cea a banului mi s-a părut cea mai rea.**

Dacă asculţi bine tot ce spune, cît dispreţ faţă de oameni descoperi în toate cuvintele lui! Straniu paradox: acest dictator fără iluzii a fost şi cel mai popular dintre suverani.

— Popularitatea voastră a depăşit-o pe a oricărui altuia. Cărui fapt o atribuiţi?

— Sînt două pîrghii cu care mişti oamenii: teama şi interesul.

— Înseamnă deci că nu aveţi scrupule?

— Sînt cînd vulpe, cînd leu...

— Cu toate acestea, vi se întîmplă să ascultaţi şi părerile altuia?

— Ascult pe toată lumea, dar capul meu mi-e singurul sfătuitor.

— În definitiv, ce este politica pentru Maiestatea Voastră?

— Politica înaltă nu e decît bunul-simţ aplicat treburilor importante...

— Nu veţi recunoaşte că pentru Maiestatea Voastră războiul a fost un principiu de guvernare?

— În mîinile mele, războiul a fost antidotul anarhiei.

— Mărturisiţi că v-a fost drag...

— Am iubit prea mult războiul.

GRANDOARE ŞI VITREGIE A SORŢII

Pe patul de moarte Regele-Soare spunea şi el: „Prea am iubit războiul..." Pentru amîndoi era vorba mai mult de un bilanţ decît de o remuşcare. Dar asemenea oameni pot oare să încerce mustrări de cuget?

— Ce lecţie scoateţi din înfrîngerea voastră finală?

— Ce nenorocire a fost căderea mea! Închisesem borta vînturilor, baionetele duşmane au deschis-o. Puteam să merg liniştit spre refacerea universală! Ea nu se va mai împlini în viitor decît trecînd prin furtuni.

În 1791, tînărul Napoleon Bonaparte definea pe oamenii de geniu drept „meteori destinaţi să ardă pentru a lumina secolul lor". Acum, cînd cariera lui s-a încheiat, cum să nu te gîndeşti la o definiţie atît de impresionantă, în care se poate vedea o neobişnuită profeţie? I-o reamintesc. Stă o clipă, visător. Apoi:

— Nenorocirile au şi ele eroismul şi gloria lor... Vitregia sorţii lipsea din cariera mea... Dacă aş fi murit pe tron, aş fi rămas o problemă pentru destui inşi. Astăzi, datorită nenorocirii, vor putea să mă judece deschis...

— E drept că se va vorbi despre Maiestatea Voastră, că se va discuta veşnic asupra voastră.

— Va fi mai bine să nu fi trăit decît să nu laşi urme ale existenţei tale...

O tăcere. S-ar zice că el caută o formulă spre a rezuma şi mai bine existenţa sa. Şi pe urmă:

— Ce roman totuşi viaţa mea!

— Ce credeţi că vor spune secolele viitoare despre Maiestatea Voastră?

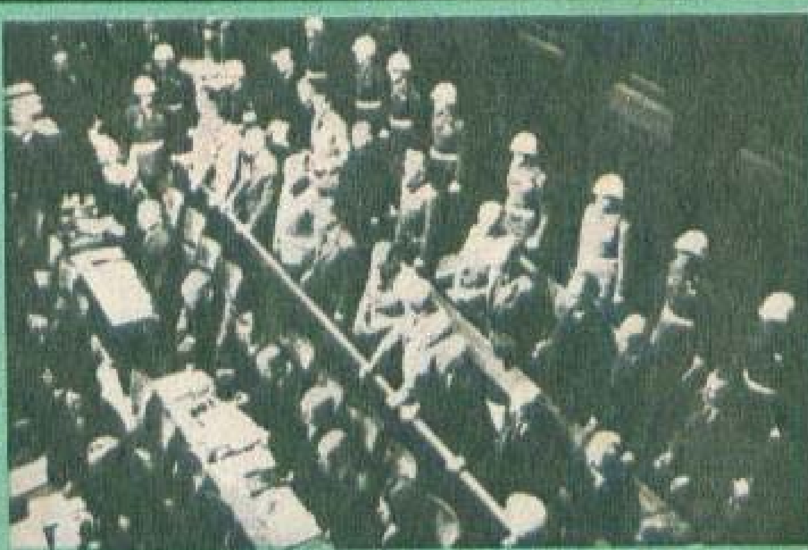
— Se vor strădui în zadar să taie, să suprime, să mutileze, va fi dificil să mă facă să dispar cu totul. Un istoric va fi obligat să se ocupe de perioada imperiului şi, dacă are conştiinţă, va trebui să-mi redea cîteva lucruri, iar sarcina lui va fi uşoară, căci faptele vorbesc, strălucesc ca soarele...

Încă o tăcere. E prea mult să ceri unui om, nu numai să se judece el însuşi, dar să-şi imagineze cum îl vor judeca alţii. Înseamnă să vrei să se trezească o întreagă lume de impresii, de amintiri. Iese din visarea lui şi-mi spune aceste cuvinte, care mi-l fac foarte apropiat, foarte accesibil, într-un cuvînt mai uman:

— Viitorul va spune dacă n-ar fi fost mai bine pentru tihna pămîntului ca nici Rousseau, nici eu să nu fi trăit...

Traducere şi prezentare
de A.C. RĂDULESCU

DELIBERĂRILE SECRETE ALE TRIBUNALULUI DIN NÜRNBERG

DELIBERĂRILE SECRETE ALE TRIBUNALULUI DIN NÜRNBERG

Se împlinesc, la 30 septembrie 1976, trei decenii de la pronunțarea sentinței în cel mai important proces cunoscut de istorie: procesul de la Nürnberg al criminalilor de război hitleriști. Dintre cei douăzeci și doi de acuzați, împotriva cărora fusese deschisă acțiunea judiciară, doisprezece au fost condamnați la moarte prin spînzurătoare (**Hermann Göring,** mareșal al Reichului și comandant al aviației, **Joachim von Ribbentrop,** ministru de externe, **Ernst Kaltenbrunner,** șeful poliției secrete, **Alfred Rosenberg,** ministru al teritoriilor ocupate din Răsărit, **Hans Frank,** guvernatorul general al Poloniei, **Wilhelm Frick,** fost ministru de interne, **Julius Streicher,** conducătorul mișcării antisemite, **Fritz Sauckel,** comisar al forțelor de muncă, **Alfred Jodl,** șef al statului-major operațional din înaltul comandament al forțelor armate, **Arthur Seyss-Inquart,** comisar al Olandei ocupate, **Wilhelm Keitel,** feldmareșal și șeful înaltului comandament al forțelor armate, **Martin Bormann,** adjunct al lui Hitler — (judecat în lipsă), trei la închisoare pe viață (**Rudolf Hess,** adjunct al lui Hitler pînă în 1941, amiralul **Erick Raeder,** comandantul marinei de război pînă în 1943, **Walter Funk,** președintele Băncii Reichului) și alți patru la închisoare pe diferite termene, între douăzeci și zece ani (**Baldur von Schirach,** șeful mișcării tineretului hitlerist și gauleiter al Vienei, **Albert Speer,** ministrul armamentului și producției de război, — la douăzeci de ani, **Constantin von Neurath,** protector al Boemiei și Moraviei, — la cincisprezece ani, și amiralul **Karl Dönitz,** comandantul marinei de război și cancelar al Reichului după sinuciderea lui Hitler — la zece ani). Trei acuzați au fost achitați: **Hjalmar Schacht,** ministru al economiei între 1933—1936 și președinte al Băncii Reichului pînă în 1939, **Frantz von Papen,** fost ministru de externe și ambasador în Turcia, **Hans Fritzsche,** directorul serviciilor de radio din ministerul propagandei.

Această sentință, căreia nici un om de bună-credință nu i-a putut reproșa o prea mare severitate, a inaugurat o eră nouă în viața internațională: era responsabilității conducătorilor de state față de comunitatea popoarelor și a dreptului imprescriptibil al acesteia de a judeca și sancționa orice atentat la libertatea națiunilor, orice crimă împotriva umanității.

Dezbaterile unui asemenea proces neobișnuit au stîrnit, în mod firesc, interesul oamenilor de pretutindeni și au constituit, de-a lungul anilor, obiectul a sute și mii de studii, articole, reportaje, romane și filme, apărute sau difuzate în majoritatea țărilor de pe pămînt. De la rechizitoriul acuzatorilor la incidentele procedurale și pledoariile apărătorilor, pînă la ultimul cuvînt al acuzaților, aproape toate aspectele desfășurării ședințelor publice au fost — și continuă să fie — cercetate și analizate minuțios de către juriști, istorici, scriitori, ziariști, animați de dorința de a descifra semnificațiile grave și a sublinia consecințele salutare ale acestui act de justiție săvîrșit în numele întregii omeniri ultragiate și rănite. Cele mai importante din aceste lucrări au fost puse și la îndemîna cititorilor români, fie în volume, fie în paginile presei noastre. Mai puțin cunoscute sînt însă acele lungi deliberări secrete, purtate în prealabil de aliați pentru a asigura legalitatea tribunalului de la Nürnberg, respectarea normelor de drept internațional consacrate. Această „față nevăzută" a procesului criminalilor de război hitleriști încearcă să o dezvăluie paginile care urmează.

AMESTECATE

ȘI ISTORIA ZÎMBEȘTE UNEORI...

Herodot, supranumit „părintele istoriei", compara această știință cu „un actor care a strălucit în drame, a jucat cu talent și în piese mai puțin triste, dar care nu a rîs niciodată!" Și totuși...

Să ne oprim în Londra anului 1545, în timpul domniei lui Henric al VIII-lea. Din curtea palatului regal, prin porțile larg deschise, apare o elegantă caleașcă regală, trasă de patru cai, avînd pe capră alături de vizitiu pe șambelan, solemn, în ținută de gală. Pe banchetа din catifea purpurie a trăsurii, se afla o frumoasă cutie aurită. La apariția trăsurii, toți trecătorii din piața palatului salută respectuos ciudatul echipaj.

Un străin, aflat în trecere prin Londra, impresionat de acest spectacol, întrebă nedumerit pe un londonez cui i-au fost adresate aceste ceremonioase saluturi. Londonezul îi răspunse cu emfază: „Ai văzut cutia aurită? Acolo se află peruca Maiestății Sale, dusă la pieptănat și vopsit. Pe ea am salutat-o!"

*

Dacă am fi avut ghinionul, acum cîteva secole, să trăim la curtea spaniolă și să atingem numai cu un deget pe un membru al acestei familii, riscam să fim condamnați la pedeapsa capitală. Aceasta deoarece întreaga familie regală era considerată „sacră". Într-o zi un ofițer a salvat viața reginei, luînd-o în brațe în timp ce aceasta era pe

ISTORIA UNUI TRIBUNAL NEOBIȘNUIT

La 20 noiembrie 1945, orele 10 și 3 minute, în marea sală de ședințe a palatului de justiție din Nürnberg, plină pînă la refuz și frămîntînd de curiozitate, răsuna anunțul solemn :

— Domnilor ! Curtea !

Brusc, șoaptele se stingeau, murmurele înghețau. În liniștea de moarte a sălii intrau unul după altul, ca într-o procesiune sacră, cei patru judecători cu supleanții lor, reprezentînd marile puteri ale coaliției antihitleriste : în uniforme militare, sovieticii : general I. T. Nichicenko și locotenent A. F. Volșkov ; în robe negre, englezii : Geoffrey Lawrence, președintele curții, și Norman Birkett ; americanii : Francis A. Biddle și John Parker ; francezii Donnedieu de Vabres și Robert Falco.

Cu lectura celui mai lung act de acuzare prezentat vreodată înaintea unui complet de judecată, începeau dezbaterile unui tribunal fără precedent în istorie. Dar, în afară de judecători și acuzatori, foarte puțini dintre cei care umpleau atunci sala de ședințe a palatului de justiție din Nürnberg știau că istoria acestui tribunal începuse, în realitate, cu cinci ani în urmă și cunoscuse numeroase peripeții. Autorii volumului Procès de Nürnberg (apărut în Editura Buchet-Chastel din Paris) au evocat, pe scurt, lunga evoluție a constituirii sale :

„1. În a doua jumătate a anului 1940, după sfîrșitul campaniei din Franța, guvernele din exil ale Poloniei, Franței și Cehoslovaciei se întrunesc în Marea Britanie pentru a formula un protest solemn împotriva atrocităților săvîrșite de hitleriști în regiunile invadate din Răsărit.

2. În octombrie 1941, Roosevelt condamnă «execuțiile masive de ostateci nevinovați» în țările ocupate de Hitler. Churchill va aproba și el această declarație.

3. De două ori, în noiembrie 1941 și ianuarie 1942, comisarul afacerilor externe al U.R.S.S. remite aliaților occidentali un memoriu cu privire la «disprețul sistematic și deliberat față de dreptul internațional, pe care îl manifestă germanii, prin brutalitățile și abuzurile lor contra prizonierilor sovietici, prin actele lor de jaf și distrugere, prin cruzimile săvîrșite împotriva populației civile sovietice».

4. La 13 ianuarie 1941, se întrunește la Londra o conferință interaliată, la care participă Belgia, Franța, Grecia, Olanda, Iugoslavia, Luxemburgul, Norvegia, Polonia și Cehoslovacia. Cele nouă guverne iau o hotărîre de mare răsunet. După ce au reamintit Convenția de la Haga, care interzice beligeranților «orice act de violență împotriva civililor din regiunile ocupate, nesocotirea legilor naționale ale acestor regiuni și abolirea instituțiilor lor», proclamă hotărîrea următoare : «Printre țelurile de război fundamentale ale aliaților figurează pedepsirea celor răspunzători de aceste crime, fie că le-au ordonat, le-au comis ei înșiși sau au participat la comiterea lor».

5. În octombrie 1942, tot la Londra, șaptesprezece guverne întemeiază Comisia interaliată pentru crimele de război, transformată mai tîrziu în Comitet al Națiunilor Unite. Comisia va fi însărcinată să adune dovezi și mărturii, precum și să întocmească lista criminalilor de război aparținînd puterilor Axei. Mai mult chiar, aliații anunță în repetate rînduri, prin radio, că toți criminalii de război vor trebui să dea socoteală de faptele lor.

6. Documentele care se îngrămădesc repede prin birourile Comisiei dezvăluie, în toată oroarea ei, exterminarea sistematică a evreilor din Europa centrală și orientală, fără a mai vorbi de cei din Apus. Sub presiunea acestui material abominabil, aliații proclamă hotărîrea lor ca toți cei responsabili de acest genocid (masacrarea unei populații sau a unei rase întregi) vor fi pedepsiți."

La aceste declarații și avertismente — care, dealtfel, rămăseseră cu totul necunoscute poporului german, deoarece în epoca aceea ascultarea posturilor de radio străine de către cetățenii Reichului și ai țărilor cotropite era pedepsită cu moartea — s-a adăugat declarația de la Moscova, semnată la 1 noiembrie 1943 de Roosevelt, Churchill și Stalin, în care se afirma în mod solemn :

«a. Criminalii de război ale căror crime au fost săvîrșite într-un loc determinat vor fi predați statului interesat, care îi va judeca potrivit legislației sale.

b. Cei ale căror crime nu vor putea fi localizate geografic, deoarece privesc mai multe țări, vor fi pedepsiți potrivit unei hotărîri comune a aliaților.»

punctul să sufere un grav accident de călărie. Urmarea ? Ofițerul a fost mai întîi decorat și avansat și apoi executat pentru că atinsese „sacrul" corp regesc.

COMOARA DIN RÎUL WAY

Frederick Bash din Anglia, pasionat arheolog amator, era necăjit că, după cercetări minuțioase în albia rîului Way, afluent al Tamisei, nu a găsit nimic care să merite să fie adăugat la colecția sa. El a adus acasă doar cîteva gloanțe de arme vechi, tuburi de lut și bucăți ruginite de arme din argint, pe care le-a aruncat într-un ungher. După două săptămîni s-a apucat să facă ordine în camera unde depozitase toate vechiturile scoase din mîlul rîului și atunci le-a cercetat mai atent. Sub un strat de mîl a dat de o bucată de teacă cu briliante. Prezentată unei comisii de expertiză, s-a ajuns la concluzia că, după toate probabilitățile, Bash a găsit o parte din sabia care a aparținut lordului Nelson și care i-a fost dăruită de sultanul turcilor după bătălia de pe Nil. Comoara a fost lăsată noului ei proprietar, dar Bash nu știe ce să facă cu ea, deoarece ar fi riscant s-o țină acasă fără o pază specială, care însă l-ar costa foarte mult.

ATLANTIDA ȘI... DENTIȘTII

Doi dentiști de la Universitatea din Michigan — dr. Paul Ponitz și James Haris — s-au transformat în detectivi. „Ceva" li s-a părut suspect în istoria

Singurii germani de pe teritoriul celui de-al III-lea Reich care nu puteau ignora decizia fermă a puterilor aliate de a sancționa crimele de război erau conducătorii politici și militari, — adică tocmai aceia care se făcuseră (și continuau să se facă) vinovați de asemenea atrocități. Din noiembrie 1943 ei n-au mai putut avea nici o îndoială că, în cazul cînd vor pierde războiul, vor fi judecați și sancționați «potrivit unei hotărîri comune a aliaților».

...Numai că atunci, în toamna lui 1943, această «hotărîre comună» nu fusese încă luată de conducătorii marilor puteri ale coaliției antihitleriste. Vor trebui să treacă aproape doi ani de controverse, de dispute, de tratative, pînă se va realiza un acord asupra acestei spinoase probleme. La drept vorbind, un acord fusese realizat încă de la început, dar el privea exclusiv necesitatea pedepsirii criminalilor de război; divergențele de opinii se iviseră atunci cînd fusese vorba de stabilit procedura aplicării sancțiunilor. Acest dificil aspect al problemei fusese dezbătut de Roosevelt, Stalin și Churchill la Conferința de la Teheran, în 1943, fără să se ajungă la o decizie comună; el a figurat și pe ordinea de zi a Conferinței de la Yalta.

A existat, de pildă, propunerea — formulată de un funcționar al ministerului de externe britanic — de a nu se recurge nici la împușcarea, nici la judecarea criminalilor de război hitleriști, ci la exilarea lor, sub pază, într-o insulă pustie, așa cum se procedase odinioară cu împăratul Napoleon. Planul părea atrăgător: el elimina, dintr-o dată, toate încurcăturile, toate surprizele neplăcute care se puteau ivi în cursul dezbaterilor unui tribunal. Dar conducătorii marilor puteri își dădeau seama că ar fi fost cu neputință să se ignore cerințele opiniei publice internaționale. Omenirea fusese victima prea multor abuzuri, suferise prea multe atrocități și era însetată de dreptate. Ea pretindea, din ce în ce mai hotărît, reintronarea justiției, a normelor etice și juridice care dau sentimentul securității și constituie chezășia vieții sociale. Ea cerea răspicat sancționarea criminalilor de război, nu după bunul plac al învingătorilor, ci după faptele lor, înfățișate și dovedite prin probe și mărturii de necontestat în cadrul unui proces răsunător, care să se desfășoare cu ușile deschise și cu toate garanțiile obiectivității.

UN MEMORIU CONFIDENȚIAL AL LUI GÖRING

Între timp, se petrecuseră evenimente cărora nu li se poate contesta o oarecare influență asupra realizării acestor acorduri ale aliaților cu privire la judecarea criminalilor de război naziști. Astfel, este cunoscută aventura tragi-comică a lui Göring, din ultimele zile ale războiului: la 25 aprilie 1945 el telegrafiase de la Berchtesgaden lui Hitler că, întrucît Führerul era practic izolat de restul țării, amenințat să cadă, dintr-o clipă într-alta, în mîinile sovieticilor, și în imposibilitate de a guverna, socotește util și necesar ca, în conformitate cu legea din 29 iunie 1941 (prin care Göring fusese numit succesor al cancelarului), să preia asupră-și prerogativele și răspunderile de conducător al celui de-al III-lea Reich. Numai că Hitler interpretase acțiunea lui Göring drept un act de înaltă trădare și, sub influența lui Martin Bormann, ordonase prin radio arestarea și executarea mareșalului. Se cunosc peripețiile scăpării sale de plutonul de execuție și ale predării lui în mîinile generalului Stack, unul dintre comandanții diviziei a 36-a din armata a VII-a americană. Ceea ce nu s-a știut multă vreme este faptul că, la 25 iulie 1945, Göring a înmînat generalilor americani un memoriu confidențial, în care își expunea opiniile lui asupra cauzelor înfrîngerii Germaniei naziste, încercînd să exploateze divergențele de vederi dintre marile puteri aliate. Memoriul lui Göring a fost publicat abia în septembrie 1974 de Nerin E. Gun (după o versiune engleză realizată de serviciile de traducători ale armatei americane, deoarece textul original german n-a putut fi găsit). Iată o mostră:

„În 1940, — mărturisea Göring — îi spusesem lui Hitler:

— Trebuie evitat un conflict cu Statele Unite ale Americii. Sînt foarte puternice. Le va fi ușor americanilor să-și transforme uzinele pentru a fabrica armament, îndeosebi uzinele lor de automobile.

Dar Hitler era de părere că Statele Unite nu vor intra în război de data aceasta. El credea că eșecurile președintelui Wilson din 1919 și criza economică din anii 1930 decepționaseră în asemenea

culturii egiptene. Prea se asemăna mult cultura egipteană a Imperiului de Mijloc cu cea din Creta acelor ani (jumătatea mileniului II î.e.n.) și prea era diferită de cea a Egiptului de pînă atunci. Nu era logic. Dar inexplicabilul nu este decît un semn de întrebare rămas fără răspuns. Pornind în căutarea lui, cei doi nu și-au uitat profesiunea de bază. Aveau s-o folosească. Și-au luat calculatoare electronice și aparate de radiografie ca să cerceteze și să compare dantura mumiilor egiptene. Ar fi o mărturie importantă în stabilirea înrudirii celor două rase. Și s-ar adăuga unor alte date. De pildă, cine și de unde se știe despre sfîrșitul Atlantidei? De la Platon, spun unii. Dar acesta nu o știa la rîndu-i de la Solon? Iar Solon nu o aflase de la preoții egipteni? Fără îndoială misteriosul imperiu era în Insula Thera sau Santorin.

*

Unele specii de pești parcurg mii de kilometri pentru a-și depune icrele. Pe primul loc se situează anghila, care își depune icrele în zona Insulelor Bermude, deci la distanțe de mii de kilometri față de bazinul unde trăiește. Locul doi îl ocupă somonul, care, în același scop, parcurge pînă la 2 500 km.

Și viteza de deplasare diferă. În timp ce anghila realizează 36 km pe oră, somonul nu depășește 9 km pe oră.

măsură pe americani încît n-ar vrea să repete experiența

Hitler credea că americanii ar fi putut numai cu greutate să transporte și să aprovizioneze o mare armată modernă în Europa. În ce mă privește, eu socoteam că Statele Unite ale Americii ar fi capabile să creeze foarte repede o aviație formidabilă și că ea ar fi jucat un rol decisiv. Mă gîndeam totuși că America va avea nevoie de mai mulți ani. Voiam ca Hitler să termine războiul în Europa cît mai repede cu putință, fără să atace Rusia.

În 1941 însă noi ne dădusem seama că Statele Unite ale Americii aveau să joace un rol de primul plan (în desfășurarea războiului). Ele stabiliseră un «pod de vase» către Anglia. Fusesem surprinși de dimensiunile gigantice ale efortului de război american, mai ales în domeniul construcției de nave. La început ne venea greu să credem ceea ce ne revelau agenții noștri secreți.

Am fost consternat cînd Germania a declarat război Statelor Unite. Eu n-am fost consultat. Eram cu totul împotriva acestui act. Aș fi acceptat mai degrabă umiliri grave din partea americanilor. Dar Hitler credea că războiul era inevitabil, că Roosevelt totuși l-ar fi declarat, că practic ne aflam în război cu Statele Unite ale Americii și că trebuia făcut un gest pentru a da satisfacție aliatului japonez. A fost o hotărîre pe care de atunci am regretat-o totdeauna.

Hitler era convins că Statele Unite aveau să-și concentreze forțele împotriva Japoniei și că, astfel, Germania urma să fie cruțată timp de cîțiva ani. A fost profund dezamăgit să constate că lucrurile se petreceau tocmai invers. El era încredințat că Roosevelt voia războiul cu orice preț. Noi găsisem la Varșovia «jurnalul» contelui Potocki, fostul ambasador al Poloniei la Washington. Acest jurnal dovedea intențiile războinice ale lui Roosevelt, — acolo se putea citi un rezumat al corespondenței secrete dintre Roosevelt și Churchill, încă dinainte ca Churchill să fi luat puterea. Pentru Hitler, Roosevelt declarase război Reichului, în fapt, din 1939.

În 1941, Hitler spera că sovietele, dîndu-și seama că intrarea americanilor în război n-avea o importanță decisivă, s-ar fi săturat să mai reziste și ar fi încheiat o pace de compromis cu noi.

Am fost, de asemenea, surprinși de invazia anglo-americană în Africa de Nord. Subestimasem capacitățile militare ale americanilor. Am fost întrebat de ce n-am ocupat Dakarul. Răspunsul e complex. Noi aveam în 1940 un plan pentru ocuparea întregii Africi de Nord și de Vest, de la Dakar pînă la Alexandria, și a insulelor din Atlantic. Voiam să instalăm baze pentru submarinele noastre și să zdrobim rezistența generalului De Gaulle în Africa. Pe urmă, spaniolii și cu noi am fi ocupat Gibraltarul. Spania era de acord. Dar ea voia Marocul francez, și Hitler nu dorea să supere guvernul de la Vichy. Planul a fost discutat la Hendaye (localitate în Pirinei — n. red.) de către Hitler și Ribbentrop, pe de o parte, Franco și Serrano Suñer, de altă parte. A fost însă combătut cu înverșunare de Mussolini, care nu-i voia pe germani în Mediterana. Hitler s-a gîndit după aceea la Rusia și la nimic altceva.

Acest plan era totuși excelent. Cu douăzeci de divizii în Africa Occidentală, zece în Africa de Nord și douăzeci împotriva Canalului de Suez, am fi putut să-l realizăm și să obligăm Anglia să ceară pace. Ne-ar fi rămas o sută de divizii în Franța. Armata italiană ar fi putut să ocupe teritoriile astfel cucerite.

Una dintre cele mai mari greșeli ale lui Hitler a fost aceea de a nu fi realizat acest plan, în loc să atace Rusia".

Activitatea intensă desfășurată de serviciile de informații ale armatelor aliate dusese la strîngerea a sute și sute de tone de documente oficiale, începînd cu acelea capturate chiar din coloanele de camioane care evacuau arhivele de stat și terminînd cu cele descoperite «în locuri cu totul de nebănuit: galerii de mine și dulapuri blindate, primării de sat și terenuri de antrenament ale Wehrmacht-ului». Se adunaseră adevărați munți de hîrtie, din care s-au putut scoate nenumărate dovezi împotriva viitorilor acuzați. Însuși Robert Houghwout Jackson va declara: „Actul de acuzare nu conține nici un punct care să nu fie bazat pe documente, note personale ale inculpaților, articole de presă sau instrucțiuni. Țin, dealtfel, să mulțumesc celor ce vor fi judecați: așternînd negru pe alb cele mai

---

Bucătarul Durljot, în vîrstă de 75 de ani, a murit în 1885, la Paris. Suma de 260 000 franci a lăsat-o prin testament celor doi nepoți. Fiind un testament ieșit din comun, reproducem cîteva fraze: „Doresc să fiu și după moarte folositor concetățenilor mei. (...)În locul unui epitaf, deasupra mormîntului meu, să se așeze o ramă de bronz, pe o coloană de marmură. Pe coloană să fie săpat numele meu. În fiecare zi, o rețetă de bucate, lizibil scrisă, să fie așezată în rama de bronz. Am lăsat într-o cutie 365 de rețete, din care sper că vizitatorii cimitirului vor învăța zilnic cîte ceva din arta culinară. În cazul cînd moștenitorii vor refuza să-mi îndeplinească această ultimă dorință, întreaga avere să fie întrebuințată pentru caritatea publică."

*

Noaptea, în pădure, numeroși pădurari și vînători n-au nevoie de ceasornic, fiindcă ei știu să deosebească cîntecul păsărilor. În timp ce privighetoarea cîntă aproape toată noaptea, celelalte păsărele își anunță prezența prin cîntec la ore aproape fixe. Astfel, la orele 1½—2 pițigoiul dă primul semnal; pitulicea cu capul negru cîntă la orele 2—2 1/2; ciocîrlia își intonează trilurile melodioase la ora 3; pitulicea cu pieptul roșu cîntă la orele 3—3 1/2; mierla e prezentă prin cîntec la orele 3 1/2—4; la orele 4 1/2—5 pițigoiul dă cel de-al doilea semnal; vrăbiile încep să ciripească la 5—5 1/2. În zorii zilei

neînsemnate idei şi cuvinte, ei au uşurat mult munca noastră."

„La 18 octombrie 1945 — relatează autorii volumului «Procès de Nürnberg» — membrii tribunalului internaţional pot, în sfîrşit, să se reunească la Berlin pentru a ţine şedinţa inaugurală. În aceeaşi zi, inculpaţii primesc actul de acuzare. Un adevărat monument de 25 000 de cuvinte, al cărui text e împărţit în patru mari capitole :

1. Conjuraţie. Acuzaţii au elaborat şi au urmărit împreună un plan tinzînd la cucerirea puterii absolute. De asemenea, ei au acţionat de comun acord la săvîrşirea crimelor lor ulterioare.

2. Crime împotriva păcii. Acuzaţii au violat, în şaizeci şi patru de cazuri, treizeci şi patru de tratate internaţionale, au început războaie de agresiune şi au dezlănţuit un conflict mondial.

3. Crime de război. Acuzaţii au ordonat sau tolerat asasinate colective la o scară imensă, torturi, înrobirea a milioane de muncitori, jaful economic.

4. Crime împotriva umanităţii. Acuzaţii au persecutat pe adversarii lor politici, precum şi minorităţi rasiale şi religioase. Ei au exterminat în întregime colectivităţi etnice.

Nu este aci numai o piesă judiciară. Aceste pagini sînt pline cu amănunte atît de incredibile, atît de abominabile, încît ele depăşesc produsele celei mai morbide imaginaţii..."

OBSERVAŢIILE UNUI MEDIC PSIHIATRU

Care va fi reacţia acuzaţilor ? Cu două luni mai înainte ei fuseseră transportaţi cu avionul la Nürnberg şi zăvoriţi în închisoarea municipală. Şi-au putut alege apărătorii şi lua contact cu ei. Dar şi cel mai elocvent avocat nu va putea să uşureze povara fărădelegilor săvîrşite de ei.

Doctorul Gilbert, psihiatru american, a adunat preţioase observaţii asupra comportamentului prizonierilor. Munca i-a fost uşurată de remarcabila lui cunoaştere a limbii germane.

Pentru început, el îi supune unui test de inteligenţă : le pune tot felul de întrebări, le verifică memoria, le cere să rezolve mici probleme sau să interpreteze desene simbolice. Rezultatele îi vor permite să calculeze coeficientul de inteligenţă care, la un om «mijlociu», se situează între 90 şi 110. Potrivit acestui sistem, victoria îi revine lui Schacht, cu un coeficient de 143, urmat foarte aproape de Seyss-Inquart cu 141 şi Göring cu 138. În partea de jos a listei, Sauckel nu obţine decît 118, Kaltenbrunner 113, şi Streicher numai 106. Totuşi, aceste cifre nu constituie deloc un criteriu de valoare morală : un criminal inveterat poate foarte bine să aibă un coeficient de inteligenţă cu mult superior mediei.

Gilbert invită apoi pe deţinuţi să formuleze în cîteva cuvinte poziţia lor faţă de actul de acuzare. Aceste scurte comentarii se vor dovedi deosebit de semnificative.

Să luăm întîi pe cei trei acuzaţi care vor fi achitaţi. Fritzsche, comentatorul postului de radio Berlin, cade în stilul melodramatic : «Este rechizitoriul cel mai teribil din întreaga istorie. O singură circumstanţă e şi mai teribilă : faptul că poporul german va fi îndreptăţit să acuze pe cei care au abuzat de idealismul său.»

Von Papen găseşte de pe acum argumente : «Sînt înmărmurit : 1) de uşurinţa cu care Germania a fost aruncată în acest război şi în catastrofă ; 2) de îngrămădirea de crime pe care le-au comis unii dintre compatrioţii mei. Acest ultim fapt este, din punct de vedere psihologic, inexplicabil. După părerea mea, principalii responsabili sînt păgînismul şi regimul totalitar care, încetul cu încetul, l-au transformat pe Hitler într-un mincinos patologic.»

În ce-l priveşte pe Schacht, el notează, laconic : «Nu înţeleg deloc de ce anume vor să mă acuze.»

Ce notează călăii, în cazul de faţă Frank şi Kaltenbrunner, pe care actul de acuzare îi arată în mod cu totul special ca răspunzători de cele mai înspăimîntătoare crime ?

Frank : «Aştept procesul ca pe o judecată voită de Dumnezeu şi menită să pună capăt acestei cumplite epoci de suferinţe îndurate sub domnia lui Hitler.»

Kaltenbrunner, în schimb, încearcă să protesteze : «Nu mă consider cituşi de puţin vinovat de

*

Ţiparul (peşte) are două inimi. La una se înregistrează 60 de bătăi, iar la cealaltă 100 bătăi pe minut.

*

Secolele nu pot începe în zilele de miercuri, vineri şi sîmbătă.

*

În aceeaşi zi a săptămînii încep lunile : ianuarie, februarie, martie, octombrie, şi noiembrie ; de asemeni şi lunile aprilie şi iulie. Excepţie de la regulă fac doar lunile mai, iunie şi august, care încep în zile diferite. Aceste reguli nu se aplică la anii bisecţi.

*

La fiecare 28 de ani, calendarul se repetă.

*

Puţini ştiu că scriitorul Maxim Gorki, la mijlocul celui de-al nouălea deceniu al veacului trecut, împreună cu celebrul cîntăreţ de mai tîrziu, Şaliapin — cu care era prieten — a participat la un concurs pentru ocuparea unui post de corist. Maxim Gorki, care avea o frumoasă voce de tenor, a fost admis, iar Şaliapin, respins.

„Cîntecul a fost consolarea mea, în vremuri de grea cumpănă", a declarat mai tîrziu scriitorul. El se referea la perioada cînd a fost calfă de brutar, muncă destul de grea.

Din cauza unei puternice furtuni — pe cînd era frînar la căile ferate ruseşti — el şi-a pierdut vocea.

vreo crimă de război. Mi-am făcut numai datoria de şef al unui serviciu de securitate. Refuz să plătesc în locul lui Himmler.»

Dönitz, la rîndul lui, face pe omul indignat: «Nici unul din aceste capete de acuzare nu mă priveşte. Asta e umor tipic american...»

Keitel invocă disciplina militară: «Pentru un soldat, ordinele sînt ordine.»

Ribbentrop socoteşte că a fost inculpat pe nedrept: «Nu sînt acuzaţi adevăraţii vinovaţi.»

Speer e singurul care dă dovadă de curaj: «Acest proces este necesar. Pentru crime atît de oribile, trebuie să existe o responsabilitate comună şi colectivă, chiar sub un regim totalitar.»

Hess are răspunsul gata: «Nu mi-amintesc de nimic.»

Cît despre Göring, el iese din impas cu o piruetă: «Învingătorul va fi totdeauna judecător, iar învinsul acuzat.»

Grăsanul mareşal se află în foarte proastă condiţie fizică. A slăbit mult, suferă de o bronşită însoţită de febră persistentă şi se plînge de crize cardiace, precum şi de urmările unei cure de dezintoxicare.

— La sosirea lui în Mondorf (staţiune termală, în apropiere de Luxemburg, unde criminalii de război nazişti au fost deţinuţi cîtva timp şi supuşi unor lungi şi răbdătoare interogatorii — n. red.), povesteşte colonelul Andrus, Göring, cu surîsul său buimac şi cu cele două valize ale lui ticsite de droguri, părea un bătrîn ramolit. Noi i-am luat însă pilulele, prafurile şi seringile.

Zi de zi, i se reduce raţia de stupefiante. Cînd se plînge, doctorul Pflücker, medicul curant al deţinuţilor, face apel la coarda lui sensibilă, la nemăsurata sa vanitate:

— Un bărbat oţelit ca dumneavoastră trebuie să suporte aceste privaţiuni mult mai uşor decît o fire slabă.

Astfel încît Göring scrîşneşte din dinţi şi se înclină. Chiar dacă, pe timpul strălucirii sale, de două ori începuse şi abandonase o cură de dezintoxicare, el va găsi în captivitate tăria de a o duce pînă la capăt. Rezultatele sînt spectaculoase: slăbiciunea fizică şi nervoasă face loc energiei şi dinamismului de altădată, judecata îi redevine clară, gîndirea limpede. Omul care va apărea în boxa acuzaţilor nu va semăna deloc cu epava care se predase americanilor.

Dintre toţi deţinuţii, singur Robert Ley se va prăbuşi sub povara actului de acuzare şi se va spînzura în celula sa. Timp de mai multe zile, sinuciderea lui este tăinuită. Andrus (colonel american, comandantul lagărului de internare a criminalilor de război de la Mondorf şi apoi şeful securităţii tribunalului de la Nürnberg — n. red.) se temea ca şi ceilalţi deţinuţi să nu fie ispitiţi să-l urmeze exemplul. Bineînţeles că ei aflaseră totuşi — veştile se răspîndesc repede în închisoare — dar nici unul nu se va arăta impresionat.

Dar acest proces abia începea să se desfăşoare. El va dura 218 zile, fără duminici şi sărbători; se vor ţine 407 şedinţe publice, ale căror procese verbale vor cuprinde 4 000 000 de cuvinte dactilografiate pe 16 000 de pagini. Acuzarea a prezentat 2 630 de probe, iar apărarea 2 700. Tribunalul a audiat 240 de martori şi a luat act de 300 000 de depoziţii făcute sub prestare de jurămînt. Pentru traducerea tuturor acestor piese în cele patru limbi oficiale în care s-au desfăşurat dezbaterile (germană, engleză, rusă şi franceză) au fost necesare cinci milioane de coli de hîrtie, în greutate de douăzeci de tone. Laboratoarele fotografice ale tribunalului aveau să execute 780 000 de copii după documente. Fiecare cuvînt pronunţat în instanţă a fost înregistrat cu mijloace mecanice, pentru a se preveni orice scăpare a stenografilor: au rezultat, astfel, 27 000 metri de bandă magnetică şi 7 000 discuri cu înregistrări. Într-adevăr, un asemenea proces nu mai cunoscuse istoria niciodată!

Pe măsură ce se produceau în faţa instanţei aceste dovezi, siguranţa iniţială a acuzaţilor începea să scadă. Erau momente greu de suportat, nu numai pentru cei douăzeci şi unu de inculpaţi din boxă, ci şi pentru judecători, acuzatori şi avocaţi. Mărturiile cutremurătoare asupra atrocităţilor săvîrşite în lagărele naziste de exterminare, în teritoriile ocupate, împotriva unor populaţii civile lipsite de apărare, împotriva femeilor şi copiilor

*

La începutul secolului XX, masa şahului Persiei era deosebit de copioasă. Se compunea din 50—60 sortimente de bucate, însă şahul consuma doar 3—4 feluri. Mîncărurile se serveau sigilate şi sigiliile se rupeau în prezenţa şahului. Adesea meniul lui consta din puţin orez, pui sau friptură de berbec şi compot. În timpul mesei i se citeau ziarele englezeşti, în franceză, punîndu-l la curent cu cele ce se petreceau în lume.

*

Renumitul arheolog, specialist în cercetări ale istoriei şi culturii statului sclavagist asirian, Max Mellovan, este căsătorit cu romanciera engleză Agatha Christie.
Agatha este mai în vîrstă decît soţul ei, ceea ce o face să mărturisească, cu umor, prietenilor săi: „Ştiţi, ca să te măriţi cu un arheolog este un mare succes. El preţuieşte atît de mult vechimea".

Este interesant că în multe romane de aventuri scrise de Agatha Christie eroii principali sînt arheologi. Soţului ei îi dă următoarea explicaţie: „Tu eşti de vină. De ce m-ai învăţat să-mi placă arheologia?"

PRIMA ZIARISTĂ DIN ROMÂNIA: SOFIA COCE...

...debutează la 16 ani în «Gazeta de Moldavia», susţinînd prin articole ve-

nevinovați, depășeau orice închipuire și provocau un sentiment legitim de indignare și revoltă.

După aproape un an de dezbateri publice, în ziua de 30 septembrie 1946 se desfășoară scena finală :

„La ora 14 și 50 de minute — relatează tot Joe J. Heydecker și Johannes Leeb — se deschide cea de-a 407-a ședință și ultima. De data aceasta, potrivit ordinului președintelui, nu sînt fotografi. Într-o tăcere grea, încordată, toate privirile sînt ațintite asupra ușii din spatele boxei acuzaților.

În sfîrșit, ea se deschide încet, fără zgomot. Din dreptunghiul întunecat se ivește silueta masivă a lui Göring, urmată de doi soldați americani. Figura îi părea lividă, prăbușită. Cu un gest obosit, ia receptoarele.

— Acuzat Hermann Wilhelm Göring...

Göring agită miinile : sistemul de transmisie e în pană. Un ofițer se repede pentru a-l repara. Vocea monocordă a interpretului reia :

— ... pe temeiul capetelor de acuzare de care ați fost recunoscut vinovat, ați fost condamnat la spînzurătoare.

Foarte calm, Göring își scoate receptoarele, execută o jumătate de întoarcere la dreapta, foarte milităreşte, și iese.

Hess refuză receptoarele, astfel că nici nu va auzi condamnarea lui la închisoare pe viață. Un soldat îi atinge umărul, pentru a-l face să înțeleagă că trebuie să se retragă.

Ribbentrop, alb ca varul, Keitel, cu fața posacă, Kaltenbrunner schițînd un surîs, Rosenberg care trebuie în mod evident să lupte pentru a păstra o aparență de sînge rece, Frank, cu miinile ridicate într-un gest rugător și care dă din cap, ca și cînd ar aproba propria-i condamnare, Streicher care se înțepenește pe picioarele depărtate, Sauckel, întunecat și furios, Jodl care scoate un șuierat disprețuitor înainte de a se întoarce... «la moarte prin spînzurătoare».

Funk s-a temut, desigur, că va suferi aceeași soartă. Auzind cuvintele «la închisoare pe viață», izbucnește în hohote și, neîndemînatic, vrednic de milă, se înclină înaintea judecătorilor.

...La ora 15 și 40 de minute, curtea se retrage. Rolul ei istoric s-a terminat...

În închisoare, psihiatrul Gilbert merge din celulă în celulă. Göring se străduiește să-și ia un aer degajat. Dar miinile lui agitate de un tremurat abia stăpînit, ochii umezi, respirația care gîfîie dovedesc că e în pragul unei crize nervoase. Puțin mai tîrziu, va destăinui frizerului închisorii :

— Ei bine, să mă spînzure. Oricum, ăștia sînt slabi trăgători, — poate că de-aia nu vor să mă pună la zid. Mă și gîndisem că au să fie unsprezece condamnări la moarte, fără a-l pune la socoteală pe Bormann. Totuși, în ce-l privește pe Jodl... m-a surprins. Credeam mai degrabă că-l vor spînzura pe Raeder.

Ribbentrop, evident copleșit, măsoară celula în lung și-n lat, murmurînd :

— La moarte ! Condamnat la moarte ! Nu voi putea nici măcar să-mi scriu memoriile. Mă urăsc deci pînă într-atîta, pînă într-atîta...

Kaltenbrunner, și el, este incapabil să se stăpînească. Keitel și Jodl dau frîu liber indignării lor.

Cel mai revoltat, cel mai înnebunit dintre toți este, fără îndoială, Sauckel. Crede că a descoperit o eroare de traducere și își închipuie că osîndirea lui se bazează numai pe această greșeală tehnică. O spune tuturor, frizerului, medicului, psihiatrului. Vestea disperării sale se răspîndește în toată închisoarea și, pînă la urmă, Seyss-Inquart, el însuși condamnat la moarte, îi va scrie o scrisoare de îmbărbătare.

Peste două săptămîni, în noaptea de 15 spre 16 octombrie 1946, în vasta sală de gimnastică a închisorii, zece dintre cei doisprezece condamnați la moarte (se știe că Göring s-a sinucis în celula sa cu cianură, iar Bormann nu a fost niciodată prins) au fost spînzurați. La ora 4 dimineața, cadavrele au fost încărcate în două camioane americane, care au pornit într-o direcție necunoscută. Mult mai tîrziu s-a comunicat că trupurile criminalilor de război fuseseră incinerate, în aceeași zi, la München, și cenușa lor împrăștiată pe apele Isarului...

AL. C. RĂDULESCU

---

bemente cauza emancipării femeii, de partea căreia se aflau patrioți luminați, printre care și Mihail Kogălniceanu. Înfruntînd ironiile și calomniile — pe atunci semnătura unei femei într-o gazetă putea fi chiar motiv de scandal public — Sofia Cocea colaborează la «Steaua Dunării», «Dacia», «Reforma», «Românul» — cunoscute publicații ale vremii sale — cu articole și pamflete redactate într-un stil incisiv, plin de vervă și străbătute de mari idei în sprijinul Unirii Principatelor Române și al progresului social, pentru răspîndirea culturii în toate păturile populației.

PRIMA PUBLICAȚIE ADRESATĂ FEMEILOR...

...apare în România în 1839, la Brăila. Se numea «Economia Română» sau «Jurnal pentru Dame». Inițiativa aparține unui om de cultură, Ioan Penescu. Articolul-program al primului număr din 22 decembrie 1839, dealtfel unicul care s-a păstrat, din păcate, condamnă poziția socială nedreaptă a femeii din acea vreme, lipsa ei de drepturi civice cu grave consecințe. Se evidențiază o idee majoră : femeia, sortită ignoranței, ținută în afara vieții politice și economice de către legi și mentalități înguste, devenea incapabilă, prin lipsă de cultură și de orizont, să educe cum trebuie generația viitoare să-și îndeplinească marea ei îndatorire cetățenească și patriotică.

Saint - Simon

MEMORII

(fragment)

Prezentare
și
traducere
de
TASCU
GHEORGHIU

Să ne refuzăm, odată cu Fr.-Régis Bastide, riscul de a părea prea puțin serioși cînd am vedea că Louis de Rouvroy, duce de Saint-Simon, se naște în noaptea de 15 spre 16 ianuarie 1675 (tatăl său avea șaizeci și nouă de ani), la Paris, sub semnul Capricornului, în casa lui Saturn. „Semnul solitudinii neliniștite, al cavernelor, al crizantemelor, al copiilor născuți bătrîni, nesățioși de știință, semnul lui Sainte-Beuve, al lui Edgar Poe și al lui Cézanne... Să nu insistăm (spune autorul seducătorului „Saint-Simon par lui-même"). Ce de lucruri frumoase s-ar putea spune !"

Firav și mic de stat (i se va spune „le petit Saint-Simon", cum se va spune peste veacuri „le petit Proust"), dar și mai pirpirii cei doi fii ai săi, numiți, în haz, la curte, „cei doi cotei" („les deux bassets"), e găsit prea plăpînd pentru armată de către Ludovic al XIV-lea, cînd tatăl său îl prezintă Regelui. „După ce Maiestatea îi făcu cinstea de a-l îmbrățișa de trei ori, cum fu vorba de mine, Regele găsindu-mă mic și prea gingaș, îi spuse că eram încă prea tînăr : la care tatăl meu îi răspunse că astfel îl voi sluji și mai multă vreme". (Saint-Simon, „Memorii"). Nu-l va sluji, ca mușchetar gri (la 17 ani), decît prea puțin. Ia parte la asediul Namurului și la bătălia de la Neerwinden (1693), dar va demisiona (1702), fapt pe care Regele nu-l îngăduie și nu i-l va ierta niciodată ; a început însă strîngerea de date și materiale pentru *Memoriile* sale. Se însoară (1695) cu Gabrielle de Durfort, fiica mai mare a mareșalului de Lorge, nepotul lui Turenne, și, deși nu e o căsătorie din dragoste, va fi o legătură strînsă, încununată pînă la urmă de trăinicie și caldă apropiere. Se instalează la Versailles, cînd, ca răsplată pentru manevra pe care o pune la cale de a duce la bun sfîrșit căsătoria incestuoasei *Mademoiselle*, fiica ducelui d'Orléans, cu ducele de Berry, Gabrielle de Saint-Simon devine doamnă de onoare a viitoarei ducese. În ziua cînd Regele îi vestește lui Saint-Simon această favoare extraordinară, el adaugă, privindu-mă mai cu luare-aminte și cu un zîmbet care voia să placă : „Dar va trebui să-ți ții limba !". Are dreptul la un apartament în cele două mii ale palatului, un apartament de două camere, cărora le aparțin două mici încăperi mansardate, neluminate, în care nu e comod, dar e aproape de „această regală duhoare a celor cinci mii de curteni" (Fr.-R. Bastide, op. cit.) și unde poate să-și aștearnă pe hîrtie, la luminare, notele care vor duce la cele patruzeci de mii de pagini ale *Memoriilor*.

După moartea marelui Dauphin, în 1711, ducele de Bourgogne va fi noul Dauphin, dar nu mai tîrziu decît în 1712 moare și el, cîteva zile după ducesa de Bourgogne și fiul lor, în vîrstă de un an, ducele de Bretagne ; e omul în care Saint-Simon vedea un adevărat rege, cast,

pios, cu deosebit interes pentru trebile statului ca și, ceea ce îl atașează îndeosebi pe Saint-Simon, simpatia lui pentru duci și pairi, căci prezența și scurta lui carieră politică la curte se va desfășura sub semnul a ceea ce s-a numit mania sa nobiliară, mania etichetei, complicatele probleme de întîietate, de precădere (préséances), schemele minuțioase ale „tabouretelor" etc. Singura sa știință : istoria, și în introducerea sa la Memorii se plînge că a fost silit să învețe lucruri ca retorica, filozofia, în loc să fie lăsat să citească, precum a și făcut, tratate de istorie, memorii.

Mania aceasta nobiliară pare cu atît mai frecventă cu cît genealogia celor stăpîniți de ea, cum e și cazul lui Saint-Simon, e mai umbrită, mai greu de dovedit.

Adevărata lui mîndrie va veni de la tatăl său, favorit al lui Ludovic XIII, Claude de Saint-Simon, care își cîștigă titlurile (premier gentilhomme de la chambre, consilier, cavaler al Ordinului, duce, guvernator etc), datorită unor abile gesturi, prea sărace în vitejie. Astfel, el îi ușurează regelui să-și schimbe calul la vînătoare, aducîndu-i-l pe celălalt cu capul lîngă crupa celui pe care-l lăsa. Iar priceperea de a nu lăsa bale cînd suna din corn îi aduce marea admirație și prețuire regală. Fiul și tatăl vor petrece nopți nenumărate în castelul de la Ferté-Vidame, cercetînd inscripții, manuscrise, pergamente pentru a-și reconstitui originile, arborescența, ramurile arborelui genealogiei casei lor ducale. Neaplecarea pentru științe are o compensație, cum am mai spus-o, și cum o mărturisește el însuși în Memorii : istoria, sau mai cu deosebire știința genealogică, nobiliară, în care e neîntrecut, ca atunci cînd vorbește de stema și armoariile casei de Bar.

După moartea ducelui de Bourgogne, Regentul este Philippe, duce d'Orléans, al cărui prieten, Saint-Simon, își vede, la patruzeci de ani, deschisă cariera politică. Nu este la înălțimea ei. Refuză a fi ministrul finanțelor, sub cuvînt că nu se pricepe să-și pună rînduială nici în propria lui avere. Primește însă un loc în Consiliul de Regență. Tot ce va face se va desfășura sub semnul vechii sale marote : afaceri de „préséances", de rang, de titluri, și, mai ales, deposedarea bastarzilor în ședința Parlamentului în care se „casează" testamentul lui Ludovic XIV (1715) și în așa-numitul „lit de justice" în care se rostește degradarea („la réduction") ducelui du Maine. Prerogativele propriului său rang și ale ducilor și pairilor, smulse sub vechiul regim și neredate cu toate asigurările repetate, iată ceea ce îl aruncă în luptă cu toată ființa și cu o ferocitate vrednică, desigur, de o cauză mai bună. Dar „ceea ce interesează mai presus de toate, scrie G. Truc, ca o ultimă explicație a lui însuși și a operei sale, e această putere de necrezut pe care și-a tras-o din temperamentul său legat de pasiunea sa și care i-a îngăduit să fixeze în trăsături de neșters trăsăturile unei societăți..."

Se poate cu certitudine susține că mania lui nobiliară se definește a fi nucleul incandescent al imensului vîrtej care înalță sau prăbușește, sub pana otrăvită a lui Saint-Simon, cele 7 530 personaje, cîte numără Fr.-R. Bastide în Memorii și în Scrierile inedite. El deslușește în această fugă nestăvilită acea ură, acel venin, acei ochi necruțători care văd tot, notează tot și nu uită să fie totodată cruzi și buni, contopind în portrete de mari dimensiuni o monstruoasă figurație pe scena de la Versailles, — acea suite enragée pe care i-o reproșează Regentul. E ceea ce îl face pe acesta să nu-i acorde decît locuri onorifice, cu toată prietenia ce dăinuie de mult între ei, prietenie care trece la Saint-Simon chiar și peste laturile negative ale ducelui d'Orléans. Sentimentul metafizic lipsește Memoriilor, care sînt o axă a prezentului, dar concret și netranscendent ; autorul lor nu are dimensiunea infinitului.

Cu o scurtă ambasadă în Spania, cariera lui Saint-Simon la curte ia sfîrșit. Se retrage la Ferté-Vidame, unde începe redactarea Memoriilor ; între 1739 și 1749 le contururi forma lor definitivă, în casa lui din „boulevard Saint-Germain." Moare în vîrstă de optzeci de ani, la 2 martie 1755.

„Memoriile" sînt scrise pe in-folii mari, cu o scriere fină și nu ocupă decît unsprezece portofolii, legate cu șnururi verzi. Dar Saint-Simon a scris timp de șaizeci de ani (un negustor de luminări reclamă la moartea sa sume astronomice, ducele moare înglodat în datorii) și întreaga sa operă, incluzînd adică și Scrierile inedite, numără o sută șaizeci și două

⟶

AMESTECATE

MEDICAMENTE : 1+1=3

Medicina acordă o atenție din ce în ce mai mare bolilor terapeutice, adică acelora produse de medicamente și mai ales de automedicație. Două medicamente luate în același timp pot crea un al treilea, prin combinarea lor chimică. Este efectul synergiei, binecunoscut, dar ale cărui ecuații finale sînt încă nerezolvate.

In Statele Unite, zilnic 100 de persoane mor din cauza automedicației aplicate, ignorînd dozele utile.

*

După ultimele statistici, lichidele fierbinți pot produce cancerul esofagului. În țările unde se consumă cîteva ceaiuri fierbinți pe zi, procentul de îmbolnăvire este mult mai ridicat. Același efect îl are și masticația defectuoasă, făcută în grabă, sau mesele prea copioase, imediat înaintea culcării.

O SURPRINZĂTOARE DESCOPERIRE

Substanțele poluante favorizează creșterea plantelor : ele servesc drept veritabili stimulenți pentru vegetale. Lipsite de poluanți și plasate în aer total pur, plantele se ofilesc și pier.

Această surprinzătoare descoperire a fost făcută, în urma unor cercetări, de cîțiva oameni de știință canadieni. Există și o explicație : vegetalele negăsind, spre exemplu, suficient azot în sol, ar fi capabile să folosească bioxidul de azot din aerul poluat. De-a lungul veacurilor plantele ar fi suferit progresiv modificări pentru a se adapta aerului poluat într-o asemenea măsură, încît acum ele nu mai pot rezista la aerul pur.

CÎND UN COMPUTER DEVINE CALORIFER.

Un imobil de nouă etaje va fi complet încălzit de un... computer. Cînd ? La anul. Prima întrebare care se pune : e rentabil ? Desigur, costul instalației acestui sistem de încălzire e mai mare decît cel tradițional. Numai că cei 450 mii litri de petrol economisiți anual amortizează diferența de cost în trei-patru ani. Și economia de combustibil pe care o face..., fără îndoială, e rentabilă. Abia acum ne întrebăm și „cum" ? Ei bine, un computer I.B.M. 370/160 degajă în jur de 100 000 termii pe oră, adică canti-

tatea de căldură necesară pentru o casă individuală. Așa că acei trei mari computeri și cele 72 de unități complementare de la societatea Hartford ar trebui să permită celor 1.860 de angajați să suporte... cele mai aspre geruri ale iernii, după cum se arată în informația dată de „Science et Avenir".

De notat că folosirea computerului în acest scop nu a cerut mari modificări tehnice. În procedeul clasic, aerul încălzit era răcit cu apă, ea însăși răcită într-un sistem așezat pe acoperiș. În noua instalație se prevăd țevi prin care circulă apa caldă în clădiri, principiul vechi fiind păstrat doar pe timpul verii.

PRIMA AVOCATĂ DIN LUME — O ROMÂNCĂ : ELENA BÎLCESCU...

...își face intrarea în Baroul avocaților din București în 1890, nu însă fără luptă. Prejudecățile din acest punct de vedere erau puternice și în lumea justiției. O femeie avocat? O femeie la bară, alături de bărbat? Nu s-ar știrbi cumva autoritatea justiției? N-ar scădea prestigiul breslei avocaților? — se întrebau, desigur, mulți. Spiritul înaintat a triumfat totuși. Pentru satisfacerea cererii tinerei posesoare a diplomei de doctor în drept s-a găsit o formulă. Deoarece legile nu precizau că avocatul trebuie să fie neapărat de sex masculin, cererea Elenei Bîlcescu a fost satisfăcută. O femeie a pătruns astfel prin porțile pînă atunci ferecate ale baroului. Vestea a stîrnit nu numai senzație, ci și foarte multă satisfacție, în special în rîndurile femeilor din România și din întreaga lume, ca și în rîndurile bărbaților cu vederi înaintate. La București au început să sosească telegrame de felicitare, cea dintîi fiind semnată de președinta Asociației Mondiale a Femeilor.

A EXISTAT ROBIN HOOD ?

Robin Hood este figura cea mai reprezentativă a baladei engleze ; șef al unui grup de răsculați retrași în pădurea Sherwood, el personifică, în haina sa verde, ce se armonizează cu frunzișul verde al pădurii, lupta saxonilor împotriva cuceritorilor normanzi și mai tîrziu revolta și ura oamenilor din popor împotriva opresiunii nobililor și clerului.

de portofolii, cuprinzînd trei mii de caiete de scrieri și documente diverse, după cum ne arată Istoria manuscriselor, alcătuită de Fr.-R. Bastide. (op. cit.).

O „Contribuție la studiul limbii Memoriilor lui Saint-Simon" a lui Pierre Adam relevă caracterul ei anacronic, dar cuvintele învechite chiar pentru epoca lui Ludovic XIV se asociază cu neologisme care se vor naște și se vor folosi mai tîrziu. Ca și viața sa, cu conservatorismul dar și vizionarismul ei, stilul său realizează acel „entrechat" de vechi regim, cînd cel nou se profila la zori, cum o observă unii critici.

Tonul violent, fuga, ritmul rapid al perioadei, portretul care, înnodînd fațete contrarii, bune și rele, adevărate sau denaturate de ură, dau stilului forma contrasă a elipsei, caracterul său imuabil de camee, totul realizîndu-se la focul unei pasiuni devoratoare de a spune adevărul.

Asupra acestui adevăr și, îndeosebi, cel istoric, sîntem puși în gardă. O listă a erorilor istorice, severă și făcută pas cu pas, i-o datorăm lui Chérnel („Saint-Simon considerat ca istoric al lui Ludovic XIV"). Montalembert ne previne și el : „Credulitatea sa este excesivă uneori ; ura viguroasă și vie față de viciu, de ipocrizie, de josnicie l-a orbit nu numai o dată. Vederile sale necesită deci un control atent și continuu. Popularitatea sa crescîndă creează prietenilor adevărului istoric obligația de a veghea ca judecățile sale să nu fie în vreun fel literă de evanghelie pentru grosul cititorilor...". Aceasta fiindcă Memoriile „vor fi, după cîțiva ani, la fel de citite, la fel de cunoscute de toți ca și Scrisorile D-nei de Sévigné", că se vor ști „pe dinafară spusele sale, portretele, tablourile sale". (cit. de G. Truc în „Introducerea" la ediția Pléiade a Memoriilor).

Nisard îl compară cu Tacit. Saint-Beuve care l-a înțeles cel mai bine găsește formula fericită „un Tacit à la Shakespeare" ; „nu știu, scrie el, dacă e adevăr istoric, dar e fără îndoială o mare și veritabilă istorie", iar cu privire la pasiunea cu care derogă dacă nu falsifică realitatea portretelor sale, care vor fi socotite mai tîrziu ca unice, notează „nu e un semn bun, în ochii mei, pentru un om, de a fi bîrfit și desfigurat de către Simon".

Fr.-R. Bastide, care ne-a călăuzit în acest sumar preambul, reia și dezvoltă relația Saint-Simon — Proust. „Memoriile" sînt ceea ce e pentru Proust „balul fantomelor" din Le Temps retrouvé. Dezgustul, singurătatea în care își trece în revistă personajele, portretele lor, viața urîtă și nimicnicia lor îi amintește criticului ceea ce Balzac numește cu privire la epoca sa „miazma" cadaveroasă a unei epoci ce se stinge, și descoperă descurajarea amară ce se desprinde dintr-una din cele din urmă pagini ale Memoriilor, în care Saint-Simon își mărturisește acel „spirit lîncezind al vidului" (l'esprit languissant du vide).

Balzac, Stendhal, Proust, iată strălucitele lecții oferite de „Memorii", pe care nu ne sfiim a susține că le încheie, la răsărit, „din misterioase neamuri", făurarul Crailor, redobînditul nostru Mateiu I. Caragiale.

VENDÔME

Era de statură obișnuită ca înălțime, cam gras, dar vîrtos, puternic și sprinten ; un chip foarte nobil și aerul măreț, farmec firesc în port și în cuvînt, mult spirit înnăscut, pe care nu și l-a șlefuit niciodată, o rostire ușoară, sprijinită de o cutezanță deschisă, care se prefăcu mai tîrziu într-o sfruntare din cele mai din cale-afară ; multă cunoștință a lumii, a curții, a inșilor cu trecere pe rînd, și, sub o părelnică nepăsare, o grijă și o pricepere necontenită de a ieși în cîștig din toate cele ; minunat curtezan mai presus de toate, și care știu să tragă folos pînă și din vițiile lui cele mai mari ; la adăpostul slăbiciunii Regelui pentru nașterea sa ; politicos din meșteriic, dar cu un șart și o măsură zgîrcită, obraznic fără de margini îndată ce socoti că o poate îndrăzni nepedepsit, și în același timp, apropiat și popular cu cel de rînd dintr-o prefăcătorie care-i ascundea înfumurarea și-l făcea iubit de prostime ; de fapt, trufia însăși, și o trufie care voia totul, care sfîșia totul. Pe măsură ce treapta i se înălță și hatîrul îi spori, semeția, necruțarea, nestrunirea lui pînă la încăpățînare, toate acestea crescură pe potrivă, pînă a-și rîde de orice fel de sfat și a nu îngădui a fi văzut decît de un număr foarte mic de prieteni și de valeții săi. Lauda, apoi admirarea, în sfîrșit adorația, fură singurul canal prin care se putu ajunge la acest semizeu, care sus- →

ținea teze inepte fără ca nimeni să îndrăznească, nu a-l contrazice, dar nici măcar a nu-l încuviința.

Cunoscu și se folosi mai mult decît oricine de bicisnicia francezului. Încetul cu încetul își obișnui pe cei de sub poruncă, apoi, de la unul la altul, întreaga-i armie, să nu-i mai spună decît Monseigneur și Luminăția Voastră. În mai puțin decît ai clipi, această cangrenă se întinse pînă la locotenenții generali și fețele cele mai velite, dintre care nici măcar unul, ca oile în pildă unele după celelalte, nu se mai învrednici a-l vorbi într-alt fel și care, de la deprindere avînd a fi trecut în drept, ar fi rizicat ocara, dacă vreunul din ei s-ar fi îndrituit să-i vorbească altfel.

Lenevia lui era pînă la un hal ce nu se poate închipui... Vedea puțin de armată el însuși ; se lăsa pe cei din juru-i, pe care foarte adesea încă mai și nu-i credea. Ziua lui, căreia nu-i putea tulbura obișnuita rînduială, nu-i îngăduia nicicum să facă altminteri. Murdăria lui era fără margini ; își trăgea o fală dintr-asta : proștii îl găseau un om simplu. Era plin de cîini și de cățele în patul lui, care își fătau puii aici alături de el de o parte și de alta...

Se scula destul de tîrziu la armată, se punea pe zăcătoarea lui găurită, își făcea aici scrisorile și tot aici își da poruncile, de dimineață. Cine avea treabă cu el, e vorba adică de ofițerii generali și oamenii de vază, era timpul să-i vorbească. Obișnuise armata la această scîrboșenie... Era o simplicitate de moravuri, după el, vrednică de întîii romani și care osîndea toată pompa și mofturile celorlalți. Toate astea isprăvite, se îmbrăca, apoi juca gros pichet sau ombru ; sau, dacă trebuia neapărat să încalece pentru ceva, era timpul. Cu porunca dată la întoarcere, totul se sfîrșise pentru el. Prînzea cu cei apropiați lui pe nesăturate ; era mare mîncău, de o lăcomie nemaipomenită, nu se pricepea la nici o mîncare, îi plăcea grozav peștele, și mai mult cel stricat și adesea împuțit, decît cel proaspăt. Masa se prelungea în desfășurări de păreri, în harțe și idei, și pe deasupra a toate, laude, tămîieri, închinăciuni toată ziulica și din toate părțile.

N-ar fi iertat nici cea mai neînsemnată jignire nimănui : ținea să treacă drept căpitanul de frunte al veacului său, vorbea neobrăzat de prințul Eugène și de toți ceilalți ; cea mai mică dezicere ar fi fost o crimă. Soldatul și ofițerul de jos îl adorau pentru lipsa lui de mofturi cu ei și desănțarea pe care o îngăduia ca să-și cîștige inimile, de care se despăgubea printr-o țîfnă fără măsură cu tot ce era înalt în treaptă și prin naștere. Se purta aproape la fel cu tot ce era mai înalt în Italia, care avea atît de ades de-a face cu el.

E ceea ce aduse procopsirea lui Alberoni.[1] Ducele de Parma avu de negoțiat cu D. de Vendôme ; i-l trimise pe episcopul de Parma, care se simți foarte ciudat de a fi primit de D. de Vendôme pe scaunul lui găurit... Fu atît de mîniat încît, fără a spune, totuși, nici pis, se întoarse la Parma, fără să ducă la capăt ceea ce îl adusese, și spuse răspicat stăpînului său că nu s-ar mai întoarce în viața lui acolo după ceea ce i se întîmplase. Alberoni era băiatul unui grădinar, care, simțindu-se cu minte, se popise, pentru ca, sub o față de abate, să ajungă acolo unde sarica lui n-ar fi pătruns. Era caraghios : îi plăcu D. de Parma ca o slugă de rînd de care faci haz ; tot rîzîndu-și de el îi găsi istețime și c-ar putea să nu fie nevrednic în treburi. Nu socoti că scaunul găurit al D. de Vendôme ar fi avut nevoie de un alt trimis ; îl însărcină să meargă să ducă mai departe și să sfîrșească ceea ce episcopul de Parma lăsase de isprăvit.

Alberoni, care n-avea de păzit nici o ținută, și care știa foarte bine cine era Vendôme, se hotărî a i se face plăcut cu orice preț ar fi fost spre a-și duce cu bine la capăt misia spre mulțumirea stăpînului său și de a urca printr-asta pe lîngă el. El trată, așadar, cu D. de Vendôme pe scaunul lui găurit, își veseli treblile cu glume care-l făcură cu atît mai mult să rîdă pe general cu cît îl pregătise din belșug cu o grămadă de laude și de temenele. Vendôme se purtă cu el cum făcuse cu episcopul, își șterse curul în fața lui. La această vedere, Alberoni strigă : **O culo di angelo !** și se repezi să i-l sărute. Nimic nu-i avîntă treburile mai mult decît această scîrboasă paiațărie. D. de Parma, care, în treapta sa, avea nu numai un lucru de pus pe roate cu D. de Vendôme, văzînd cît

[1] *Viitor cardinal.*

→

AMESTECATE

Eroul englez se crede că a trăit în secolul al XII-lea, în timpul domniei lui Richard-Inimă-de-Leu ; s-ar fi născut în 1160 și ar fi murit în 1247. Atît de mult s-a scris despre Robin Hood în literatura engleză și s-a căutat să se indentifice personajul legendar cu un erou istoric, încît există adevărate teorii asupra autenticității sale. Se spune că ar fi fost un proscris englez care, în fruntea răsculaților, s-a retras în pădurea de la Sherwood, de unde se năpustea asupra nobililor răi și asupritori sau asupra clerului hrăpăreț, căutînd să facă dreptate. Adevărul este totuși obscur. Alte teorii presupun că ar fi fost un țăran ce a luat parte la rebeliunea de la Lancaster sub Eduard al II-lea, alții îl indentifică cu un șef saxon care s-a apărat de normanzi. Prima mențiune despre Robin Hood apare în 1377 într-o scriere a lui Pierre Plowman. După aceasta el apare tot mai des în literatura engleză. Baladele și legendele se succed, dar în toate eroul este înfățișat ca un excepțional arcaș, generos și leal, devotat cauzei drepte a serbilor năpăstuiți, apărător al femeilor și al celor nevoiași, dușmanul ipocriților, nobililor asupritori, clerului și cruzilor șerifi. Dragostea sa de libertate se indentifică cu viața în mijlocul pădurii Sherwood. Versiunile de mai tîrziu îl înfățișează pe Robin Hood căpătînd iertarea regală datorită minunatelor sale fapte de arme, devenit conte de Huntingdon ; dar el abandonează curtea și favorurile regale pentru a se reîntoarce la viața sa din pădure. Trădat de propria sa mătușă, stareța mănăstirii de maici din Kirkless, el își găsește moartea, după ce cutreierase ani de-a rîndul ținuturile de la Sherwood și Nottingham, de la Barnsdale și Doncaster, încît răufăcătorii ajunseseră să tremure la auzul numelui său și să se teamă de lungile lui săgeți, care niciodată nu-și greșeau ținta, ba treceau prin cele mai groase ziduri. Literatura l-a adoptat. Anthony Munday i-a consacrat o tragedie — „Căderea lui Robert, conte de Huntingdon"; Walter Scott, în „Ivanhoe", s-a inspirat din legenda eroului : literatura populară engleză l-a popularizat ca pe cel mai iubit erou al ei. Nu-

ce fericit începuse Alberoni între-astea, se sluji mereu de el, şi-i dădu sarcină să placă valeţilor mai de frunte, să se puie bine cu toţi, să-şi întindă cît mai mult călătoriile. Îi făcu D. de Vendôme, căruia-i plăceau bucate neobişnuite, supe cu brînză şi soiuri de iahnii năstruşnice, pe care el le găsi minunate. Ţinu ca Alberoni să mănînce cu el şi, în felul ăsta, se puse atît de bine cu el, încît trăgînd nădejde de mai multă propopseală într-o casă de boemi şi de trăznelii decît la curtea stăpînului său, unde era luat ca de prea joasă teapă, făcu în aşa fel că se desfrînă cu el şi căută să-i întărească D. de Vendôme credinţa că admiraţia şi slăbiciunea ce-o prinsese pentru el îl făcea să jertfească tot ce putea nădăjdui de căpătuială la Parma. Astfel schimbă el de stăpîn, şi, curînd după aceea, fără a-şi curma meseria de bufon şi de făcător de ciorbe şi de ghiveciuri fistichii, îşi vîrî nasul în scrisorile D. de Vendôme, se descurcă bine cum voia acesta, ajunse întîiul său secretar şi cel căruia îi încredinţa tot ce avea mai de seamă şi mai de taină. Asta nu plăcu deloc celorlalţi; pizma ajunse pînă-n aşa hal încît, luîndu-se la harţă într-o mărşăluire, Magnani îl goni mai mult de o mie de paşi cu lovituri de baston, în faţa întregii armate. D. de Vendôme găsi lucrul urît; dar asta fu tot, şi Alberoni, care nu era omul să se lase pentru o aşa nimica toată şi cînd se afla tocmai pe un drum atît de bun, îşi trase dintr-asta un merit pe lîngă stăpînu-su, care, plăcîndu-l din ce în ce mai mult şi încredinţîndu-i totul, îl făcu să ia parte la toate, şi pe picior de prieten de încredere mai curînd decît de slugă, căruia chiar cei apropiaţi şi mai moţaţi din armata sa se porniră să-i facă fel de fel de temenele.

S-a văzut de ce preţ fu asupra Regelui obîrşia D. de Vendôme, foloasele ce ştiu să le tragă dintr-asta prin D. du Maine şi, de-aci, prin D-na de Maintenon, urcînd mereu; cum, prin aceasta, şi-l făcu omul său pe Chamillart, şi interesul ce-l împinse pe Veaudémont şi pe şiretele lui nepoate să se lege cu el. Bine dintotdeauna cu Monseigneurul * prin vînătoare, şi prin alte părţi de trecută tinereţe, pînă a fi, înăuntrul acestei curţi, rivalul prinţului de Conti, această rivalitate plăcu Regelui, care-l ura pe prinţ şi care, chiar înainte de tot ceea ce tocmai purcedem a vedea, prinsese slăbiciune şi vază pentru Vendôme, care-l măgulise cu gustul pentru vînătoare, pentru viaţa la ţară, prin sîrgul pe lîngă el şi prin sila lui de Paris mai ales, unde nu se ducea în ruptul capului. S-a văzut arta şi îndrăzneala lui de a-l îmbrobodi pe Rege cu ce avea de gînd să facă, cu planuri, cu mici lupte de nimic umflate, cu adevărate bătălii foarte îndoielnice date ca hotărîtoare cu o neruşinare gata să se dărîme la cea mai repede desminţire: într-un cuvînt, ştafete necontenite, de care regele se învoia să se lase dus de nas, şi să-şi bage în cap tot ce i se năzărea lui Vendôme, sprijinit şi tămîiat aşa de tare în cel mai lăuntrul cabinetelor, şi nedezis de nimeni prin prevederea ce s-a văzut că şi-o luase asupra scrisorilor din Italia, şi tăcerea adîncă, în afară de a-l ridica în slava cerului, pe care greutatea şi trecerea lui o insuflase armatei sale.

Starea la care ajunsese, şi lipsirea prinţului Eugène, care se găsea la Viena, i se păru o înnăditură prielnică spre a se grăbi să-şi culeagă roadele lucrăturilor sale. Avu învoirea de a da o raită pe la curte, şi a-şi lăsa armata sub poruncile lui Medavy, cel mai vechi locotenent general, fiindcă politica lui Vaudémont, sau mîndria de a nu comanda prin lipsa unui altuia, îl hotărî să-i dea cinstea lui Medavy.

Vendôme sosi drept la Marly, unde ne aflam, la 12 februarie. Fu o zarvă înspăimîntătoare: băieţii alergători, purtătorii de litieră, toţi valeţii curţii lăsară baltă tot spre a-i înconjura diligenţa. Abia urcat în odaia sa, toată lumea dădu buzna. Prinţii de sînge, atît de aţîţaţi de alegerea ce le-o arăta de a-l sluji şi de multe alte lucruri, se înfiinţară cei dintîi. Se poate închipui dacă şi cei doi bastarzi se lăsară aşteptaţi. Miniştrii dădură buzna şi într-atît orice curtezan, încît nu rămaseră în salon decît cucoanele. D. de Beauvillier era la Vaucresson, şi, cît despre mine, eu rămăsei privitor, şi nu mă grăbii deloc să mă duc să ador idolul.

Regele, Monseigneurul trimiseră după el. Îndată ce putu să se îmbrace pe forfota aceea, porni spre salon, purtat mai degrabă decît înconjurat de ea. Monseigneurul opri muzica la care era, spre a-l îmbrăţişa.

* Ludovic, fiul lui Ludovic XIV şi al Mariei Tereza, Dauphin de Franţa

→

mele său a intrat în toponimia britanică şi nu rareori vei auzi de vadul lui Robin Hood sau colina lui Robin. Francezii l-au imortalizat sub numele de Robert de Bois.

AUTOBUZELE IDEALE.

Ideile cele mai bune se nasc, se pare, din necesitate. Problema economiei de carburanţi, a unui randament optim al carburatorului — deci a unei reduceri a risipei au reprezentat cauza şi scopul punerii la punct a unui autobuz, care funcţionează cu gaz natural lichefiat compus în principal din metan. Gazul natural lichid arde complet, degajînd monoxid de carbon şi nici o impuritate (eliminate fiind prin lichefiere). Fiind regazificat înainte de introducerea lui în motor, carburaţia este simplă şi repartiţia optimală. De aici, o excelentă combustie, cum se arată în nota acestei inovaţii a firmei „Saviem" în colaborare cu Societatea de gaz franceză. Motorul e un motor Diesel clasic, foarte puţin modificat. Pistoanele au fost aplatizate pentru a mări raportul de compresie. Şi problemele de securitate au fost rezolvate, prin dispozitive speciale adăugate rezervorului. Se afirmă că funcţionarea unui astfel de autobuz este excelentă din punctul de vedere al randamentului; nu poluează, nu face zgomot şi se speră să se obţină autorizaţia punerii în circulaţie în oraşe.

PRIMA ASOCIAŢIE A FEMEILOR DIN ROMÂNIA...

...ia fiinţă la Braşov, în 1850. Fondatoarea şi cea dintîi preşedintă a ei: Maria Nicolau, soacra cărturarului român Iacob Mureşeanu. Această asociaţie a fost nu numai o înaintaşă a mişcării de emancipare a femeilor din România, dar şi unica dintre toate societăţile feminine apusene din acea vreme care a urmărit scopuri culturale. La baza activităţii primei asociaţii de femei din România, întemeiată de braşovence, au stat ideea conştiinţei unităţii naţionale, idealurile revoluţiei de la 1848, dorinţa fierbinte de ridicare socială prin cultură.

„Voim a fonda o Asociaţie sau Reuniune de dame române, după pilda altor dame europene, cu scopul nu numai de a ocroti fetiţele orfane şi sărace, dar

Regele, care era la D-na de Maintenon, lucrind cu Chamillart, trimise de asemenea să-l cheme, și ieși din mica odăiță unde lucra în marele cabinet, înaintea lui, îl îmbrățișă de cîteva ori, rămase un timp aici cu el, apoi îi spuse că-l va vedea a doua zi, mai pe îndelete. Stătu, într-adevăr, de vorbă cu el la D-na de Maintenon mai mult de două ceasuri.

Chamillart, sub pricină că ar lucra mai în liniște cu el la Etang, îi dădu timp de două zile o serbare măreață. Urmîndu-i pilda, Ponchartrain, Torey, apoi seniorii cei mai de vază socotiră că e în folosul lor să facă la fel; fiecare ținu să iasă cît mai în față. Vendôme, poftit și căutat din toate părțile, nu mai prididea. Toți se întreceau care mai de care să-i deie serbări, se dau în vînt să fie poftiți cu el. Nu fu nicicînd triumf să semene cu al lui; fiecare pas pe care-l făcea îi aducea unul nou. Nu e deloc lipsit de măsură a spune că totul pieri în fața lui: prinți de sînge, miniștri și cei mai înalți seniori sau nu fu decît spre a-l face să strălucească cu mult mai presus decît ei, și că Regele nu păru să rămîie rege decît spre a-l înălța și mai mult

Poporul se adună la Versailles și Paris, unde vru să se bucure de un entuziasm atît de neobișnuit sub pricină de a dori să se ducă la Operă. Fu urmat pe străzi cu urale, fu preamărit și slăvit, totul fu tocmit la Operă dinainte; se înghesuiau pretutindeni, și locurile fură îndoite ca la întîile jucări.

Vendôme, care primea toate aceste omagiuri cu o ușurință nespus de firească, era cu toate acestea uluit în sine de o nebunie atît de a toată ființa; oricît de scurtă se va fi fost hotărît el să-și facă șederea, se temu că tolul ăsta n-ar putea să țină. Spre a se arăta mai rar, îl rugă pe Rege să-i îngăduie să se ducă la Anet de la un Marly la altul, și nu fu decît două zile la Versailles, pe care le mai tăia cu o noapte la Meudon, pe care ținu să i-o închine Monseigneurului. Vendôme abia dacă sosi la Anet, cu foarte puțini oameni aleși, că de la unul la altul, curtea se făcu pustie, și castelul, și satul de la Anet înțesate pînă la acoperișuri. Monseigneurul fu să vineze, prinții de sînge, miniștrii; fu o modă de care fieștecare se înamoră. Umflat de o primire atît de nemaipomenită și de hrănită, taxă la Anet toată această buznă de inși și de curtezani, și josnicia fu de așa măsură că fu răbdat fără plîngere, ca un fel de cherem ca la țară, și că nu se mai conteni cu goana de a se ține după el. Regele, atît de rănit de a fi părăsit pentru orice prilej ar fi fost, își găsea tihnă în singurătatea de la Versailles, în loc de Anet, și întreba pe unii dacă se duseseră, pe alții cînd se vor duce...

— CINISMUL ACESTA DUSE LA UN TRIST SFÎRȘIT ÎNTR-O MICĂ BURGADĂ DIN SPANIA.

„Generalul se simți pe neașteptate foarte rău. Toți cei ce se aflau în juru-i fugiră și-l lăsară în voia soartei. Cei trei sau patru valeți rămași pe lîngă el, văzîndu-l pe clipă de moarte, înhățară puținele lucruri care se mai găseau și, în lipsă de ceva mai bun, îi traseră pătura și salteaua de dedesubt. El le strigă jalnic să nu-l lase să moară gol pe pelele lui și nu știu dacă avu parte de milă. Astfel muri cel mai trufaș dintre oameni"

— Saint-Simon poate spune orice; omul dispărut, rămîneau serviciile marelui căpitan. Astfel gîndea înțeleptul Filip V care porunci să fie înmormîntat la Escurial, spre aducere aminte a strălucitoarelor sale victorii asupra Imperialilor — (Duc de Levis Mirepoix „Le Coeur secret de Saint-Simon").

*

Ducele de Bourgogne moare, în 1712, puțin timp după soția și fiul său, ducele de Bretagne. Otrava nu pare să fie numai o bănuială. Ludovic XV n-are decît doi ani. Cînd ducele Philippe d'Orléans va deveni Regent, el are în Saint-Simon un fidel prieten. El își cîștigase bunăvoința lui Ludovic XIV, cînd îl scăpă pe Orléans (prost văzut la Curte pentru că ar fi conspirat în Spania, pentru că are prea multe metrese), de una din acestea, D-na d'Argenton și, cu o altă cabală, prin care pune la cale căsătoria fiicei ducelui d'Orléans cu ducele de Berry, nepotul Regelui. Viitoarea ducesă de Berry (Mademoiselle) îl sărută în văzul întregii Curți pentru că a măritat-o așa de bine, sărutare cu atît mai nostimă cu cît de la fragede vîrstă de paisprezece ani, ea își împarte patul cu

→

AMESTECATE

cugetul nostru este de a înființa școli și așezăminte pentru cea mai solidă creștere a fetelor române, în mai multe părți locuite de români, fără deosebire de confesiune" — se spunea în Chemarea-program adresată tuturor femeilor din România.

Din 1850, Reuniunea femeilor române din Brașov, cum se numea prima asociație de femei din țara noastră, înființează școli primare și școli de lucru manual la Brașov, Blaj, Sibiu, Cîmpeni, pe care le subvenționează. În 1865, asociația întemeiază o clasă secundară pentru fete la Brașov, cu profesori ai liceului român din acest oraș. De la focarul brașovean de cultură iau lumină și alte centre românești, înființînd asociații similare. Au apărut astfel, rînd pe rînd, reuniuni ale femeilor române la Lugoj, în 1863, la Iași — în 1867. Această a treia Reuniune este fondată de Cornelia Emilian, soția profesorului Ștefan Emilian de la Universitatea din Iași, aflat pe atunci la Brașov. Asociația pune și ea temeliile învățămîntului profesional pentru fete în Moldova. La Abrud, în inima Țării Moților, Asociația feminină înființată de Ana Gal deschide și ea o școală românească pentru fete, avînd ca primă învățătoare pe cunoscuta poetă din Transilvania, Maria Cuțan. La Sibiu, Reuniunea femeilor române, prezidată de Maria Cosma, înființează o școală de menaj și de industrie casnică. Exemplul primei asociații brașovene este preluat cu căldură de femeile din Arad, Blaj, Hunedoara și din marile orașe ale Bucovinei. Lupta pentru emanciparea femeii vizează nu numai scopuri sociale și culturale, ci și atragerea și impunerea femeii în viața economică a țării.

*

Truda harnicelor furnici este cît se poate de folositoare omului și naturii înconjurătoare, așa cum demonstrează studierea atentă a compoziției chimice a solului. Datorită „pelerinajului" lor, pămîntul pe care-l străbat devine mai afînat, ceea ce înlesnește rădăcinilor plantelor să respire. În locurile cu mușuroaie de furnici se constată o creștere substanțială a conținutului de fosfor și potasiu, ca urmare a faptului că minusculele insecte transportă o mare cantitate de microsub-

tatăl său. Saint-Simon pare să ignore incestul. Mult mai tîrziu, în timpul Regenței, Voltaire își va reprezenta aluziv mușcătorul său Oedip. Să mai spunem că ducesa de Berry va deveni dușmana de moarte a lui Saint-Simon cînd va ști că micul (mare) atotștiutor autor al „Memoriilor" aflase de mult de incestuoasa-i legătură (în 1718 Regentul publică un album cu gravurile sale: Daphnis et Chloé. Din 1709, el doarme cu fiica lui care îi slujește de model).

Sîntem în pragul secolului „luminilor", veacul „fără uimire" (A. Béguin, „Sufletul romantic și visul"), „veac lipsit de măreție..." Mateiu I. Caragiale („Craii de Curtea-Veche"), veacul „ocultismului" („...tot ce părea supra-firesc: oglinda lui Saint-Germain, carafa lui Cagliostro, hîrdăul lui Messmer, bazaconiile lui Swedenberg și ale lui Schrepfner..." (M. I. Caragiale, ibid.). „Memoriile epocii evocă discuțiile mondene unde fiecare își povestea visele profetice; nu numai în mediile pietiste, dar și în cercurile cele mai „luminate", lumea îndrăgea poveștile cu presimțiri adeverite, cu accidente mortale sau lovituri ale soartei anunțate de cîte un vis prevestitor, iar somnambulismul interesa și pe scepticii cei mai înveterați, așa cum îi seducea tot ce avea o aparență magică sau ocultă... Dar dincolo de acest interes, ostil într-un fel, mulți dintre acești învățați ai secolului al XVIII-lea erau de o puerilitate compensatorie, amintind de acei englezi din vodeviluri, realiști, practici, neîncrezători față de orice speculație, dar gata să accepte cele mai naive superstiții. Urmărind pretutindeni rămășițele „legendei", risipind „tenebrele vechilor epoci", ei simțeau o plăcere nemărturisită să pătrundă într-un climat cețos, unde fascicolul luminii lor nu reușea să proiecteze decît apariții fantomatice... Totuși, filozofia carteziană și post-carteziană triumfase asupra acestei mistici „analogice" și „simboliste" care, izgonită din meditația înaltă, se contopise cu curentul secret al superstițiilor și doctrinelor oculte, unde se pare că gîndirea omenească trebuie să se scufunde periodic pentru a corecta raționalismul pur, spre care o împinge pornirea ei spre ușurătate... (A. Béguin, ibid.).

Fragmentul din „Memoriile" ducelui pare să anticipeze acest „engoûment" după practicile ocultiste, „izgonite din meditația înaltă", ciudate, cutezătoare, cețoase, după care snobii ca și înalții seniori „de herb mîndru" ai Curții versailleze se dădeau în vînt.

Dar cine e Regentul? Saint-Simon terifiat de toate pornirile fantastice ale prietenului său: se vede aici. În van își arată dezaprobarea, ghicești, după precizia povestirii, că e uluit. Într-un anume fel, descumpănitor, sterii pentru amîndoi, Regentul îl fascinează pe Saint-Simon (Fr.-Régis Bastide, „Saint-Simon par lui-meme").

. . . .

Dar iată un lucru pe care mi-l povesti în salonul de la Marly, într-un ungher unde vorbeam între patru ochi într-o zi în care, gata să plece în Italia, venea de la Paris, a cărui ciudățenie, adeverită prin întîmplări ce nu se putea prevedea atunci, mă îndemnă a nu-l trece cu vederea. Era ahtiat după tot felul de arte și de științe, și, cu nespus de mult spirit, avuse toată viața slăbiciunea atît de atotobișnuită la curtea copiilor lui Henric II, pe care Caterina de Medicis o adusese, între alte rele, din Italia: căutase, precît îi stătuse în putință, să-l vadă pe diavolul, fără să poată izbuti, după cîte mi-a spus adeseori, și să vadă lucruri extraordinare și să cunoască viitorul. Sery-a[1] avea în casă la ea o fetiță de vreo opt sau nouă ani care se născuse acolo și din care nu ieșise niciodată, și care avea neștiința și naivitatea acestei vîrste și a acestei educații. Printre alți icioglani de drăcovenii obrocite, de teapa cărora D. duce d'Orléans văzuse o sumedenie în viața lui, i se aduse unul la ibovnica sa, care se zise în stare a face să se poată vedea într-un pahar umplut cu apă tot ce-ai voi să știi. Ceru pe cineva fraged și nevinovat spre a se uita în el, și această copiliță fu găsită tocmai nimerită. Ei își făcură, așadar, petrecerea de a voi să știe ce se întîmpla atunci chiar în locuri îndepărtate, și fetica se uita și spunea pe măsură ce vedea. Omul acela rostea foarte încet ceva peste paharul umplut cu apă și numaidecît vedeai în el cu izbutire.

[1] Metresa ducelui d'Orléans; o făcu mai tîrziu contesă d'Argenton. Fiul lor legitimat ajunse Grand Prieur de France și general al galerelor.

→

...stanțe organice — bucățele de coji de copac, de frunze, semințe etc. Furnicile contribuie, de asemenea, la transformarea combinațiilor minerale insolubile în combinații solubile, pe care plantele le pot asimila, precum și la reducerea acidității solului.

Oamenii de știință sovietici speră că vor putea să prevadă cu cîteva luni înainte data, locul și puterea cutremurelor de pămînt cu ajutorul unor generatoare magnetice hidrodinamice. Un grup de oameni de știință de la Institutul de fizică din Moscova au făcut în acest sens numeroase experimentări în regiunea Munților Pamir.

După cum relatează publicația engleză „New Scientis", în regiunile polare ale Alaskăi au fost efectuate probele unui nou transportor destinat zonelor arctice. Noul tip de transportor utilizează cilindri compresori pneumatici. În cadrul probelor, trei mașini de tipul amintit au parcurs în perioada de iarnă o distanță de 1 160 km cu o viteză medie de 17 km/h.

ȘTIAȚI CĂ...

...prima virgulă într-o carte a fost folosită la sfîrșitul secolului al XV-lea de către italianul Aldo Manuzio din Veneția. Pînă atunci se foloseau în scris numai punctul și două puncte.

...cometa Halley, observată prima oară de astronomul englez E. Halley, poate fi văzută o dată la fiecare 76 de ani? Ultima oară a putut fi văzută în anul 1910 și va putea fi urmărită în anul 1986.

...Leonardo da Vinci a lăsat, printre altele, și o valoroasă operă medicală? El a scris aproximativ 760 de capitole de anatomie, material care trebuia să intre într-un „Tratat", în 120 de volume, despre alcătuirea corpului omenesc.

...usturoiul are proprietatea de a combate hipertensiunea arterială? Cercetările moderne au arătat că persoanele cu tendință la hipertensiune nu se îmbolnăvesc de această afecțiune dacă consumă în fiecare seară usturoi!

COLECȚIONARI... COLECȚIONARI...

Napoleon Bonaparte (1769—1821).

Înșelătoriile pe care D. duce d'Orléans le suferise adesea îl îmboldiră la o încercare care să-l poată întări. Porunci în șoaptă unuia din oamenii săi, la ureche, să se ducă îndată la patru pași de acolo, la D-na de Nancré, și să cerceteze cine era acolo, ce se făcea, locul unde se găsea și cum era mobilată încăperea, și să dea seama de tot ce se petrecea în ea, și fără a pierde o clipă nici să vorbească cuiva, să vie să i-o spună la ureche. Cît ai zice pește, misia fu îndeplinită, fără ca nimeni să ia aminte de ce era, și copila mereu în odaie. Îndată ce D. duce d'Orléans fu încunoștințat, el spuse fetiței să vadă în pahar cine era la D-na de Nancré și ce se petrecea în casă. Numaidecît ea le povesti cuvînt cu cuvînt tot ce văzuse cel pe care D. duce d'Orléans îl trimisese acolo, zugrăvirea fețelor, a chipurilor, a vestmintelor, a oamenilor care se aflau, locul unde se găseau în încăpere, oamenii care jucau la două mese deosebite, cei care priveau sau stau de vorbă pe scaune sau în picioare, așezarea mobilelor : într-un cuvînt totul. Pe clipă, D. duce d'Orléans îl trimise acolo pe Nancré, care povesti a fi găsit totul întocmai cum spusese fetița, și cum feciorul care fusese mai înainte i-o spusese la ureche D. duce d'Orléans. „Asta nu e totul, îmi spuse el, nu ți-am povestit toate acestea decît spre a veni la restul". Și numaidecît îmi povesti că îndemnat de adeverirea celor ce văzuse fetița în odaia D-nei de Nancré, el vru să știe ceva și mai de seamă și ce-o să se întîmple la moartea Regelui, fără a dori să caute timpul, ce nu se putea vedea în acest pahar. O ceru, așadar, îndată fetiței care nu avea de unde să fi auzit nicicînd de Versailles, nici văzut pe altcineva de la curte decît pe el. Ea privi, și le desluși îndelung tot ceea ce vedea. Ea le zugrăvi întocmai camera Regelui de la Versailles, și cum se găsi într-adevăr deretecată la moartea sa ; ea îi arătă fără greș în patul său, și cine era în picioare lîngă pat sau în cameră, un copilaș cu Ordinul ținut de D-na de Ventadour, la care scoase un țipăt fiindcă o văzuse la D-ra de Séry; le-o arătă pe D-na de Maintenon, figura stranie a lui Fagon, Doamna, D-na ducesă d'Orléans, Doamna ducesă, D-na prințesă de Conti ; ea strigă la vederea D. duce d'Orléans : într-un cuvînt, ea le făcu cunoscut ceea ce vedea acolo ca prinți și slugi, seniori sau valeți. Cînd isprăvi de spus totul, D. duce d'Orléans, mirat că ea nu le făcu cunoscut pe Monseigneur, pe Mgr-ul duce de Bourgogne, pe D-na ducesă de Bourgogne, nici pe D. duce de Berry, o întrebă dacă nu vedea deloc niște chipuri așa și așa. Ea răspunse cu tărie că nu, și mai spuse o dată ce vedea. Lucru pe care D. duce d'Orléans nu-l putea pricepe și se miră foarte cu mine, și căută zadarnic pricina. Faptele îl lămuriră : era, pe atunci, în 1706, și toți patru erau încă plini de viață și de sănătate, și toți patru erau morți înaintea Regelui. Fu la fel cu Domnul principe, cu Domnul duce și cu D. prinț de Conti, pe care ea nu-l văzu, și văzu pe copiii acestora amîndoi din urmă, pe D. du Maine, pe ai săi, și pe D. conte de Toulouse. Dar pînă la fapt asta rămase în întuneric.

Odată împlinită această curiozitate, D. duce d'Orléans vru să știe ce-o să devie. Atunci nu mai fu în pahar. Omul ce se afla acolo i se puse gata să i-o arate ca zugrăvită pe peretele odăii, numai să nu-i fie frică să se vadă, și, după un sfert de ceas de scălămbăieli, în fața tuturor, figura D. duce d'Orléans, îmbrăcat cum era atunci și cît era de mare, apăru dintr-o dată pe perete ca în cadră, cu o coroană închisă pe cap. Ea nu era nici de Franța, nici de Spania, nici de Englitera, nici imperială. D. duce d'Orléans, care o privi cu toți ochii, nu fu nicicum în stare s-o ghicească ; nu văzuse niciodată una asemănătoare : n-avea decît patru cercuri și nimic în creștet. Această coroană îi acoperea capul.

Din taina dinainte și din aceasta, prinsei prilejul a-i dezvălui deșertăciunea acestor soiuri de ciudățenii, adeveritele înșelăciuni ale Diavolului pe care Dumnezeu le îngăduie spre a pedepsi iscodirile pe care el le oprește, neantul și tenebrele ce reies din ele, în loc de lumina și de mulțumirea după care se aleargă. El era negreșit pe atunci foarte departe de a fi Regent al regatului, și de a și-o închipui ; era poate ceea ce această coroană ciudată îi vestea. Toate astea se petrecuseră la Paris la metresa lui, în fața celui mai restrîns cerc de-alde ai lor, în ajunul zilei cînd mi le povesti, și le-am găsit atît de neobișnuite, încît le-am făcut loc aci, nu pentru a le încuviința, ci pentru a le da în vileag...

AMESTECATE

În timpul exilului său de pe Insula Sfînta Elena colecționa soldați de plumb, cu ajutorul cărora demonstra erorile comise de generalii săi pe cîmpurile de bătălie din Europa.

*

Charles Darwin (1809—1882).

A mărturisit în autobiografia sa că pasiunea de colecționar a jucat un mare rol în activitatea sa științifică. A adunat obiecte din cele mai diverse : scoici, timbre, peceți poștale, monede și minereuri.

*

Henry Ford (1863—1947). Regele automobilului.

Adversar înfocat al alcoolului, în schimb un pasionat colecționar de... sticle de gin.

*

Maxim Gorki (1868—1936).

Colecționa cărți, timbre, porțelanuri și lucrări de artă populară. În 1927 a devenit membru al „Internaționalei filatelice". A donat colecțiile sale unor muzee și unor specialiști.

*

Karl Marx (1818—1883).

Nu era colecționar, dar a ajutat-o pe fiica sa să colecționeze timbre. I-a încurajat această pasiune de la vîrsta de 8 ani, considerînd filatelia un mijloc de educație. Prietenul său, Friedrich Engels, îi trimitea regulat timbre.

DE-ALE COPIILOR

— Se sună la ușa de intrare și un băiețel vine să deschidă.

Vizitatorul îl întreabă :

— Ești singur ?

— Da, mama e plecată de trei zile, așa că tata, Puica, Virgil, Ioana, Puiu, Victor și cu mine sîntem singuri.

O fetiță care și-a petrecut vacanța la țară, într-un sat aflat în apropierea unui lac, a fost sîcîită toată ziua de țînțari. Seara observă în grădină niște licurici.

— Uite-i !, strigă ea, sărind în brațele mamei. S-au înapoiat și au aprins și farurile.

MODA '76

PRECUM RACUL,
MERGE
ÎNAPOI...

MODA '76

PRECUM RACUL, MERGE ÎNAPOI...

Vremea privirilor languroase de sub pălării umbroase a apus demult; Vrem o modă care să ne confere propria noastră identitate; Pe cînd „un New-Look" de la București?

Obișnuința de a anticipa nu ne ajută să întrevedem cum va arăta moda peste un deceniu, cum vor evolua gusturile. Știm doar că, mai pe față, mai pe ascuns, ea, moda, nu se va îndepărta de ghemul încurcat al simțămintelor epocii și, recuzita domniei-sale Moda, hainele oamenilor, ca totdeauna, vor arăta celor ce știu să vadă: iată epoca. Aceasta e. Priviți-o!

Moda actuală, cu cromatica ei saturată și stinsă, cu linia ei mai ales dreaptă, dar a cărei tăietură o poate realiza cu adevărat doar o mînă de maestru, cu imprimeurile ei care amintesc de *„Art-Deco"*, de *Miro*, de *pointillism*, de viziuni *Duffy*, amintește o întreagă epocă nu stinsă, dar oricum intrată în muzeu...

Eleganța aceasta temperată și delicată, dar cam fără vlagă și cam bătrînicioasă, căreia îi spunem rafinament, este însușirea intrinsecă a modei actuale. Este marea ei calitate sau marele ei cusur!

Specialiștii numesc această tendință „retro". *„Retro"* aduce în modă nostalgia și parfumul unor mode trecute și, mai exact, este o copiere cam prea *ad litteram* a modelor anilor '30, '45, '50.

De ce să ne temem de trecut? — se întreba acum cîțiva ani unul din idolii modei Yves Saint Laurent, inaugurînd o colecție de modele în stil '40.

Nu ne temem, dar oricît simț al umorului am avea, ne-am cam plictisit să vedem cum nepoatele se îmbracă la fel cu bunicile.

Moda actuală lasă să transpară o intoleranță la schimbare, o oboseală într-o lume care — pentru a cîta oară în acest secol? — trece din nou prin zguduiri profunde. Criza de petrol, comenta, ușor glumeț, o revistă feminină, este cea care i-a determinat pe stiliști să lanseze linia „tub", o linie foarte economicoasă!

Criză de petrol, criză de bumbac, criză de materii prime! Și cît de parșivă e moda... Toate țesăturile ei, oricîte

MODA '76

«amestecuri» ar conține, amintesc de o lînă cu efecte de Angora, stofe moi și mingiietoare, calde și confortabile: postav, loden, „păr de cămilă"; materiale satinate, materiale subțiri, uni sau imprimate, indian, batist, voal, crep de China. Nu prea avem mătase. Moda recomandă încă rochii ample și vaporoase, „zburătoare" parcă. Nu prea mai sînt blănuri. Revistele sînt pline de modele de haine din blană, și dacă nu o haină întreagă, măcar o jachetă, dacă nu din blană de vulpe argintie, măcar dintr-o blană artificială.

Anii trecuți aduceau modele de rochii, mantouri, fuste cu amplori impresionante. Din umeri sau din talie, hainele se întreceau în a risipi materialele stocate prin moda „mini".

Și iată, în 1976 lărgimile s-au micșorat. Amploarea, mai mult decît moderată, amploarea pentru comoditate, se mai poartă, dar moda tinde să lanseze mai ales tăietura dreaptă.

Așadar, se mai poartă *pelerinele*, se mai poartă *mantourile largi* încă de la umeri sau din dreptul taliei, dar se poartă, mai ales, *mantoul drept* sau foarte *ușor evazat*, cu mîneci montate obișnuit sau raglan, butonat la un rînd, cu guler impozant, cu manșete și, bineînțeles, cu garnituri de blană.

Taiorul, taiorul e leit cel din anii '40—'45, cu fustă dreaptă, „tub", și jachetă ale cărei detalii sînt luate din costumul bărbătesc, combinîndu-se, adesea, țesăturile uni cu cele în carouri.

Reîntoarcerea la *fustă*, ca la un element esențial al noii linii de modă, este explicabilă. *Pantalonul* ar trebui să rămînă, în sfîrșit, pentru sport, pentru vacanțe. Fusta deci este „tubulară", sau *cloș*, sau în *godeuri*.

Rochiile, oricît de mare ar fi numărul modelelor, se supun aceleiași tendințe. Rochia *dreaptă*, *tubulară*, cu bust suplu și cordon în talie, cu ușoare fronseuri pe linia șoldului și buzunare în cusăturile laterale, este *rochia anului*.

Seara, rochiile sînt lungi, din țesături care se mulează, avînd o linie alungită și suplă. Moda lansează ansambluri în două piese, *tunica* și *fusta lungă*, tubulară, cu talia marcată prin cordoane înguste sau foarte late.

Linia anului '30 continuă să inspire încă, pentru seară, ansambluri cu fuste unduitoare și bluze foarte decoltate.

...Vestimentația *masculină* are și ea vădite influențe ale anului '30, dar o linie nouă se conturează, linia tubulară. Își face loc. *Haina* cu umerii drepți, revere mai puțin rotunjite, se încheie la un rînd sau la două rînduri. *Pantalonul*, bine fixat în talie, se mulează pe șolduri și „cade" drept, avînd lărgimi între 26—30 cm.

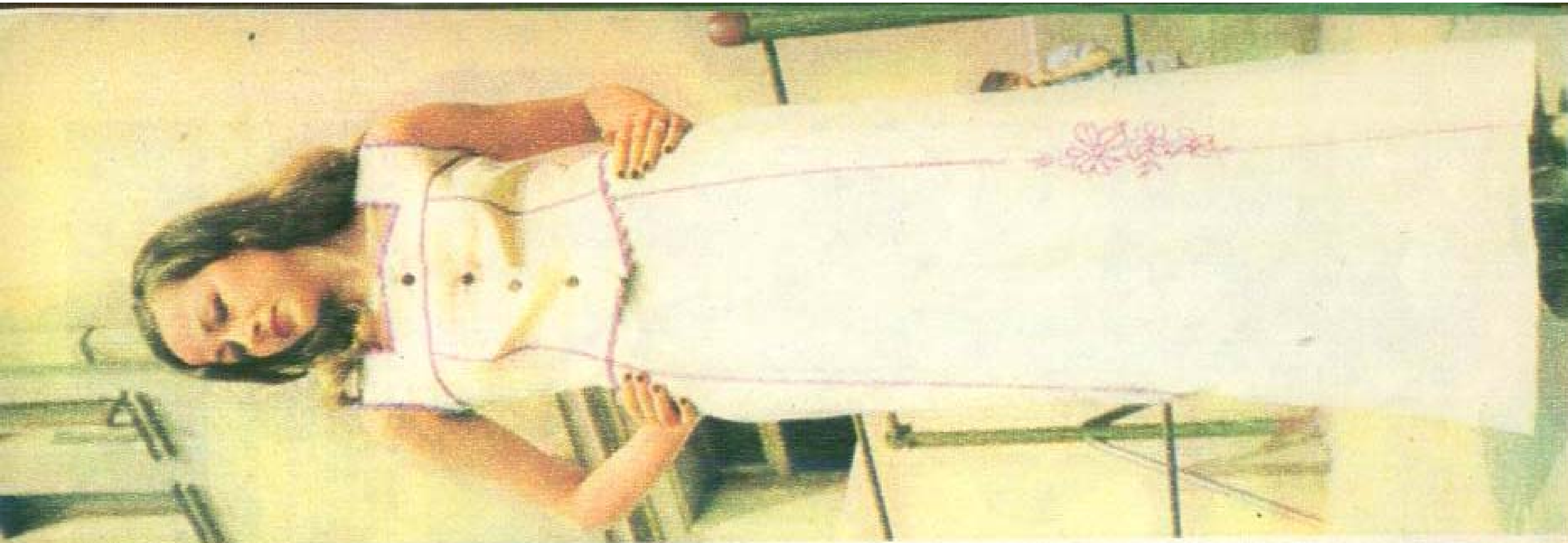

Din marile case de modă pariziene ne-a parvenit o veste îmbucurătoare: pantalonul redevine o piesă de ultimă modă (? !). Așadar, stilul „confortabil" s-a impus împotriva preceptelor eleganței clasice.

(La paginile 122, 125, **127 prezentăm** modele ale Centrului de îndrumare a producției și creației din confecții, tricotaje și încălțăminte a cooperației meșteșugărești.)

Moda '76

MODA '76

Un accesoriu de inspirație 1930 este *șapca*.

Nu spunem că nu ne place moda 1976. Nu vrem cu orice preț schimbarea modei, dar maniera aceasta prudentă a stiliștilor ne cam scoate din răbdări. Ne trebuie o modă mai puțin nostalgică. Ne trebuie o modă care să ne confere propria noastră identitate. Ne trebuie o modă mai conformă cu personalitatea feminină actuală, căci femeia care să arunce priviri languroase de sub pălării umbroase nu mai există ! Și nici n-o mai interesează pe femeia acestui deceniu să pozeze în „băiat", îmbrăcînd pantaloni voit caraghioși și pulovere supergroase, ca un semn al emancipării sale.

Ne trebuie o modă mai firească, mai pe măsura noastră ! Știm că moda vine de la Paris. Dar am cunoscut tînăra noastră generație de stiliști, care s-a cam săturat să mimeze moda pariziană.

Pe cînd un „New-Look" de la București?

ANETA POPESCU ■

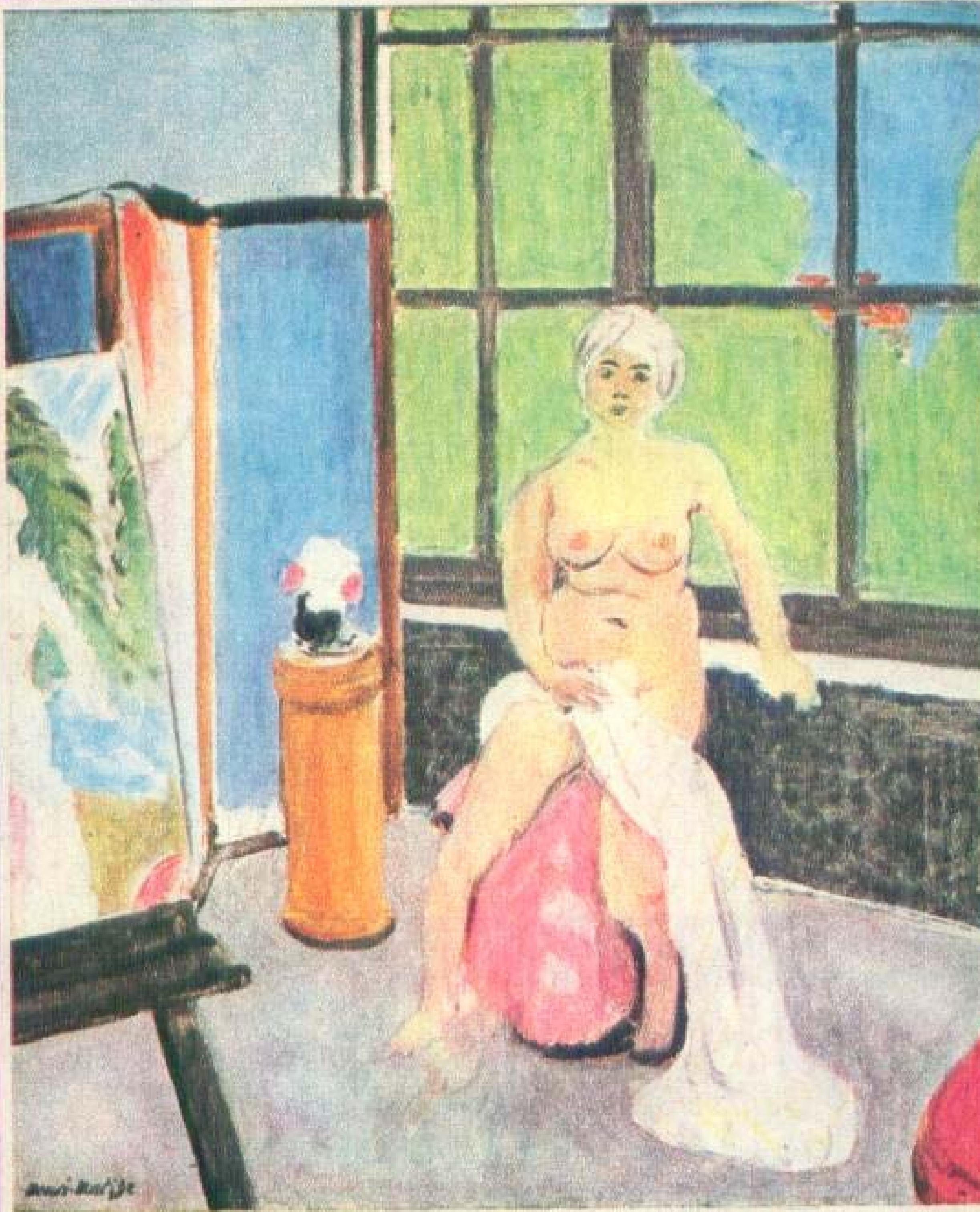

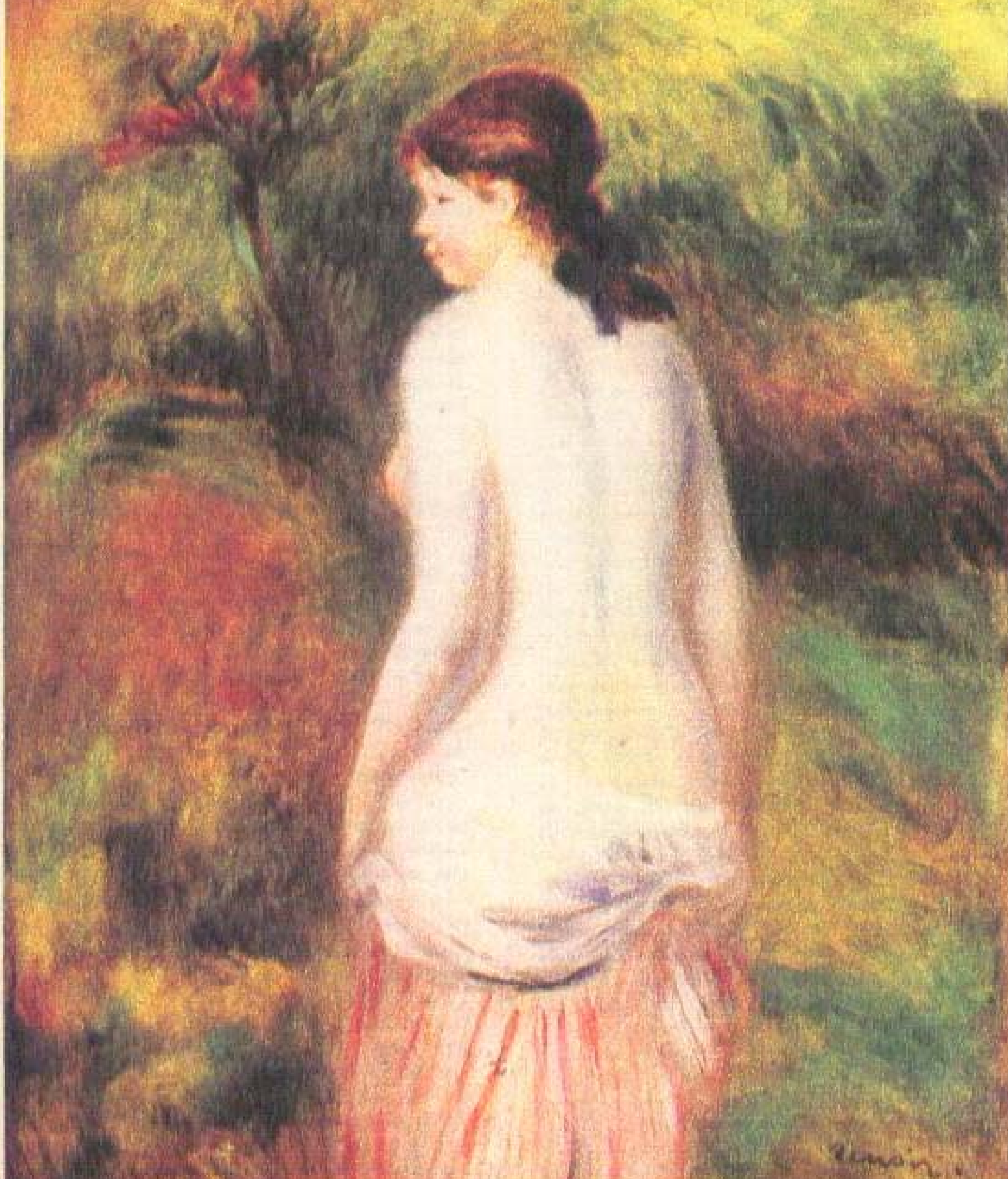
Dürer : Construcţie planimetrică a unei figuri feminine

geografia trupului

geografia trupului

Matisse : Nud în atelier

Renoir : Nud în peisaj

geografia trupului

De ce meșterii necunoscuți ai preistoriei sau cei din timpurile mai apropiate, cînd artistul a început să aibă un nume, au simțit nevoia să facă din trupul omului „chip cioplit" ? Ce au vrut ei să spună cînd au luat în palmă un bulgăre de lut și degetele au închipuit o ființă, cînd au scos din noaptea marmurii imaginea femeii sau cînd au pictat-o pe pînză ? Oare totdeauna în actul artistic a fost același imbold sau de fiecare dată alte chemări ale sufletului îi îndemnau pe sculptorii și pictorii timpurilor ?

Poate în acele prime începuturi, aspirația de autoreprezentare să nu fi fost decît o tainică dorință de a-l „confrunta" pe sărmanul om al planetei cu necunoscutul care-l înconjura sfidător și amenințător din toate părțile. Era încă vremea cînd el se întreba plin de uimire de ce rîurile curg, de ce grîul crește, de ce nopțile vin, de ce ființele mor, și nu afla nici un răspuns. Dar omul nu este zidit numai din frică, ci și din acea voință de supraviețuire care-l împinge mereu din urmă. Înainte de a avea puterea să se închipuie pe el însuși, poate după ce oglinzile apelor l-au destăinuit că reprezintă nu numai prezență fizică, dar și imagine, omul timpurilor de început a trebuit să descopere modul de a se reprezenta și mai cu seamă acel material capabil să ia formă. Ca să ajungă aici, el a parcurs un drum foarte lung, în care necesitatea de a supraviețui, dublată de observație, l-a învățat, în perioada cînd el a început să îmblînzească grîul și să-l cultive, că mîlul aluviunilor poate fi modelat în palmă, că i se poate da o formă, o formă care să închidă prin ea însăși un spațiu din care nici apa, nici grînele nu curg. A fost printre cele mai însemnate descoperiri această putere de a da formă lutului și sentimentului de a stăpîni curgerile și revelația că soarele uscînd argila îi dă stabilitate și duritate. De aici, din acest moment al urgențelor și necesităților sociale, nu este decît un pas pînă cînd degetele modelează aceeași argilă a rîurilor ca să închipuie ființe ; e pasul în care imaginația, fantezia și atîtea sentimente care-l stăpîneau în fața naturii și a timpului să-l fi făcut pe meșterul neolitic să creadă în puterea magică a chipului său. Majoritatea reprezentărilor umane din acea perioadă sînt feminine, mici trupuri care nu respectă armoniile anatomice, pentru că nu sosise vremea să se celebreze eternele frumuseți ale corpului ; sînt imagini simbolice ale tainicelor puteri ale fertilității, care închipuiau în același timp umilința, dorința și triumful speciei în raporturile ei cu eternitatea. Lumea mai trăia în aceste epoci anonimatul planetei, încă istoria nu luase sub oblăduirea sa ființa umană ca să-i eternizeze trecutul și să-i vegheze prezentul.

Odată cu înflorirea vechilor civilizații, cînd omul descoperă alte raporturi între el și lume, cînd, în sfîrșit, îndrăznește să dea lucrurilor și evenimentelor un nume, el deschide larg porțile istoriei și ale cunoașterii. Acum imaginile, fie că închipuie bărbatul sau femeia, sînt individualizate ca zeități, ca personalități dinastice sau ca simple persoane. Reprezentarea corporală în plastica veche egipteană nu face totuși distincție de rang. Puține semne simbolice exterioare vor deosebi statuia unei simple femei de aceea a unei regine, pentru că în fața eternității toate ființele sînt egale. Statuetele egiptene din perioada hieratică reprezintă totdeauna o femeie de tip viril, cu umeri largi și cu o uniformitate masivă a bustului și a bazinului. Urmează apoi o perioadă cu multe schimbări : torsul se subțiază, pîntecele se bombează, artistul egiptean fiind mereu în căutarea adevărului anatomic, a naturaleței și poate a grației. Și dacă nu totdeauna va ajunge să reconcilieze adevărul cu frumosul, el va avea mereu grijă ca toate trupurile pe care le transmite posterității să fie caste și de o tinerețe tulburătoare. Și dacă a alungat bătrînețea, oprind timpul să curgă, el n-a știut, sau poate nici nu a vrut, să șteargă acel imobilism hieratic, așteptarea mereu prezentă a statuilor, lăsînd în seama preoților să le însuflețească cu recitativele lor magice. Pentru că el nu-și propunea decît să conserve imaginea ființei, să creeze un simbol al ei.

Grecii vor înlocui reprezentarea simbolică a artei egiptene cu una naturalistă. Mileniile care se scurseseră îi mai apropiaseră pe om de el însuși. Acum artistul este la fel ca geografii timpului porniți în căutarea limitelor lumii. Și el, ca și aceștia, caută repere stabile, etaloane ale măsurii. Și mai ales răspunsuri la două întrebări fundamentale : ce este frumosul și cum se poate ajunge la adevărul ființei. Frumusețea absolută, va spune Platon, o pot realiza numai culorile și sunetele pure, dar mai ales corpurile geometrice cum sînt tetraedrul, octoedrul, icosaedrul și cubul. Poate această imersiune în lumile reci și perfecte ale geometriei n-a fost o căutare zadarnică din moment ce ea a permis legiferarea frumuseții corpului uman, concentrată în triada canonică : ordine, simetrie și limită. Dar pînă cînd abstracțiile geometriei să devină măsură, sculptorul acelor timpuri va urmări gloria trupului pe arenele olimpiadelor, unde va învăța să citească marile înțelesuri ale arhitecturii universului uman exprimate în mecanica membrelor. Pînă în secolul al IV-lea î.e.n. nuditatea va fi caracteristică numai pentru statuile atleților. Trupul femeii este închis încă în faldurile veșmintelor sale, care cad adesea în linii paralele ca și canelurile de pe coloanele

Brâncuşi : Rugăciunea

templelor, pînă cînd Scopas, după tradiţie, îndrăzneşte să desacralizeze trupul feminin şi să-l reprezinte nud. Apropiind reprezentarea omului de realitatea sa anatomică, artistul grec nu făcea decît s-o aducă în lumea adevărului, s-o supună acelei lupte dintre asemănare şi frumos şi mişcărilor interioare ale sufletului, adică pasiunii şi sentimentelor. Privind cu atenţie aceste statui vom înţelege uimirea atîtor generaţii şi actele de adorare ale contemporanilor, care nu vedeau în ele numai nişte simple volume, ci însuşi modul de a exprima frumuseţea şi eternitatea omului.

Va trece mai bine de un mileniu pînă cînd prezenţa adamică a trupului să triumfe din nou. Renaşterea redescoperă nudul şi îl promovează ca pe o expresie intelectuală de cunoaştere a omului. Şi din nou magicele proporţii ideale vor obseda generaţiile de artişti ; şi din nou adevărurile corpurilor se vor căuta în legile geometriei, în acele „proporţii divine", ale căror secrete Dürer spera să le afle de la Fra Luca Parioli şi pe care Leonardo le-a şi ilustrat. Valéry sesizează exact tainica dorinţă şi răbdătoarea cercetare a artistului renascentist atunci cînd spunea : „El adoră acest trup al bărbatului şi al femeii, care se poate lua la întrecere cu universul întreg..." Dar dacă artistul grec apropie reprezentarea umană de adevărurile vieţii, cel renascentist o idealizează. Pe pînză coboară acum minunate personaje împrumutate din Parnasul Eladei : Jupiter şi Io, Danae, Psyche şi Amor, dar mai ales Venus, care devine subiectul predilect al nudurilor pictate. Acum trupul uman este o poveste într-o poveste. Peisajul, draperiile, arhitecturile însoţesc aceste reprezentări alegorice. Astfel, pe nesimţite, nudul devine un simplu motiv pictural, asupra căruia pictorul sau sculptorul îşi exercită măiestria şi totuşi trupul uman va participa la marile bătălii ale artei. Să nu uităm că „Nudul roz" al lui Matisse, „Domnişoarele din Avignon" de Picasso, ori „Rugăciunea" lui Brâncuşi din 1907 au însemnat momente cruciale pentru arta secolului nostru.

CORNEL BOZBICI ■

Un retro-reportaj

Judy Garland, vedeta care nu a avut răbdare să îmbătrinească.

la Hollywood

„STELELE DE CELULOID" DUPĂ 50 DE ANI DE VIAȚĂ

Mickey Rooney, copilul-minune al unei lumi specializate în producerea minunilor.

Au fost odată, ca niciodată, pe la începutul acestui veac, un fel de zine care se mișcau pe pînză, plîngeau și rîdeau fără să se audă, dădeau grăbite din mîini și din picioare, dădeau și ochii peste cap și se sărutau lung, lung, lung de tot, la indicațiile severe ale primului mare regizor al lumii, David Lewelyn Wark Griffith, supranumit și „Dumnezeul de la Hollywood".

Nu se miră nimeni, azi, în ultimul pătrar al veacului 20 și al mileniului 2, că zeii, zeițele, stelele și aștrii cinematografului dintre anii de glorie 1908—1928 au fost cu desăvîrșire uitați, ba chiar se poate spune că, pentru imensa majoritate a oamenilor, nici nu s-a auzit de ei vreodată. S-a volatilizat imaginea artificial confecționată din umbră și lumină a robustei Mary Pickford și a mult iubitului ei erou, luptător, spadasin, călăreț și pistolar, Douglas Fairbanks, omul de oțel pentru care nu existau piedici pe care să nu le depășească în zbor. S-a stins luminoasa, diafana siluetă a „Sorei Albe", fermecătoarea Lilian Gish — și aici nu-i vorba de stingere în sensul fizic, conform sorții firești a oamenilor, ci de dispariția unei imagini artistice, a unei personalități care

era făurită mai mult din închipuirea ardentă a admiratorilor ei decît din realitate.

Dacă a rămas ceva, destul de consistent, din trecutul oniric și glorios al cinematografiei de la început de veac, atunci acele relicve trebuie să le căutăm în amintirile despre marii comici ai ecranelor, artiști ale căror isprăvi, de fapt veritabile opere de artă, n-au putut fi egalate pînă azi, stîrnesc și acum furtuni de aplauze și insațiabile hohote de rîs. Poate că nu l-ați văzut niciodată pe Fatty cel gras, foarte gras... dar de auzit de el ați auzit. Numele lui a devenit un simbol al hazului exagerat, grotesc, totuși plin de omenie; hazul individului obez, un bonom oarecum stupid, care face tot ce face pentru că este bun, sentimental, nu fără a fi ridicol. După Fatty, ștafeta umorului filmat a fost preluată de Charlie Chaplin, de Malec, de Zigoto, de Mack Sennett (copia canadiană a lui Max Linder), de frații Ritz, pînă cînd au apărut Oliver și Hardy, (Stan și Bran). Nimeni în istoria cinematografiei nu s-a putut ridica pînă la nivelul de popularitate al acestor cine-clovni, afară doar de marii concurenți ai tuturor artiștilor vii, Mickey Mouse și Popey Marinarul, nedespărțiți de adoratele lor „stele de carton" Betty Boop și Olive-Măslina.

Dacă împingem reportajul acesta „retro" pînă la începuturile cinematografiei ne lovim de prea multe incertitudini, de prea multe variante ale istoriei. Nu-i de mirare că pentru o invenție cu atît de bogate urmări se găsesc mai mulți „părinți" decît ar fi nevoie. Nu numai oamenii, ci și țările își dispută paternitatea „celei de-a șaptea arte". Începînd cu Franța, continuînd cu Anglia, cu Italia și abia la urmă cu Statele Unite, toți sînt convinși, așa cum se întîmplă în cazul multor invenții de frunte, că arta cinematografului s-a născut la ei. Se face și o anumită „disociere" sau „dihotomie", tăindu-se problema în două și anume despărțindu-se „cinematograful" de „film", sub pretextul că nu s-ar fi născut în același loc și în același timp, ceea ce nu-i cu totul lipsit de adevăr.

Iată deci CINEMATOGRAFUL printre trăsăturile caracteristice și determinante ale civilizației secolului 20. Influența lui asupra psihologiei și comportamentului, asupra relațiilor sociale și personale, asupra culturii în general, este de neprețuit, de nemăsurat, atîta loc ocupă și atîta pondere a avut și are în viața noastră de fiecare zi.

Unde și cînd s-a născut acest gigantic fenomen artistic și social este, cum spuneam, destul de greu de stabilit, dar se poate ajunge la momentul cel mai important din existența cinematografiei, la acel punct nodal, la acel nexus, cum îi zic filozofii, de la care totul pare că ar începe și s-ar putea explica. Numele acestui nexus este Hollywood, locul lui este pe coasta de apus a Statelor Unite ale Americii, sub lumina și briza Pacificului, iar ziua de naștere pe la jumătatea fierbinte a anului 1908.

Pînă atunci s-a mai făcut cinema, s-au mai făcut filme. S-au făcut și bani cu ele. Erau însă altceva. O curiozitate, poate a mia curiozitate care-i solicita pe oameni, la răscrucea secolelor 19 și 20, dar încă nu se năștea „a șaptea artă". Lăcașul modern al muzei „Cinema", (o muză absolut nebănuită de celelalte nouă muze clasice), a fost ales de un boem, de un aventurier fără bani și fără renume, pe vîrful unei coline, nu departe, spre nord, de periferia orașului Los Angeles. Însuși acest oraș era un produs miraculos al nebuniei colective numite „gold-rush", goana după aur, care cuprinsese vestul Statelor Unite în 1849.

O jumătate de veac mai tîrziu, David Griffith (născut în 1875 în orășelul La Grange din statul Kentucky) a făcut o plimbare, de curiozitate, pe dealurile de lîngă Los Angeles. Auzise că pe acolo s-ar fi instalat un atelier de făcut fotografii mișcătoare, un „mutoscop" sau un „stroboscop". De la nașterea lui „documentară", cinematograful purtase multe și variate nume. Fusese, într-adevăr, „stroboscop" și „phänakistoskop", apoi „wundertrommel", pe cînd arăta ca o roată cu sute de fotografii ce se succedau repede și dădeau iluzia mișcării; apoi „praxinoscop" și „kinetoscop". În 1895, la Paris, frații Lumière dădeau deja reprezentații publice cu aparatul inventat de ei și numit „cinématographe". Aparatul era de două ori senzațional, deoarece servea și la luat și la proiectat imaginile, despre care martorii — atît cît se puteau pricepe

→

LUMEEE, LUME!

De ce nu și pisicile? De ce să nu vadă și ele perfect, cînd se cațără în copaci sau pe acoperișuri? O opticiană din Paris, Denise Lemière, a creat o colecție de ochelari special adaptați pisicilor și cîinilor miopi sau operați de cataractă. Bineînțeles că ei se vînd numai cu avizul medicului veterinar.

Consultație de la 3 200 kilometri. Un medic de la Royal Melbourne Hospital (Australia) a ascultat și îngrijit un pacient aflat în Noua Guinee, la 3 200 kilometri depărtare de medicul consultant.

Acest „miracol" a fost posibil datorită aparatului din fotografie, care permite supravegherea medicală de la distanță a cardiacilor.

Ah, în mijlocul naturii. Munți înalți și stîncoși, păduri răcoroase și înmiresmate, flori, lebede pe lac... Și totul la domiciliu. Sau mai bine spus pe domiciliu. Pictate adică pe fațada casei numitului Jim Smith din San Francisco. Au crezut unii că Jim nu poate trăi fără natură. Da de unde! Jim a vrut doar ca musafirii lui să-i găsească ușor locuința...

ei pe atunci — spuneau că erau „excelente" și „aproape vii", dacă... n-ar fi fost mute.

Ceea ce nu se știa la Paris pe atunci este că invenția brevetată pe numele Louis Lumière fusese... inventată, mai discret, cu șase ani înainte, în 1889, de americanul Thomas Edison. Aparatul acestuia, numit **„kinetograph Camera"**, anticipa, aproape piesă cu piesă, aparatul fraților Lumière, fără să aibă zgomotosul succes al „inventatorilor parizieni". Istoriografii de azi ai extraordinarei născociri afirmă că adevăratul părinte al cinematografiei, adică al imaginilor mișcătoare, ar fi un cuplu de artiști vienezi, austriacul Stamfer și alsacianul Plateau, care în 1832 cîștigau bani buni cu „roata de imagini", „Lebensrad", pe care învîrteau desene și făceau cîinii să latre, caii să alerge și să ...necheze, o fată să danseze și doi oameni să vorbească. Dar, vai, la moartea lui Stamfer a murit și „roata vie".

În 1872, pe cînd se făceau încă experiențe cu „fotografiile mișcătoare" și se reproșa „artiștilor fotografi" că arta lor este o simplă artă... moartă, deoarece redă niște ființe „palide și fără suflare", un fizician american, de sînge francez, William Du Bold Dudell, a inventat proiecția cu lumină artificială puternică și a dat posibilitatea apariției „fotografiilor mișcătoare" pe „ecrane albe".

Așa a fost la început — sau, mai corect spus, înaintea „începutului" — deoarece „filmul", așa cum înțelegem noi astăzi această noțiune, nu este numai un aglomerat de procedee tehnice ingenioase și complicate, ci ceva în plus, un fapt artistic în care procedeele tehnice se subsumează creației literare (scenariului, povestirea) și creației interpretative (regizorul, artiștii).

Dacă este așa — și dacă trebuie să „dăm cezarului ce este al cezarului" — atunci să ne oprim pe colinele de la Hollywood, într-o dimineață de vară din 1908. D. W. Griffith, „omul din Kentucky", venise de pe coasta de est cu o anumită idee în cap. O idee anti-teatru. Revoluția spectacolului nu putea interveni dacă noua artă, filmul, de la care vreo cîțiva entuziaști așteptau minuni, se va rupe de teatru. Griffith avea cel puțin două gînduri originale. Pentru el filmele viitorului nu erau o simplă manieră de a mișca fotografiile, ci de a **povesti o succesiune de fapte**, de a le povesti „cu șir", de a reda viața pe o nouă dimensiune, dinamică, și de a povesti „cu mesaj", de a transmite sensul epic și moral al faptelor înlănțuite într-o **povestire filmată**.

Pe dealul de la Hollywood tocmai se terminase turnarea unui film de către „compania de mutoscop și teatru comic Nestor". În decoruri de lemn, vopsite cu var alb, care ar fi vrut să reprezinte un teatru de stradă din Parisul veacului al 17-lea, actorii jucau mimînd grosolan, cu risipă de gesturi, ca la un foarte însuflețit dialog între surzi. Lui Griffith efortul companiei Nestor i se părea ridicol, grotesc. Comanditarul acelei parodii i-a spus, confidențial, că nu mai poate satisface marea cerere de „filme-mutoscopice" și căuta un asociat. Griffith s-a hotărît să-i devină concurent.

La drept vorbind, „cinematografele" acelei vremi erau doar niște curiozități. Nu începuse covîrșitoarea modă a sălilor „de cinema". Reprezentațiile cu „kinetoscopul lui Edison" se dădeau prin ganguri, prin barăci montate la tîrguri, prin legendarele „Onepenny-Arcade". Eroii cinematografiei erau încă departe de „Nickelodeon", sălile numite astfel pentru că prețul de intrare era o monedă de nichel, în valoare de 5 penny. În acele împrejurări critice, Griffith avea o viziune nouă a cinematografiei. Visa „filme" în cel mai bun înțeles actual al cuvîntului. Și a izbutit să le facă, la Hollywood !

În creația cinematografică, Griffith urmărea să amplifice spațiul scenic, să introducă, prin tehnică, dimensiuni noi în arta filmului. În tentativa lui de a depăși teatrul, Griffith a inventat „PRIM-PLANUL" și a obținut cu această „rupere a proporțiilor" mai mult decît un succes, un triumf !

Pentru inovațiile sale, Griffith avea nevoie și de forțe umane noi. Anume de scenariști realmente talentați, de artiste realmente frumoase, de figurație realmente dispusă a fi gata la comandă și a executa cu fidelitate mișcările mulțimilor, element de mare însemnătate în noul stil cinematografic. „Zeul Hollywoodului" a reușit în toate demersurile lui,

LUMEEE, LUME !

Restaurantul la domiciliu. Cînd bavarezul Werner Koch s-a căsătorit cu bavareza Brunhilde — era în anul 1973 — el avea, dintr-o primă căsătorie, 11 copii, iar dînsa, din propria ei primă căsătorie, avea 9 copii. Dacă am făcut bine socoteala, familia Koch are în prezent 20 de copii, dintre care 16 pot fi văzuți în fotografie luînd dejunul. Apropo de dejun : iată cîteva cantități din necesarul zilnic de hrană al familiei Koch, așa cum sînt notate în carnețelul de plată al gospodinei : 50 kilograme cartofi, 57 kilograme de pîine, 30 de cutii de conserve diferite. Și altele...

Asediul. Sculptorul maghiar Ernő Kiss și-a onorat cea de-a 75-a aniversare a nașterii terminînd o lucrare de mare măiestrie : sculptură în lemn de tei a unor scene din asediul cetății Eger de către turci, în veacul al 16-lea.

Cu Zabka, la micul dejun. Zabka, un mistreț de trei ani, care cîntărește o sută de kilograme, este unul din cei mai buni prieteni ai fotografului polonez Lech Wilczek. Îndrăgostit de animale, Lech Wilczek locuiește de mai mulți ani în mijlocul unei păduri, unde a legat o mare prietenie cu cîteva sălbăticiuni. De data aceasta, invitat la micul dejun este Zabka.

a creat scenariști, modelînd anume pentru cinematografie talentul unor dramaturgi și romancieri. A creat vedete noi, cu mare putere de expresivitate scenică, a introdus în artă „FOTOGENIA", necunoscută pînă la el.

Și decorurilor le-a dat viață, le-a considerat ca făcînd parte din natura ambiantă, prelungindu-se în mediul natural. Un gard vopsit cu verde, pe care l-a făcut Griffith pe o colină de la Hollywood (pentru turnarea filmului „Nașterea unei națiuni") se păstrează pînă azi și se înscrie atît de firesc în cadrul natural că nimeni nu-l mai crede un fragment dintr-un decor din pionieratul filmului.

Istoria cinematografiei a fost făcută, timp de ani lungi, de interminabile zile și nopți, de oameni cu geniu și voință, ca David Lewelyn Wark Griffith. Dar talentul și eforturile oamenilor din primele studiouri au rămas numai în amintirea specialiștilor. Pentru public, protagoniștii filmelor, creatorii lor, n-au fost realizatorii și regizorii de tipul lui Griffith, ci ACTORII și, mai ales, ACTRIȚELE. Cine vrea să povestească azi pentru „marele public" istoria sau mai bine-zis romanul Hollywoodului nu trebuie să pornească de la prea puțin cunoscutul Griffith, ci de la arhicunoscuții Douglas Fairbanks și Mary Pickford, de la Charlie Chaplin și Lilian Gish, de la romanticul Rudolf Valentino și tulburătoarea Pola Negri.

Nu s-a plîns nimeni, niciodată, de banalitatea sau de „platitudinea" filmelor de la Hollywood. Dimpotrivă, a fost nevoie de cîteva decenii pentru a se rupe, în fine, mirajul creat de producțiile invariabil lacrimogene. Inițiatorul lor a fost același Griffith pe care-l întîlnim mereu cînd e vorba de începuturile celei de-a șaptea arte. Primul film al acestui autor, scenarist și regizor a fost „The Adventures of Dollie", pe care l-a turnat în 1908, în studiourile de pe coasta de est ale firmei „American Mutoscope and Biograph Company". Nu ne putem închipui „calitatea" acelei pelicule — care avea toate defectele debutului, dar fapt este că începînd cu „micuța Dollie", Griffith a realizat, în medie, 8 filme pe an pînă în 1914. În 1915, el a produs capodopera lui artistică și politică, „Nașterea unei națiuni", apoi cel mult două filme sau chiar numai unul singur pe an, pînă în 1931, an în care a pus capăt prodigioasei sale activități de regizor. Griffith a intrat în conducerea marilor societăți comerciale de filme, datorită cărora colinele de la Hollywood s-au prefăcut cu o iuțeală de coșmar în uriașe studiouri, laboratoare, fabrici de decoruri și — mai ales — uzine de măcinat vieți omenești.

Marea cotitură în istoria acestei cetăți a cinematografiei s-a produs în anii primului război mondial. Filmele „pionierilor", bune-rele, au dezlănțuit „goana după cinema", caracteristică celui de-al treilea deceniu al secolului nostru. Era o „goană" naivă, o sete de amăgire, o insațiabilă poftă de iluzii. Cinematograful satisfăcea, cel puțin pentru două ore pe zi, această poftă. După ce fusese timp de aproape douăzeci de ani o noutate din ce în ce mai seducătoare, filmul s-a impus în societate, pentru sute de milioane de oameni, ca un „liant" social, un mijloc nou de comunicare. Oamenii se duceau la cinematografe, apoi acasă, la masă, la locurile de muncă, subiectele cele mai plăcute sau cele mai discutate erau subiectele din filme. Vedetele, în special cele de la Hollywood, impuneau moda vestimentară, coafurile, gesturile. Începuse o ciudată competiție fizionomică: ce fată seamănă mai bine cu Mary Pickford sau cu Lilian Gish, ce băiat are forța elastică a lui Doug Fairbanks ori forța teribilă a lui Elmo Lincoln! Acestea erau criteriile fizice de frumusețe.

În ce privește criteriile morale, aici discuția devenea mult mai complicată. Din necesități comerciale, studiourile de la Hollywood produceau ce li se solicita de cinematografe, adică filme de senzație, cu supervedete. Rețeta era următoarea: 120 de minute de peliculă cu 4 pînă la 6 curse nebunești de urmărire cu cai, căruțe cu coviltire, indieni mai mult sau mai puțin sălbatici; minimum 5-6 sute de focuri de armă; 4 pînă la 6 „prim-planuri" cu „kiss-landing", nesfîrșitele săruturi de la Hollywood, care au modificat comportamentul sentimental al multor zeci de milioane de oameni! Această rețetă costa pe producători între 10 și 20 de mii de dolari, în 1916, și permitea realizarea unui film standard într-o săptămînă, cel mult două. Antrena o echipă de 40 pînă la 200 de actori, actorași, figuranți principali și — nu vă mirați că intră în aceeași numărătoare — o sută de animale, cai, cîini, vaci, bivoli, maimuțe și, adesea, cîțiva lei și tigri filmați în cuști de menajerie. Pe lîngă aceste echipe eteroclite de oameni și animale, de stele și steluțe, fiecare film ocupa

→

LUMEEE, LUME!

Bucătăria „comisarului Maigret"... În această bucătărie-„laborator", Georges Simenon a creat toate rețetele culinare atribuite doamnei Maigret în cele 127 de romane apărute despre faimosul comisar. Lui Simenon îi face o deosebită plăcere să pregătească și să combine noi feluri de mîncare.

Peter Falk, interpretul locotenentului Columbo, o veche cunoștință a noastră de pe micul ecran, a declarat că este în egală măsură îndrăgostit de cinema, ca și de propria familie. Ca dovadă, iată-l petrecîndu-și timpul liber cu soția și cu cele două fetițe, Jackie și Katherine.

Bunicul acrobat. Temerarul agățat de elicopter, care încearcă să „pice" pe terasa unui zgîrie-nori, nu este altul decît Jean-Paul Belmondo, care a împlinit de curînd 41 de ani. Scena aparține filmului „Paura sulla città" (Teamă deasupra orașului) și a fost filmată în timp ce fiica lui Belmondo, Patrizia, era pe cale să-i aducă pe lume un nepot.

cel puţin o sută de regizori-ajutori, operatori, tehnicieni ai filmului propriu-zis. Abia în al treilea rînd intra în socoteală butaforia, cu dulgherii, tinichigiii, muncitorii care fabricau decorurile, recuzita, le cîrpeau de la un film la altul, într-un du-te-vino permanent. Într-un zgomot asurzitor, obositor, care n-a încetat, în studiourile de filmare, decît odată cu apariţia filmului ...sonor.

Nu se mai calculau atelierele de fasonat figura umană, de machiat, de coafat. Nici laboratoarele de „efecte speciale", care oricît de spectaculoase ar fi fost uraganele, cutremurele, incendiile şi exploziile pe care le aranjau, nu ajungeau la sume insuportabile, fiind realizate în miniatură, în odăi, magazii, terenuri virane şi ligheane cu apă, nu prea mari.

Pentru o investiţie de 10 mii de dolari, producătorii dinaintea primului război mondial aveau oarecare şansă de a încasa, cîteodată, de două ori pe atît. D. W. Griffith se plîngea, pe bună dreptate, că studiourile cinematografice erau „o mare cutie de produs falimente". Dar din 1916—1918, această cutie vrăjită a început să devină una din cele mai prodigioase comori din lume. Preţul de cost al filmelor a sărit, este adevărat, de la 10 la o sută de mii de dolari şi mai sus, dar şi încasările au explodat, ajungînd la cifre fabuloase, de peste un milion de dolari.

Atunci a început năvala capitaliştilor, în cea mai mare parte aventurieri, către Hollywood. S-a înfiinţat o nouă „armată auxiliară" a producătorilor de filme, anume „contabilii-financiari". Din prudenţă, producătorii nu-i lăsau pe contabili să-şi bage nasurile lor lungi şi fine în studiouri. Ca în orice faună umană, printre aceste sute de contabili anonimi şi impersonali erau şi cîţiva „rechini". Fascinaţi de coloanele de cifre pe care le aliniau cîte 10—12 ore pe zi în registre „confidenţiale", aceşti „rechini" au prins pofta milioanelor de dolari care curgeau spre Hollywood.

Principala direcţie de atac a „rechinilor-financiari" a fost îndreptată către regizorii de tipul lui Griffith, care întruchipau tradiţia eroică şi romantică a cinematografiei de la Hollywood. Majoritatea „rechinilor" veneau din Europa, unde cinematografia obţinea succese de stimă, dar nu şi de bani. Veneau din Anglia, din Franţa, din oraşele germane, italiene, olandeze, din oraşele răsăritene, aduceau cu ei şi procedee, dar şi gusturi noi. Epopeea uriaşă a filmului prindea aripi din zi în zi mai largi, mai puternice. Carl Laemmle, Zukor, Lewis B. Mayer, Sam Goldwyn, Jesse Lasky, Edgar şi Arch Selwyn, apoi alţii, cu reale talente regizorale, Cecil B. DeMille, Harry şi Roy Aitken, au ocupat „Cetatea închisă" de pe colinele de la nord de Los Angeles. Ei, „cei mari", s-au instalat chiar pe acele coline. A locui la Hollywood, într-o cabană de scînduri vopsită cu verde, ca primul gard al lui Griffith, era un „blazon", un certificat de nobleţe, care se plătea foarte scump, cu milioane de dolari. Armatele „celor mărunţi", contabilii, negustorii de filme şi de materiale accesorii, aspiranţii la rangul de vedete sau numai de figuranţi aşteptau prin casele ce se construiau în mare grabă la Los Angeles pe faimosul „Sunset Bulevard".

În 1920, la Hollywood se instalase şi lucra cea mai mare „UZINĂ DE VISURI" de pe planetă. Era o fabrică de ficţiuni, mai bine utilată şi mai atent condusă decît toate uzinele de bunuri materiale. Încerca să o concureze impetuoasa industrie a automobilelor, dar şi aceasta trebuie să se încline în faţa producţiei de „visuri imposibile" pe care le lansau casele de filme. Peisajul de la Hollywood era dominat de marile „constelaţii", începînd cu „Famous Players", „Fox-Movietone", „Paramount-Pictures". Unele se stingeau repede, altele deveneau fluvii cu milioane de dolari. „Triangle Film Corporation", care începuse cu ambiţii mari, a murit repede. În locul ei s-au născut alte două „companii" care s-au dovedit mult mai robuste, au avut viaţă lungă şi o au pînă azi: „METRO-GOLDWYN-MAYER" şi „UNITED ARTISTS".

Aceste două societăţi producătoare de filme au biografii care ar putea să umple biblioteci întregi.

Dacă „United Artists" s-a născut din asocierea mai multor vedete, în frunte cu Douglas Fairbanks şi Mary Pickford, amîndoi foarte bogaţi şi porniţi pe panta maturităţii, „Metro-Goldwyn-Mayer" este rezultatul unei operaţiuni pur comerciale între cîţiva „contabili-deştepţi" de la Los Angeles. În fruntea acestora era Sam Goldwyn. Născut în 1882 la Varşovia,

LUMEEE, LUME!

Cu cincizeci de ani în urmă, la Hollywood îşi deschidea porţile una din cele mai mari case de film americane, „Columbia Pictures". Primul film, produs în 1925, se intitula „More to Be Pitied Than Scorned" (Mai bine mila decît dispreţul). Opt sute de celebrităţi (staruri, scriitori, scenarişti, regizori) au sărbătorit acest eveniment, în faţa unui tort imens purtînd cincizeci de luminări. În fotografie: Barbra Streisand tăindu-şi singură felia de tort, gest care a fost interpretat drept o despărţire temporară a vedetei de casa producătoare.

Aventurile balenei. O balenă de 6,50 m, cîntărind 5 tone, s-a luat după o ambarcaţiune duminicală de agrement care se înapoia la Black River, în Essex. Şi biata balenă care îndrăgea atît de mult oamenii a „eşuat" pe plaja din Clacton. În zori, şuierăturile ei disperate au trezit din somn doi şcolari, în vîrstă de doisprezece şi treisprezece ani. Copiii au stropit cu apă balena şi au săpat un canal în nisip timp de mai multe ore, întreţinîndu-i astfel viaţa, pînă cînd a fost ajutată de maree să-şi reia înotul. Este prima cetacee salvată în această regiune în ultimii 70 de ani.

emigrat la Londra, apoi în vestul Statelor Unite, Sam era un modest negustor de mănuşi, cumnat cu producătorul şi regizorul Jesse Lasky. Jesse avea, dacă nu talent, în orice caz pasiune sinceră pentru producţia de filme, dar cu cît se încăpăţîna să producă opere proprii, cu atît se îndrepta mai sigur spre faliment. În cele din urmă, a cedat „afacerea" lui Sam Goldwyn care, cu mult regret, a renunţat la comerţul lui de mănuşi. În noua societate, „Goldwyn Pictures", Sam a luat alături de el un tînăr scenarist şi regizor, Cecil B. DeMille. După cîteva luni a mărit cercul asociaţiei, s-a combinat cu Edgar şi Arch Selwyn de la firma „Metro Productions" şi a întemeiat viitorul trust „M-G-M.", căruia Sam a cerut — şi a avut o idee publicitară de geniu — să i se plaseze un leu pe frontispiciu. Pînă la introducerea sonorului, leul se mulţumea să mimeze un răcnet teribil. Mai tîrziu, cînd, în fine, a fost auzit, răcnetul n-a mai făcut impresia cutremurătoare de la început. Marele public se aştepta la mai mult!

În anii de după 1922, şi mai ales din 1924, studiourile „Metro-Goldwyn-Mayer" au produs între 10 şi 15 filme lungi pe an. Nu toate au fost capodopere, dar toate au avut succes de casă. Sam a devenit atît de bogat, încît temperamentul lui nativ de om cumpătat, ba chiar cam zgîrcit, a înregistrat o schimbare extraordinară. „Sam s-a dat peste cap!", exclama un asociat al marelui producător, cînd auzea onorariile şi premiile pe care le dădea „M-G-M" actorilor săi. „Nu mai am nevoie de contabili, acum am nevoie de vedete" — afirma Goldwyn. Agenţii lui umblau prin toate teatrele din America şi prin multe din Europa pentru a descoperi „vedete fotogenice" şi, dacă se putea, „inteligente." „Publicul — spunea Sam Goldwyn — a învăţat să călărească de la Fairbanks,

O imagine mai puţin cunoscută a actriţei Elizabeth Taylor, adolescenta de 16 ani care va deveni, ulterior, una dintre ultimele regine ale Hollywoodului.

să se sărute — de la Rudolf Valentino. Acum a sosit vremea să înveţe cîte ceva despre problemele vieţii şi enigmele sufletului de la scenarişti talentaţi, de la regizori pricepuţi şi de la vedete «sincere»".

În acei ani a început „epoca de aur a Hollywoodului". Ar fi o exagerare să se spună că numai Metro-Goldwyn-Mayer a contribuit la instaurarea acestei epoci — dar este de necontestat că epoca a început cu „M-G-M".

Sam Goldwyn este producătorul care a angajat şi lansat regizori ca William Wyler, John Ford şi King Vidor. Tot el l-a adus din teatru pe Laurence Olivier, a cumpărat de la o trupă obscură un figurant, Humphrey Bogart, cu mutra căruia a cîştigat zeci de milioane de dolari. Sume de aceleaşi proporţii i-au adus Bette Davis „cu ochii ei foarte mari" şi Frederic March, „cel mai fermecător bărbat din lume", cum îl recomanda Goldwyn pentru campaniile de publicitate. Dar tot Sam Goldwyn l-a concediat pe Clark Gable pentru că... „avea ochii prea mari (!)", dar nu „rotunzi" ca Bette Davis; a rupt contractul de milioane de dolari pe care-l avea cu Garry Cooper „pentru că se specializase prea mult în filme western" şi nu mai putea juca altceva. Sam Goldwyn n-a prelungit angajamentul Gretei Garbo, cea mai bine plătită

→

LUMEEE, LUME!

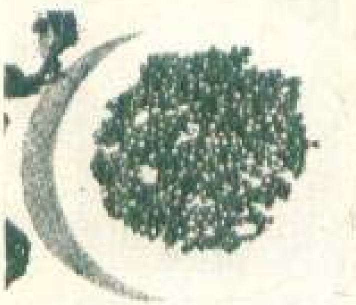
Pola Negri, marea vedetă a filmului mut american, doreşte să-şi revadă oraşul natal. Dacă sănătatea îi va permite, va revedea în curînd Varşovia. În fotografie: Pola Negri în anii glorioşi ai filmului mut.

Cîntecul campionilor. Şi cei mici, după cum reiese din imagine, dar şi cei mari sînt captivaţi de cîntecele canarilor. Dar pentru a le aprecia şi a le acorda un punctaj sînt necesare anumite cunoştinţe. Cîntecul păsărilor este apreciat după reguli internaţionale, stabilite de Asociaţia ornitologică internaţională. În fiecare an are loc un campionat. În 1975 el a avut loc în Belgia, unde printre primele locuri s-au situat şi canari din Cehoslovacia, renumiţi în lumea specialiştilor.

LUMEEE, LUME !

Pe o plajă a golfului Tsiuantcheou (R.P. Chineză), la numai 2 metri adîncime, a fost descoperită o corabie pentru negoţ din timpul dinastiei Song (1127—1279). Atît corabia cît şi încărcătura s-au conservat surprinzător de bine. Iată dovada : boabe de piper şi o pălărie din ramuri de palmier făcînd parte din încărcătura aproape milenarei corăbii.

...vinurile de Miniş (jud. Arad) sînt cunoscute şi apreciate în Europa încă din secolul XVIII. În 1862, la un concurs internaţional, la Londra, vinul roşu de Miniş a fost declarat *„regele vinurilor"*.

*

...nasul nu e chiar în mijlocul feţei, ci este aşezat mai spre dreapta, la 80 la sută din omenire.

*

...de la vîrsta de 50 de ani, omul scade treptat din înălţime. Astfel, la 90 de ani se constată că măsoară cu 3,5 cm mai puţin.

*

...trilul privighetorii poate fi auzit pînă la distanţa de 2 km.

*

...în 70 de ani de viaţă, omul consumă în medie 58 000 kg alimente diferite.

vedetă din istoria cinematografului, „pentru că nu mai avea potenţial de seducţiune la public (!)".

Biografii lui Sam Goldwyn n-au uitat să noteze cîteva din „goldwinismele" specifice acestui producător genial, amuzant, dar incult. „Un contract verbal — spunea el — nu valorează nici cît hîrtia pe care-i scris". Sau, cînd se enerva în discuţiile cu directorii săi, de multe ori spunea o propoziţie care i se părea foarte serioasă : „În afacerea asta pe mine vă rog să mă includeţi afară".

La bătrîneţe, cînd era de două-trei sute de ori milionar, Sam Goldwyn nu lăsa să treacă o seară fără să vadă un film sau o piesă de teatru. În foarte multe cazuri pleca din sală de la jumătatea proiecţiei, sau, dacă se afla în sala lui particulară, aprindea lumina enervat de proasta calitate şi, adesea, de indecenţa sau imoralitatea filmului. **„N-am făcut niciodată, în lunga mea carieră — spunea Goldwyn — vreun film la care să nu se poată duce un tată cu întreaga lui familie. Nici nu puteţi calcula cîţi bani mi-a adus această formulă, atît de simplă şi de limpede"**.

În februarie 1974 Samuel Goldwyn a încetat din viaţă în vîrstă de 92 de ani. În 1970 făcuse prinsoare cu Aristotel Onassis că va trece de bariera „înaltă" a nonagenarilor. Cerea un milion de dolari pentru fiecare an pe care-l va trăi peste 90. A cîştigat, deci, 2 milioane de dolari de la bogătanul armator. Goldwyn nu avea pe nimeni, nu mai avea familie, aşa încît averea lui, după cuvenitele prelevări ale fiscului, a revenit căminului artiştilor pensionari şi invalizi de la Hollywood.

Cu greu se mai poate da de urma „marilor vedete" din „epoca de aur" de la Hollywood. Cei mai mulţi, cele mai multe, au dispărut, uitaţi, uitate, sub secera fatală. Poate şi mai mulţi trăiesc în anonimat, osteniţi de celebritate. Miraculosul Fred Astaire (are 75 de ani) — arhimilionar din dans, piruete şi elachete — este astăzi un important proprietar de cai de curse în Statele Unite. Mickey Rooney (53 de ani), divorţat de 6 ori, este impresar de circ şi de teatre ambulante şi cu greu izbuteşte să plătească pensiile alimentare datorate celor cinci soţii abandonate care se mai află în viaţă. Judy Garland a murit intoxicată cu droguri la Londra, în 1973, exact cînd afirma că va renunţa la stupefiante „de dragul scenei şi dansului". Au dispărut în ceaţa anilor vedete de o mare frumuseţe şi vervă ca June Knight, Gloria Baker, Jean Harlow, Ida Lupino, lansate de fantezistul miliardar Howard Hugues, „omul care jurase să stăpînească tot imperiul de la Hollywood" — dar n-a reuşit să învingă „leul de pe firma M-G-M".

Dintre stelele strălucitoare supravieţuiesc doar cîteva — şi cine ştie pentru cîtă vreme : Liz Taylor, a cărei frumuseţe şi mai ales ambiţie a cîştigat bătălia cu timpul. Joacă din ce în ce mai bine, este din an în an mai frumoasă, indiferent dacă tot din an în an divorţează, apoi se reconciliază cu nestatornicul ei soţ Richard Burton. Supravieţuieşte James Stewart, „tipul ideal al lordului", care duce o viaţă de sihastru.

O fostă vedetă de care se ocupă mai mult ziarele de azi este agitatul, surîzătorul şi răsfăţatul David Niven (65 de ani).

Niven a renunţat la studiourile de cinema, a făcut încercări în studiourile de televiziune din Anglia (unde s-a născut), dar gloria de vedetă n-a mai regăsit-o. Neobosit, David Niven a început să-şi scrie memoriile sub formă de roman biografic. Primul volum a fost „best-seller" în Anglia şi Statele Unite. S-au tipărit 4,5 milioane de exemplare ! Al doilea este cerut de editori la preţul de ...un milion de dolari. „Mi se oferă contracte mai bune decît la Hollywood", a declarat David Niven ziariştilor, dar vreau să vă spun că e mult mai greu să scrii o poveste decît să interpretezi un rol gata scris !".

*

Pe colinele de la Hollywood a rămas — ştirb dar neclintit — gardul vopsit cu verde de David Lewelyn Wark Griffith. Din ce în ce mai mulţi turişti vin să-l vadă — şi mulţi dintre ei se miră de ce sînt păstrate — şi venerate ! — scîndurile acelea putrezite de ploi şi de ani. Li se spune, de către ghizi, că ele sînt învăluite de forţa ocrotitoare a caldelor amintiri.

De o parte şi de alta a gardului vechi se construiesc, în grabă, studiouri de televiziune. Cu ele începe altă lume, alt Hollywood...

M. RÎMNICEANU

FILM

ei despre ei

DE UNDE VENIM, ÎNCOTRO NE ÎNDREPTĂM ŞI DE CE

Îi ştim din filme, din nenumărate filme. Îi cunoaştem şi din ceea ce au spus alţii despre ei, din judecăţile uneori „fără ură şi părtinire", alteori fie cu ură, fie cu părtinire, ale ziariştilor, criticilor. Îi cunoaştem mai puţin pe marii actori ai timpului nostru din ceea ce cred şi ştiu ei înşişi despre ei, din mărturisirile lor, făcute nu la gura focului, nu la vîrsta memoriilor, ci acum, cînd nimeni nu le cere să-şi întocmească bilanţuri, în afara conştiinţei care, vorba unuia dintre cei prezenţi în aceste pagini, „ne întreabă de unde venim, încotro ne îndreptăm şi de ce".

Este o bucurie să-i descoperi pe actorii ştiuţi de pe ecrane — unii frumoşi, alţii mai puţin, unii mai trişti, alţii mai veseli — este o bucurie, spun, să-i afli nu păsări călătoare prin această lume, cum îi mai vor, uneori, legendele de doi bani; sînt oameni ai vremii lor, ai vremii noastre, atenţi la lecţiile universale ale vieţii, solidari cu nepieritorul adevăr: „sînt om şi nimic din ceea ce este omenesc nu-mi este străin".

MAGDA MIHĂILESCU ■

sophia loren

am știut totdeauna să-mi aleg drumul drept

ASPIRAȚII. Încă de copil — nu cred că aveam 10 ani — priveam la cinematograf cu un ciudat sentiment de predestinare. Desigur, nu-mi puneam, la vîrsta aceea, problema a ceea ce voi face în viață, să nu vă așteptați să vă spun că mă identificam cu o viitoare carieră artistică. Tot ceea ce știu este că, împreună cu sora mea Maria, organizam în casă, pentru părinți, rude, prieteni, tot felul de recitări; îmi plăcea, de asemenea să mă duc să văd de mai multe ori un film, același film, numai pentru a-mi fixa chipul unor actori, unele replici mai grozave. Ceva mai tîrziu, am urmat, cu o încăpățînare feroce, niște cursuri de actorie cu un bătrîn artist din Napoli, pensionar. M-am străduit, în anii de mai tîrziu, să învăț incontinuu, să mă perfecționez. Am încercat să recuperez timpul dus, timpul cînd nu aveam pe nimeni care să știe mai multe decît mine, să-mi explice, să mă ajute. Este cumplit să simți înăuntrul tău atîtea gînduri, sentimente și să nu găsești calea de a te elibera de ele, de a le spune pe nume.

COPILĂRIE. Mergînd înapoi pe firul timpului, în anii de început ai copilăriei sfîrtecate de război, mă conving tot mai mult că în acea vreme de urgie am descoperit că pentru un copil ceea ce contează sînt două lucruri, două certitudini: protecția și hrana. Pare absurd să vorbesc despre ele într-un timp cînd, de la ceas la ceas, trăiam sub amenințarea bombelor, cînd ne era foame de dimineața pînă seara. Dar, la Pozzuoli, unde stăteam împreună cu mama și bunicii, nu lipsea, în nici o zi, acel ritual care ne făcea să ne regăsim cele două certitudini de care aveam nevoie. În fiecare seară se aștepta trecerea ultimului tren, după care toți locuitorii satului se ascundeau în lungul tunel feroviar, unde stăteam pînă la trecerea următorului tren, în zorii zilei. Era, acolo, un aer greu, închis, mă aflam în mijlocul unei umanități înspăimîntate; ne simțeam însă ocrotiți, și asta nu pentru că ne știam la adăpost de bombe, ci pentru că eram toți acolo, strînși unii într-alții, respiram același aer, ne dădeam curaj, ba chiar găseam puterea de a mai spune și o glumă. Mi se părea că mi-am cucerit o familie enormă, îngeri protectori multiplicați cu zecile, cu sutele. Eram în siguranță, protejată, niciodată de-a lungul vieții nu am mai avut atît de acut acest sentiment. Apoi, era cealaltă poveste, a hranei. În zori, ne trezeam în strigătele și îndemnurile de a ne desprinde repede din culcuș, pînă nu vine trenul. Mama mă lua de mînă și mă ducea în cîmp, unde, într-un anumit loc, se afla ascunsă o capră. Era descoperirea mamei. Animalul mă privea cu milă, ca pe un biet ied înfometat și se lăsa muls. Parfumul acelui lapte abia muls, cald, cald, nu-l voi uita niciodată. Rămîne unic.

ACTORIE. Nu știu dacă sînt o mare actriță. Știu doar că m-am străduit să fiu o actriță, nu un personaj. O actriță care să convingă și într-un rol de muncitoare, și într-unul de milionară, și într-unul de țărancă sau de contesă. O actriță care să știe să se transforme, chiar fizicește, să se înfrumusețeze sau să se urîțească, să devină simpatică ori odioasă... Numai autenticitatea rezistă, cred că lumea mă iubește pentru că a înțeles că eu nu am trișat niciodată, nici în meserie, nici în viața mea, am știut să merg pe drumul drept.

FERICIRE. Sînt o femeie profund fericită, pentru că mi-am clădit viața pe dragoste și o viață de familie liniștită. Nici nu cer vieții altceva. Nu mă dau în vînt ca să lucrez cu regizori de avangardă, nu vreau să mi se scrie scenarii speciale... Mă scol în zori (pentru că totdeauna mă culc devreme), la cinci și jumătate sînt în picioare, deschid fereastra pentru a scruta ziua și radioul pentru a prinde vreo canțonetă napolitană, poate acel „Ohi vita, ohi vita mia", care îmi umple sufletul de bucuria amintirilor.

george constantin

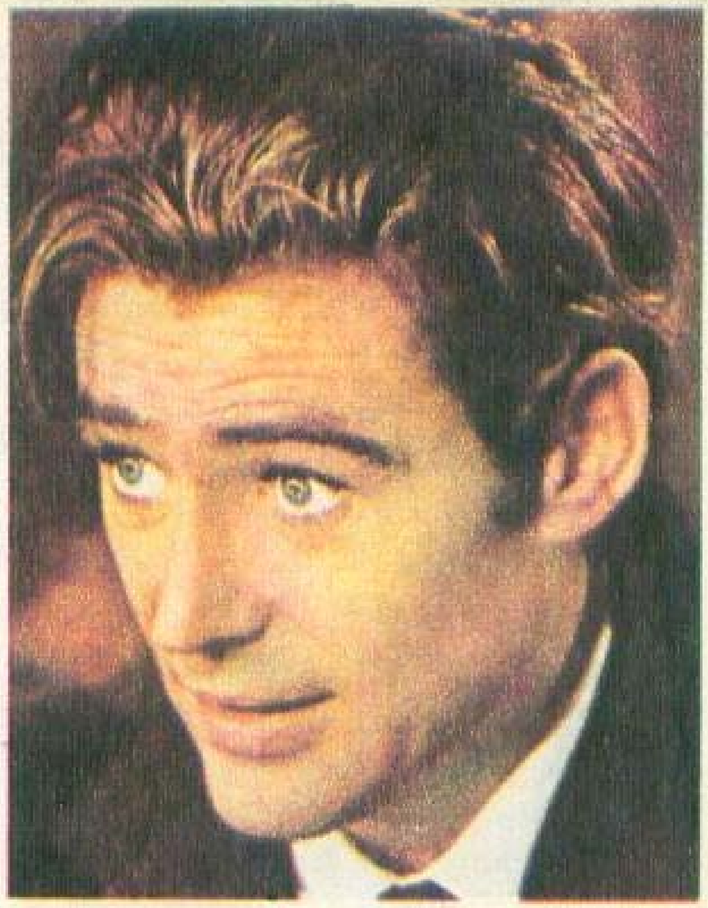
măsura are o importanță vitală

ACTORIE. Nu cred în spontaneitate ca sistem de lucru niciunde, darămite în artă. Acei ce susțin că lucrînd la un film trebuie să lași totul în seama ineditului, a surprizei, a inspirației de moment se păcălesc pe ei înșiși. Nu cred că trebuie să începi o filmare fără să știi nimic despre scenariu, despre personaj, despre costum, despre regizor și (invers) despre actor. Intr-un cuvînt — să fii cît mai „trandafir", pentru că așa, vezi domnule, ești mai proaspăt, mai spontan... Cum nu cred că e bun sistemul unor regizori și operatori de a nu arăta materialul filmat celor mai apropiați colaboratori: actorii. Se motivează neputința acestora din urmă de a fi obiectivi.

Dacă într-adevăr așa s-ar întîmpla lucrurile, proasta obiectivitate, am impresia, ar fi și de partea cealaltă. Și dacă stau să mă gîndesc bine nu e numai impresie....

Mie mi se pare că înainte de a spune „mare actor" ar trebui spus „om care știe ce e măsura", pentru că în teatru, ca și în viață, măsura are o importanță vitală. Doar toți sîntem actori. Unii au șansa să și joace pe scenă și dacă măsura este esențială pentru toată lumea, pentru un actor ea e vitală; dacă nu o are nu numai că nu poate deveni în vecii vecilor un bun actor, dar a și pornit cu stîngul în viața lui. Pentru că nici în viață un om care nu-și simte lungul nasului nu poate fi un om întreg. Prin măsură înțeleg, firește, puterea de a te aprecia la adevărata valoare. Dar asta e, din nou, un lucru foarte greu de dibuit și, mai ales, de păstrat.

peter o' toole

cu tot succesul pe care mi l-a adus filmul, nu am trădat niciodată scena de dragul ecranului

DEBUT. Eram reporter la „Yorkshire Evening Post" și, într-o zi, directorul ziarului mi-a spus: „Tu ești tare în vorbă, nu în cuvîntul scris. Îți plac cuvintele, dar nu cele de pe hîrtie. De ce nu te apuci de actorie?"... După cîțiva ani am cîștigat o bursă la Royal Academy of Dramatic Art. Am jucat, timp de trei ani și jumătate, la Bristol Old Vic, roluri cărora nu le mai știu numărul, de la „Privește înapoi cu mînie" la „Hamlet". În timp ce jucam în „Cel lung, cel scurt și cel înalt" m-a văzut regizorul Robert Stevenson care pregătea o versiune a filmului „Răpitul". Stevenson mi s-a adresat: „Am doar un rolișor pentru tine dar, ține minte, în cinci ani vei deveni o mare stea internațională". A trebuit să aștept mult peste cei cinci ani. ROLURI. În 1960, cînd eram un nume aproape necunoscut în cinematograf, mi s-a propus rolul principal în „Lawrence al Arabiei". Știam că Sam Spiegel, producătorul filmului, avea unele prejudecăți în ceea ce mă privește. Îi păream cam melodramatic, pe deasupra și puțin lunatic. Am așteptat multișor pînă să mă conving că rolul îmi era destinat într-adevăr mie. Sam mi-a telefonat, spunîndu-mi: „Vreau să-l joci pe Lawrence". „În regulă, am răspuns, este cumva un rol vorbitor sau este unul mut?". „Te rog să nu faci astfel de glume", a mormăit Sam Spiegel.

Următorul film a fost „Becket", cu Richard Burton. Ce fericire a fost acest „Becket"! Nimeni nu ar fi putut să-l joace mai bine decît Richie (n.n. Burton), acest miner dat dracului! Magnific a fost! Deși, la început, nici unul dintre noi nu a fost prea încîntat de scenariu. Am început filmul ca pe un soi de „Becket îi întîlnește pe Abbott și Costello". Dar după fericire a urmat infernul din „Lord Jim", care m-a purtat în Cambodgea, unde am îndurat trei luni de filmări cumplite. Iadul pe pămînt. Un coșmar. Filmam năpădiți cu toții, pînă la genunchi, de șopîrle și de tot felul de insecte dezgustătoare. Colac peste pupăză, ne mai și ura toată lumea. Groaznic. ...Cu tot succesul pe care mi l-a adus filmul, nu am trădat niciodată scena de dragul ecranului. Dimpotrivă, am refuzat multe propuneri ispititoare, numai ca să-i pot juca, pe scenă, pe Shylock din „Negustorul din Veneția", Petrucchio din „Îmblînzirea scorpiei", pe Thersites din „Troilus și Cressida" (cu Royal Shakespeare Company), pe „Hamlet", regizat de Laurence Olivier la National Theatre Company.

robert redford

„hoinărește și invită-ți și sufletul"

ÎNCEPUTURILE. Cînd eram băiețandru, doream să devin campion sportiv. Eram bun în multe sporturi, numai că nu știam ce să aleg. Într-o zi mi s-a oferit un contract fabulos, pentru a trece la baseballul profesionist. Am refuzat, mie îmi plăcea sportul curat. Pe urmă m-au selecționat, de două ori, în echipa olimpică națională, o dată ca schior, altă dată ca atlet de decatlon. O nouă pasiune a făcut să dau cu piciorul șanselor mele sportive, întrucît mi-am descoperit vocația pentru pictură. La douăzeci de ani am plecat în Europa, am stat șase luni la Paris, apoi la Florența, cu gîndul de a mă dedica artelor figurative. Nu mă mai preocupa deloc sportul. Dar, odată întors la New-York, tocmai cînd îmi pregăteam o expoziție, am descoperit teatrul. Și iată că am aruncat penelul, pentru a mă înscrie la o școală de artă dramatică.

AFIRMAREA. M-am impus cu greu. Unii mă întreabă de ce le-a trebuit atît de mult timp producătorilor, regizorilor, publicului, criticilor, pentru a-și da seama că, de fapt, eram un actor de ispravă? Probabil că, mult timp, am fost doar o promisiune. Mi-a trebuit timp ca să mă maturizez, să-mi formez un stil; mai bine de zece ani de teatru, de televiziune, de cinema, petrecuți în deplină activitate umilă, însă cu seriozitate, cu dăruire consecventă. Aș fi putut, desigur, să mă lupt pentru a-mi face un loc cu orice preț. Nu am vrut. Nu mi-au lipsit ocaziile. Pe cînd jucam în teatru, am refuzat o mulțime de oferte, cinematograful îmi făcea curte, în mod special, pentru aspectul meu fizic și fotogenie. Nu am dorit să-mi tai singur aripile, să devin un Rock Hudson sau un Tony Curtis. M-am născut la doi pași de Hollywood și am avut ambiția să mă întorc acasă ca un actor adevărat, prețuit pentru harul său, nu pentru titlul de vedetă. Și apoi, sînt un om care stau bine cu conștiința. Filmele care m-au dus către succes nu sînt întîmplătoare: „Cei mai frumoși ani" („The way we were") nu este o poveste evazionistă. Este vorba, în acest film, despre problema crizei de conștiință pe care o traversează orice generație, în trecerea sa de la tinerețe la maturitate. Sau „Cacialmaua", „Marele Gatsby" nu sînt simple evocări în costume de epocă, recuperări pseudoculturale care drapează dorința de a face spectacol și atîta tot. Să nu uităm că ele se referă la anii '20 și analogiile cu timpul în care trăim mi se par evidente și neliniștitoare.

POLITICĂ. Eu sînt un actor, nu un om politic, dar fac o anumită politică prin înseși rolurile pe care mi le aleg. Militez pentru pace, pentru respectarea drepturilor civile, pentru egalitate între oamenii de toate rasele, pentru libertate.

FRUMUSEȚE. Mai degrabă mă surprinde, decît mă flatează faptul că lumea, în special femeile, mă consideră un actor frumos. Mă și distrează. Mă surprinde, întrucît nu mă găsesc nici frumos, nici seducător, am un chip comun și un trup prea musculos. Mă distrează, cum spuneam, pentru că nu știu cum se face, dar femeile au descoperit că sînt cum nu se poate mai frumos și irezistibil, numai după ce am devenit o celebritate. Înainte, trebuia să depun niște eforturi infernale ca să ies la plimbare cu o fată.

NATURĂ. Cred în traiul în mijlocul naturii așa cum cred în educația din primele clase de școală. Dacă toți am respecta acest adevăr, probabil că ne-am înțelege mai bine unii cu alții. Un om trebuie să știe să-și facă timp pentru a gîndi, a reflecta încotro se îndreaptă și de ce. Așa cum spunea și Withman: „Hoinărește și invită-ți și sufletul". Este minunat! Eu cred că dacă toți oamenii, chiar cei prinși pînă peste cap cu tot felul de treburi importante, și-ar face mai mult timp să se bucure din plin de natură, cred, spun, că însăși această lume ne-ar apărea ca un loc mai bun.

donatas banionis

trebuie să ne găsim un loc în lumea modernă

DEBUT. Înainte de primul meu film credeam că nu poate fi chiar atît de grea meseria noastră, n-ai decît să joci și camera te filmează! În cea dintîi zi de turnare din viața mea m-am trezit însă zdrobit de emoții, de-a dreptul traumatizat. Nu-mi puteam controla nici o mișcare. Cînd m-am văzut pe ecran, cînd mi-am auzit glasul, a fost și mai groaznic, nu-mi recunoșteam vocea, mă găseam caraghios. Abia la al treilea film mi-am mai venit în fire. Este vorba de „Nimeni nu voia să moară". Atunci am încetat să-mi mai spun: „Băiete, nu ești făcut pentru film". Încetul cu încetul am început să-i pricep specificul, am învățat să înving sentimentul dezagreabil al așa-numitului joc „instantaneu" în fața aparatului. „Una este inspirația, alta este imaginația creatoare, bucuria de a ști că ochiul atît de sigur al aparatului te pîndește, gata să-ți capteze cea mai blîndă respirație, dar că și tu știi cum să nu cazi în cursă."

CONȘTIINȚA ARTISTULUI. Trebuie să ne găsim un loc în lumea modernă. Înainte de a dori să ne afirmăm ca artiști, trebuie să ne definim propriile noastre gînduri, concepții. Ce înseamnă binele și ce înseamnă răul pentru noi? Sîntem dispuși să ne apărăm pînă la capăt convingerile, sîntem siguri că am ales bine? Opțiunea este o operație dificilă, care implică mari răspunderi. Parafrazînd, îmi îngădui să spun că „atunci cînd ai ales, te-ai născut a doua oară". Există o știință a alegerii, cine ne ajută? Propria noastră conștiință. La rîndul său, viața autentifică sau nu experiența personală, judecățile personale și așază totul la locul cuvenit. A-ți însuși cutare sau cutare idee măreață care aparține, de fapt, altuia, nu înseamnă a alege. Trebuie să trăiești pentru o idee, să o regîndești, să suferi pentru ea — în cazul unui eșec — numai atunci se poate spune că a devenit, cu adevărat, a ta.

POPULARITATE. Sinceri să fim, noi facem totul pentru ca publicul să ne adopte, să ne înțeleagă și să ne iubească. Nu are rost să fim ipocriți, toți căutăm popularitatea, dar uneori, în viață, ea te poate și stînjeni. De exemplu, poți fi oprit în metro și întrebat: „Iertați-mă, tocmai am pus un pariu cu prietenul meu, sînteți sau nu sînteți dumneavoastră cutare?..."

ÎNCEPUTURI. Pe scurt, mi-am început meseria de actor în ziua de 13 decembrie 1961, la vîrsta de 16 ani, într-un studio de televiziune, într-o emisiune pentru tineret. De fapt, dintotdeauna mi-a plăcut să mă aflu în preajma artei. Am învățat să cînt la vioară și, cîndva, credeam că voi deveni muzician. Mai făceam și sport. A venit însă și momentul cînd trebuia să iau o hotărîre: să pornesc pe calea deschisă de primul meu succes la televiziune și să renunț la sport, sau să amîn totul pentru mai tîrziu. Am abandonat sportul de performanță. Nu puteam să stabilesc un acord între el și actorie. Mi se părea mult mai important să apari la televiziune, decît să alergi pe stadioane, în fața unor tribune pe jumătate goale.
TELEVIZIUNE. Astăzi nu mai iubesc televiziunea; în afara condițiilor de lucru pe care ni le oferă, nu-mi face deloc plăcere să apar cu Shakespeare ori cu Norwid în fața unor oameni îmbrăcați în pijama.
TEATRU, FILM. Ele rămîn elementele principale ale muncii mele. Fac parte din trupa Teatrului Național, condusă de Adam Hanuszkiewicz... Pînă în prezent, totul merge bine. Am jucat numai cîteva roluri, dar toate sînt importante pentru mine și frumoase. Mă simt bine la Teatrul Național și aștept liniștit ceea ce îmi vor aduce stagiunile viitoare... Sper că Hanuszkiewicz va avea nevoie de mine pentru un rol care să-mi convină și mie... Cinematograful, spre deosebire de teatru, este un teritoriu pe care, odată ajuns, ți se lasă libertatea de a alege. Răspund, într-o mai mare măsură, de mine însumi. La teatru, mă las în grija regizorului. Această părere diferă de cea a actorilor care se consideră maeștri în teatru. Este fals; în teatru, actorul nu se vede. Controlul regizorului îmi este absolut necesar. În film este altceva, pot să mă văd singur, imediat.
ACTORI. Cunosc actori care într-o apariție de cinci minute pe ecran spun mai multe despre ei înșiși, despre lume, decît stă scris, uneori, chiar într-o carte; ei sînt poeți de stirpe aparte, care poartă poezia cu ei tot timpul. Cei mai remarcabili sînt, cu adevărat, creatori de universuri noi, ei exprimă omul cu ființa lor întreagă, fără ajutorul notelor sau al literelor din alfabet. Și exprimarea lor este — după părerea mea — cea mai pură, cea mai profundă dar, vai, și cea mai trecătoare pentru că, din păcate, totul moare odată cu spectacolul. Dacă fiecare interpretare a unui concert de Beethoven sau a unei sonate de Chopin de către diferiți pianiști este considerată, de fiecare dată, alta, care este atunci diferența între „Hamletul" jucat de Holoubek, Smoktunovski sau Olivier! Cred că un actor care l-a jucat de o sută de ori pe Shakespeare sau pe Cehov îl simte mai intens decît cel mai scrupulos filolog sau istoric de artă. Vorbeam de moartea spectacolelor; acesta este riscul meseriei noastre, obolul nostru de pierdere. Cînd creezi viață, nu se poate să nu accepți să și pierzi ceva din propria ta viață, poate din griji, poate din fericire. Oricum, e frumos!

daniel olbrychski

cînd creezi viață nu se poate să nu accepți să și pierzi ceva din propria ta viață

LUMEA FILMULUI Urăsc afacerile din lumea filmului. În afara timpului cînd joc efectiv în fața camerei de luat vederi, nu-mi place nimic. Lumea filmului este plină de rechini. Cel care sare mai repede mușcă primul. În general, sînt un om singuratic și, uneori, am senzația unui tigru aruncat într-o junglă a oamenilor. Dar nu mă plîng, jungla mea este ca a tuturor celorlalți; poate doar ceva mai deasă și mai periculoasă. În viață trebuie să alegi. Eu am ales și nu-mi pare rău.

MUNCĂ. Sînt un om sănătos și am o asemenea sete de muncă, încît cu greu îmi găsesc timp să mă gîndesc și la altceva. Trăiesc într-un ritm infernal, joc în filme, produc filme, cînt. Nu plec niciodată în vacanță; dacă timp de o săptămînă nu fac nimic, devin absolut de nesuportat.

PRESA DE SCANDAL. Tot ceea ce s-a născocit despre viața mea nu m-a atins direct. M-a amărît însă pentru că a făcut rău unor oameni pe care îi iubesc nespus. Eu sînt destul de autoritar și de puternic pentru a mă apăra, dar s-a întîmplat ca o serie de lucruri ignobile să-i lovească pe mai mulți dintre prietenii mei, incapabili să se apere. Asta este revoltător. Știți și dumneavoastră cît de ușor pot fi tîrîți oamenii în noroi. Cred însă că toți cei care au încercat să mă lovească și-au dat seama, pînă la urmă, că nu sînt dintre acei dispuși să încaseze fără să întoarcă. Am reacționat, și acum în Europa și mai ales în Franța mi se cunosc răspunsurile. Dar nu s-a terminat totul pentru că, din păcate, mai există unii ziariști — dar oare mai merită ei acest nume? — care continuă să inventeze tot ceea ce le trece prin cap, tot ceea ce poate fi mai fals, mai jignitor și mai mincinos. Numai că, iată, prea și-au făcut de cap, acum nu mai pot să meargă mai departe, pentru că nimeni nu-i mai crede.

COPILĂRIE. Sper ca fiul meu să nu-și dorească să se facă actor. Nu pentru că mi-ar fi rușine de meseria pe care o am, departe de așa ceva, dar așa cum i-am spus și lui deja, nu aș vrea să se izbească și el de tot ceea ce am întîmpinat eu în tinerețea mea. Eu unul mi-aș fi dorit să devin chirurg. Din nefericire, nu mi-am putut materializa acest vis. De ce? Pentru că, spre deosebire de fiul meu, eu nu am avut ceea ce se cheamă un tată. Am fost nevoit să-mi cîștig existența muncind de la vîrsta de 14 ani. Sper că Anthony nu va lăsa să-i scape șansa de care eu nu am putut să beneficiez. El are un tată

alain delon

sînt un om sănătos și am o mare sete de muncă

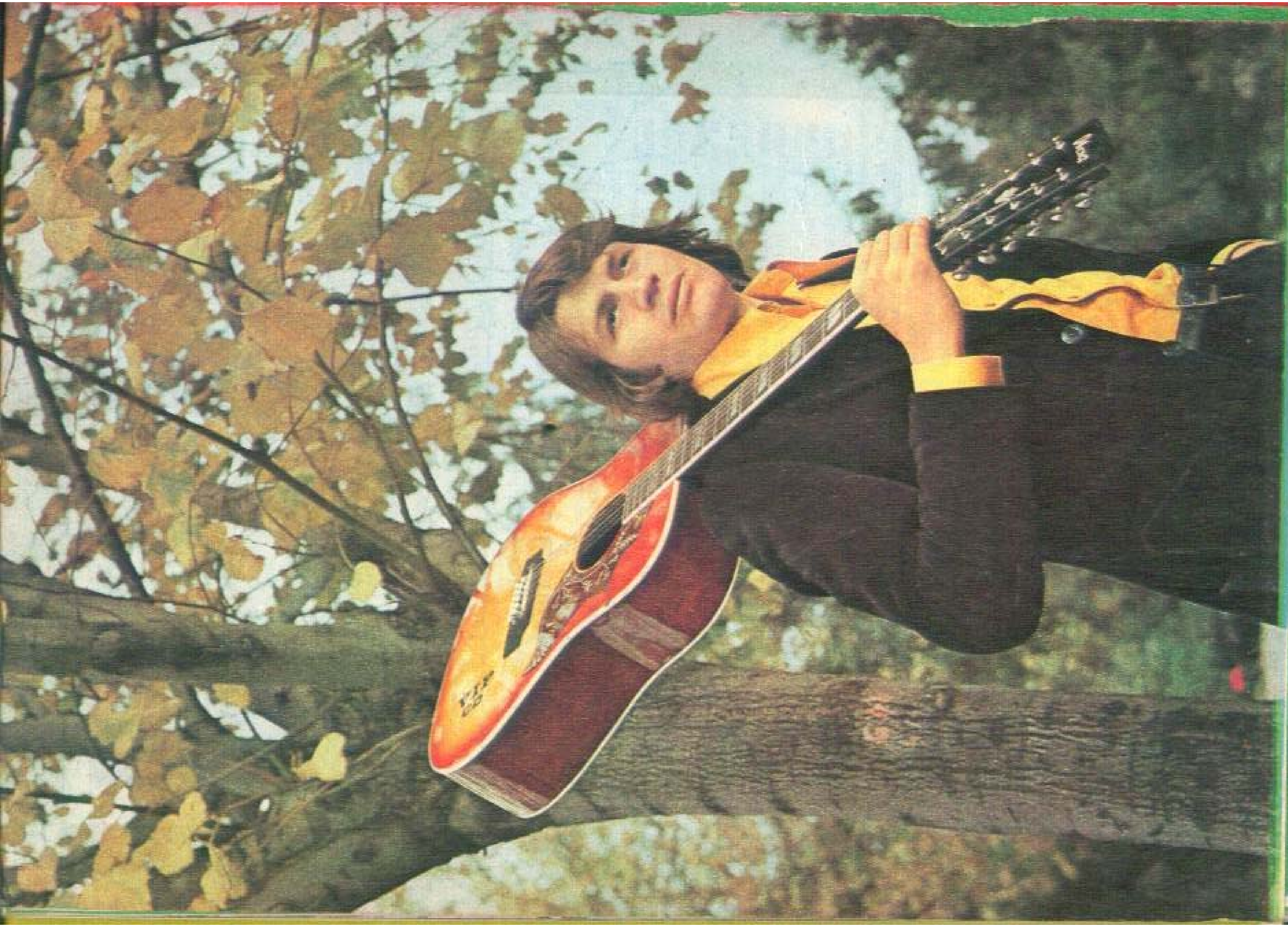
care îl poate trimite la orice universitate din lume. Nu am avut parte, în copilărie, de o familie. Tatăl meu trăia într-o parte, mama în altă parte, iar eu eram aruncat de la unul la altul. Lucrul cel mai important pentru copil este — o spun pentru că mie mi-a lipsit — este tandrețea. Eu trăiesc numai și numai pentru copilul meu, trăiesc numai prin el. Anthony înseamnă Eu. Este Eul meu cel adevărat, autentic. Este sîngele și viața mea.

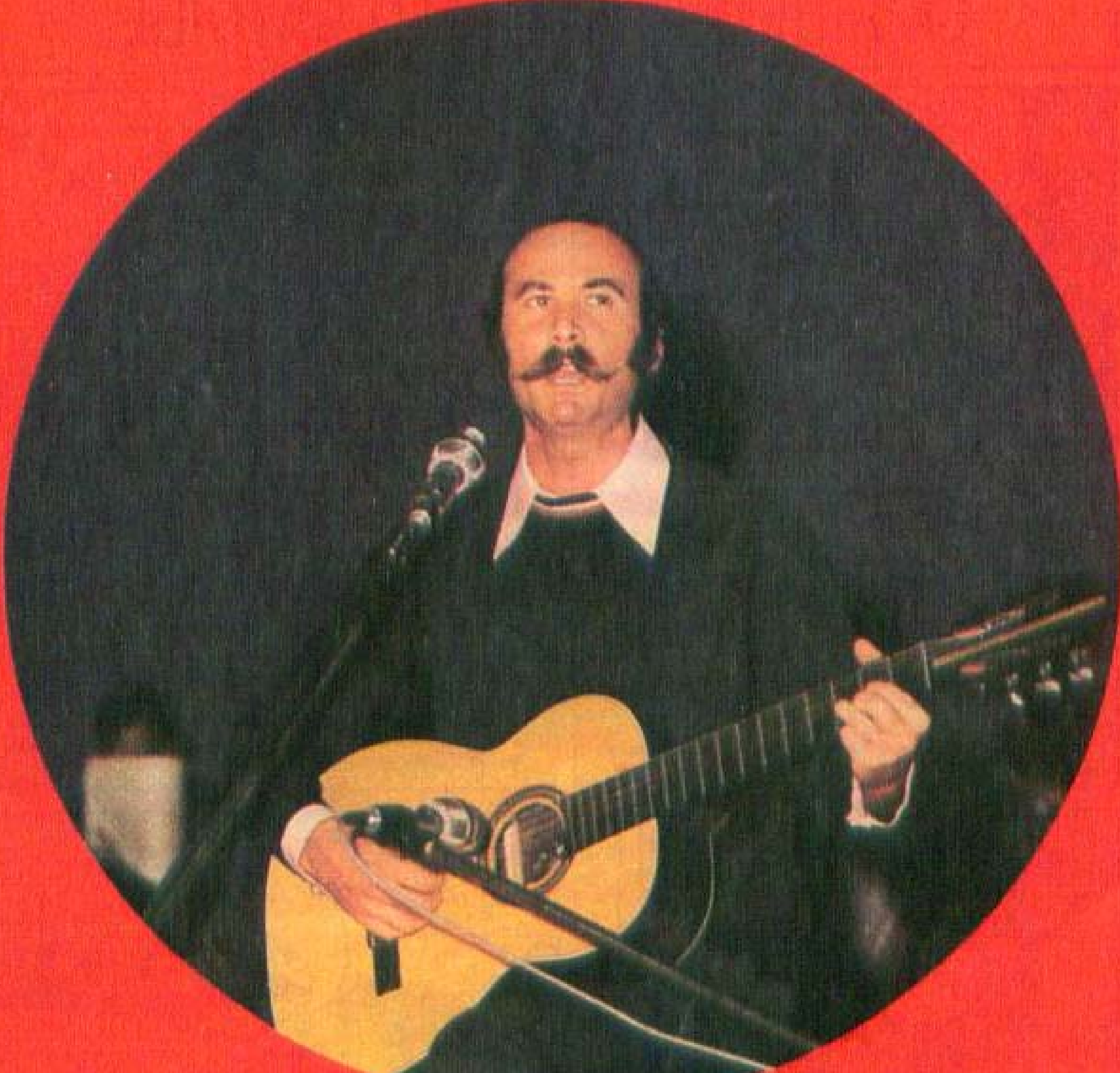

margareta pogonat

„mi-aş dori foarte tare ca personajele mele să le arate oamenilor adevărata lor faţă"

— **Mă pasionează** să descopăr exact acele lucruri, pe care oamenii nu reuşesc să le recunoască nici faţă de ei înşişi, dintr-un fel de spaimă de ei şi de cei din jurul lor, sau poate dintr-un complex de posibilă inferioritate. Pentru că oamenii suferă tot felul de complexe de inferioritate. De natură fizică, intelecuală, socială chiar — şi poate că acest complex e cel mai dramatic. Obişnuim adesea să ne comparăm condiţia socială, dintr-un moment sau altul, cu a altcuiva, şi asta la tot felul de revolte interioare — care, de cele mai multe ori, nici nu au o bază reală — duce la nemulţumiri inutile, pentru că sînt gratuite. Firesc ar fi să ne judecăm în funcţie de noi înşine, de ceea ce putem face şi, mai ales, să ne uităm bine dacă nu cumva nouă, şi numai nouă, ni se datorează o nereuşită, o nerealizare. Nu trebuie, nu-i bine să ne minţim pe noi înşine, să ne spunem poveşti. Nu foloseşte. După cum nu foloseşte nici îmbrăţişarea unor mode sufleteşti — căci există şi asemenea mode. În secolul nostru, de pildă, „se poartă" tot felul de tipuri umane: tipul lipsit de sensibilitate— sensibilitatea e desuetă, nu ? — tipul original cu orice preţ, tipul rece, cinic chiar şi, uneori, oamenii, pentru a fi în pas cu moda, îmbracă asemenea haine străine lor. Încep să-şi spună, şi spun şi altora, că ei aşa sînt, se „autoeducă" chiar în acest sens — şi ce sens prost ! — pînă ce vine un moment de „palmă" a vieţii, care în loc să-i găsească într-un echilibru sufletesc — ce nu poate veni decît dintr-o bună cunoaştere de sine — îi prinde descoperiţi, într-un fals total. Iar sensibilitatea aceea de care s-au lepădat iese la iveală într-o manifestare de disperare deplorabilă... Iar dacă „travesti-"ul a reuşit, dacă acea autoeducare s-a desăvîrşit, e şi mai grav: uscăciunea sufletească se instalează definitiv, atît de definitiv încît chiar şi ei — mai ales la o vîrstă matură — îşi dau seama de existenţa ei. Şi atunci ar da orice numai să-şi mai simtă o clipă sufletul plin de vise, numai să mai poată trăi cu adevărat, cu toate riscurile suferinţei şi ale momentelor grele. Ar da orice numai să scape de această mască străină lor. Pentru că e o mască... Mi-aş dori foarte tare ca personajele mele să le arate oamenilor adevărata lor faţă. Poate că vreau prea mult, dar vreau să-i fac să se elibereze de complexe, de tot ce-i determină să acţioneze împotriva lor înşile... Am căutat întodeauna, ca om şi ca artist, să-mi păstrez nişte date iniţiale de puritate, de sensibilitate sufletească, de înţelegere faţă de oameni şi faţă de fenomenele din jur. Şi asta pentru a reuşi să îmbătrînesc frumos în viaţă, şi pentru a-mi păstra o anume avere din care să înzestrez personajele pe care le joc .

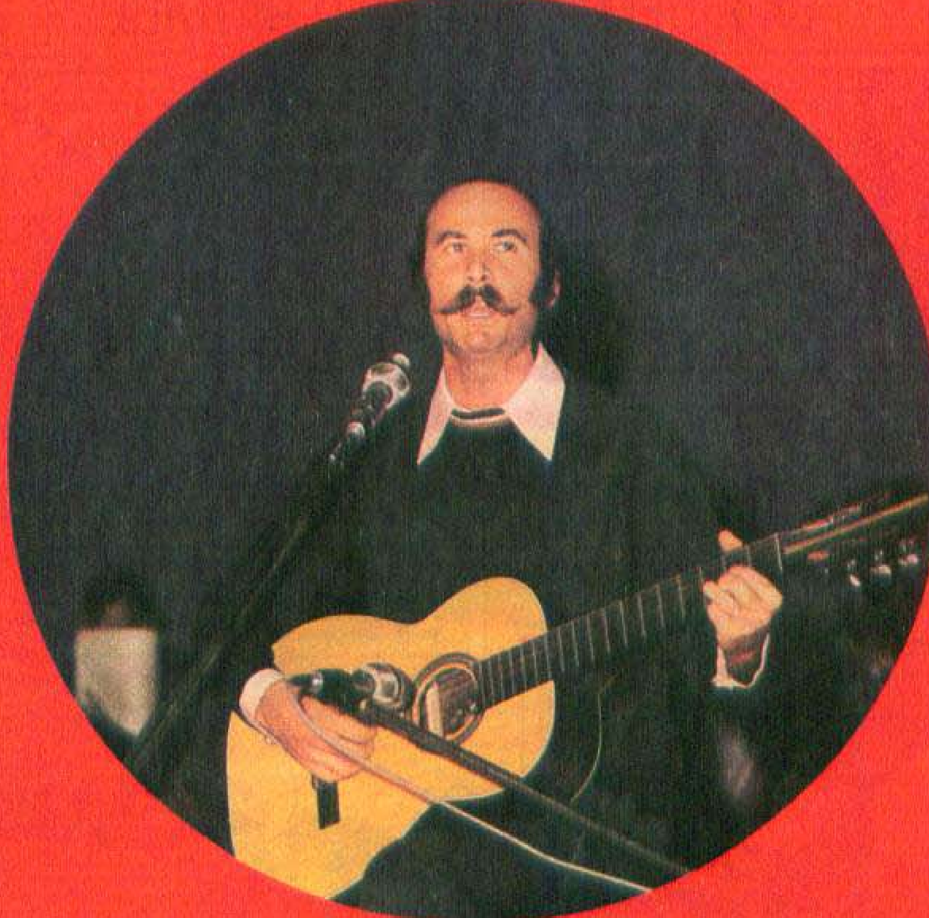
Apariția lui **TUDOR GHEORGHE**, pe scena cenaclului înseamnă de fiecare dată o antologie sui generis a poeziei noastre culte și populare. Versul românesc și-a găsit un fascinant și original propagator.

◀ **DAN CHEBAC** strălucește prin repertoriul său și printr-o interpretare muzicală fermă și tandră cocodată, decisă și nuanțată.

Fotografii de Ion Predoșanu ■

CENACLUL FLACĂRA

Apariția lui **TUDOR GHEORGHE**, pe scena cenaclului înseamnă de fiecare dată o antologie sui generis a poeziei noastre culte și populare. Versul românesc și-a găsit un fascinant și original propagator.

◀ **DAN CHEBAC** strălucește prin repertoriul său și printr-o interpretare muzicală fermă și tandră cocodată, decisă și nuanțată.

Fotografii de Ion Prodoșanu ■

CENACLUL FLACĂRA

SĂ RÎDEM CU DONALD RĂŢOIUL

1. Donald era impresionat! Poştaşul îi adusese tocmai o scrisoare de la Mickey Mouse, iar în plic a găsit şi un bilet pentru un bal mascat în sala primăriei.

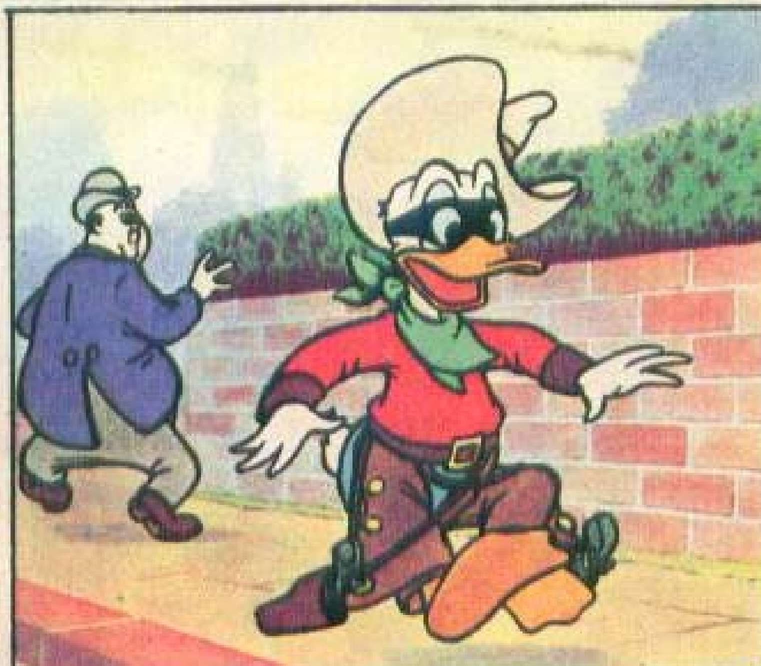
Ce să vă mai spun, Donald e mort după baluri mascate.

2. Nu s-a putut hotărî cu una, cu două care din costumele lui să-l îmbrace. Ar fi vrut să se costumeze în pirat, dar se răzgîndi, socotind că o asemenea idee ar fi putut trece şi prin mintea altcuiva. Tot din cauza asta Donald nu-şi puse nici costumul unui trib de Piei Roşii. Pînă în cele din urmă îi veni totuşi o idee în adevăr năstruşnică. Se va costuma în bandit din Vest. O fiară, nu altceva.

3. Astfel, cînd veni ora de plecare, Donald porni voios la drum. Era complet echipat ca un cow-boy, cu două pistoale prinse în cingătoare şi cu o mască neagră pe ochi.

4. Dar abia pornise către primărie şi năzdrăvanul nostru răţoi se opri brusc din drum. „Ce prost pot să fiu" — îşi spuse în sinea lui. „Mi-am uitat biletul acasă şi n-am să pot intra la balul mascat fără el. Deci, înapoi acasă!"

5. Fugi cît îl țineau picioarele pe aleea din grădină pînă la ușa din față. Dar — alt bucluc. Își dădu seama că nu uitase în casă numai biletul de bal, ci și cheia de la ușă. Astfel, casa lui era încuiată și el rămăsese pe din afară. Și acum, cum are s-o scoată la capăt ?

6. Nu era decît un singur lucru de făcut. Trebuia să se cațăre pînă la fereastra din hol, pe care — spre norocul lui — o lăsase întredeschisă. Se cocoță repede pe pervazul ferestrei. Cu chiu, cu vai, oftînd și gîfîind, izbuti să deschidă fereastra larg și porni să intre. Dar să vezi Drăcie ! Drăcie cu D Mare ! Simți o mînă zdravănă care îl apucase de coadă.

7 — Hei, hei ! auzi îndărătul lui o voce aspră. Ce cauți acolo sus ?

Donald se răsuci înapoi și dădu nas în nas cu un polițist.

— Vreau să mă urc pe fereastră, fiindcă mi-am uitat cheia înăuntru. E casa mea !, răspunse Donald.

— A, da, mormăi polițistul. Frumoasă poveste !

8. — Știi ce cred ?, spuse mai departe polițistul. Cred că ești un bandit și ai vrut să intri în casă ca să furi. Hai cu mine, băiete ! Oricît a încercat Donald să-l lămurească, polițistul nu s-a lăsat înduplecat. Îl înșfăcă pe bietul Donald de umăr și porni cu el în pas grăbit.

9. În drumul prin oraș, ajunseră în dreptul primăriei și intrară. Polițistul încă nu voia să plece urechea la spusele lui Donald. Dar, uitați-vă bine ! Dacă Donald l-ar fi privit mai atent pe polițist, ar fi văzut o privire ștrengărească în ochii lui.

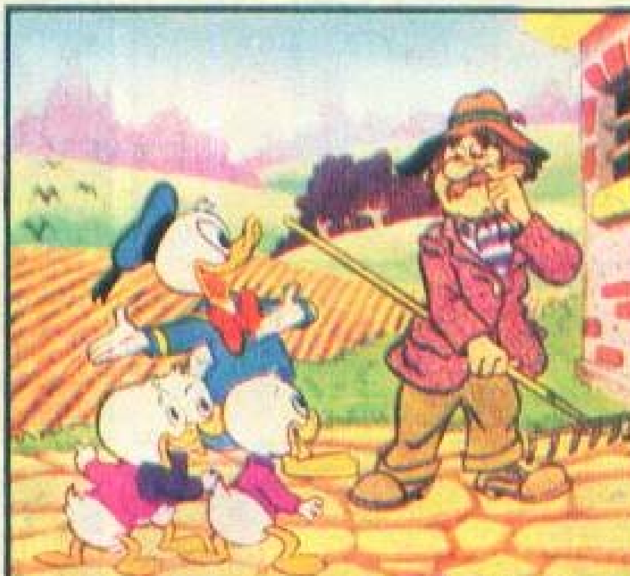

10. Și nu e de mirare ! Căci polițistul nu era altul decît Mickey Mouse, costumat și el pentru bal. Îi jucase o festă lui Donald, prefăcîndu-se că era polițist adevărat și că îl crezuse și pe el drept hoț de-a binelea. Nu vă spun ce mai rîdeau toți prietenii lor la auzul celor întîmplate. Dar nimeni nu rîdea mai cu poftă decît Donald rățoiul însuși.

SĂ RÎDEM CU DONALD RĂȚOIUL

1. Într-o vară, lui Donald îi trecu deodată prin minte că munca la o fermă trebuie să fie cea mai minunată distracție de pe lume. Și atunci — zis și făcut. Îi luă pe cei trei nepoței ai lui, Huey, Dewey și Louis, și porniră cu toții în marș spre ferma cea mai apropiată. Din întîmplare, nu era cine știe ce de văzut la televizor în ziua aceea, astfel că băieților n-avea de ce să le pară rău

2. — Noroc, Hayssed! — spuse voios Donald cînd îl văzu pe fermier. Am venit aici, ca să trăim alături de tine viața asta minunată!

— Ce fel de viață minunată?, întrebă fermierul Hayssed.

— Știi prea bine, spuse Donald. Să respirăm aer curat, să strîngem lucruri de mîncare în stare naturală, chiar cu mîinile noastre.

— A, de asta e vorba, oftă fermierul Hayssed. Păi treaba asta noi o numim, aici, la țară, muncă grea.

3. Oricum, fermierului Hayssed i-a făcut multă plăcere, auzindu-i pe Donald și pe băieți că vor să-l ajute la treabă.

— Unul din voi să culeagă mere!, spuse fermierul Hayssed.

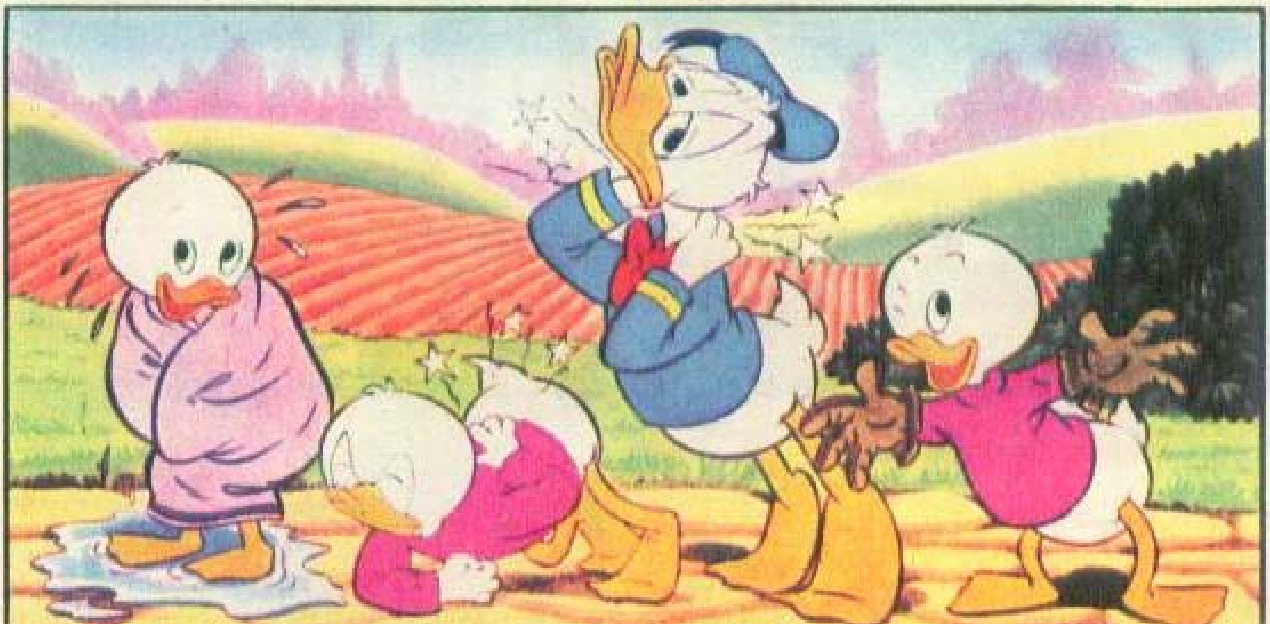
4. — Și altul să smulgă morcovii din pămînt, continuă el.

5. — Şi altul să culeagă zmeură !, spuse mai departe, arătînd către un tufiş de zmeură, plin de ghimpi.

6. — Şi altul să ude agrişii, încheie el, apucînd în mînă un furtun.

7. Şi fără multă vorbă, Donald şi băieţii se puseră pe treabă. Dar uitaţi-vă cum arătau la sfîrşitul zilei ! Donald a cules mere şi i s-a înţepenit gîtul ; pe Huey îl durea tot spatele, de mult ce stătuse încovoiat la smulsul morcovilor ; Dewey a trebuit să-şi pună mănuşi de răul ţepilor din tufişul de zmeură ; şi Louis s-a udat leoarcă.

8. Dar atîta rău ! Fusese o zi minunată, cu soare sclipitor şi aer curat, iar seara fermierul le-a dat o masă îmbelşugată, cu mîncăruri gustoase, numai din lucruri proaspete de la ţară.

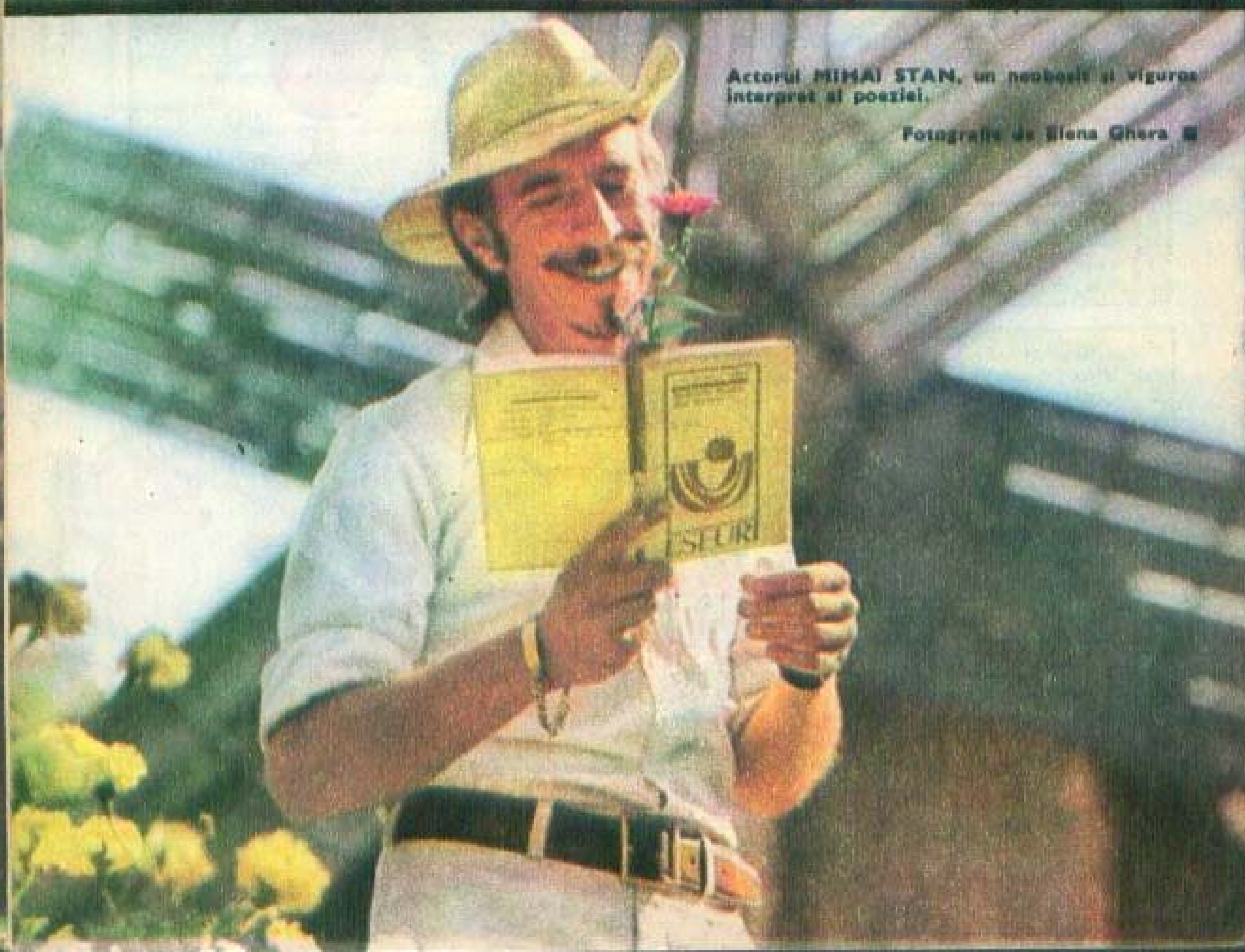
— Acum înţeleg bine ce minunată e viaţa de la ţară, spunea Donald nepoţilor săi, rîzînd cu poftă.

Actorul GEORGE MIHĂIŢĂ transmite poezia prin multiplele şi irezistibile mijloace de expresie.

Fotografie de Ion Bradoşanu ■

Actorul MIHAI STAN, un neobosit şi viguros interpret al poeziei.

Fotografie de Elena Ghera ■

CENACLUL FLACĂRA

Fiecare piesă cîntată de **ADRIANA AUSCH**, are proporțiile gingașe ale unei bijuterii.

Fotografie de Ion Predoșeanu ■

Cîntărețul **VALERIU STERIAN** [illegible] deopotrivă lirismul unei alese sensibilități și subtilitatea ironiei.

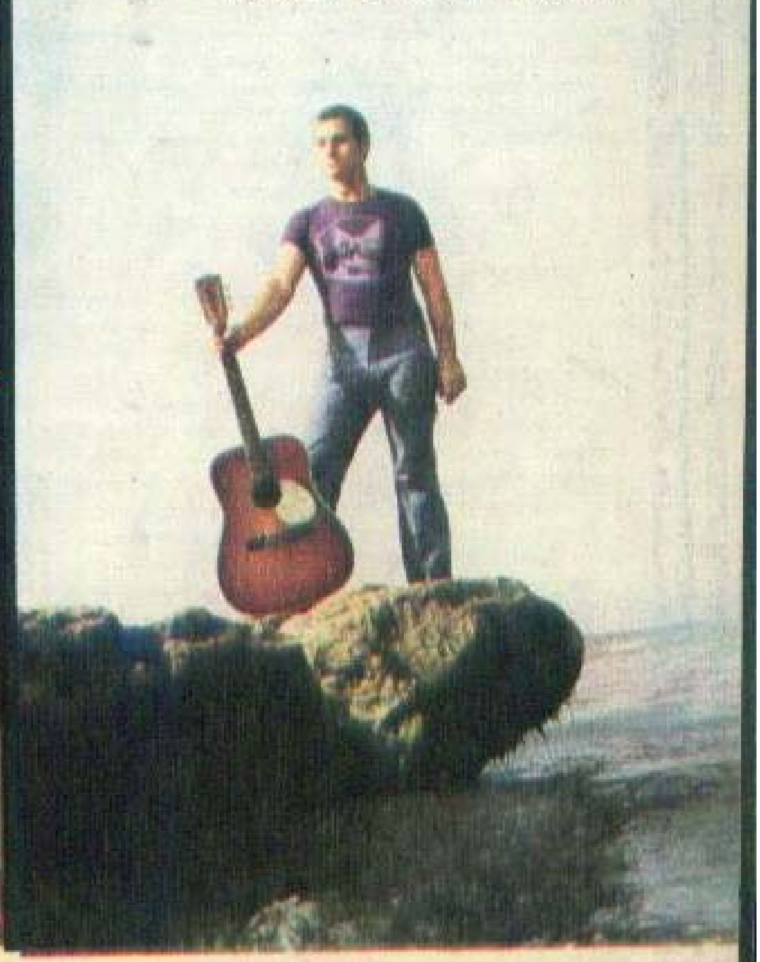
Fotografie de Radu C[illegible]nescu ■

[illegible]

Întinderea repertoriului și vocea sa penetrantă îl impun pe **NICU ALIFANTIS** tot mai decis în atenția publicului.

Fotografie de Emanuel Tinjală ■

BUNUL-SIMȚ ȘI HRANA NOASTRĂ

Oamenii înțelepți învață din greșelile altora. Ceilalți nici din greșelile lor nu învață nimic.

În timpul primei conflagrații mondiale, un vas de război german, „Emden", capturînd numeroase vapoare cu alimente pentru aliați, și-a făcut din prada de război o rezervă de hrană bogată și variată. Tot echipajul avea astfel o masă foarte îmbelșugată, iar pofta de mîncare a componenților îi face să consume, în afară de alte delicatese, cîte 1 kilogram și jumătate de carne zilnic (de persoană). Dar în ianuarie 1915, unii matelоți au început să prezinte simptome ciudate: erau galbeni la față, aveau pupilele dilatate și respirația scurtă. Peste cîteva zile, o nouă serie de bolnavi aveau încheieturile umflate și se plîngeau de diverse dureri. În săptămîna următoare, încă o serie de marinari se îmbolnăviră de pneumonie, pleurezie, reumatism acut, cu dureri atroce, hemoragii puternice la cea mai mică zgîrietură; apoi încheieturi scrîntite și chiar oase frînte. Urmară apoi paralizii la unii, iar la alții dilatarea inimii, slăbirea mușchilor și anemie pernicioasă. Vasul nu mai putea naviga din lipsă de marinari și la 11 aprilie fu nevoit să intre în portul New-York, cînd S.U.A. erau încă neutre.

Presa americană alarmată intră în alertă față de acest caz bizar. Renumiți medici americani începură aplicarea tratamentelor clasice de întărire a organismului, administrîndu-le bolnavilor nenumărate medicamente. Toate însă fără cel mai mic rezultat.

Atunci se prezentă la comandantul vasului Mc. Cann, care nu era medic, ci chimist alimentar, și-i spuse: „Indiferent dacă aceste boli se cheamă scorbut, pelagră sau beri-beri, ele provin din intoxicarea organismului cu o hrană greșită și supraabundentă". El prescrise un regim alimentar simplu, renunțîndu-se la orice tratament medical. După trei zile se arătă o îmbunătățire serioasă a cîtorva bolnavi, iar în a 8-a zi, 14 marinari părăsiră spitalul. După 14 zile de hrană vegetală și proaspătă, 47 de marinari erau vindecați, iar starea celorlalți era bună.

Deși era de așteptat ca această minunată vindecare să fie adusă la cunoștința publicului prin presă, cu toate amănuntele ei, pentru a feri lumea de asemenea greșeli, se tăcu. Abia după cîțiva ani, cînd apărea cartea lui Mc. Cann „Racila civilizației și moartea prin aciditate", au fost cunoscute de public aceste fapte.

Amiralul Nelson, întrebat fiind cum a reușit să distrugă, la Abukir, flota lui Napoleon, care era mult mai mare, și să obțină o victorie cu totul neașteptată, a răspuns: „Cu varză acră și zeamă de lămîie". Răspunsul părea ciudat pentru acea vreme. Știind că marinarii francezi sufereau de scorbut și alte boli din cauza hranei abundente dar greșite înțelegem ordinul marinei engleze, prin care toți matrozii erau obligați să consume zilnic o anumită cantitate de varză murată și puțină zeamă de lămîie.

Ne sînt cunoscute rezistența și puterea de luptă ale soldaților noștri care, cu o bucată de mămăligă și un pumn de fasole, au obținut mari succese contra unor trupe hrănite cu unt, cafea cu lapte, biscuiți și conserve de carne, așa-zise bogate în calorii. Actele de vitejie din timpuri nu prea îndepărtate le-a făcut o armată a cărei majoritate o formau țăranii care mîncau cel mult trei kilograme de carne pe an, cu prilejul sărbătorilor.

Un vestit medic elvețian spune că este absurd să credem că celulele vii se hrănesc cu calorii. Ele se împrospătează numai cu energii electromagnetice și cu lumină solară, care se găsesc în substanța nutritivă a regnului vegetal. Energia nutritivă a unui fruct copt, a unei frunze de salată verde este lumină solară concentrată, compusă din toată gama multicoloră a spectrului solar. Și aceste unde luminoase și pline de viață noi le distrugem prin fierbere, prin măcinarea prea fină a cerealelor, prin sterilizarea sau prin amestecul cu diferite chimicale, pe care le numim arome sintetice. Dar oricîte calorii ar

conține alimentele, dacă sînt lipsite de aceste „unde solare", dintre care fac parte și vitaminele, vor avea efectul unor lămpi care scot fum, dar nu luminează.

Omul nu este carnivor. Aceasta o dovedesc, printre altele, mărimea stomacului, lungimea intestinelor și dantura lui.

În alimentație este nevoie de știință, dar și de bun-simț. „Sînt o mare primejdie pentru popor acei care vor să fie deschizători de drumuri noi în viața poporului, fără să ție seama de tradiție și de specificul adînc al condițiilor lui de existență", spunea Nicolae Iorga. Dar, în general, oamenii nu ajung la explicații simple și raționale decît după ce au epuizat toate explicațiile complicate și absurde.

Carnea este un aliment de lux sau de ultimă necesitate. A mînca mezeluri sau carne de vacă, biologic vorbind, este o megalomanie. Pentru a obține 1 kilogram de carne de bovine trebuie 10 kilograme de orz.

Pămîntul nostru ne oferă o imensă bogăție de cereale, legume, zarzavaturi și fructe. În orice carte de bucate găsim rețete pentru prepararea lor. Nu trebuie să fim vegetarieni fanatici. În alimentația noastră putem introduce, după gustul și necesitatea fiecăruia, și produse alimentare animale, ouăle și laptele, cu toate derivatele lor. Și desigur că nu e o greșeală dacă, în anumite împrejurări, vom mînca sarmale de porc, o saramură de pește sau o friptură la grătar. Dar BAZA hranei noastre nu trebuie să fie carnea și nici peștele, ci hrana vegetală.

Dintre toate viețuitoarele pămîntului, omul este singura viețuitoare care și-a pierdut *instinctul* alimentar după care să știe (instinctiv) ce e bun și ce nu e bun pentru sănătatea lui. Apoi, plăcerea pe care o simte omul pentru a-și satisface foamea și setea îl ispitește să întreacă măsura.

Dar nu numai abuzul de mîncare și băutură, ci alegerea sau amestecul alimentelor, prepararea sau conservarea lor greșită duc la boli și suferințe grele. Orice masă „bogată" duce la o indigestie. Să ne mărginim totdeauna la un *singur* fel de mîncare. Să încercăm pe rînd fiecare mîncare și vom stabili astfel ce ne priește și ce nu. Fără să minimalizăm medicina, trebuie să spun că nici un doctor nu poate ști ce e bun pentru tine, fiindcă stomacul tău este cel mai bun sfătuitor.

În timpul mesei trebuie să domnească voia bună. Cînd ești supărat sau obosit, amînă masa pentru mai tîrziu. A mînca grăbit și distrat, a nu mesteca bine mîncarea este un act de dușmănie împotriva sănătății tale.

Fii atent la vasele în care se prepară mîncarea. Multe din ele, metalice sau smălțuite frumos, pot fi toxice. Evită spălarea farfuriilor și oalelor de gătit cu detergenți; e o intoxicare lentă, dar perfidă.

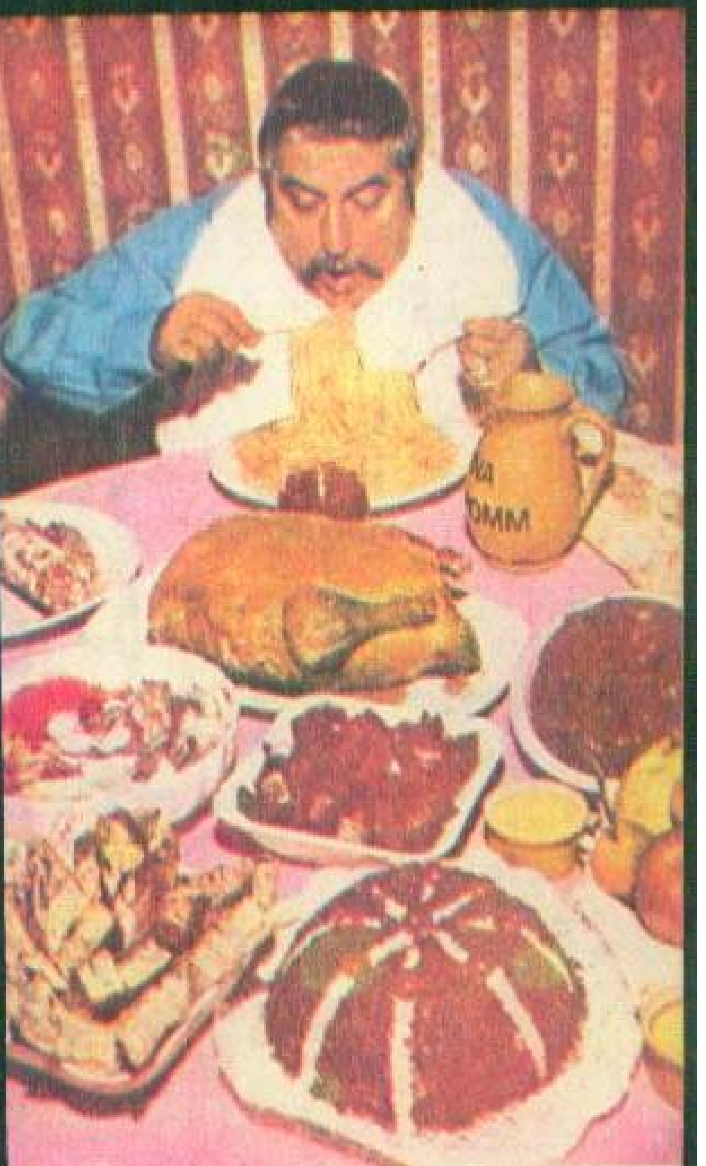
Cea mai bună pîine este cea integrală sau graham. Abuzul de sare este foarte dăunător. Cantitatea maximă permisă ar fi de un gram și jumătate pe zi, dar în mod obișnuit noi consumăm cam 10 grame pe zi. Multe boli se vindecă numai printr-un regim lipsit total de sare. Zahărul este dăunător sănătății. El pierde prin rafinare toate sărurile minerale ale sfeclei din care s-a preparat și, în organismul nostru, caută să-și recîștige calciul și alte săruri în dauna danturii și a oaselor noastre.

În schimb, mierea de albine este sănătoasă, hrănitoare și poate înlocui pretutindeni zahărul. Alimentele solide sau lichide trebuie să aibă temperatura corpului nostru. Prea reci sau prea fierbinți duc la ulcere sau la alte grave tulburări.

Un pahar de vin bun, din cînd în cînd, nu face rău, dar băuturile alcoolice sînt o mare pacoste pentru omenire. Alcoolul și tutunul dau mai multe victime decît toate războaiele.

La congresul dietetic ținut la Marsilia, în iunie 1975, s-a cerut ca educația nutrițională să înceapă încă din primii ani de școală.

AUREL BRĂESCU

Păsările albe

Privim cîteva cărți poștale ilustrate, datînd din primii ani ai secolului nostru. Reprezintă cele dintîi vapoare ale Serviciului maritim român, cărora pe atunci li se mai spunea în mod curent „pasagerele" Constanței.

Începutul a fost făcut prin 1895 cu vechi și modeste vase, ca „Meteor", la care s-au adăugat apoi „Medeea" și „Cobra". Cu toatele au pierit tragic, primul fiind „Meteor", care a naufragiat în anul 1898.

Ulterior, începînd cu micuțul „Principesa Elisabeta" și sfîrșind cu „Dacia", a urmat marea serie a „păsărilor albe", cum au fost denumite la Stambul atît datorită liniei zvelte, cît și culorii lor.

Denumirea „păsările albe" a prins repede, deoarece trezea similitudini dragi constănțenilor. Dinspre deltă și lacurile din nord plecau și se reîntorceau ciclic nenumărate stoluri de păsări călătoare, păsări în general albe. Constanța, cu pescărușii și albatroșii ei solitari și zgomotoși, privea la aceste păsări migratoare cu melancolie. Plecări și reîntoarceri... păsări și vapoare.

Călătoriile „păsărilor albe" spre Constantinopol, Pireu, Alexandria Egiptului sau spre alte țărmuri însorite erau urmărite și comentate cu o patimă de neegalat. Între vapoarele „Împăratul Traian", „România" etc. și constănțeni se crease acea comuniune greu de imaginat, care făcea ca înfruntarea furtunilor să-i încerce și pe aceștia, iar izbînda asupra stihiilor dezlănțuite să fie și izbînda lor. „Păsările albe" erau conduse la plecare de o numeroasă mulțime și uneori chiar și sosirea lor, trîmbițată pe uliți, avea loc în sunetul fanfarelor.

Pacheboturi prea luxoase pentru acele timpuri și pentru traseele deservite, ele nu reușeau să se întrețină singure, trăind de pe urma harnicelor cargouri de atunci, „Dobrogea", „Iași", „București", „Turnu-Severin" sau „Constanța".

Însă pentru începutul de secol vapoarele acestea erau cu adevărat o frumoasă realizare, constituind o mîndrie patriotică. Mulți dintre cei care admirau linia lor elegantă își mai aminteau vechiul port turcesc cu cheiul din lemn, avînd la capăt un felinar în chip de far, și unde acostau o puzderie de caicuri cu pînze care făceau cabotaj, neîndrăznind să se aventureze în largul mărilor. Nave tăcute, cu un tonaj mai mult decît modest, ele s-au retras — după extinderea portului efectuată sub îndrumarea inginerului Anghel Saligny — tot mai spre sud, pînă ce au putrezit undeva prin cimitirele de vase ale Cornului de Aur sau ale Pireului. A dispărut cu ele, încetul cu încetul, activitatea unei întregi marine de mici căpitani și

armatori improvizați. De pe urma lor ne-a rămas doar o serie de circa 200 termeni marinărești. Astar, bandă, bulmea, caic, caplama, ceatal, gabie, macara, palanc, parimă, șal, sapan etc., cuvinte care pentru cei mai mulți constituie adevărate enigme.

În personalul deservent al primelor vapoare, elementul românesc pătrundea cu greu. Cu timpul, situația s-a mai schimbat. Deprinderea mării a avut o evoluție spectaculoasă la noi, românii; poate că la aceasta au contribuit și însușirile înnăscute care au dus faima atît a corăbiilor moldovene ale lui Alexandru cel Bun sau Ștefan cel Mare în toată Mediterana, cît și faima flotelor militare muntene ale lui Mircea cel Bătrîn sau Mihai Viteazul pe tot cursul Dunării. Șeicile și pînzarele din țările române erau socotite pe atunci ca fiind dintre cele mai moderne și mai rapide. Apoi, încă din perioada „păsărilor albe", românul și-a consolidat reputația unui excelent marinar. Abilitatea, inteligența, istețimea, curajul, disciplina, omenia sînt cîteva din însușirile prea puțin popularizate ale marinarului român. Atunci, ca și acum, multe din jurnalele de bord ale unor nave străine au consemnat nenumărate acte de bravură ale marinarilor noștri pe toate meridianele lumii.

Trebuie să recunoaștem faptul că romantismul depărtărilor și lumea mării, ambele cu vechi tradiții la Constanța, au fost copios servite de acele prime începuturi. La rîndul lor, poeții și scriitorii au cîntat și popularizat marea. Dintre aceștia, doi au devenit și proprietari de nave, fiind considerați ca primii iahtmeni români. Alexandru Davilla își cumpărase cuterul „Vlaicu Vodă", cu care vîntura rada portului, iar George Diamandi își procurase chiar o fregată ușoară, botezată „Sparge-Val", cu care-și permitea unele călătorii mai lungi. „Thalassa" a fost slujită în perioada începuturilor și de scriitori ca Ion Marin Sadoveanu și Jean Bart, el însuși ofițer de marină, dar mai ales de poeții Ion Minulescu și Dimitrie Anghel, pe atunci funcționari la Constanța. La aceștia se adăugau localnicii Ioan Adam, Ion Bănescu, Ion N. Roman și alții. Tema preferată era evocarea trecutului, marea cu valurile, corăbiile și vapoarele ei.

*

Și despre constructorii noștri de nave se pot spune numai cuvinte de laudă. Măiestria lor s-a irosit pînă la Eliberare în construcții de vase mici sau în reparații, în timp ce flota maritimă era cumpărată din străinătate. Abia în anii socialismului construcțiile navelor au luat un mare avînt, pregătindu-se în prezent baza materială pentru realizarea navelor de 100 000 tdw la Mangalia și 150 000 tdw la Constanța. Mineralierul „Tomis", primul din seria giganților de 55 000 tdw — executat, în bună parte, în timpul lucrărilor de șantier — a primit anul acesta îmbrățișarea mării. După cîteva luni, la 20 august, a fost lansată la apă a doua navă de 55 000 tdw, „Bocșa". Acestea toate ar fi constituit pînă mai ieri doar un vis.

Lucrările de extindere a portului, ca și dotarea cu tehnică modernă devin impresionante, situînd Constanța printre primele porturi ale lumii.

În aceste zile, pe mări și oceane se află 95—100 de nave sub pavilionul României. „Dacia", „Muntenia" și „Crișana" de cîte 85 250 tdw, cargourile „Rădăuți" și „Călimănești" de cîte 7 500 tdw, precum și „Codlea", „Călărași" și „Azuga" de 4 500 tdw. Numai în actualul cincinal, capacitatea motonavelor de pasageri sporește cu 2 720 locuri, pregătindu-se astfel baza pentru o nouă serie a „păsărilor albe", care au și început să fie cunoscute pe toate mările și oceanele lumii.

Ing. SILVIU DRAGOMIR

INVENȚII ȘI INVENTATORI 1975

Afirmind că viața unei invenții nu este foarte simplă sintem departe de a spune un lucru nou. Pînă la a ajunge să se închege și să capete dreptul de a fi aplicată, o invenție parcurge un drum nu o dată lung și, din motive asupra cărora nu este cazul să insistăm, complicat. Pornind de la inteligența și strădania omului care o gîndește primul, o invenție parcurge de regulă un drum întins pe mai mulți ani, traseu al unei munci cel mai adesea colective, al consultărilor și comparațiilor, al calculelor și poticnelilor, efectuate cu prețul multor nopți albe și chiar cu acela al unor sacrificii materiale.

Din acest punct de vedere, elogiile la care vom proceda mai jos pot părea arbitrare, căci biografia tuturor invențiilor asupra cărora vom zăbovi depășește granițele unui an calendaristic, realizarea unora dintre ele aliindu-se adesea cu truda și neostenela unei vieți. Cu toate acestea, simțind nevoia unei explicații, trebuie să spunem că ne-am oprit la acele invenții pentru care anul 1975 a adus un element decisiv (brevetare, aplicare, intrare în producția de serie etc.), alegerea rămînînd la latitudinea noastră și neurmînd altă cronologie decît aceea pe care ne-au oferit-o obligațiile profesionale și, poate, o doză de întîmplare. Cerîndu-ne scuze pentru eventualele omisiuni, dintr-o listă care nu duce cu sine vanitatea de a se considera exhaustivă, permiteți-ne să deschidem prezentările cu:

Fotografie de ELENA GHERA ■

justin capră

Fost aviator de supersonice, în calitate de absolvent al Școlii superioare de aeronautică, Justin Capră a renunțat devreme la zbor, silit de sănătate și de accidentări, dar a lăsat în urmă „Aparatul portativ pentru zbor individual", un fel de rucsac echipat cu rachete, cu care a izbutit să se înalțe pînă la cinci metri, cu patru ani înaintea americanului Moore, socotit părintele icarilor moderni. A primit apoi brevet pentru „Propulsorul cu impuls intern", realizat dintr-un storcător de rufe și din cîțiva rulmenți, dar capabil să obțină propulsia dispensîndu-se de orice reacție echivalentă!

Dacă Justin Capră deschide seria acestor biografii, aceasta se datorește, în principal, ultimei sale invenții, cea mai prestigioasă, „Miniautomobilul Soleta 125", necesitînd 1,6 litri de benzină la o sută de kilometri, pe care turismul liliputan, construit la început într-o mansardă, o poate acoperi cu o viteză de exploatare de peste șaizeci de kilometri pe oră. Calculată la gram, „Soleta 125" cîntărește numai o sută două kilograme, dar poate transporta cu cincizeci mai mult, datorită suspensiei pe bază de cauciuc. Aceasta, de șapte ori mai ușoară decît o suspensie clasică, costă de zece ori mai puțin și are avantajul că se montează o dată pentru totdeauna, netrebuind să fie unsă și întreținută.

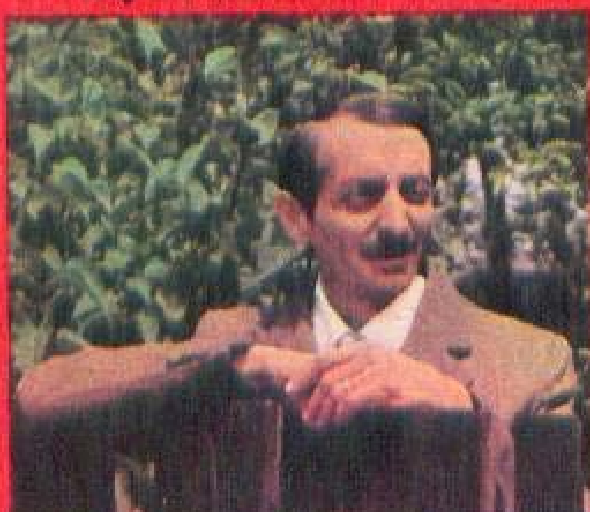
Cercetător pasionat, iscoditor și mereu nemulțumit de rezultatele muncii sale, cîmpineanul Justin Capră și-a confecționat mașinuța după multe căutări și multe îmbunătățiri, „Soleta 125" reprezentînd, de fapt, un cumul de brevete și certificate de inventator proprii privind amortizoarele și sistemul de curățire a bujiilor. Deși folosește benzină de 75 de octani, miniautomobilul despre care scriem nu poluează absolut deloc datorită unei instalații speciale realizate de Constantin Costorel.

constantin costorel

Aceeași pasiune mistuitoare pentru invenții și îmbunătățiri, dar o viață mult mai contorsionată, chinuită de o boală cronică și debilitoare care l-a silit să se pensioneze încă de la patruzeci și patru de ani. Obligat nu o dată la izolare și țintuit la pat, Constantin Costorel nu și-a permis nici o clipă de răgaz, căutînd și testînd, experimentînd și perfecționînd, adăugînd la invențiile mai vechi, „Procedeu tehnologic de realizare a condensatoarelor electrolitice tantal-niobiu sau niobiu cu electrolit solid", „Turbină alimentată cu hidrogen" etc., pe cea aplicată la miniturismul „Solete 125", intitulată „Aparat pentru depoluarea gazelor arse de la motoarele cu ardere internă". Depoluatorul-Costorel reduce cu aproximativ optzeci la sută emisiunea de noxe, reprezentînd pînă la urmă o îmbinare de mai multe îmbunătățiri originale, un cumul de soluții tehnice inedite, brevetate, dintre care cea mai importantă poartă numele de „Procedeu de obținere a unui catalizator pe suporturi metalice sau ceramice, folosit la depoluarea gazelor de la motoarele cu ardere internă".

Și-a improvizat acasă un laborator și cu ajutorul, mai degrabă teoretic, al cîtorva cercetători tineri, foarte dotați și serioși, cum îi caracterizează, inginerii Ungureanu, Seviuc, Trancă, Simulescu, Pop sau Suciu, lucrează cu înfrigurare, cercetarea sa, de reală importanță pentru progresul unor redutabile discipline tehnice, fiind o adevărată întrecere cu timpul care se scurge și cu boala care amenință. Fără a intra în detalii, permiteți-ne să încheiem aceste cîteva rînduri dedicate lui Constantin Costorel cu finalul articolului despre același inventator, publicat în revista „Flacăra" din 10 mai 1975: „Pentru toți acești cercetători tineri, ca și pentru mulți alții, beneficiind nu numai de robustețe trupească, dar și de condiții de lucru și studiu infinit superioare, viața și împlinirile tehnicianului Constantin Costorel înseamnă o pildă cu adînci semnificații. Pilda unei vieți mîndre și folositoare trăite într-o margine de București și într-o căsuță năpădită de flori de liliac."

Fotografie de GHEORGHE AMUZA ■

Fotografie de ELENA GHERA ■

vasile boici

A treia personalitate din enumerarea noastră schimbă total direcția preocupărilor, aducîndu-ne pe tărîmul medicinei. Invenția doctorului pensionar din Timișoara Vasile Boici este prea cunoscută ca să mai invite la detalieri. Este vorba despre medicamentul Boicil, fiole injectabile după o metodă originală, de asemenea brevetată de inventator, leac cu efecte spectaculoase într-o gamă amplă de afecțiuni reumatismale, artrite, artroze, traumatisme și așa mai departe, precum și cu aplicări și rezultate remarcabile în medicina sportivă și chiar în cea veterinară, din acest ultim punct de vedere fiind notabilă salvarea, prin intermediul tratamentului cu Boicil forte, a unui taur reproducător de excepțională valoare economică, animal pe care tratamentul clasic îl socotise irecuperabil.

După cum se știe, istoria impunerii medicamentului n-a fost simplă. A fost nevoie de multă răbdare, de repetatele apeluri la înțelegere lansate de revista noastră și, mai ales, de mii și mii de ameliorări și vindecări spectaculoase pentru ca forurile de resort să aprobe deschiderea la Timișoara a unui Centru experimental, care funcționează și astăzi în condiții improprii, dar cu o cerere din partea bolnavilor neobișnuită, pacienții români și străini fiind înscriși pe liste pînă la jumătatea anului... 1979!!

Pentru inventator și medicamentul său, impus prin rezultate practice și nu prin testări de laborator, prin scoaterea a sute de mii de suferinzi din durere și reeducarea lor la locurile de muncă și în cadrul familiilor, anul 1975 a fost unul al satisfacțiilor plenare, chiar dacă venite cu întîrziere. Mai întîi, Boicilul, produs la fabrica clujeană „Terapia", beneficiarul brevetului de invenție, a apărut în cir-

cuitul public, în farmacii, fiind astfel pus, sub formă de fiole, la dispoziția marii mase de amatori. Apoi, înfrîngînd niște ultime rezistențe și mai multe mentalități retrograde, medicamentul a pătruns în circuitul intern al spitalelor noastre.

Interesul și aprecierea de care se bucură medicamentul gîndit și realizat la Timișoara de un medic român pe plan intern au fost — și sînt — dublate de un interes și o apreciere deosebită în străinătate. Presa din întreaga lume a subliniat efectele remarcabile ale Boiciului, insistînd asupra perspectivelor pe care le deschide în terapeutica maladiilor reumatismale. Personalități de prim rang ale medicinei mondiale, între care profesorul venezuelean Felipe Carrera și americanul Arnold Soren, au vizitat sau și-au exprimat dorința să viziteze Centrul experimental, pentru a se convinge de visu de realizările de-a dreptul miraculoase ale medicului român. Instituții de import al medicamentelor de pe toate meridianele, de la Tokyo și pînă în Honolulu, doresc să cunoască în amănunt condițiile în care, într-un viitor cît mai apropiat, vor putea beneficia de medicamentul respectiv. Loturi întregi de pacienți străini, iugoslavi, spanioli etc. au sosit la Timișoara, urmînd cure cu Boici și întorcîndu-se în țările lor nu numai cu impresii favorabile, ci și scăpați de dureri. Toate aceste semne constituie dovada cea mai elocventă că medicamentul inventat de doctorul Vasile Boici reprezintă o descoperire de reală importanță, care onorează în egală măsură numele descoperitorului și faima școlii românești de medicină.

tina covaliu

O altă invenție din perimetrul medicinei românești, medicamentul Covalit, cu rezultate terapeutice remarcabile în tratamentul cauzelor și efectelor litiazei renale, maladie lăsată spre rezolvare, după metodele clasice, pe seama bisturiului chirurgical, fără garanții prea mari de reușită. Omologat și introdus în serie în practica medicală la începutul anului 1975, folosit în vremea din urmă pe scară tot mai largă, într-un spațiu spitalicesc special amenajat la Slănicul Moldovei, de exemplu, Covalitul are în spate o istorie abundentă în peripeții și foarte mulți ani de experimentări și perfecționări. Născută la

Fotografie de HORIA PĂTRAȘCU ■

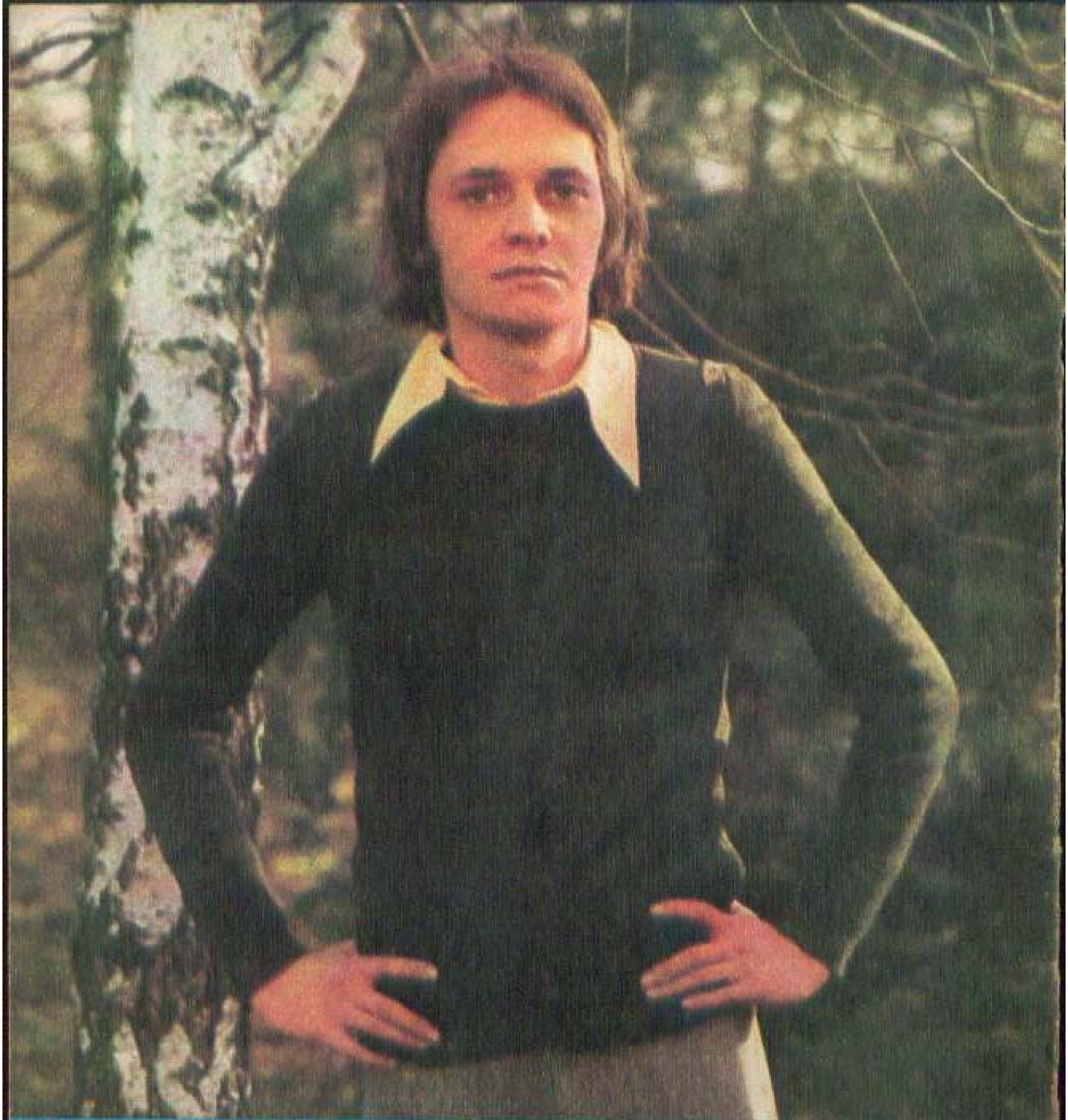
Craiova, absolventă a Facultății de chimie din București, avînd chimia în sînge și în neam, patru generații ale familiei au ales această disciplină de studiu, Tina Covaliu și-a dirijat investigațiile către ceea ce se cheamă, în termeni de specialitate, litiază renală și în limbaj comun „piatră la rinichi". Preluînd realizările unei întregi școli autohtone de chimie, chimista bucureșteană, astăzi funcționînd în cadrul Spitalului P.T.T., făcînd asociații inedite între mai multe discipline paramedicale, corelînd adevăruri din perimetrul chimiei fizice, al mineralogiei, al mecanicii cuantice și așa mai departe, ajunge la concluzia că litiaza renală este rezultanta dezechilibrului hidroelectrolitic care favorizează formarea calculilor și sprijină declanșarea recidivelor.

După multe strădanii și mii de experiențe de laborator doctor chimist Tina Covaliu conchide, în deplină cunoștință de cauză și parcurgînd întreaga bibliografie de specialitate, că rășinile sintetice schimbătoare de ioni au capacitatea de a oferi soluția, sintetizînd astfel un medicament care scutește bolnavul de bisturiu, dizolvînd pietrele formate la rinichi. Prin aceea că eliberează pacientul de durere, asigurînd totodată posibilitatea unei recuperări imediate și sigure a bolnavului, Covalitul se anunță ca o descoperire medicală de reală însemnătate.

Încheiem aici scurtul nostru periplu pe teritoriul invențiilor și descoperirilor științifice ale anului 1975, fără a fi epuizat, desigur, lista inventatorilor, al căror număr, în condițiile unui sprijin substanțial și permanent din partea statului, este în continuă creștere. După cum spuneam în deschiderea acestor rînduri, sîntem obligați de spațiu la cîteva omisiuni notabile. Chiar și pomenite, se cuvine a aminti aici descoperirile unui colectiv medical condus de doctorul Ion Florin Dumitrescu. De asemenea, merită amintite strădaniile inginerului Ștefan Gliga, Doctorul Cantemir Rîșcuția, primul entropolog european invitat să lucreze în Indonezia, profesorul Petre Augustin, autor al unor studii de excepțională importanță practică în domeniul siguranței zborurilor aeriene, doctorul Ioan Pușcaș, tratînd și vindecînd după o metodă originală ulcere socotite ireparabile, toți aceștia și, desigur, mulți alții ar fi meritat o tratare mai amănunțită.

Cerîndu-le scuze tuturor acestora și celorlalți inventatori și inovatori necunoscuți, închejam aici scurta noastră trecere în revistă, de limitele căreia sîntem conștienți, urîndu-le inventatorilor la mulți ani și spor la lucru.

OVIDIU IOANIȚOAIA ■

Arta muzicală a lui **MIRCEA VINTILĂ** de un extraordinar firesc, e absorbită de un public niciodată saturat de compozițiile și interpretarea lui.

Fotografie de Radu Constantinescu ■

CENACLUL FLACĂRA

REX STOUT

ORHIDEE ȘI EȘARFE DE MĂTASE

Desen de MIHAI GHEORGHE

În ziua aceea se iviseră în activitatea mea o serie de probleme sîcîitoare și cu totul neobișnuite. Nu mai aveam chef de nimic. Simțeam doar nevoia de a ieși să iau puțin aer, ca să mă dezmeticesc un pic; totuși nu eram chiar atît de lipsit de vlagă încît să trebuiască neapărat să-mi părăsesc treburile pentru prea mult timp. Coborîi deci spre birou și, închizînd ușa care îl desparte de hol, mă cufundai într-un fotoliu și rămăsei nemișcat, cu capul rezemat de spătar și cu picioarele întinse pe masa mea de lucru. Și oftam adînc, prelung.

Săvîrșisem două greșeli.

În primul rînd, cînd Bill McNab, specialistul în probleme horticole de la „Gazeta", propusese lui Nero Wolfe să invite într-una din după-amiezile următoare pe membrii „Clubului horticol din Manhattan", ca să admire în voie colecția lui de orhidee, ar fi trebuit să mă opun.

În al doilea rînd, după fixarea datei și lansarea invitațiilor, Wolfe stabilise următorul aranjament: Fritz și Saul urmau să întîmpine oaspeții la ușa de la intrare. În timp ce el, Theodore și cu mine trebuia să rămînem în sălile de la etajul trei, unde erau expuse florile, și să ne ocupăm de vizitatori. Dacă aș fi avut puțin cap, aș fi reușit să-l conving să mă lase să rămîn la parter. Dar fiindcă am acceptat ca un neghiob însărcinarea dată a trebuit să petrec mai mult de o oră și jumătate în mijlocul mulțimii ce se adunase, să mă învîrt de colo pînă colo, să împart zîmbete în dreapta și în stînga și să fac pe maestrul de ceremonii, păstrînd tot timpul un aer convențional, de amabilitate prefăcută: „Nu, domnule, aceasta nu e o laelia, e un brosso...", sau: „Nu face nimic, doamnă, ați atins-o cu mîneca din greșeală. Nu vă faceți griji, are să înflorească din nou la anul". Și așa mai departe.

Poate că toată această maimuțăreală nu mi s-ar fi părut atît de ridicolă și plictisitoare, dacă aș fi zărit cît de cît vreun chip atrăgător. Era de presupus că într-o asemenea ocazie cei de la „Clubul horticol din Manhattan" se vor îngriji să nu convoace decît oameni aleși pe sprînceană, dar criteriile lor de selecție nu coincideau nici pe departe cu ale mele. Bărbații... treacă, meargă, nu mă interesau. Cît despre femei, se vedea cît de colo că își păstrau toate resursele lor afective numai pentru flori; și aceasta pentru simplul motiv că o asemenea dragoste nu așteaptă să fie împărtășită de altcineva.

Cu toate acestea, în gloata aceea de chipuri scofîlcite am reușit să descopăr o femeie frumoasă, tînără, brunetă. O zărisem la extremitatea opusă a galeriei înțesate de lume, în momentul cînd deschisesem ușa dinspre sala frigorifică, rezervată plantelor din regiunile nordice. Am traversat galeria și cînd am ajuns la numai vreo zece pași de ea mi-am putut da seama că era în adevăr o femeie ispititoare. Mă strecurai pînă la ea, controlîndu-mi mișcările și evitînd cu grijă orice gest precipitat, bătător la ochi, și mă oferii amabil să-i pun la dispoziție toată erudiția mea în vastul domeniu al speciilor de flori. Nu mai încăpea nici o îndoială, mă cucerise.

De la prima privire pe care mi-a aruncat-o, pe furiș, mi-am dat seama că tînăra femeie brunetă se pricepea bine să deosebească un bărbat de o floare. Cu toate acestea, se mărgini să-mi surîdă amabil, respingînd oferta mea doar printr-o ușoară înclinare a capului și își continuă drumul de-a lungul galeriei în tovărășia celor trei persoane cu care venise: o femeie mai în vîrstă și doi bărbați. Ceva mai tîrziu, repetai încercarea, dar tot fără succes. Asta mă scoase din sărite. Mă silεam pe cît îmi stătea în putință să-mi ascund enervarea, dar, pînă în cele din urmă, temîndu-mă ca nu cumva zîmbetul meu oficial, afabil, să se transforme într-un rînjet înfiorător, mă hotărîi să mă retrag într-un loc mai izolat, la adăpost de privirile oamenilor. Îmi croii deci drum prin mulțime, pînă la ieșirea din seră.

În timp ce coboram cele trei etaje, întîlnii numeroși nou-sosiți care se îndreptau către seră. Vechea locuință a lui Nero Wolfe, cu stîlpi și scări din piatră de culoare cafenie închisă, nu fusese niciodată — pe cît țin eu minte — asaltată de

atîta lume și memoria mea nu mă înșală niciodată. La etajul al doilea mă oprii ca să iau un pachet de țigări din camera mea, iar la primul etaj mă abătui cîțiva pași ca să controlez încă o dată dacă ușa de la camera lui Wolfe era încuiată.

În holul cel mare de la parter făcui un scurt popas și-l privii pe Fritz Brenner în plină agitație, întîmpinînd pe cei nou-sosiți și conducîndu-i pe cei care plecau. Saul Panzer tocmai ieșea din camera din față, care fusese transformată în vestiar, aducînd pardesiul și pălăria unui invitat. Apoi — așa cum am mai spus — intrai în biroul meu și mă instalai comod într-un fotoliu, cu ceafa rezemată pe spătar și cu ochii închiși.

Nu trecuseră nici zece minute, începusem puțin cîte puțin să-mi mai revin, să mă mai liniștesc, cînd ușa se deschise. Apăru ea. Era singură. Mă ridicai repede din fotoliu, mă îndreptai spre ea zîmbindu-i fericit și încercai cu oarecare stîngăcie să-i spun ceva: „Tocmai mă întrebam...".

Expresia întunecată a chipului ei mă făcu să mă opresc. Era același chip frumos, dar crispat, încruntat și cu o privire stranie. Făcu cîțiva pași spre mine, se răsturnă într-unul din fotoliile mari, galbene, din cameră și îmi ceru cu o voce stinsă:

— Ați putea să-mi dați ceva de băut?

— Desigur, îi răspunsei și adusei în grabă sticluța cu whisky din dulapul din perete. Îi oferii un pahar, pe care ea îl apucă cu o mînă tremurîndă, îl duse la gură fără să lase să cadă nici o picătură și îl sorbi dintr-o înghițitură.

— Ah! Dacă ați ști cîtă nevoie aveam...!

— Mai doriți unul?

Îmi făcu un semn ușor cu capul. Îi era de ajuns un singur pahar. Apoi își ridică privirea spre mine, cercetîndu-mă stăruitor cu ochii aceia căprui, pătrunzători, cărora alcoolul le dăduse o strălucire deosebită.

— Dumneavoastră... Dumneavoastră sînteți Archie Goodwin?

— Da, îi răspunsei. Și dumneavoastră? Fără îndoială o regină care călătorește incognito.

— Ei asta-i! Nu sînt decît un copil recalcitrant. Mă întreb cum au putut să mă învețe să vorbesc.

Privea în jurul ei căutînd un loc unde să așeze paharul gol. I-l luai în grabă din mînă.

— Uitați cum îmi tremură mîna, îmi spuse oftînd adînc.

Ținea brațul întins și urmărea agitația înfrigurată a degetelor. Îi luai o mînă și o strînsei ușor.

— Da, în adevăr, se pare că nu prea sînteți în apele dumneavoastră.

Își retrase mîna brusc.

— Vreau neapărat să stau de vorbă cu Nero Wolfe. Și cît mai repede, pentru ca nu cumva să mă răzgîndesc.

Își ridică din nou spre mine ochii căprui, puțin umeziți.

— A căzut o pacoste grea de tot pe capul meu. M-am hotărît să-i spun totul lui Nero Wolfe. Numai el mă poate scăpa.

Îi răspunsei că acest lucru nu va fi posibil decît după terminarea întregului tămbălău cu expoziția de flori. Ea privi de jur împrejur neliniștită.

— S-ar putea să intre cineva aici?

O asigurai că invitații nu aveau acces în birou.

— Nu vă supărați, vreți să-mi mai dați un pahar?

O sfătuii să mai lase să treacă puțin timp, fiindcă în starea ei alcoolul nu era prea indicat. Drept răspuns, se ridică și își turnă singură un pahar. Mă așezai pe un scaun și o privii cu oarecare surprindere. Comportarea ei mă făcea să mă îndoiesc că ar putea fi o membră a „Clubului horticol din Manhattan", sau măcar fiica vreunuia din membrii clubului. Se întoarse și se așeză din nou în fotoliu. Privirile ni se încrucișară. Aceste schimburi de priviri ar fi fost un mod foarte plăcut de a ne petrece timpul, dacă ar fi putut prevesti o apropiere mai strînsă între noi.

— La urma urmelor, aș putea să vă spun și dumneavoastră, rosti ea cu hotărîre.

— Sînt obișnuit să mi se facă mărturisiri, îi răspunsei, lăsînd la o parte orice modestie.

— Deci, am să vă spun.

— De acord, haideți!

— Atunci foarte bine, sînt o escroacă!

— Nu s-ar spune. Și care e specialitatea dumneavoastră? Trișați la cărți?

— N-am spus că sînt trișoare, — și vocea ei redeveni limpede, răspicată —, am spus clar că sînt o escroacă. Într-una din zile am să vă istorisesc, dacă o să mă întrebați, întreaga poveste a vieții mele... moartea soțului meu, peripețiile prin care am trecut... Nu vă par o femeie interesantă?

— Fără îndoială. Dar care e specialitatea dumneavoastră? Nu cumva furtul de orhidee?

— Nu, mă ocup cu lucruri de oarecare anvergură, nu mă țin de găinării de-astea. Cel puțin așa am crezut mult timp, dar cînd începi să aluneci pe o pantă, nu te mai poți opri unde vrei. De exemplu, acum doi ani, împreună cu alți trei tovarăși, am reușit să storc peste o sută de mii de dolari de la o doamnă foarte bogată, soția unui om bogat. Povestea asta pot să o spun fără nici o teamă, pot să vă dau și numele tuturor, fiindcă doamna aceea n-ar putea întreprinde, niciodată, ceva împotriva noastră.

Dădui din cap în semn de încuviințare.

— Cei care au de-a face cu șantajiști experimentați sînt întotdeauna dezarmați, reduși la tăcere. Poate că dumneavoastră...

— Vă înșelați, n-am șantajat niciodată pe nimeni.

— Vai, scuzați-mă. Și domnul Wolfe mi-a reproșat de multe ori că am obiceiul de a trage concluzii pripite.

— Și de data asta ați procedat la fel.

Părea din nou tulburată.

— Un șantajist nu e un escroc, ci o reptilă infectă, care se tîrîie. Dealtfel, asta nu are nici o importanță. Cea mai mare pacoste în meseria de escroc o constituie ceilalți escroci. Și, în general, ceilalți răufăcători. Ei te împing către faptele cele mai josnice. Ca să nu spun mai mult, poți săvîrși acte de lașitate fără voia ta. Aveam o prietenă — îi eram prietenă apropiată și sinceră în măsura în care unei escroace îi este îngăduit aceasta — și un bărbat a omorît-o... a strangulat-o. Dacă m-aș fi dus să-l denunț, poliția ar fi pus imediat mîna pe el. Dar mă știam și eu cu prea multe bube și mi-a fost frică să vin în contact cu poliția. Și iată că, datorită mie, asasinul e încă în libertate, nesupărat de nimeni. Și totuși îmi era prietenă bună! Se poate concepe ceva mai josnic? Ce credeți?

— Fără îndoială că nu, mă declarai de acord, cu ochii ațintiți asupra ei. Dar nu vă cunosc destul de bine și nu-mi dau seama în ce fel reacționați după două pahare de whisky. Poate că în asemenea situații dați frîu unei dorințe ascunse de a induce în eroare pe detectivii care vă ies în cale.

Ea își continuă monologul, ca și cînd n-ar fi înregistrat remarca mea:

— Mi-am dat seama încă de mult timp că o apucasem pe un drum greșit. Chiar anul trecut mă hotărîsem să pun capăt o dată pentru totdeauna acestui fel de viață. Cel mai sigur mijloc pentru a atinge acest scop ar fi fost acela de a mă lăsa pe seama unui bărbat, unui om căruia să-i vorbesc deschis, așa cum vă vorbesc dumneavoastră acum. Dar n-am avut niciodată destul tact, n-am știut cum să mă fac înțeleasă de un bărbat și în același timp să-l înțeleg și eu pe el cît de cît.

Dădui din cap neîncrezător.

— Da, poate că aveți dreptate.

— Și iată că vrînd nevrînd, mi-am continuat vechea mea îndeletnicire. În decembrie, împreună cu tovarășii mei, am dat o lovitură grozavă. Toată treaba asta m-a cam obosit însă și am plecat în Florida, ca să mă odihnesc cîtva timp. Acolo însă am cunoscut un individ care deținea o serie de informații și care mi-a vîndut un „pont" teribil. Și acum sîntem cu toții aici, în New York, de mai bine de o săptămînă, ca să ducem lucrurile la capăt. La asta lucrez acum. Și tot asta explică prezența mea aici. Și omul acela...

Se întrerupse brusc.

— Ei bine, ce-i cu omul acela?, stăruii, încercînd să o fac să continue.

Pe chipul ei se întipări o expresie gravă. O gravitate nu mai puternică decît cea de pînă atunci, dar de un alt fel.

— N-am nici un zor să-l denunț. N-am nici în clin nici în mînecă cu el. Mi-e antipatic! Atîta tot. Dar asta mă privește numai pe mine... trebuia doar să vă explic pentru ce mă aflu aici. Ah, ce bine ar fi fost să nu fi pus niciodată piciorul aici! Ce n-aș da, ce n-aș da...

Nu mai încăpea nici o îndoială asupra sincerității ei, afară de cazul cînd ar fi făcut mai înainte repetiție în fața oglinzii, timp de ore întregi, pentru ca să reușească să-și întipărească expresia ce i se putea citi pe chipul încruntat.

— Bine, dar asta v-a dat prilejul de a-mi destăinui gîndurile dumneavoastră.

Privirea îi trecu dincolo de mine, ca și cînd nu m-aș fi aflat în fața ei.

— Cine m-a pus să vin? Cel puțin să nu-l fi întîlnit!, exclamă din nou.

Se aplecă spre mine continuînd pe un ton confidențial:

— Poate că sînt prea abilă, sau mai curînd poate că nu sînt destul de abilă. Asta mă roade. Aș fi putut să-mi îndepărtez privirea, să-i întorc spatele înainte ca el să-și fi dat seama că l-am recunoscut. Dar eram atît de emoționată, încît m-am zăpăcit de tot. M-am oprit în loc, cu gura căscată, privindu-l năucită și spunîndu-mi în gînd că n-aș fi fost în stare să-l recunosc, dacă n-ar fi avut pălăria pe cap. Atunci i-am simțit privirea ațintită asupra mea și mi-am dat seama că înțelesese totul. Dar era prea tîrziu... În orice împrejurare reușesc să dau feței mele expresia pe care o vreau. Dar de data aceasta mi-a fost cu neputință să-mi ascund tulburarea. Aveam o înfățișare atît de schimbată, încît doamna Orwin m-a întrebat ce se petrecea cu mine și numai cu un mare efort am reușit să-mi recapăt controlul asupra mea. Apoi, zărindu-l pe Nero Wolfe, mi-a venit ideea de a mă destăinui lui. Dar, desigur, nu o puteam face în mijlocul acelei mulțimi. Iar cînd v-am văzut pe dumneavoastră ieșind, am folosit primul prilej de a mă strecura neobservată de cei care mă însoțeau și am coborît ca să vă vorbesc cît mai neîntîrziat.

Se opri o clipă, silindu-se să zîmbească și apoi adăugă:

— Și acum mă simt ceva mai liniștită.

— Da, se vede. Dealtfel, e un whisky bun. Dar aș putea să știu despre cine e vorba? Pe cine ați recunoscut?

— Nu, e un mare secret. Nu-l voi spune decît lui Nero Wolfe.

— Totuși, mai adineauri erați hotărîtă să mi-l spuneți mie. În fine, procedați așa cum credeți. Dar oricare ar fi persoana căreia îi veți face mărturisiri, socotiți că aceasta v-ar putea ajuta cu ceva?

— Fără îndoială. N-ar mai putea să-mi facă nimic.

— Cum așa?

— Pentru că nu va mai avea curajul. Nero Wolfe îl va avertiza că este la curent cu cele petrecute și asta îl va opri. Își va da seama că dacă mi se întîmplă ceva, se va ști cine a avut interes să o facă.

— O va ști și Nero Wolfe și poate și eu, cu condiția de a ne da numele și adresa lui. Trebuie să fie un om cu totul ieșit din comun, din moment ce sînteți atît de înspăimîntată. Dar fiindcă veni vorba despre nume, mi l-ați putea da pe al dumneavoastră?

— Foarte bine. De exemplu Marjorie v-ar plăcea?

— Da, e destul de frumos. Dar care e numele pe care vi-l dați în prezent?

Șovăi o clipă, strîngîndu-și sprîncenele ușor.

— Pentru Dumnezeu, nu sîntem pe o insulă pustie, iar eu sînt detectiv. Știți bine că la intrare s-a trecut pe o listă numele tuturor vizitatorilor sosiți.

— Cynthia Brown, spuse ea.

— Și ați venit împreună cu doamna Orwin?

— Da.

— Este persoana de care vă ocupați în prezent? Cea despre care vi s-au dat informații prețioase în Florida?

Făcu un gest evaziv.

— Dar, dar vedeți... Afacerea asta o consider terminată. Sau, mai degrabă vreau să o abandonez.

— Înțeleg. Dar mai rămîne un lucru pe care nu mi l-ați spus. Pe cine ați recunoscut aici?

Se întoarse, aruncă o privire spre ușă și apoi își roti ochii neliniștită de jur împrejur.

— S-ar putea să ne audă cineva?

— Nu aveți nici o grijă, ușa aceea dă spre camera din față, care servește acum drept vestiar. Dealtfel, toată încăperea are o izolație specială care nu lasă să treacă sunetele.

Cercetă din nou camera, își opri puțin privirea asupra ușii dinspre hol și apoi se întoarse spre mine și-mi spuse încet:

— Trebuie să procedez așa cum v-am spus.

— Dar de ce?

— Fiindcă n-am fost chiar atît de sinceră față de dumneavoastră.

— Nimic surprinzător din partea cuiva care are îndeletnicirea dumneavoastră. Atunci reluați totul de la început.

— Nu chiar atît de sinceră, în sensul că...

Se opri, își mușcă buzele și apoi continuă:

— Vreau să spun că nu v-am mărturisit totul. Mi-e frică, evident. Acesta e un fapt incontestabil. Dar vreau să-l consult pe Wolfe nu numai în legătura cu cele ce v-am relatat dumneavoastră. El ar putea să-l dea pe mîna justiției, fără ca eu să am vreun amestec în treaba asta. Vreau să rămîn cu totul în afară, cel puțin pentru moment, ca să nu se știe că inițiativa a pornit de la mine. Dar dacă Nero Wolfe nu va fi de acord cu aceasta? Ce credeți?

Simțeam o furnicătură prin șira spinării, lucru care mi se întîmplă numai în cazuri cu totul neobișnuite. Și, fără îndoială, mă aflam în fața unui caz neobișnuit. Îmi fixai privirea asupra ei și apoi, stăpînindu-mi emoția, îi spusei:

— Probabil că va proceda așa cum doriți dumneavoastră. Desigur, va trebui să-i achitați onorariul care i se cuvine. Dar ce probe aveți împotriva acestui individ?

— L-am văzut.

— Vreți să spuneți, astăzi?

— Nu, l-am văzut chiar în ziua crimei.

Mîinile i se încleștară, pe față i se întipări o expresie de groază.

— Aveam o prietenă, v-am spus deja. În după-amiaza aceea mă abătusem puțin pe la ea. Tocmai plecam. Doris intrase în camera de baie și în momentul cînd ajunsesem în fața ușii apartamentului, am auzit zgomotul unei chei care se răsucea în broască. Cineva din afară descuia ușa. Mă oprii, ușa se deschise și intră un bărbat. Cînd mă văzu, rămase înmărmurit. Știam că Doris avea un bărbat care o întreținea, dar nu-l văzusem niciodată. Mi-am închipuit că numai el putea avea cheia apartamentului. Faptul că sosea fără să fi anunțat în prealabil, îmi întări această convingere. Îngăimai deci în grabă cîteva cuvinte, spunîndu-i că Doris era în baie. Apoi trecui prin fața lui și părăsii apartamentul.

Se opri, își desfăcu degetele încleștate și apoi le strînse din nou.

— Știu că în momentul de față îmi tai orice drum de ieșire din această afacere, dar aș putea oricînd — dacă va fi cazul — să neg că v-am povestit toate acestea. Deci, am ieșit și m-am dus la niște prieteni unde eram invitată. Mai tîrziu i-am telefonat. Voiam să știu dacă în urma vizitei neașteptate a „omului cu cont la bancă" își mai menținea invitația pe care mi-o făcuse pentru masa de seară. Neprimind nici un răspuns, m-am înapoiat și am sunat la ușa apartamentului. Din nou, nici un răspuns. Și cum în clădirea aceea nu e nici portar, nici liftier, n-am avut pe cine să întreb dacă nu cumva plecase de acasă. A doua zi dimineața, femeia de serviciu a găsit-o moartă. Ziarele au publicat știrea asasinării ei. Asasinul era omul acela. Evident, nimeni nu l-a văzut, nici cînd a venit, nici cînd a plecat, iar cît despre mine, n-am suflat nici un cuvînt. Sînt o lașă, o ticăloasă.

— Și acum, pe negîndite, îl găsiți aici, admirînd cele mai frumoase exemplare ale horticulturii din statul New York.

— Exact.

— Sînteți sigură că v-a recunoscut?

— Absolut sigură. M-a privit drept în ochi și...

Nu apucă să termine ceea ce voia să spună, fiindcă sună telefonul. Ridicai receptorul și auzii vocea răstită a lui Nero Wolfe:

— Archie!

— Da, domnule.

— Ce dracu faci acolo? Urcă imediat!

— Bine, am să vin cît mai repede. Dar stau de vorbă cu o doamnă, o eventuală clientă.

— Tocmai acum ți-ai găsit! Vino sus imediat! Închise brusc telefonul, înfuriat. Pusei și eu receptorul la loc și mă adresai clientei eventuale:

— Domnul Wolfe are nevoie de mine sus. Vreți să așteptați aici?

— Da.

— Și dacă doamna Orwin întreabă de dumneavoastră?

— Spuneți-i că nu m-am simțit bine și am plecat acasă.

— Da, va fi destul de simplu, cu atît mai mult cu cît în invitațiile trimise s-a specificat că expoziția va fi deschisă numai între orele două și jumătate și cinci. Dacă mai doriți un pahar de whisky, sticla e pe măsuță. Ce nume și-a dat asasinul la intrare?

Privea fără țintă, absentă. Nu răspunse nimic.

— Atunci, cum îl cheamă?, o întrebai înfuriat de această tăcere.

— Nu știu.

— În orice caz, puteți să-l descrieți.

Rămase o clipă pe gînduri, cu privirea îndreptată din nou spre mine.

— Încă nu. Vreau să am mai întîi un răspuns precis de la Nero Wolfe.

Cred că a citit în ochii mei ceea ce gîndeam. S-a ridicat, s-a apropiat de scaunul meu și m-a prins de braț.

— Vă rog să mă înțelegeți, îmi spuse cu o voce care de data aceasta implora.

Se opri iarăși o clipă, privindu-mă stăruitor:

— N-am nici un gînd ascuns. Nu fiindcă dumneavoastră... Nu, știu că mă pot bizui pe dumneavoastră. N-am de ce mă teme, fiindcă sînt convinsă că n-ați fi în stare să-mi faceți vreun rău. V-aș putea spune totul și dumneavoastră. Este pentru prima dată, de nu știu cît timp, cînd îmi descarc sufletul pe deplin, fără nici un înconjur, față de un om, vreau să spun față de o ființă umană. Am...

Părea că nu reușește să-și găsească cuvintele. Obrajii i se roșiră.

— Am făcut-o cu multă încredere și mai mult decît atît, cu plăcere.

— Da, și eu v-am ascultat cu plăcere. Spuneți-mi pe nume, Archie. Nu mai pot rămîne însă, trebuie să merg sus. Dar mai întîi descrieți-l.

Plăcerea de a mi se destăinui nu era totuși atît de mare, încît să o facă să meargă mai departe.

— Nu înainte ca Nero Wolfe să accepte felul de a proceda pe care îl vreau eu, rosti cu hotărîre.

Nu-mi mai rămînea nimic de făcut. Renunțai și pornii în grabă, de teamă ca Wolfe să nu fie cuprins de un acces de furie. Mă oprii cîteva clipe în holul de la parter cu gîndul de a le spune lui Saul și Fritz să caute să-și întipărească în minte figurile tuturor vizitatorilor care plecau. Dar nici unul din ei nu se afla în hol, fiind probabil ocupați în vestiar. Pînă în cele din urmă mă răzgîndii însă și nu mai intrai să-i caut. Socoteam că ar fi fost o treabă inutilă, fiindcă asasinul plecase probabil îndată ce și-a dat seama că a fost recunoscut. Pe de altă parte, nici nu prea știam ce să cred din destăinuirile clientei noastre eventuale.

La etajul trei, lumea se mai împuținase. Începui să circul, reluîndu-mi zîmbetul prefăcut. Cînd mă zări, Wolfe îmi aruncă o privire tăioasă, înverșunată. Era ora cinci fără un sfert și deci vizitatorii care mai rămăseseră trebuiau să se retragă curînd, în orice caz înaintea orei de închidere indicate în invitații.

În realitate însă nimeni nu manifesta o grabă deosebită. S-ar fi spus că nu citiseră cu prea mare atenție invitațiile. Dar nu mă sinchiseam de aceasta cîtuși de puțin. Eram mult prea preocupat și acum toți cei de acolo mă interesau îndeaproape; sau, mai bine-zis, unul dintre ei, dacă nu cumva o ștersese la timp.

Înainte de orice, trebuia însă neapărat să-mi îndeplinesc obligația pe care mi-o luasem față de Cynthia. Nu mi-a fost greu să descopăr grupul celor trei, în tovărășia cărora o văzusem la început: o femeie și doi bărbați.

— Doamna Orwin?, întrebai amabil.

— Da, ce doriți?

Era o femeie scundă și grasă, cu o față rotundă, butucănoasă, și niște ochi mici, vicleni, care n-ar fi fost chiar urîți, dacă i-ar fi ținut ceva mai deschiși. Fără îndoială, ea era „pontul" acela demn de interes deosebit, cum o numise Cynthia. Mă prezentai deci:

— Archie Goodwin. Sînt unul din colaboratorii domnului Wolfe.

Mă oprii cam încurcat. Nu știam în ce fel să-i relatez întîlnirea mea cu Cynthia. Din fericire, unul din cei doi bărbați mă scoase din încurcătură:

— Probabil că e vorba de sora mea. Nu?, mă întrebă îngrijorat.

Prin urmare, Cynthia și individul acela se dăduseră drept frate și soră față de doamna Orwin. La drept vorbind, după înfățișarea exterioară, nu era mai prejos de rolul pe care și-l luase. Era un bărbat foarte puțin mai în vîrstă decît mine, bine legat, ținîndu-se drept, cu buze cărnoase, bine conturate, și niște ochi cenușii, ageri.

— Despre sora mea...?, repetă întrebarea.

— Da, desigur, despre dumneaei. Dumneavoastră sînteți...?

— Colonelul Brown, Percy Brown.

— Încîntat.

Mă întorsei apoi spre doamna Orwin:

— Domnișoara Brown m-a rugat să vă înștiințez că a trebuit să se înapoieze acasă. Nu se simțea prea bine. I-am oferit un pahar mic de whisky și și-a revenit oarecum. Totuși nu mai putea rămîne și m-a rugat să vă transmit scuzele sale.

— Dar a fost bine tot timpul, interveni ritos colonelul. Părea neplăcut surprins de spusele mele.

— Și la plecare se simțea ceva mai bine?, întrebă doamna Orwin îngrijorată.

Nu avui timp să răspund, fiindcă interveni celălalt bărbat:

— Nu-mi vine să cred că i-ați dat numai un păhărel. Poate trei pahare mari, sau chiar o sticlă întreagă.

Mă supără tonul batjocoritor, grosolan, cu care rostise aceste cuvinte și expresia la fel de grosolană a chipului lui. În orice caz, o asemenea remarcă mi se păru cu totul nelalocul ei. Era doar ceva mai tînăr decît Brown și semăna suficient de mult cu doamna Orwin — în special la privire — încît să pot jura că era fiul ei.

În timp ce făceam aceste reflecții, doamna Orwin izbucni, răstindu-se la el:

— Taci din gură, Gene!

Apoi îl rugă pe colonel:

— Poate că ar fi bine să te duci să vezi cum se simte.

Colonelul respinse rugămintea amabil, zîmbind afectuos, dar păstrînd totuși o expresie bărbătească:

— N-are nici un rost, Mimi.

— Nu vă neliniștiți, doamnă, nu e nimic îngrijorător, o asigurai eu și mă îndepărtai gîndindu-mă că numele oamenilor ar trebui redistribuite mai judicios. Mi se părea culmea ca o femeie obeză ca aceea, cu ochi minusculi, înzorzonată cu perle și înfofolită numai în blănuri scumpe, să poată purta numele de Mimi.

Mă învîrteam, cu gesturi afabile, printre oaspeți. Dîndu-mi seama de faptul că nu eram înarmat cu un contor Geiger care să mă avertizeze printr-un semnal luminos în momentul cînd m-aș fi apropiat de acel ticălos strangulator, nu-mi mai rămînea altceva de făcut decît să mă bizui pe spiritul de observație foarte ascuțit și pe intuiția mea care nu știu să fi dat greș vreodată. În adevăr, mă bucur de o faimă deosebită în rîndul detectivilor, datorită acestui dar cu care sînt înzestrat

de la natură. Şi îmi spuneam că dacă aş reuşi să pun mîna pe cel care a strangulat-o pe Doris Hatten se va face vîlvă mare în jurul numelui meu.

Cynthia Brown îmi vorbise despre prietena ei Doris fără să precizeze numele ei de familie, dar mi-am dat seama imediat despre cine era vorba, fiindcă în perioada săvîrşirii crimei, cu cinci luni în urmă, deci prin octombrie, ziarele comentaseră faptul pe larg. Doris Hatten fusese strînsă de gît cu eşarfa ei de mătase albă, de formă patrată, pe care era imprimat textul Declaraţiei Independenţei Naţionale. Fusese găsită strangulată în apartamentul ei elegant de la etajul al V-lea al imobilului din 70th Street. Eşarfa rămăsese în jurul gîtului, înnodată pe ceafă.

Poliţia nu reuşise să găsească nici cel mai mic indiciu care să o poată pune pe urmele ucigaşului. Inspectorul de poliţie Purley Stebbins, care participase la cercetări, mi-a mărturisit că nu se putuse stabili nici măcar cine obţinuse şi pusese la dispoziţia victimei apartamentul.

Îmi continuai deci raita prin sălile de expoziţie, cu ochii în patru, gata să mă agăţ de cel mai mărunt lucru care mi s-ar fi părut cîtuşi de puţin semnificativ. Cei mai mulţi dintre vizitatori nu-mi trezeau nici un interes la prima vedere, dar căutam totuşi să intru în vorbă cu fiecare din ei, privindu-i drept în ochi. Această treabă îmi luă destul timp; un timp consumat fără nici un avantaj material, fiindcă Wolfe mă plătea ca să supraveghez — conform indicaţiilor date — numai femeile, nu şi bărbaţii. Aceasta nu mă împiedică însă de a continua cu hotărîre. Ştiam că îmi bat capul degeaba, fiindcă dacă Cynthia avea să se ţină de cuvînt, semnalmentele şi numele ucigaşului urmau fără îndoială să fie aflate direct de la ea. Dar nu-mi găseam astîmpăr, simţeam acea furnicatură de-a lungul şirei spinării şi pe deasupra sînt şi un încăpăţînat înrăit.

Aşa cum am mai spus, toată această ocupaţie inutilă îmi luă timp mult. Trecuse de ora cinci. Cea mai mare parte dintre invitaţi se îndreptau alene spre ieşire. Abia aproape de cinci şi jumătate, ultimii întîrziaţi îşi dădură seama că ora închiderii trecuse de mult şi începură să se grăbească.

În timp ce se îndreptau aproape cu toţii spre scară, eu mă aflam în sala cu specii din zonele cu climă temperată. Primul lucru pe care îl remarcai fu faptul că în toată sala nu mă aflam decît eu şi un vizitator întîrziat, care contempla nişte dervieni înşirate de-a lungul unor policioare. Mi-am amintit că stătusem de vorbă cu el curînd după ce urcasem din nou la etajul trei şi mă convinsesem că nu făcea parte din categoria celor care ar putea avea ceva comun cu arta strangulării. Dar în momentul cînd îmi aruncai privirea asupra lui, el se aplecă brusc şi ridică un borcan cu o floare. Mă izbi puternic felul în care degetele lui, în special cele mari, strîngeau borcanul, ca şi cînd ar fi vrut să-l sugrume. Oricîtă grijă ar avea cineva de a-şi ascunde anumite porniri lăuntrice, nu-şi poate controla pînă şi gesturile cele mai neînsemnate, cum ar fi, în cazul de faţă, felul de a apuca un obiect mărunt oarecare.

Mă apropiai de el. Ţinea borcanul atît de aproape de el, încît petalele florii îi atingeau obrajii.

— Frumoasă floare, remarcai amabil.

Dădu uşor din cap afirmativ şi apoi puse borcanul la loc, strîngîndu-l la fel ca înainte. Întorsei capul în altă parte. Singurele persoane pe care le zăream prin uşa cu geam care dădea spre sala plantelor septentrionale erau Nero Wolfe, doamna Orwin cu cei doi bărbaţi care o însoţeau, şi Bill McNab, redactorul-şef al publicaţiei specializate în probleme horticole: „Gazeta". În momentul cînd îmi întorsei din nou privirea spre sugrumătorul de borcane, acesta se roti repede şi se îndreptă spre ieşire, fără să spună nici un cuvînt.

Pornii după el pînă la scara principală şi coborîi cele trei etaje, ţinîndu-mă la o oarecare distanţă, pentru ca să nu bage de seamă că îl urmăream. Holul cel mare de la parter era aproape gol. O femeie îmbrăcată în haină de astrahan stătea nemişcată, gata de plecare. Lîngă uşa de ieşire Saul Panzer se plictisea de moarte. În acest timp, nu slăbeam din ochi nici o clipă pe individul pe care îl urmăream.

Intrai după el în camera din faţă, adică în vestiar, unde Fritz Brenner ajuta pe un alt invitat să-şi îmbrace pardesiul. Fireşte că la acea oră aproape toate umeraşele erau goale, astfel că individul îşi găsi fără nici o greutate lucrurile. Mă apropiai de el cu intenţia de a-l ajuta să se îmbrace, dar nu mă băgă în seamă şi nici măcar nu schiţă un gest de mulţumire. Mă simţeam jignit de această atitudine.

Cînd se apropie de uşa dinspre stradă, îi ieşii înainte:

— Vă rog să mă scuzaţi, dar avem instrucţiuni să controlăm identitatea invitaţilor noştri şi la ieşire. Vreţi să-mi spuneţi numele şi prenumele dumneavoastră?

— Ce înseamnă asta? E ridicol!

Apoi împinse uşa şi ieşi. Îl priveam atent împreună cu Saul, în timp ce cobora cele şapte trepte din afara clădirii.

— Vreţi să mă iau după el?, şopti Saul, care pricepuse că intervenţia mea nu se produsese fără nici un motiv.

Îi făcui semn că nu era nevoie şi începui să-i vorbesc despre altceva fără importanţă cînd un strigăt venind din spatele nostru ne făcu pe amîndoi să ne întoarcem brusc. Era strigătul unei femei, nu prea puternic, dar disperat. În aceeaşi clipă îi văzurăm pe Fritz şi pe un invitat, căruia el tocmai îi dăduse pardesiul, ieşind din vestiar. Uşa vestiarului rămăsese deschisă şi toţi patru stăteam înmărmuriţi, nedumeriţi. Apoi femeia cu haină de astrahan ieşi din birou şi traversă vestiarul îndreptîndu-se spre hol. Era agitată şi rostea frînturi de cuvinte, întrerupîndu-se mereu. Invitatul care era cu noi îi ieşi în cale foarte emoţionat. În ce mă priveşte, fără să mai stau pe gînduri nici o clipă, ajunsei din două sărituri la uşa care despărţea vestiarul de birou.

Evident, nu mă îndoii nici o clipă că masa informă care zăcea pe parchet era Cynthia. Această certitudine mi-o dădea de fapt îmbrăcămintea ei, fiindcă figura învineţită şi crispată, cu limba ieşită pe jumătate din gură şi cu ochii daţi peste cap, era de nerecunoscut. Îngenunchei lîngă ea şi îmi strecurai mîna în dreptul inimii. Rămăsei aşa cîteva clipe, fără să simt nici o pulsaţie.

Îndărătul meu, îl auzii pe Saul:

— Sînt şi eu aici.

Mă ridicai şi în timp ce formam un număr de telefon îi dădui în grabă lui Saul primele instrucţiuni:

— Să nu părăsească nimeni casa. Toată lumea să rămînă pe loc. Nu deschizi uşa decît cînd va sosi doctorul Vollmer.

Obţinui legătura imediat şi infirmiera îl chemă pe doctorul Vollmer.

— Alo, Tubib? Aici Archie Goodwin. Vino imediat. O femeie strangulată. Da, strînsă de gît.

Luai apoi telefonul interior şi chemai pe rînd sălile de expoziţie de la etajul trei. Îmi răspunse în cele din urmă Nero Wolfe, enervat, cu o voce dură:

— Da, ce vrei?

— Vă sun din birou. Coborîţi vă rog imediat. Femeia aceea, eventuala clientă, este aici întinsă pe parchet. A fost strangulată. După cîte mi-am putut da seama, e moartă. L-am chemat totuşi pe Vollmer.

— Vorbeşti serios?, zbieră Nero.

— Nu-mi arde de glume, coborîţi imediat!

Nero închise brusc. Scosei dintr-un sertar al biroului meu o foaie de hîrtie subţire, rupsei o bucată, mă apropiai de Cynthia şi i-o aşezai pe faţă, în dreptul gurii şi al nărilor. Hîrtia nu se mişcă deloc. Cynthia nu mai respira.

Dinspre hol venea un zgomot confuz de voci. Cineva intră dinspre vestiar vociferînd. Era invitatul căruia Fritz îi dăduse pardesiul în clipa cînd se auzise strigătul femeii din birou. Voinic, cu umerii laţi, avea o privire dură, autoritară, şi nişte braţe mari, puternice. Cînd a intrat în birou încă zbiera furios, dar la văzul cadavrului întins pe jos, amuţi.

— Cum se poate?, izbucni cu vocea sugrumată de emoţie.

— Da, domnule, după cum vedeţi.

— Dar, cum... cum s-a întîmplat?

— Nu ştiu.

— Şi cine este?

— Nu ştiu.

Continuă să privească înmărmurit cadavrul. Apoi îşi ridică privirea spre mine. Ochiul meu de detectiv îl cerceta atent. Un Hercules înspăimîntat! Aşa ceva nu se întîlneşte prea des.

— Omul care e de serviciu la ieşire nu vrea să ne lase să plecăm.

— Într-adevăr, nu se poate. Vedeți foarte bine de ce.

— Văd, văd, răspunse fără a mă pierde din ochi. Dar asta nu înseamnă că noi v-am putea fi de vreun folos. Sînt Homer N. Carlisle, vicepreședinte al „Societății americane pentru produse alimentare". Soția mea nu s-a gîndit nici o clipă la cele petrecute. Voia doar să vadă biroul lui Nero Wolfe și de aceea a deschis ușa. Regretă profund această indiscreție și eu la fel. Avem o întîlnire urgentă și nu văd nici un motiv pentru care ar trebui să fim reținuți aici.

— Și eu, la rîndul meu, regret aceasta, dar soția dumneavoastră este cea care a descoperit cadavrul. E un fapt incontestabil. Noi de asemenea sîntem reținuți aici, și în condiții mult mai neplăcute, fiindcă avem un cadavru în biroul nostru. În consecință... A, bine că ai sosit, Tubib!

Vollmer tocmai intrase și îmi făcu un semn de salut amical cu mîna, încă gîfîind puțin. Își așeză trusa medicală pe parchet și îngenunche. Cabinetul lui era pe aceeași stradă, la numai vreo 150 de metri, dar în ultimul timp se cam îngrășase și deplasările urgente îl făceau să dea semne de oboseală. În timp ce desfăcea trusa și scotea un stetoscop, Homer Carlisle stătea nemișcat, cu privirea ațintită asupra lui și cu buzele strînse. Eu rămăsei în cameră pînă ce auzii ușa ascensorului deschizîndu-se. Pornii în întîmpinarea lui Nero Wolfe.

În holul cel mare Saul și Fritz făceau încercări disperate de a o liniști pe doamna cu haină de astrahan, adică doamna Carlisle. Nero Wolfe și doamna Mimi Orwin tocmai ieșeau din cabina ascensorului. Patru invitați coborau scara: Gene Orwin, colonelul Brown, Bill McNab și un bărbat între două vîrste, cu păr negru zbîrlit.

În timp ce Wolfe se îndrepta spre mine, doamna Carlisle se năpusti asupra lui și îl apucă strîns de braț, zbierînd cît o ținea gura:

— Voiam doar să arunc o privire în biroul dumneavoastră... Vreau să plec, vreau să plec! Eu nu...

În timp ce stătea agățată de brațul lui Wolfe, continuînd să vorbească pe nerăsuflate, remarcai fără să vreau un mic amănunt: haina de astrahan nu era încheiată și se zăreau capetele unei eșarfe de mătase cu desene de un colorit viu. Dat fiind că mai mult de jumătate din vizitatoare purtau eșarfe, înregistrez acest fapt din pură obiectivitate și mărturisesc că în acele momente devenisem mult prea sensibil la vederea unui asemenea articol vestimentar.

Wolfe făcea eforturi zadarnice să scape de doamna Carlisle. Aparținea acelei categorii de femei sportive, robuste, cu pieptul plat, și Wolfe, de două ori mai voluminos, trebuia să dea o adevărată luptă ca să se desprindă din strînsoarea ei. Interveni Saul și îi despărți. Doamna continuă să vocifereze, dar Wolfe, făcîndu-se că nu o aude, mă întrebă:

— A venit doctorul Vollmer?

— Da, domnule.

Vicepreședintele „Societății americane pentru produse alimentare" ieși din birou și se repezi spre Wolfe:

— Domnule Wolfe, sînt Homer N. Carlisle și vă rog stăruitor ca...

— Gura!, se răsti Wolfe.

Din pragul biroului se întoarse spre cei de față și îi măsură din cap pînă în picioare:

— Iubitori înfocați ai florilor!, exclamă cu un dispreț profund. Apoi se întoarse spre redactorul-șef al revistei horticole:

— Domnule McNab, mi-ați vorbit despre un grup de oameni distinși, prieteni sinceri ai florilor și... uite!

Îi strigă apoi pe Saul:

— Îi conduci pe toți în sufragerie și îi ții sub pază. Ai grijă ca nimeni să nu se atingă de absolut nimic din această parte a clădirii. În special să nu se apropie de ușa de ieșire... Archie, hai cu mine!

Se întoarse și intră în birou. Îl urmai și închisei ușa dîndu-i brînci cu piciorul, fără să o încui cu cheia. Vollmer stătea în picioare nemișcat.

— Ei?, întrebă Wolfe.

— Moartă. Asfixiere prin strangulare.

— De cît timp?

— N-aș putea preciza. De o oră sau cel mult două. Maximum de două ore, probabil mai puțin.

Wolfe examină cadavrul fără să-și schimbe expresia, apoi se adresă din nou medicului:

— Amprente digitale?

— Nu. Strîngere puternică sub osul hioid cu ajutorul unei legături late și din material moale. Nu ceva îngust și tare ca o frînghie, ci o bandă de stofă... cum ar fi o eșarfă, de exemplu.

Wolfe se întoarse spre mine:

— N-ai înștiințat poliția?

Aruncai o privire iute spre Vollmer și apoi spre Wolfe.

— Nu, domnule. Aș vrea mai întîi să vă spun doar două cuvinte.

Doctorul șovăi o clipă, puțin încurcat.

— În calitate de medic, chemat să constat o moarte violentă, mi se pare că... Firește, vreau să spun...

Wolfe îi reteză vorba:

— În acest caz, du-te într-un colț al camerei și astupă-ți urechile!

Vollmer se supuse. Se retrase într-un colț mai îndepărtat și rămase acolo cu fața spre noi, ținîndu-și palmele apăsate pe urechi. Începui să-i vorbesc lui Wolfe aproape în șoaptă:

— Eram aici cînd a intrat în birou. Fie că îi era realmente frică, fie că juca teatru... După toate aparențele era sinceră și cred că ar fi fost de datoria mea să dau lui Saul și lui Fritz instrucțiuni de a supraveghea biroul cu atenție. Îmi spun aceasta abia acum, cînd faptul a fost consumat și nu mai e nimic de făcut. În octombrie trecut, o femeie, Doris Hatten, a fost asasinată. Strangulată în apartamentul ei. Vă amintiți?

— Da.

— Mi-a povestit că era bună prietenă cu Doris Hatten și că fusese pe la ea chiar în ziua crimei. A întîlnit aici pe asasin, care, după spusele ei, a recunoscut-o și de aceea era înspăimîntată. Voia să vă relateze aceasta dumneavoastră, ca să-l preveniți că sînteți la curent cu totul. Socotea că în această situație asasinul nu va mai încerca să o suprime, întrucît acest lucru nu i-ar mai fi fost de nici un folos. Natural, nu știam ce să iau de bun din toată povestea ei. Am preferat să mă ocup singur de acest incident, ca să nu vă mai creez complicații dumneavoastră. În cele din urmă mi-a mărturisit că i-a făcut plăcere să stea de vorbă cu mine, ceea ce m-a afectat. După părerea mea, cel mai bun lucru este să anunțăm poliția.

— Bine, anunță poliția. Fir-ar a dracului să fie, asta îmi mai lipsea acum!

Ridicai receptorul și anunțai poliția. Doctorul Vollmer ieși din colțul său. Atitudinea lui Wolfe era pur și simplu dramatică. Trecu în spatele biroului și se așeză în fotoliu — o piesă mare făcută pe măsura lui — dar în fața lui zăcea cadavrul întins pe podea. Nu-și putea găsi astîmpărul. Se ridică iarăși agitat ca o fiară zbîrlită din pădure și începu să măsoare camera de la un capăt la celălalt cu pași grăbiți, apăsați, mișcîndu-și întruna buzele nervos. Se opri apoi în fața unui raft cu cărți și, ca să găsească ceva de făcut, începu să parcurgă titlurile. Dar nu-i fu dat să aibă prea mult răgaz. Abia terminasem comunicarea telefonică și așezam receptorul pe furcă, cînd dinspre hol năvăliră zgomote asurzitoare. Mă repezii la ușă și-o deschisei. Era un vacarm îngrozitor. Mai multe persoane reușiseră să deschidă ușa sufrageriei, aflată la capătul opus al holului cel mare, și stăteau îngrămădite în prag, încercînd să-și facă drum spre ieșire. Saul Panzer se năpusti ca o vijelie spre ușa din față. Colonelul Percy Brown, care ajunsese pînă în fața ușii, îl apucase pe Fritz Brenner cu o mînă de umăr, imobilizîndu-l, iar cu cealaltă bîjbîia, încercînd să găsească încuietoarea. Fritz, deși nu avea prea multă forță fizică și nu se încumeta să se angajeze în luptă corp la corp, se descurcă totuși bine. Se lungi jos, îl apucă pe colonel cu amîndouă mîinile de glezne, îl agîță bine și îl dobori.

Într-o clipă ajunsesem și eu acolo. Saul scosese revolverul. Sărise de asemeni în ajutorul nostru și necunoscutul cu păr negru zbîrlit.

— Imbecilule!, zbierai la colonel. Dacă ai fi reușit să faci doi pași în stradă, Saul ți-ar fi zburat creierii.

— Imbecil? Nu, vinovat!, interveni bărbatul cu păr negru. Presiunea nervoasă a fost prea puternică și nu s-a putut stăpîni. Eu sînt psihiatru.

— Foarte bine.

Îl apucai de brațul drept și pornii cu el cîțiva pași în direcție opusă.

— Dacă sînteți psihiatru, întoarceți-vă în sufragerie și studiați-i pe toți. Studiați-vă și pe dumneavoastră în oglinda din perete.

— Procedeele dumneavoastră sînt contrare legii, izbucni colonelul, care între timp se ridicase.

Fritz îi conduse pe toți pînă în sufragerie. Puțin după aceea se auzi soneria de la ușa de intrare. Era poliția.

După părerea mea, inspectorul Cramer a săvîrșit o greșeală gravă. Este cunoscut faptul că datorită mijloacelor științifice de care dispun, tehnicienii de la poliție nu au prea mult de lucru la locul săvîrșirii unei crime. În special cînd e vorba de o casă particulară. Cu atît mai mult într-o încăpere nu prea mare, cum e biroul lui Wolfe, o mînă de specialiști pot identifica toate urmele doar în cîteva ore. Sînt foarte rare cazurile cînd, datorită unor împrejurări speciale, lucrul la fața locului trebuie prelungit timp de mai multe zile. Or, de data aceasta, totul a durat numai două ore. La ora opt seara specialiștii își terminaseră lucrul și plecaseră. Totuși, ca un nătărău, Cramer a ordonat la puțin timp după începerea anchetei să se sigileze biroul și să rămînă așa pînă la noi dispoziții, nesocotind faptul că Wolfe petrecea acolo cam trei sute de seri pe an. Sau poate că, tocmai fiindcă știa acest lucru, a făcut-o dinadins și a ordonat aceasta chiar de față cu Wolfe.

A fost o măsură nu numai inutilă, dar chiar dăunătoare, fiindcă l-a îndîrjit pe Wolfe. Dacă inspectorul n-ar fi procedat în acest fel, Wolfe i-ar fi atras atenția asupra unui fapt pe care l-a remarcat de îndată și l-ar fi scutit de multă bătaie de cap.

Faptul acesta l-a aflat Wolfe din gura mea, în timp ce relatam inspectorului cele discutate cu Cynthia Brown. Ne aflam cu toții în sufragerie, unde ne retrăsesem spre a lăsa pe specialiști să lucreze în birou. Invitații reținuți fuseseră duși în camera din față și erau ținuți sub pază puternică. Am relatat cuvînt cu cuvînt toată conversația mea cu Cynthia. De cînd lucrez cu Wolfe — și sînt mîna dreaptă a lui — am devenit o adevărată mașină de înregistrat. Nu-mi scapă nimic și reproduc totul, cînd mi se cere, pînă în cele mai mici amănunte. Cînd am terminat, Cramer a tăbărît pe mine cu tot soiul de întrebări. Wolfe nu mi-a pus nici o întrebare. Reținuse probabil din relatarea mea acel fapt mărunt, căruia nici Cramer și nici eu nu-i dădusem nici o importanță.

Cramer își întrerupse avalanșa de întrebări, pentru a da unele dispoziții subalternilor săi: să fie fotografiat colonelul Brown și să i se ia amprentele digitale, să se consulte fișele antropometrice de la comisariatul central pentru a se stabili dacă... se află unele date în legătură cu el și cu Cynthia, să se aducă imediat dosarul cazului Doris Hatten, să se ceară experților să-și depună raportul neîntîrziat și, în fine, să fie introduși Saul Panzer și Fritz Brenner pentru interogare.

Cei doi apărură imediat. Fritz stătea în poziția de drepți, grav și țeapăn ca un soldat. În schimb Saul, deși mărunt — numai de un metru și șaizeci și cinci — datorită privirii celei mai impertinente și a celui mai mare nas pe care le-am văzut vreodată, părea că-i sfidează pe cei din jur. Făcea aceasta fără vreun efort, ci fiindcă așa era el de felul lui. În plus, costumul puțin prea larg și cravata strîmbă îi dădeau un aer și mai nepăsător, deși în comportarea lui nu era nimic excesiv. Fără îndoială, Cramer îi cunoștea bine pe amîndoi.

— Dumneata și Fritz ați stat în hol toată după-amiaza?

— Da, în hol și în camera din față, preciză Saul.

— Pe cine ați văzut intrînd sau ieșind din birou?

— Archie a intrat pe la orele patru, în clipa cînd eu ieșeam din camera din față cu pardesiul și pălăria unui invitat. Apoi am văzut-o ieșind pe doamna Carlisle, imediat după ce a scos un țipăt. În acest interval nu am mai văzut pe nimeni, nici intrînd, nici ieșind. Trebuie să precizez totuși că amîndoi am fost ocupați aproape tot timpul, fie în hol, fie în camera din față, care servea drept vestiar.

Cramer mormăi nemulțumit.

— Și dumneata, Fritz?

— Eu n-am văzut pe nimeni, răspunse Fritz cu o voce mai puternică decît de obicei.

Cramer rămase o clipă pe gînduri, apoi se adresă din nou lui Saul:

— În ce fel ați efectuat controlul identității invitaților la sosire?

— Aveam o listă a membrilor „Clubului horticol din Manhattan". Invitații își prezentau la sosire legitimațiile lor de membri ai clubului și apoi le controlam numele pe listă. Dacă erau însoțiți de alte persoane, notam numele acestora.

— Deci aveți numele tuturor vizitatorilor?

— Da.

— Cîți au fost?

— Două sute nouăsprezece.

— Păi nu este loc destul aici pentru atîta lume.

— Adevărat, confirmă Saul. Dar unii veneau, alții plecau, astfel că nu au fost niciodată în săli mai mult de o sută de persoane în același timp.

— Iată o indicație foarte interesantă, spuse Cramer căscînd plictisit. Goodwin a spus că se afla la ușa din față împreună cu dumneata cînd doamna Carlisle a scos acel țipăt și apoi a ieșit în fugă din birou. Și atunci, cum se face că nu ai văzut-o cînd a intrat?

— Pentru că eram cu spatele spre vestiar și birou. Urmăream pe un individ care tocmai plecase. Archie îl întrebase cum se numește și el i-a răspuns răstit să-l lase în pace. Dacă vă interesează, pot să vă spun că se numește Malcom Vedder.

— Dar dumneata de unde știi?

— Îi controlasem identitatea la sosire, la fel ca și tuturor celorlalți.

Cramer tresări.

— Ei, pe dracul! N-oi fi vrînd să te cred că ești în stare să ții minte numele a două sute de oameni pe care i-ai văzut la față numai o singură dată.

Saul ridică din umeri nepăsător.

— Credeți că fața e singurul lucru de observat la un om? Asupra unora mă pot înșela, dar de cele mai multe ori e greu să mă înșeli.

Cramer se adresă unui polițist care era postat la ușă:

— Ai auzit, Levy? Malcom Vedder. Spune-i lui Stebbins să controleze dacă figurează pe această listă și, dacă-l găsiți, trimiteți repede să-l caute.

Apoi se întoarse spre Saul și reluă întrebările:

— Foarte bine. Cu alte cuvinte, dacă te invit să iei loc la masa asta, cu lista în față, și chem înăuntru pe cutare bărbat sau cutare femeie, poți...

— Aș putea să vă spun cu siguranță dacă persoana aceea a fost aici azi după-amiază, mai ales dacă e îmbrăcată la fel, cu condiția, bineînțeles, să nu fi venit deghizată. Cît despre nume, s-ar putea să-mi fi scăpat vreo două-trei, dar m-aș mira.

— Cît despre mine, dumneata mă uimești.

— Domnul Wolfe se bizuie pe mine în această privință. Și Archie la fel. Sînt foarte obișnuit cu sportul ăsta, adăugă Saul sigur pe sine.

— Foarte bine. Pentru moment nu mai am nimic, dar rămîneți amîndoi prin apropiere.

Saul și Fritz ieșiră. Așezat în capul mesei, unde în mod obișnuit se instala la acea oră în scopuri cu totul diferite, Wolfe oftă adînc și lăsă pleoapele să-i cadă. Eu stăteam alături de Cramer pe o latură a mesei, cu fața spre ușă. Încercam să reconstitui în minte toate datele problemei.

— Povestea lui Goodwin... sau mai curînd povestea pe care ea i-a spus-o lui Goodwin... ce părere aveți?, mormăi Cramer.

Wolfe își deschise ochii pe jumătate.

— Mi se pare confirmată de cele ce au urmat. E greu de presupus că ea a înscenat o asemenea dramă — și făcu semn cu degetul către biroul unde rămăsese cadavrul — numai ca să dea o aparență de adevăr spuselor ei. În ce mă privește, consider autentice afirmațiile pe care le-a făcut.

— Da, evident. Numai că, — și țin să vă reamintesc fiindcă vă cunosc destul de bine și pe dumneavoastră, și pe Goodwin —, s-ar putea ca ea, singură sau împreună cu alte persoane din cele invitate, să mai fi trecut cu vreo zi, două în urmă pe aici. Poate că unui din clienții dumneavoastră, amestecat în această afacere, ar fi avut interes ca lucrurile să ia o asemenea întorsă-

tură. S-ar putea ca evenimentele întîmplate astăzi să nu constituie chiar o surpriză pentru dumneavoastră. Vă amintiți oare ceva?

— Spui tîmpenii, răspunse Wolfe fără înconjur. Chiar de ar fi fost așa — deși nu e cazul — nu ți-ai fi pierdut timpul cu noi, fiindcă ne cunoști prea bine.

Intră un polițist și îi relată lui Cramer unele date obținute telefonic de la Comisariatul central. Un altul veni să anunțe că în camera din față Homer Carlisle urla de se zgîlțîiau geamurile. Wolfe stătea tot timpul cu ochii închiși și reflecta. Din cînd în cînd, degetul arătător desena cerculețe pe masa ceruită proaspăt.

Cramer își ațintî ochii asupra lui.

— Ce știi despre asasinarea tinerei aceleia, Doris Hatten?, îl întrebă pe neașteptate.

— Ceea ce au scris ziarele, bolborosi Wolfe. Și, evident, ceea ce cu totul întîmplător domnul Stebbins i-a spus domnului Goodwin.

— Cu totul întîmplător, e bine spus, remarcă liniștit Cramer, scoțînd o țigară de foi din buzunarul vestei. Puse apoi țigara între dinți și mușcă o bucată mică din capătul ei. Era o simplă manie, fiindcă niciodată nu-și aprindea trabucul. Apoi continuă:

— Imobilele acestea fără portar, cu ascensor și fără liftier, sînt o adevărată pacoste. E mai ușor să faci o anchetă într-o gară decît într-o asemenea clădire. Nimeni n-a auzit nimic, nimeni n-a văzut pe cineva intrînd sau ieșind... Cît despre cel care plătea chiria pentru apartament, a avut un noroc extraordinar. E de necrezut să nu-l fi văzut nimeni și să nu existe cineva care să dea măcar vreun semnalment oarecare.

— Poate că Doris Hatten își plătea singură chiria.

— Evident, recunoscu Cramer, ea o plătea. Dar de unde avea banii și cum a obținut apartamentul? Cine i l-a pus la dispoziție? Nu, a fost o lovitură bine tieluită. Și cînd ne-am dat seama de cîtă prudență dăduse dovadă domnul care îi furniza fondurile, ne-am făcut convingerea că o instalase acolo cu unica intenție de a o suprima. Am acceptat această ipoteză de îndată ce am stabilit circumstanțele care o demonstrau și, mai ales, fiindcă presa începuse să insinueze că am fi vrut că mușamalizăm lucrurile. Se lăsa să se înțeleagă că ar fi un personaj influent.

Cramer își mestecă iarăși țigara de foi între dinți și o trecu în colțul gurii.

— Deci, ceea ce m-a scos din sărite mai mult decît orice în toată povestea asta, a fost reacția, dealtfel tipică, a presei. Personaj influent sau nu, asasinul nu avea nevoie de noi ca să cocoloșească lucrurile, fiindcă s-a priceput foarte bine să o facă singur. Dacă luăm drept bune relatările făcute de Cynthia Brown, înseamnă că individul acela era cel care deținea de fapt și apartamentul. Dar nu-mi poate scăpa faptul, și mi-e neplăcut să o spun, că Goodwin, instalat aci în biroul dumneavoastră, a putut asculta asemenea revelații fără a lua nici o inițiativă, decît....

— Sînteți nervos și îmi explic aceasta, intervenii împăciuitor. Dar nu uitați că ascultam revelațiile la care vă referiți cu oarecare neîncredere și le examinam într-un spirit critic. Pe de altă parte, Cynthia rămăsese să dea unele precizări importante, pe care nu mi le-a destăinuit, domnului Wolfe personal. În fine, pe de altă parte...

— Pe de altă parte, pe de altă parte... înțeleg foarte bine toate astea. Dar din cele două sute nouăsprezece persoane, cîți bărbați erau?

— După aprecierea mea, ceva mai mult de jumătate.

— Și dumneavoastră ați socotit, din capul locului, că mica vizită proiectată va căpăta asemenea proporții!

— Nicidecum.

Wolfe își drese glasul și interveni țîfnos:

— Întrebările pe care le puneți mă fac să cred că v-a scăpat un mic amănunt pe care eu l-am reținut.

— Ca de obicei. Dumneata te crezi un geniu. Despre ce e vorba?

— Un lucru despre care ne-a vorbit domnul Goodwin. Dar trebuie să mai reflectez puțin.

— Am putea reflecta împreună.

— Mai tîrziu. În primul rînd, ar trebui să ne gîndim că oamenii pe care i-am sechestrat în camera din față sînt oaspeții mei și n-are nici un rost să prelungim reținerea lor, dacă nu se dovedește utilă.

— Una din invitatele dumneavoastră e o fetiță drăgălașă, spuse Cramer enervat.

Apoi se adresă polițistului de gardă la ușă:

— Adu pe doamna aceea... Cum îi spune? A, da, doamna Carlisle.

Doamna Homer N. Carlisle își făcu apariția în cameră împreună cu toate bunurile ce-i aparțineau: haina de astrahan, eșarfa în culori aprinse și soțul ei. La drept vorbind soțul fu cel care intră primul, trăgînd-o de braț după el. Abia intrat pe ușă, își lăsă soția în urmă, se năpusti spre masă și dădu drumul unui discurs fulminant.

Cramer, foarte stăpîn pe sine, începu să-i exprime regretele sale pentru neajunsurile cauzate, apoi îi invită pe amîndoi să ia loc.

Doamna Carlisle se așeză pe un scaun, în timp ce soțul său rămase în picioare.

— Sîntem deja în întîrziere cu două ore, preciză el. Înțeleg foarte bine că aveți de îndeplinit îndatoririle dumneavoastră profesionale, dar asta nu înseamnă că unele drepturi foarte elementare ale cetățenilor pot fi călcate în picioare. Prezența noastră aci a fost cu totul întîmplătoare. Țin să vă previn că dacă numele meu va fi publicat în ziare și dacă se va insinua că ar fi existat vreo legătură cît de vagă a mea cu această deplorabilă întîmplare, va fi bucluc. De ce sîntem reținuți aci? Dacă am fi plecat cu cinci minute mai devreme, ca mulți din ceilalți invitați, am mai fi avut vreo neplăcere?

— Remarca dumneavoastră este lipsită de logică, obiectă Cramer. Ora la care ați fi putut pleca nu are nici o importanță. S-ar fi întîmplat exact același lucru, dacă soția dumneavoastră ar fi procedat la fel. Nu uitați că doamna a fost cea care a descoperit cadavrul și ar fi putut face asta și cu cîtva timp mai devreme.

— L-a descoperit în mod cu totul accidental.

— Pot să adaug ceva, Homer? interveni doamna Carlisle.

— Depinde ce.

— Oooi, exclamă Cramer semnificativ.

— Ce înseamnă acest „ooo" prelung?, întrebă Carlisle.

— Înseamnă că am vrut să stau de vorbă cu soția dumneavoastră și nu cu dumneavoastră. Ați însoțit-o aci fără să vă cheme nimeni și acum înțeleg de ce. Țineați cu orice preț să vă asigurați personal că nu va face nici o indiscreție.

— Indiscreție! În legătură cu ce?

— Eu nu știu. Pe cît se pare însă, dumneavoastră știți foarte bine. Dacă nu aveți nici un motiv de neliniște de ce nu vreți să luați loc și să ne lăsați să ne vedem de treabă?

— În locul dumneavoastră, așa aș face, domnule, îl sfătuii eu. Ați intrat aci furios și n-ați făcut decît gafe. Un om furios poate deveni ușor un nătărău.

Vicepreședintele nu se așteptase la o asemenea ripostă fără menajamente. Se stăpîni totuși și nu răspunse nimic.

Cramer se întoarse spre doamna Carlisle:

— Doreați să ne spuneți ceva, doamnă?

— Doar că sînt dezolată. Pur și simplu dezolată pentru tot răul pe care l-am provocat.

— Nu s-ar putea spune că ați provocat vreun rău, afară de cazul cînd v-ați referi la neajunsurile pe care le-ați îndurat dumneavoastră și soțul dumneavoastră, remarcă foarte amabil Cramer. Femeia era moartă în orice caz și, indiferent dacă dumneavoastră ați fi intrat sau nu în birou, lucrurile s-ar fi petrecut la fel. Dar a fost indispensabil să stăm de vorbă, chiar cu titlu de simplă formalitate, dat fiind că dumneavoastră sînteți cea care ați descoperit cadavrul. Este și acesta un motiv suficient, în lipsa altora.

— Ca și cînd ar mai putea exista vreunul!

Carlisle lăsase să-i scape fără voie această remarcă. Cramer, prefăcîndu-se că nu a auzit-o, continuă cu aceeași politețe convorbirea cu soția:

— Goodwin, care e aici de față, v-a văzut așteptînd în hol cu cel mult două minute, poate chiar mai puțin, înainte de a scoate un țipăt și a ieși din birou în fugă. De cît timp vă aflați în hol?

— Tocmai coborîsem și îl așteptam pe soțul meu care se dusese să-și ia pardesiul și pălăria.
— Ați mai fost la parter mai înainte?
— Nu, numai la sosire.
— La ce oră ați sosit?
— Cred că puțin după ora trei.
— Ați stat tot timpul cu soțul dumneavoastră? Fără nici o întrerupere?
— Firește... în fine, știți cum se întîmplă... Nu priveam întotdeauna aceleași flori. El zăbovea mai mult în fața unora, în timp ce eu...
— Dar evident că am stat tot timpul împreună, interveni Carlisle mînios. Acum cred că înțelegeți remarca pe care am făcut-o adineauri. Dacă am ținut să fiu de față cînd ați chemat-o pe soția mea este numai datorită faptului că are un mod imprecis de a se exprima.
Dar soția protestă:
— Nu sînt lipsită de precizie, dar faptul de a fi împreună cu cineva este cu totul relativ. Depinde de ce vrei să înțelegi prin aceasta... Cine și-ar fi putut închipui că dorința de a vedea biroul lui Nero Wolfe m-ar amesteca într-o afacere criminală?
Carlisle izbucni:
— Ce spuneți? Ați auzit? „M-ar amesteca"!
— De ce voiați să vedeți biroul lui Wolfe?, continuă să întrebe Cramer.
— Din cauza globului pămîntesc.
Am rămas pur și simplu cu gura căscată. Mă așteptam să dea explicația cea mai demnă de crezare: curiozitatea de a vedea biroul unui detectiv celebru.
Cramer, la fel de uimit, nu se putu stăpîni și exclamă nedumerit:
— Globul pămîntesc?
— Da. Citisem un articol despre el și îmi închipuiam că un glob cu un diametru de un metru trebuie să fie foarte impunător într-o încăpere de dimensiuni obișnuite. Or...
— Or, ce?
— Nu l-am văzut.
— În schimb ați văzut altceva, răspunse Cramer. Dar am uitat să vă întreb un lucru: o cunoșteați pe moartă?
— Pe moartă?
— Nu o cunoșteam, nu o văzusem niciodată, nu auzisem nimic despre ea, ripostă cu hotărîre soțul.
— Dar dumneavoastră, doamnă Carlisle?
— Nici eu.
— Este adevărat că nu era membră a Clubului Manhattan. Dar dumneavoastră sînteți?
— Soțul meu face parte din club.
— Ba și ea, spuse Carlisle. Vedeți? Din nou lipsa ei de precizie. Doar știe bine că am obținut o carte de membru valabilă pentru amîndoi. Și acum cred că ați aflat tot ce vă putem spune noi.
— Da, în adevăr, încuviință Cramer. Vă mulțumesc amîndurora. N-o să vă mai deranjăm decît dacă vom fi siliți de împrejurări... Levy, îi poți lăsa să plece!
Îndată ce ușa se închise, Cramer ne aruncă o privire întrebătoare, mai întîi mie și apoi lui Wolfe.
— Da, o poveste destul de încîlcită, remarcă plictisit. Așa cum se prezintă lucrurile în momentul de față, s-ar părea că domnul Carlisle nu e tocmai basma curată. În această situație, va trebui să ne ocupăm îndeaproape de felul de viață al acestui domn și de modul lui de comportare sub toate aspectele, în ultimele șase luni. Va trebui să procedăm cu mult tact și cu discreție, dată fiind poziția lui socială. În special nu vreau să dau loc la gîlceavă și la proteste brutale, fiindcă l-ați văzut de ce e în stare. Lucrul acesta se poate face în două, trei săptămîni, punînd la lucru doar trei sau patru oameni. Dar mă întreb dacă nu cumva vom fi siliți să facem aceeași operație și cu alții? Și de cîte ori? Ați putea să-mi spuneți cîți bărbați au fost azi aici?
— Cam vreo sută douăzeci. Dar veți constata că mai mult de jumătate sînt în afară de orice discuție. Deci, să spunem șaizeci.
— De acord. Deci o operație care ar trebui repetată de șaizeci de ori. Asta vă surîde?
— Deloc.
— Nici mie. Cramer își scoase țigara de foi din gură și apoi, ținînd-o între degete, mi se adresă zeflemitor: firește, în momentul cînd Cynthia Brown a venit în birou și v-a pus mai mult sau mai puțin la curent cu ceea ce știa despre asasinarea domnișoarei Hatten, lucrurile se prezentau într-o lumină diferită. Dar dumneavoastră, da, dumneavoastră țineați cu orice preț să-i faceți cît mai agreabil timpul pe care îl petreceați împreună. V-a fost deci cu neputință să vă hotărîți să ridicați receptorul și să ne înștiințați că aveați în mînă o escroacă, gata să facă mărturisiri care ar fi putut duce la identificarea și prinderea ucigașului. N-ați făcut-o desigur și pentru motivul că intenționați să vă ocupați singuri de această afacere. Nu vă interesa altceva, decît onorariile pe care le-ați fi stors dumneavoastră și Wolfe!
— Vă rog să încetați cu aceste grosolănii, îi tăiai vorba răstit.
— Da, n-ați găsit altceva mai bun de făcut decît să vă vîjîiți prin sălile de expoziție, amăgindu-vă cu gîndul că o să dați nas în nas cu asasinul, la iuțeală. N-ați găsit altceva... Da, ce este?
Locotenentul Rowcliff deschise ușa și intră. Sînt funcționari care îmi sînt simpatici, alții, mai puțini, pentru care am admirație, alții, care îmi sînt indiferenți, alții antipatici; dar există unul singur pe care, ori de cîte ori îl văd, îmi vine să-l iau la palme. Și acesta e Rowcliff. E înalt, puternic, băiat chipeș și mai țeapăn decît legea.
— Am terminat, domnule inspector. Am cercetat totul. N-a fost nimic mutat din loc. Totul e în ordine. În special am inventariat cu atenție conținutul sertarelor biroului personal al lui Wolfe. De asemenea am...
— Biroul meu!, răcni Wolfe.
— Da, biroul dumneavoastră, confirmă Rowcliff categoric, zîmbind stupid.
Lui Wolfe i se urcă sîngele în obraji.
— A fost ucisă în biroul dumneavoastră, îi spuse posomorît Cramer. Apoi se adresă lui Rowcliff: nici o descoperire senzațională?
— Nu, mărturisi locotenentul. Dar au fost ridicate amprentele și rămîne să aflăm concluziile experților. Ce mai avem de făcut?
— Puneți sigilii. Vom vedea mîine ce mai facem. Rămîi aici cu un fotograf. Ceilalți pot pleca. Spune-i lui Stebbins să o aducă pe cealaltă femeie... Doamna Irwin.
— Orwin, domnule inspector.
— Un moment, intervenii eu. Să se aplice sigilii? Unde? Pe ușile biroului?
— Evident, rînji Rowcliff.
Continuam să nu-l bag în seamă și mă adresai lui Cramer:
— Da de ce nu vă gîndiți puțin? Noi ne petrecem tot timpul în biroul nostru. Acolo lucrăm, acolo se află dosarele noastre.
— Fă așa cum ți-am spus, ordonă Cramer lui Rowcliff. Acesta ne întoarse spatele și ieși.
Aveam multe de spus și eram gata să mă dezlănțui, dar mă stăpînii. Era cea mai gravă măsură pe care o luase Cramer vreodată față de noi. Am socotit însă că e mai bine să-l las pe Wolfe să vorbească. Îi aruncai o privire plină de înțeles. Acum se făcuse alb la față și își strînsese buzele atît de tare, încît gura lui părea doar o linie subțire roșiatecă.
— Această măsură face parte din formalitățile curente, preciză Cramer pe un ton agresiv.
— Minți!, spuse Wolfe cu o voce rece, aspră. Măsura luată e excepțională.

— Nu într-o afacere ca asta. Biroul vostru nu este un simplu birou, ci locul unde s-au săvîrșit cele mai numeroase și cele mai murdare mistificări. Nu mai există în New York nici un alt loc unde să se fi petrecut lucruri mai scandaloase ca aici. O femeie a fost asasinată cu puțin timp după ce a avut cu Goodwin o convorbire, din care am aflat numai ceea ce a vrut să ne spună el. Repet deci că faptul de a se aplica sigilii într-un caz ca acesta nu constituie o măsură excepțională.

Wolfe îl privea disprețuitor:

— Da, domnule Cramer. Am să vă lămuresc eu cum stau lucrurile. Măsura luată trădează toată ciuda, toată înverșunarea neputincioasă a unui spirit de o tristă meschinărie, a unui suflet mărunt, invidios și dornic de răzbunare. Ea dă în vileag ranchiuna nesăbuită a unui corp de funcționari mărunți, căruia niște rivali mai puțin organizați i-au adus prea des ori pierderi de prestigiu umilitoare. Nu e decît o ripostă ridicolă și derizorie...

Ușa se deschise și intră doamna Orwin.

Dacă în cazul doamnei Carlisle ne-a fost dat să ne răfuim cu soțul ei, de data aceasta a trebuit să-l suportăm pe fiul doamnei Orwin. Expresia feței și atitudinea lui erau însă atît de schimbate, încît abia l-am putut recunoaște. Cînd îl întîlnisem sus, vorbise urît și avusese o comportare și o ținută cu totul lipsite de distincție. Acum se străduia, și cu mari eforturi, să-și controleze gesturile, expresia și mai ales privirea, care, în ciuda ochilor mici și pe jumătate închiși, reușea să pară sinceră și cordială.

Se aplecă asupra mesei și întinse afabil mîna lui Cramer.

— Domnul inspector Cramer! Vă cunosc de mult din auzite. Sînt încîntat că mă aflu în fața unui om cu reputația dumneavoastră. Vă rog să-mi îngăduiți să mă prezint: Eugene Orwin. Apoi aruncînd o privire spre dreapta: Am avut deja plăcerea de a-i întîlni atît pe domnul Wolfe, cît și pe domnul Goodwin... În după-amiaza aceasta, înainte de acea îngrozitoare întîmplare. Da, în adevăr îngrozitoare.

— Îngrozitoare, e bine spus, se declară de acord Cramer. Vă rog să luați loc.

— Vă mulțumesc, dar nu voi lua încă loc. Prefer să stau în picioare în timp ce vorbesc. Doresc să fac o declarație în numele mamei mele și în numele meu personal. Sper că îmi veți permite aceasta. Fac parte din corpul avocaților. Mama mea nu se simte prea bine. La cererea colaboratorilor dumneavoastră a mers împreună cu mine în birou pentru identificarea cadavrului domnișoarei Brown, ceea ce a impresionat-o profund. Pe lîngă aceasta, sîntem amîndoi reținuți aci de peste două ore.

Atitudinea doamnei Orwin confirma spusele fiului ei. Stătea pe un scaun, cu capul sprijinit pe o mînă, cu ochii închiși și, spre deosebire de fiul ei, nu părea să se sinchisească de impresia pe care i-o făcea inspectorului.

— Primim cu interes orice declarație, îi răspunse Cramer, cu condiția de a avea un raport direct cu obiectul cercetărilor noastre.

— Nici nu am altă intenție, reluă Eugene Orwin discursul. Sînt atît de mulți oameni care își fac o imagine falsă despre metodele poliției! Sînteți informat, firește, că domnișoara Brown a venit aci ca invitată a mamei mele și deci s-ar putea trage concluzia că era o cunoștință apropiată a ei. Or, acest lucru nu este exact.

— Continuați, vă ascult.

Gene aruncă o scurtă privire spre polițistul care lua note stenografice după declarația lui.

— Dacă depoziția mea este consemnată în scris, aș dori să văd textul, după ce voi termina.

— Vă rog.

— Deci, iată istoricul faptelor: în luna ianuarie, mama mea se afla în Florida. Acolo se pot întîlni tot felul de oameni. Astfel, mama a cunoscut un domn care pretindea că este colonelul Percy Brown — un colonel de rezervă din armata engleză. După aceea, colonelul i-a prezentat-o pe sora sa Cynthia, și toți trei se vedeau destul de des. După moartea tatălui meu, mama a luat asupra sa administrarea averii noastre, care ne aduce un venit destul de frumos, ca a fost astfel în măsură să împrumute lui Brown niște bani, o sumă nu prea importantă, dar după cîte am înțeles acesta era numai un început.

Această remarcă o trezi pe doamna Orwin din somnolența ei și o făcu să intervină cu o voce stinsă:

— Nu era vorba decît de cinci mii de dolari. Dealtfel, nici nu i-am mai promis altceva.

Gene o bătu pe umăr protector:

— Da, mamă, știu, știu! Apoi continuă: acum o săptămînă mama s-a întors la New York. Cynthia și Percy Brown au venit și ei și au reîntîlnit-o. De la primul contact cu ei mi-am dat seama că sînt niște impostori. În special era vizibil faptul că evitau să dea orice detalii despre familia lor. Totuși am putut obține de la mama și chiar de la ei — dar în special de la mama — date suficiente pentru ca să pot lua informații direct din Londra, unde am trimis o telegramă. Am primit răspunsul sîmbătă, iar azi dimineață am primit informații suplimentare, suficiente pentru a-mi confirma bănuielile mele, dar nu și pentru a schimba părerile mamei, care e o sentimentală... Reflectam la toate acestea și mă întrebam ce măsuri trebuie să iau. Pînă una alta, am socotit că, pe cît îmi va fi posibil, să nu o las pe mama singură cu ei. De aceea am venit și eu în după-amiaza aceasta aci. Mama este membră a Clubului, dar pe mine horticultura nu mă atrage cîtuși de puțin...

Se întrerupse o clipă și făcu un gest larg cu mîna.

— Iată de ce am venit aci. Mama mea ținea cu orice preț să vadă această colecție de orhidee rare și a invitat pe Brown și pe sora lui din dorința de a le face o plăcere. Aceasta nu înseamnă însă că sînt cunoștințe apropiate.

Puse apoi mîinile pe masă și se aplecă spre Cramer:

— Vreau să vă vorbesc deschis, domnule inspector. Date fiind împrejurările în care s-a produs acest dramatic eveniment, nu văd la ce ar fi util să lăsați să se publice în ziare faptul că defuncta venise aci în tovărășia mamei. Vreau să subliniez că nu teama de o responsabilitate legală mă determină să stărui în această solicitare. Dar nu văd în ce fel publicarea în ziare cu litere groase a numelui mamei mele ar putea fi utilă bunei desfășurări a anchetei dumneavoastră.

— Publicarea unor nume cu orice fel de caractere, groase sau obișnuite, nu mă privește, fiindcă nu sînt ziarist. Dar dacă ziarele au aflat deja că numele mamei dumneavoastră este amestecat îndeaproape, sau numai într-o măsură oarecare în această afacere, eu n-aș putea împiedica publicarea lui. Trebuie să adaug că apreciez franchețea dumneavoastră așa cum se cuvine. Deci, ca să revenim la cele ce ne interesează, dumneavoastră personal o cunoașteți pe Cynthia Brown abia de o săptămînă.

Cramer avea o sumedenie de întrebări de pus, atît mamei, cît și fiului. În cursul acestui dublu interogatoriu interminabil, Wolfe îmi strecură o bucățică de hîrtie pe care scrisese în grabă următoarea rugăminte: „Spune-i lui Fritz să aducă sandvișuri și cafea pentru dumneata și pentru mine. La fel pentru cei sechestrați în camera din față. Pentru nimeni altcineva, afară, bineînțeles, de Saul și Theodore."

Părăsii camera pentru cîteva minute ca să comunic lui Fritz în bucătărie dorința șefului meu. Pînă la urmă, Gene continuă să răspundă cu cea mai mare bunăvoință întrebărilor lui Cramer. Mama sa se silea să facă la fel, dar cu vădite eforturi. Mama și fiul afirmară că nu se despărțiseră nici o clipă în cursul după-amiezii, ceea ce era inexact, fiindcă în două rînduri îi văzusem separați, în puncte distanțate ale sălilor. Cramer știa și el aceasta din relatările pe care le făcusem eu.

Adăugară nenumărate alte detalii, printre altele, că nu părăsiseră sălile de expoziție din momentul sosirii și pînă ce au coborît împreună cu Wolfe la plecare; că au întîrziat mult după plecarea celor mai mulți invitați, deoarece doamna Orwin voia să-l convingă pe Wolfe să-i vîndă unele specii rare expuse; că Brown se îndepărtase de ei o dată sau de două ori; că nu fuseseră neliniștiți de absența victimei datorită intervenției colonelului și a asigurărilor date de mine.

Înainte de a se retrage, Gene făcu încă o încercare de a-l convinge pe Cramer să împiedice publicarea numelui mamei sale în ziare. Acesta îi promise că va face tot ce îi va sta în putere.

Fritz adusese cafeaua și gustările cerute și împreună cu Wolfe înfulecam cu nesaț sandvișurile mari, apetisante.

Cramer ne privi încruntat și apoi ordonă:

— Lovy, adu pe colonelul Brown!

— Bine, domnule inspector, vreau să vă raportez că între timp l-am găsit pe Vedder. Este aici.

— Bine, atunci să intre el mai întîi.

Într-una din sălile expoziției, Malcom Vedder îmi atrăsese atenția prin felul cum apucase între mîini un borcan de flori. În momentul cînd se așeză la masă, în fața lui Cramer, îl privii cu un interes deosebit. Dar după răspunsul dat la cea de-a treia întrebare a lui Cramer, interesul meu se risipi, sau, mai bine-zis, se îndreptă din nou către sandvișurile de pe tava din fața mea. Vedder era actor și juca în trei piese pe Broadway. Profesia și succesele sale îmi explicau totul. Nu există nici un actor care să apuce în mîini un borcan de flori cu simplitatea cu care ar face-o un om oarecare. Actorul este obișnuit să pună, într-un fel sau altul, patetism în toate gesturile vieții cotidiene. Și ceea ce eu considerasem drept exteriorizare a unei porniri lăuntrice de ucigaș era numai o simplă înclinație, sau mai curînd o obișnuință profesională.

În fața lui Cramer, el dramatiza acum indignarea omului nevinovat:

— Iată la ce se pretează un polițist! Puteți fi mîndru de înalta dumneavoastră abilitate profesională. Să mă tîrîți într-o asemenea afacere murdară! Pe mine!

— Ei, da, răspunse Cramer înțelegător. Îmi dau seama cît de penibil este pentru un artist să-și vadă poza în ziar. Sînteți membru al „Clubului horticol din Manhattan"?

Nu, Vedder nu era membru. Însoțise doar o prietenă, o oarecare doamnă Beauchamp, și a mai rămas după plecarea ei, fiind atras de frumusețea florilor expuse într-o galerie. Amîndoi sosiseră la ora trei și jumătate și, pînă la plecare, Vedder nu părăsise nici o clipă sălile de expoziție.

Cramer continua interogatoriul și, neobținînd decît răspunsuri negative, întrebă pe neașteptate:

— O cunoșteați pe Doris Hatten?

— Pe cine?

— Pe Doris Hatten. Și ea...

— Ah!, exclamă Vedder. Și ea a fost strangulată. Îmi amintesc.

— Exact.

Vedder se sprijini de masă, ținînd pumnii strînși, se aplecă spre Cramer și rosti cu cea mai fermă convingere:

— Știți, nu există un mijloc mai mîrșav de a săvîrși un omor... vreau să spun strangularea... În special cînd victima e o femeie!

— O cunoșteați pe Doris Hatten?

— Othello!, izbucni Vedder cu o voce vibrantă. Ridică ochii spre Cramer și rosti cu o voce mai puternică decît pînă atunci: nu, nu o cunoșteam. Am citit doar reportajele apărute în ziare, în perioada cînd s-a săvîrșit crima. Se scutură din tot corpul, ca și cînd ar fi fost cuprins de un frison și apoi se ridică repetînd: nu, venisem aci cu singura intenție de a admira niște orhidee.

Își trecu mîna prin păr, se întoarse și se îndreptă spre ușă. Levy se uită întrebător la Cramer, care îi făcu un semn de încuviințare.

Veni rîndul lui Bill McNab, specialist în probleme horticole, și redactorul șef al publicației „Gazeta".

— Nici n-aș putea să vă spun cît sînt de mîhnit, domnule Wolfe, se lamenta el.

— Nici nu e cazul să încercați, spuse Wolfe printre dinți.

— Ce lucru îngrozitor! Nu mi-ar fi putut trece niciodată prin minte una ca asta. „Clubul horticol din Manhattan"! Evident, victima nu era membră, dar aceasta nu face decît să agraveze lucrurile. Apoi, adresîndu-se lui Cramer: vinovatul sînt eu!

— Dumneavoastră?

— Da! Eu am avut ideea organizării acestei expoziții și l-am convins pe domnul Wolfe să o aranjeze. El a lăsat pe seama mea sarcina de a lansa invitațiile. Și mă felicitam de succesul pe care l-am avut. Cînd deodată... catastrofa aceea. Ce pot face acum?

— Să luați loc un minut, îl rugă Cramer.

Declarația lui McNab nu se deosebea cu nimic de cele ale predecesorilor săi. A rupt monotonia relatărilor de pînă atunci doar prin a recunoaște că părăsise sălile de expoziție în trei rînduri: prima dată pentru a însoți pînă la ieșire pe un invitat care pleca, apoi de două ori singur, pentru a controla pe lista de la intrare numele celor care răspunseseră la invitații și ale celor care lipsiseră. În afară de aceasta, răspunsurile lui nu aduceau nimic nou și pe măsură ce interogatoriul înainta apărea din ce în ce mai evident cît de inutil și cu cîtă mărginire și lipsă de discernămînt se desfășura această anchetă, redusă doar la chestionarea în amănunt a șapte sau opt persoane pentru simplul motiv că fuseseră ultimii rămași în expoziție și că deci se aflau la îndemînă. Acest mod de a proceda m-a izbit de la început și trebuie să mărturisesc că n-am asistat niciodată la o cercetare condusă atît de orbește.

Pînă și cel mai mărunt polițist dintr-un cartier mărginaș știe că, în orice anchetă criminală, principalele chestiuni care trebuie stabilite din capul locului sînt: mobilul, arma cu care a fost săvîrșit faptul și prilejul favorabil de a-l aduce la îndeplinire. Or, în cazul de față, nu se punea nici o problemă în legătură cu aceste premise inițiale, fiindcă erau deja cunoscute. Mobilul: văzînd ca-l recunoscuse, asasinul și-a urmărit victima pînă la parter și cînd a văzut-o intrînd în biroul lui Wolfe, a înțeles că vrea să se pună sub protecția acestuia și să-i dezvăluie totul; el a împiedicat-o deci de la aceasta imediat și cu mijloacele pe care le avea la dispoziție. Arma folosită: orice bucată de stofă, poate chiar batista ucigașului ar fi putut îndeplini acest oficiu. Prilej favorabil: asasinul se găsea în apropiere, în mijlocul celorlalți oaspeți înscriși pe lista aflată la Saul. Deci pentru a se afla cine a strangulat-o pe Cynthia Brown trebuia stabilit mai întîi cine săvîrșise același lucru cu Doris Hatten.

După plecarea lui Bill McNab, fu introdus colonelul Percy Brown. Fără să se simtă prea în largul lui, Brown își păstra totuși sîngele rece. Nici eu, nici oricine altcineva nu l-ar fi putut lua vreodată drept un impostor. Avea trăsături bărbătești, un profil regulat și buzele cărnoase. După ce se așeză, privirea lui ageră, pătrunzătoare, nu se mai dezlipi de pe chipul lui Cramer. Nici Wolfe și nici eu nu prezentam pentru el vreun pic de interes. Declarînd că este colonelul Percy Brown, Cramer îl întrebă în ce armată servise.

— Cred — replică Brown cu o voce netulburată — că vom cîștiga timp dacă îmi veți permite să-mi definesc de la început atitudinea: intenționez să răspund fără rezerve și fără nici un înconjur la orice întrebare privitoare la cele ce am putut vedea sau auzi, în cursul acestei după-amieze, de la sosirea mea aci. Pentru orice alte întrebări, va trebui în prealabil să consult avocatul meu.

— Evident — zîmbi Cramer ironic — mă așteptam la aceasta. Din nefericire, cele ce ați văzut sau auzit aci mă interesează mai puțin în momentul de față. Voi reveni asupra lor, dar mai întîi vreau să vă propun un tîrg. Vă rog să remarcați că nu încerc să aflu pentru ce ați încercat atît de brutal să fugiți de aici înainte de a sosi poliția.

— Voiam pur și simplu să dau un telefon, ca să...

— Să nu mai vorbim despre asta. Datorită anumitor informații pe care le deținem, iată cum se prezintă pentru noi lucrurile: femeia care își dădea numele de Cynthia Brown și care a fost asasinată astăzi, în această clădire, nu era sora dumneavoastră. Ați cunoscut-o în Florida acum șapte sau opt săptămîni. Amîndoi ați hotărît să întreprindeți o afacere pe care urma să o finanțeze doamna Orwin. Dumneavoastră, domnule colonel, ați prezentat-o pe Cynthia doamnei Orwin drept sora dumneavoastră, și acum o săptămînă v-ați înapoiat toți trei la New York. În acel moment, afacerea pe care o proiectaserăți se prezenta sub auspiciile cele mai favorabile, dar pe mine această chestiune mă interesează foarte puțin, doar în măsura în care ar avea un raport cu omorul săvîrșit. În momentul de față nu mă ocup decît de acel omor și de nimic altceva. Din punctul meu de vedere — continuă Cramer — faptul cel mai important este că în cursul unei perioade destul de îndelungate ați avut relații foarte strînse cu acea domnișoară Brown, cu scopul de a efectua o operație pe care o cunoșteați numai dumneavoastră doi. În aceste condiții era firesc să se fi stabilit între dumneavoastră și victimă o anumită familiaritate care să se fi tradus prin conversații frecvente cu caracter personal. V-ați dat deci drept fratele ei, ceea ce era fals... și ea a fost asasinată. Este suficient ca să ne putem ocupa ceva mai insistent de dumneavoastră. Dar vreau totuși să vă ofer o posibilitate de ieșire, continuă polițistul. Timp de două luni v-ați aflat în intimitatea pretinsei dumneavoastră

surori. Deci este imposibil ca ea să nu vă fi dezvăluit faptul că o bună colegă a ei, Doris Hatten, fusese asasinată, mai precis, strangulată, în octombrie trecut. Cynthia Brown deținea informații asupra cărora a păstrat tăcerea, în legătură cu acel asasinat. Dacă ni le-ar fi împărtășit, ar fi încă în viață. Aceste informații vi le-a făcut însă cunoscute dumneavoastră, cu siguranță. Trebuie să ni le dați nouă acum. În felul acesta ne veți oferi posibilitatea de a pune mîna pe asasin, iar dumneavoastră vă veți ameliora situația dificilă în care vă găsiți. Ce ziceți?

Brown își încleștă gura, apoi își lăsă o buză în jos, supărat:

— Îmi pare extrem de rău, dar nu am cum să vă ajut.

— Vă închipuiți oare că am să cred măcar o clipă că nu v-a vorbit niciodată în cursul celor opt săptămîni despre asasinarea prietenei ei, Doris Hatten?

— Regret, dar nu vă pot fi de nici un folos, repetă Brown pe un ton care nu îngăduia nici o replică.

— Foarte bine, spuse Cramer. Să revenim deci la cele petrecute azi după-amiază. Vă amintiți cumva că, la un moment dat, un mic detaliu neobișnuit în atitudinea victimei, o mișcare bruscă sau o expresie schimbată a feței, a atras atenția doamnei Orwin și a făcut-o să o întrebe ce se întîmpla cu ea?

Brown își încreți fruntea:

— Sînt dezolat, dar nu reușesc să-mi amintesc nimic.

— Trebuie să reușiți! Încercați să vă reamintiți.

Urmă o scurtă tăcere. Brown își strînse buzele din nou, cutele de pe frunte i se adînciră:

— E posibil să nu fi fost acolo în momentul acela, în mijlocul unei asemenea mulțimi nu puteam sta tot timpul cot la cot.

— Vă reamintiți de momentul cînd s-a scuzat, pretextînd că se simțea rău?

— Da, desigur.

— Ei bine, trebuie că doamna Orwin o întrebase, cu foarte puțin timp înainte, ce se întîmpla cu ea. Cynthia Brown își încrucișase privirile cu un bărbat aflat în apropiere și reacția ei a determinat întrebarea doamnei Orwin. Acel schimb de priviri mă interesează în mod deosebit.

— Nu am remarcat așa ceva.

Cramer bătu cu pumnul în masă atît de puternic, încît farfuria mea și cea a lui Wolfe se zdruncinară.

— Levy, zbieră el, ia-l pe individul ăsta de aici și spune-i lui Stebbins să-l ducă la arest. Să i se studieze dosarul, să i se cerceteze trecutul. Trebuie să aibă un cazier bogat. Să-l vedem!

Și în timp ce se închidea ușa după Levy și Brown, Cramer ordonă:

— Strînge bagajele, Murphy. Închidem și plecăm!

Levy intră din nou.

— Plecăm, îi spuse Cramer. Spune-i lui Stebbins să lase un singur om de gardă la intrare. Este suficient... Sau nu, lasă că am să-i spun eu...

— Mai aveți încă un martor — îl întrerupse Levy. Un psihiatru cu numele de Nicholson Morley.

— Lasă-l în pace, să plece! Toată treaba asta începe să devină o aiureală.

Cramer îl privi pe Wolfe. Acesta de asemenea ridică privirea spre polițist.

— Acum cîteva minute — spuse Cramer cu o voce aspră — v-ați referit la un anumit detaliu pe care l-ați reținut și care mie poate mi-a scăpat.

— A, da!, se mărgini să răspundă Wolfe satisfăcut.

Rămaseră amîndoi tăcuți, privindu-se unul pe celălalt din cap pînă în picioare. Apoi Cramer se îndreptă spre ușă. Mie îmi venea să-i iau pe amîndoi și să-i bat cap în cap. Parcă ar fi fost niște copii. Wolfe știa bine că dezvăluindu-i lui Cramer un amănunt cît de neînsemnat ar fi obținut de la acesta ridicarea sigiliilor de pe ușile biroului. Cramer, la rîndul său, știa că nu avea nimic de pierdut acceptînd acest tîrg. Dar și unul, și celălalt erau prea încăpățînați și prea îndîrjiți ca să poată ceda cîtuși de puțin în fața logicii și bunului-simț.

Cramer nu ajunsese încă la ușă, cînd intră din nou Levy:

— Psihiatrul insistă să vă vorbească. Se pare că e ceva deosebit de important.

Cramer se opri cu ochii aprinși de furie.

— Despre ce e vorba? O fi vreun țicnit și ăsta!

— Nu știu, domnule inspector. S-ar putea.

— Of! Aduceți-l!

Pentru prima dată aveam prilejul să contemplu în voie un om între două vîrste, cu o claie de păr negru zbîrlit pe cap. Ochii îi erau vii, la fel de întunecați ca și părul. Cramer nu-și ascunse graba și îl întrebă scurt:

— Aveți ceva de spus, domnule doctor?

— Da, ceva mai mult decît important.

— Vă ascult.

Morley se instală comod într-un fotoliu.

— Mai întîi, presupun că nu ați procedat la nici o arestare. Este exact, nu?

— Da, este exact, dacă vă referiți la o arestare sub acuzare de omor.

— Bănuielile dumneavoastră au un obiect precis, indiferent dacă se sprijină sau nu pe probe?

— Nu în măsura în care mi-ar permite să cunosc numele asasinului. Dar dumneavoastră?

— În ce mă privește, cred că știu suficiente lucruri și sînt în măsură să cunosc numele.

Cramer îl privi întrebător:

— Bine, atunci spuneți-l. Eu conduc ancheta.

Doctorul Morley zîmbi:

— Nu vă grăbiți! Teza pe care v-o supun nu este valabilă decît dacă acceptăm următoarele premise. Și începu să le numere pe degete: întîi, că dumneavoastră nu aveți nici cel mai mic indiciu asupra identității criminalului și se pare că așa stau lucrurile; al doilea, că faptul nu constituie o crimă banală al cărei motiv să poată fi dedus cu ușurință din circumstanțe; și, în fine, al treilea, că nici un fapt cunoscut pînă acum nu a infirmat ipoteza potrivit căreia tînăra femeie ar fi fost strangulată de individul care o strangulase mai înainte și pe Doris Hatten. Sînt îndreptățit să fac aceste trei presupuneri?

— Dacă doriți... Dar pentru ce?

Morley dădu din cap puțin contrariat:

— Nu pentru că așa aș vrea eu. Dar dacă îmi îngăduiți, aș putea să vă supun o sugestie și aceasta, bineînțeles, datorită faptului că am cea mai desăvîrșită admirație pentru competența profesională a poliției noastre, în cîmpul ei normal de activitate. Dacă ucigașul putea fi detectat prin mijloacele de investigație și metodele tehnice ale poliției, n-ar fi putut scăpa justiției. Dar el circulă încă liber. N-ați reușit să puneți mîna pe el. De ce? Pentru că el se găsește în afara incidentei mijloacelor dumneavoastră de acțiune. Pentru că identificarea mobilelor posibile se lovește de anumite puncte de vedere preconcepute ale dumneavoastră.

Aci Morley își luă un aer grav. Ochii îi sticleau de satisfacție.

— Sînteți un profan și de aceea voi evita să utilizez terminologia de specialitate a medicinei sufletului. Dar vă rog să știți de la mine că cele mai puternice mobiluri sînt cele ce reflectă personalitatea și că ele nu pot fi scoase la iveală prin procedeele unei explorări strict obiective. Dacă există deformări, decuplări ale personalității, ca în cazul alienațiilor mintali, există la fel și deformări, disocieri ale mobilurilor. Ca psihiatru, am citit cu un interes susținut relatările ziarelor cu privire la modul în care a fost asasinată Doris Hatten și faptul că ea a fost strangulată cu propria ei eșarfă a reținut în mod special atenția mea. Întrucît eforturile dumneavoastră de a descoperi pe vinovat s-au soldat cu un eșec complet, aș fi fost fericit să vă vin în ajutor, dar mă aflam atunci într-o situație specială, care mă făcea la fel de neputincios ca și dumneavoastră.

— Treceți la fapte odată, mormăi Cramer plictisit.

— Ajung imediat și la fapte, spuse Morley rezemîndu-se cu coatele pe masă și împreunîndu-și mîinile. Ținînd seamă de elementele noi intervenite astăzi și în baza celor trei puncte pe care vi le-am enumerat, ipoteza potrivit căreia același om a strangulat pe ambele femei este plauzibilă și merită să fie supusă verificării. Fiindcă în acest caz nu mai trebuie căutat ucigașul printre milioane și milioane de indivizi, ci numai printre aproximativ o sută și, în consecință, sînt gata să vă ofer serviciile mele.

Ochii lui negri scînteiau. Își drese glasul și continuă:

— Ce prilej rar pentru un psihiatru! Nimic mai dramatic decît o psihoză, ajunsă la un punct culminant, care se dezlănțuie în crimă! Ar fi suficient să mi-i trimiteți pe toți, unul cîte unul la cabinetul meu...

— Un moment, îl întrerupse Cramer. Vreți să spuneți că va trebui să vă trimitem pe rînd toate persoanele care au fost prezente astăzi aici?

— Nu, numai bărbații. Cînd voi termina, nu vă voi oferi probe materiale, dar în mod aproape cert voi fi în măsură să vă indic numele ucigașului.

— Scuzați-mă, spuse Cramer ridicîndu-se. Îmi pare rău că nu vă mai pot asculta, dar trebuie să plec. Mă tem că propunerea dumneavoastră nu poate duce la nimic pozitiv. Voi apela la dumneavoastră dacă va fi cazul.

Cramer ieși împreună cu Levy și Murphy.

Doctorul Morley îl urmări cu privirea pînă ce dispărură, rămase cîteva clipe nemișcat, reflectînd dezamăgit și apoi se ridică din fotoliu și ne lăsă singuri.

— Ora zece fără zece, îi spusei lui Wolfe.

— Du-te și aruncă o privire pe la ușile biroului.

— Am fost chiar adineaori. Sînt sigilate. Iată unde duce o invidie meschină. Dar și sufrageria poate deveni un birou foarte plăcut, conchisei bine dispus.

— Bine, dar o întrebare, Archie.

— Vă rog.

— Aș vrea să știu care e părerea dumitale. Să admitem fără rezerve versiunea pe care Cynthia Brown ți-a dat-o despre cazul Doris Hatten; să admitem, de asemenea, că omul acela, știind că fusese recunoscut de ea, a urmărit-o cînd cobora scările și a văzut-o intrînd în birou; că și-a dat seama de intenția ei de a mă consulta și că a amînat punerea în aplicare a planului pentru că știa că dumneata erai cu ea în birou, sau pentru oricare alt motiv; că te-a văzut ieșind din birou și urcînd spre etajul trei; că a reușit să intre neobservat, să o ia prin surprindere și să o ucidă; că apoi a reușit să iasă, tot fără a fi văzut de nimeni, și să se întoarcă în sălile de expoziție de sus.

— Exact la fel văd și eu lucrurile.

— Foarte bine. În acest caz posedăm indicații semnificative asupra caracterului ucigașului. Închipuiește-ți starea lui de spirit după săvîrșirea crimei și reîntoarcerea la etajul trei. Știe că ea a stat cu dumneata un oarecare timp în birou. În acest caz nu se poate să nu țină neapărat să-și dea seama de cele ce ați discutat, în special dacă ți-a vorbit despre el și, în caz afirmativ, cît de departe a mers cu destăinuirile. Ți-a dat numele lui sau vreun semnalment? Un om călit, cum trebuie să fie cel pe care îl căutăm, ar fi plecat de aici înainte de a avea un răspuns la aceste întrebări? Sau, dimpotrivă, ar fi mers pînă la capăt, ar fi riscat chiar să rămînă aci pînă la descoperirea cadavrului și chiar după aceea, ca să vadă cum ai să reacționezi? Și, natural, ce voi face eu după ce îmi vei fi vorbit, și ce va face poliția?

— Da, da...

Îmi mușcam buzele încurcat. Rămăseserăm amîndoi tăcuți mai mult timp. Apoi încercai să rup tăcerea:

— Într-o asemenea chestie de meditație profundă asupra unor teme complicate nu pot decît să mă dau bătut.

— În locul unei capitulări, aș prefera o deducție. Pentru a deduce, trebuie să pornim de la o bază solidă și o avem dacă ținem seama de situația presupusă de noi și de anumite trăsături de caracter ale strangulatorului.

— De acord. Nici un om cu oarecare tărie de caracter nu ar fi plecat înainte de descoperirea cadavrului și, în acest caz, asasinul este unul din cei doi pe care i-a interogat Cramer. Cred că deducția mea este clară și desigur la aceeași concluzie ați ajuns și dumneavoastră. Nu?

— Nicidecum. Raționamentele mele m-au dus la cu totul altă concluzie și, dacă am judecat bine, știu cine a omorît-o.

Îl privii îndelung. Uneori îmi dau seama dacă și pînă la ce punct glumește, iar alteori nu mai înțeleg nimic. Mă hotărîi să încerc să-l sondez.

— Da, într-adevăr, iată un lucru care nu e lipsit de interes, răspunsei admirativ. Dacă vreți să-i telefonez, va trebui să folosim telefonul din bucătărie.

— Înainte de orice vreau să verific valoarea acestei deducții.

— Și eu la fel.

— Dar există o dificultate mare. Verificarea la care mă gîndesc, singura care mă poate satisface, n-o poți întreprinde decît dumneata. Și ea comportă riscuri personale foarte grave.

— Ei, asta-i! izbucnii. Parcă pînă acum n-am riscat de atîtea ori în însărcinările pe care mi le-ați dat. Este prima dată cînd vă văd șovăind în fața unui pericol care m-ar amenința.

— Da, fiindcă e un pericol extrem de grav.

— Spuneți-mi totuși despre ce e vorba.

Wolfe arătă cu degetul spre etajele de sus.

— Aveai la dumneata în cameră o mașină de scris veche. Mai merge?

— Da.

— Vrei să o aduci aici? Și cîteva foi de hîrtie. N-are importanță ce fel de hîrtie. Și un plic obișnuit, simplu.

— Da, cred că am cîteva plicuri.

— Unul singur e de ajuns. În camera mea ai să găsești cartea de telefon din Manhattan. Am nevoie și de ea.

Cînd m-am înapoiat am așezat mașina pe masă, în fața mea, și așteptam să-mi dicteze.

— Nu, mulțumesc. De data asta am să scriu singur.

Rămăsei mirat.

— Dar are să vă trebuiască o oră pentru fiecare pagină.

— N-am de scris nici măcar o pagină. Aranjează numai hîrtia foarte bine.

Mutai mașina în fața lui. El o privi cîteva clipe ca pe o arătare ciudată și apoi începu să bată. Mă întorsei cu spatele, ca să evit tentația de a face vreo remarcă ironică asupra felului lui de a bate numai cu două degete.

— Iată, asta e tot, îmi spuse cînd termină.

Luai foaia și citii:

„Această după-amiază a fost destul de lămuritoare pentru ca să știu cui să trimit rîndurile de față. N-am scos nici un cuvînt, fiindcă nu sînt încă hotărît asupra felului cum trebuie să proceder și fiindcă aș vrea ca mai întîi să stăm de vorbă. Dacă îmi telefonați mîine, marți, între orele 9 și 12 dimineața, am putea fixa o întîlnire. În caz contrar, voi proceda astfel cum voi găsi de cuviință și fără nici o întîrziere".

Citii de trei ori scrisoarea și îmi îndreptai privirea spre Wolfe, nedumerit. Introdusese plicul pe ruloul mașinii și bătea cu un singur deget adresa găsită în cartea de telefon, pe care o ținea deschisă lîngă el.

— Cum, asta e tot? Nici semnătura, nici inițiale măcar?

— Nimic.

— Interesant. Am putea să lăsăm la o parte deducția noastră și să trimitem un asemenea răvaș tuturor bărbaților invitați, așteptînd să vedem cine va telefona.

— Nu, prefer să o trimit unei singure persoane, aceleia spre care mi-au îndreptat atenția relatările dumitale, pentru ca în felul acesta să verific cele deduse de mine.

— Și să faceți economie de timbre, adăugai, continuînd să privesc foaia de hîrtie. Pericolul de care îmi vorbeați înseamnă, în ceea ce mă privește, o eventuală moarte prin strangulare. Nu?

— Archie, nu voi încerca să minimalizez riscurile operației.

— Nici eu. Va trebui să împrumut un revolver de la Saul, fiindcă ale noastre sînt în birou, sub sigiliu. Vreți să-mi dați plicul? Trebuie să merg pînă la Times Square ca să fiu sigur că ajunge pînă mîine dimineață.

— Da, dar mai întîi copiază textul. Saul să rămînă aici mîine dimineață cu dumneata tot timpul. Dacă ți se telefonează, aranjează astfel ca întîlnirea să aibă loc în condițiile cel mai puțin riscante cu putință.

— Am înțeles. Dați-mi plicul.

Și pornii spre oficiul poștal.

*

În cursul acelei dimineți de marți, cu începere de la ora opt, am alergat de nu știu cîte ori de la ușa de intrare la telefon. Trebuia să supraveghez și ușa de intrare și la aceasta m-a ajutat și Saul după ora nouă. La telefon însă trebuia neapărat să răspund personal. Cele mai multe din apelurile telefonice veneau de la diverse redacții, dar am primit totuși vreo două de la poliție și vreo cîteva de la diverși oameni fără importanță. Răspundeam la aparatul din bucătărie. De fiecare dată cînd ridicam receptorul și anunțam „Aici Agenția Nero Wolfe, la aparat Archie Goodwin", inima începea să-mi bată tare pentru ca apoi să se potolească. Am primit și un telefon foarte amabil și plictisitor de la un secretar al unui procuror, care mă convoca la ora unsprezece și jumătate. N-am putut pune capăt insistențelor lui, decît promițîndu-i că îl voi chema cu mai tîrziu pentru a fixa o altă oră.

Cu puțin înainte de ora unsprezece eram în bucătărie cu Saul, cînd telefonul sună din nou, pentru a nu știu cîta oară.

— Aici Agenția Nero Wolfe, la telefon Archie Goodwin.

— Domnul Goodwin?

— Da.

— Dumneavoastră mi-ați trimis cîteva rînduri, nu-i așa?

Îmi venea să string receptorul în mînă cu aceeași putere cu care Vedder apucase borcanul de flori.

— Se poate. Despre ce era vorba?

— Îmi propuneați să fixăm o întîlnire. Puteți vorbi nestingherit?

— Evident. Sînt singur. Nu mai e nimeni aici. Dar dumneavoastră cine sînteți?

— Pot vorbi în două feluri. Am două voci. Acum o auziți pe cea de-a doua. V-ați hotărît ce atitudine veți adopta?

— Nu, așteptam mai întîi vești de la dumneavoastră.

— Foarte bine, sînt gata să stau de vorbă cu dumneavoastră! Sînteți liber?

— Cred că da.

— Aveți o mașină la dispoziție?

— Evident.

— Atunci vă rog să fiți la ora opt în barul din colțul de nord-est al intersecției dintre 51st street și 11th Avenue. Parcați mașina dumneavoastră pe 51st Street, cît mai departe de colțul unde se află barul. Veți fi singur, e de la sine înțeles. Intrați și comandați ceva. Eu nu am să vin, dar vi se va remite o comunicare din partea mea. Deci e hotărît, nu?

— Hotărît. Dar nu vă recunosc vocea. Nu cred că sînteți persoana căreia i-am trimis scrisoarea.

— Ba da. La revedere.

Telefonul se închise. Îl anunțai pe Fritz că de aci înainte poate răspunde la telefon și urcai la etajul trei.

Wolfe era în seră. Cînd îi relatai convorbirea cu necunoscutul, se mulțumi să dea ușor din cap aprobativ.

— Da, asta confirmă presupunerile noastre și valabilitatea raționamentului făcut. Dar nimic mai mult. Au venit să ridice sigiliile?

— Nu, dar am vorbit cu Stebbins, care mi-a promis că va discuta cu inspectorul Cramer.

— Nu mai discuta cu ei, spuse posomorît. Să mergem în camera mea.

Cred că strangulatorul s-ar fi simțit foarte măgulit, dacă ar fi putut vedea cum ne-am petrecut timpul în cursul acelei zile. Wolfe nu și-a găsit liniștea nici în timpul orelor pe care ca de obicei le-a petrecut în sălile cu flori (de la ora patru la ora șase după-amiază). Tot timpul, chiar și acolo, nu se gîndea decît la întîlnirea mea cu asasinul; am înțeles aceasta, fiindcă atunci cînd a coborît în bucătărie, unde îl așteptam împreună cu Saul, a dat drumul unei adevărate avalanșe de sugestii și de indicații pentru felurite ipoteze care îi frămîntaseră mintea pînă atunci. Eu, de asemenea, cu excepția unui drum pe care l-am făcut pînă în Leonard Street, unde timp de o oră a trebuit să răspund la nenumăratele întrebări ale procurorului care mă convocase — n-am fost preocupat de nimic altceva decît de întîlnirea la care trebuia să mă duc. Am mai făcut un drum pe care l-am socotit util (deși acum îmi dau seama că a fost doar o pierdere de timp și de bani) pînă la doctorul Vollmer, pentru a-mi prescrie, conform instrucțiunilor lui Wolfe, un medicament pe care l-am luat apoi de la o farmacie.

Cînd m-am întors din Leonard Street, am pornit cu mașina împreună cu Saul, ca să facem o recunoaștere. Nu ne-am oprit la barul din colțul indicat, dar am trecut pe acolo în patru rînduri. Intenția noastră era de a găsi un punct unde Saul să stea la pîndă. Wolfe insista ca Saul să fie prin apropiere cu ochii în patru și cu urechile ciulite, iar Saul era de aceeași părere.

Am ales în cele din urmă un centru de alimentare cu benzină, unde Saul urma să sosească la ora opt cu un taxi. Am stabilit ca el să stea pe unul din locurile din spate, iar șoferul să simuleze că aranjează carburatorul mașinii. Erau atîtea amănunte de pus la punct, încît oricine altcineva afară de Saul ar fi uitat mai mult de jumătate din ele. Printre altele, am stabilit că în momentul cînd voi ieși din bar mă voi urca în mașină și voi porni. Saul nu trebuia să mă urmeze, decît în cazul cînd aș fi lăsat în jos geamul de lîngă mine.

În adevăr, este foarte recomandabil să fii înarmat împotriva tuturor incertitudinilor pe care le comportă o asemenea operație dificilă, dar, pînă la urmă, totul depindea de mine, iar comportarea mea depindea la rîndul ei, de inițiativele adversarului. Și cînd e vorba de un adversar iscusit, previziunile pe care încerci să le faci nu pot merge prea departe, chiar dacă te numești Nero Wolfe.

Saul a plecat înaintea mea ca să găsească un șofer de taxi pe care să se poată bizui. Cînd trecui prin hol ca să-mi iau pălăria și impermeabilul, Wolfe îmi ieși în întîmpinare.

— Orice-ai spune, n-are nici un rost să ții revolverul în buzunarul hainei. Mai bine strecoară-l într-o șosetă.

— În nici un caz. Dacă adversarul mă înghesuie mai tare, îi e mai ușor să-l găsească într-o șosetă decît în buzunar.

— Ești sigur că revolverul e încărcat?

— Nu v-am văzut niciodată atît de înfricoșat. Mă mir că nu mă sfătuiți să-mi iau și cizmele de cauciuc!

Era foarte amabil cu mine. M-a condus pînă jos și mi-a deschis ușa la ieșire ca unui oaspete rar.

Stătea să plouă. Nu începuse să cadă nici o picătură, dar atmosfera era umedă și după cel de-al doilea colț a trebuit să dau drumul ștergătorului de parbriz. Cînd am întors ca să intru pe 10th Avenue, ceasul mașinii arăta 7,51, o oră cînd circulația nu e prea intensă în acel cartier. Am tras lîngă trotuar, am oprit motorul, am stins farurile și am coborît geamul ca să văd mai bine ce se întîmplă la stația de benzină de pe cealaltă parte a străzii. Nu era nici o mașină. Abia la ora 7,59 sosi un taxi și opri în fața pompelor de benzină; șoferul coborî, ridică repede capota motorului și începu să umble cu niște scule. Ridicai atunci geamul, încuiai portierele și intrai în bar.

Era un singur barman încărcatul tejghelei și cinci clienți înșirați pe scaune înalte. Îmi alesei un scaun mai izolat, ca să am deplină libertate a mișcărilor și comandai o înghețată și o cafea. Barmanul mă servi imediat și începui să gust din înghețată fără grabă. La ora 8 și 12 minute terminasem înghețata, golisem ceașca și mai comandai încă o cafea.

Eram pe punctul de a termina și cea de-a doua ceașcă de cafea, cînd intră un bărbat, privi o clipă șirul de clienți de pe scaune, apoi veni direct la mine și mă întrebă cum mă cheamă. Îi dădui numele meu. Atunci îmi întinse o foaie de hîrtie, se întoarse și ieși fără să spună nici un cuvînt. Nu avea mai mult de douăzeci de ani și nu făcui nici o încercare

de a-l reține, fiindcă îmi închipuiam că acel rar exemplar uman cu care aveam întîlnire își luase toate măsurile de prevedere. Desfăcui foaia și citii următoarele cuvinte scrise cu creionul cu litere mari de tipar, foarte apăsat: „Întoarceți-vă la mașină și luați hîrtia prinsă între parbriz și curățitor. Nu o desfaceți decît după ce intrați în mașină și vă așezați". Achitai consumația, pornii spre mașină, luai hîrtia care se afla la locul ce-mi fusese indicat, deschisei portiera, mă așezai, aprinsei lumina și citii noile instrucțiuni scrise în același fel: „Nu încercați să faceți nici o semnalizare de nici un fel. Urmați cu strictețe instrucțiunile de mai jos. Întoarceți la dreapta pe 11th Avenue și mergeți încet pînă la 56th Street. Întoarceți la dreapta în 56th Street și mergeți pînă la 9th Avenue. Întoarceți la dreapta pe 9th Avenue, apoi din nou la dreapta în 45th Street. La stînga în 11th Avenue. La stînga în 38th Street. La dreapta în 7th Avenue. La dreapta în 27th Street. Parcați pe 27th Street între 9th Avenue și 10th Avenue. Mergeți la nr. 814 și bateți de cinci ori în ușă. Dați cele două foi omului care vă va deschide. Vă va spune unde să mergeți".

Itinerarul ce mi se indica era, fără îndoială, foarte întortocheat și îmi displăcu din capul locului. Mi-am dat seama însă că fusese ticluit astfel, pentru ca orice altă mașină care m-ar fi urmărit din spate să poată fi identificată.

Începuse să plouă zdravăn și abia am putut distinge prin geamul ud pe șoferul taxiului lui Saul făcîndu-se că trebăluiește la carburator. Firește, nu am coborît geamul și i-am făcut lui Saul un ușor semn de despărțire. Cu nota de instrucțiuni în mîna stîngă, pornii pînă la colțul străzii, mă oprii la stop pînă mi se dădu drumul să circul și întorsei la dreapta pe 11th Avenue.

Întrucît nu mi se impusese nici o restricție de a privi unde voiam, cînd oprii la intersecția cu 53rd Street din cauza semnalului roșu, văzui în oglinda retrovizoare o mașină mică de culoare albastru închis, aproape neagră pornind dinspre trotuar și înscriindu-se în urma mea. Fără nici o îndoială eram supravegheat.

După cum am aflat mai tîrziu, cel din mașină nu era însă ucigașul. În 27th Street era suficient loc pentru a mă opri chiar în fața casei cu nr. 814 și socotii că nimic nu mă oprea să o fac. Mașina cea mică opri imediat în spate. După ce am încuiat portiera cu cheia, am rămas cîteva clipe nemișcat pe trotuar, privindu-mi însoțitorul care rămăsese în mașină, la volan. Mă conformai deci instrucțiunilor și urcai cele cîteva trepte din fața intrării. Era o clădire veche, părăginită, din cărămidă de culoare închisă. Bătui de cinci ori în ușă. Prin geamul ușii, holul de la intrare, slab luminat, părea gol. În timp ce priveam înăuntru, auzii un zgomot în spatele meu. Era însoțitorul.

— În fine, iată-ne ajunși, îi spusei voios.

— Ați încercat să vă descotorosiți de mine la un stop, îmi spuse răstit. Dați-mi cele două hîrtii.

I le dădui. Erau singurele probe materiale ale peripețiilor prin care trecusem. În timp ce le desfăcea ca să le cerceteze, îl privii. Era un lungan, ceva mai tînăr ca mine, foarte slab, dar după toate aparențele foarte musculos, cu urechile blegi și o mică aluniță roșie foarte vizibilă pe maxilarul drept.

— Da, e în regulă, spuse lunganul și băgă hîrtiile într-unul din buzunarele hainei. Din celălalt scoase o cheie, descuie ușa, o împinse și îmi ordonă:

— Urmați-mă!

În timp ce urcam treptele primelor două etaje, aflîndu-mă tot timpul în spatele lui, ar fi fost cel mai simplu lucru să-i smulg arma pe care probabil că o avea în buzunarul mare din spate al pantalonilor. Dar îmi dădui seama curînd că buzunarul era gol. Individul găsise probabil că e mai bine să-și agațe arma de o curelușă de piele sub vestă, așa cum făcusem și eu. Scara de lemn era și ea părăginită, pereții nu mai fuseseră zugrăviți de cel puțin zece ani și peste tot plutea un miros trecăcios, dezgustător, a cărui proveniență era greu de stabilit. La etajul doi, individul o luă pe un culoar întunecos, merse pînă la fund, deschise o ușă și îmi făcu un semn cu mîna să intru. Înăuntru mai era un individ; în nici un caz nu persoana cu care voiam să vorbesc, așa cum mă așteptasem. Ca să spun că încăperea era mobilată, ar fi poate prea mult. În orice caz, existau un pat și trei scaune, din care unul capitonat. Cînd am intrat, individul stătea întins pe pat. Văzîndu-ne, se ridică. Apoi se întoarse, se așeză pe marginea patului. Picioarele scurte abia atingeau podeaua. Avea umerii lați și pieptul umflat, ca un luptător de categorie grea, și picioarele de jocheu. Ochii umflați clipeau întruna la lumina lămpii fără abajur, ca și cînd s-ar fi trezit din somn chiar atunci.

— Ăsta-i? întrebă el.

Lunganul îi răspunse afirmativ.

Luptătorul jocheu — L.J., cum îl vom numi pe scurt în cele ce urmează — se ridică, se duse pînă la masă și luă un ghem de funie groasă.

— Scoate-ți pălăria și impermeabilul și așază-te acolo, îmi porunci arătîndu-mi unul din cele două scaune necapitonate.

— Stai puțin, spuse lunganul pe un ton și mai autoritar. Să-i spun întîi despre ce e vorba și apoi, întorcîndu-se spre mine, continuă: E foarte simplu. Amicul care are să vină nu vrea tărăboi. Vrea numai să stați de vorbă și atîta tot. Pentru ca să fie sigur, noi o să te legăm de scaunul ăsta și după aia plecăm. Amicul are să vină apoi imediat și o să stați de vorbă civilizat. Cînd o să terminați, noi venim din nou, te dezlegăm și-ți dăm drumul să pleci. Lămurit?

Îl privii înverșunat:

— Nici nu s-ar putea mai lămurit de-atîta. Ai învățat lecția bine, deșteptule. Și dacă nu mă așez?

— Atunci nu mai vine și s-a dus dracului întîlnirea voastră.

— Și crezi că am să plec așa, cu una cu două?

— N-ai decît. Noi sîntem plătiți ca să facem ce trebuie, oricum ar sta lucrurile. Dar dacă ții neapărat să-l vezi, n-ai de ales: te așezi și te legăm.

— Da, interveni L.J. Să știi însă bine că, odată legat, nu ne atingem de tine.

Nu părea prea încîntat de modul meu de a reacționa. Se întoarse spre lungan și zbieră:

— Lasă-l, mă! Nu-l speria! Vreau să-l fac să se așeze.

— Ba tu să taci, șontoroagule.

— Nici eu n-am poftă de tărăboi, mă amestecai în vorbă. Ca să vă dovedesc cît de mult vreau să fug de gîlceavă, am să vă propun ceva: mă așez pe scaun, mă legați, dar nu chiar așa de strîns. Vreau și eu să mă pot mișca dacă se întîmplă ceva. În buzunarul vestei am un portofel cu o sută de dolari. Cînd mă dezlegați, faceți ce vreți cu ei. E în regulă?

— Cu ce să facem ce vrem? Drept cine ne iei? Taci din gură și stai jos!

— Nu, spuse lunganul burzuluindu-se. Are dreptul să aleagă.

Și am ales, așa cum aveam dreptul. Această facultate de a alege, care mi se oferea, ilustra în mod clar cît de utile pot fi previziunile ce se fac în asemenea situații. În cursul tuturor discuțiilor din acea zi, nici unul din noi nu ne gîndisem că doi indivizi ca ăștia îmi vor spune pur și simplu: „Lasă-te legat, sau pleacă!"

— Foarte bine, mă hotărîi în cele din urmă. Dar nu vă obosiți să faceți treaba asta chiar așa cum vi s-a cerut. Gîndiți-vă că am destule cunoștințe și că pot să vă dau de urmă, dacă nu sînteți cumsecade.

Desfăcură ghemul, tăiară cîteva bucăți de funie și se puseră pe treabă. L.J. îmi legă mîna stîngă de piciorul din față al scaunului, în timp ce lunganul făcea același lucru cu mîna dreaptă. Încercară să-mi lege gleznele de picioarele din spate ale scaunului, dar protestai, spunîndu-le că nu puteam sta într-o asemenea poziție care mi-ar fi provocat dureri îngrozitoare. Le propusei deci să se mulțumească să-mi lege gleznele una de cealaltă. Se consultară cîteva clipe și acceptară propunerea mea. Lunganul controlă bine legăturile și începu să mă scotocească. Îmi descoperi revolverul prins de curelușa de sub vestă și îl aruncă pe pat. Continuă apoi să mă pipăie de sus pînă jos, ca să se convingă dacă nu mai aveam o altă armă asupra mea. Apoi părăsi încăperea. L.J. luă arma și mormăi supărat:

— Vezi dacă umbli cu de-astea? De-aia iese scandal!

Apoi puse revolverul pe masă și se lungi pe pat.

— Cît timp trebuie să aștept?, îl întrebai.

— Nu te speria, n-o să fie prea mult. Închise ochii și adăugă: N-am dormit deloc astă-noapte.

Dar nu avu parte de prea mult răgaz. Apucasem să-l aud respirînd adînc și să-i văd pieptul lat de Hercule umflîndu-

se doar de cîteva ori, cînd ușa se deschise brusc. Lunganul intră împreună cu un bărbat îmbrăcat într-un costum cenușiu cu dungi subțiri și cu o pălărie tare pe cap. Ținea pe braț un pardesiu, tot de culoare cenușie, și își păstrase mănușile pe mîini. Nou-venitul își aruncă pălăria și pardesiul pe pat și începu să mă privească atent.

— Da, el e. Puteți pleca. Ne întîlnim mai tîrziu.

Cele două păsări rare ieșiră și ușa se închise. Individul rămase în picioare în fața mea și îmi surîse.

— M-ați fi recunoscut?

— În ruptul capului, îi răspunsei, nu doar pentru ca să-i fac plăcere, ci fiindcă acesta era adevărul.

Nu vreau să spun că sînt în stare să înfrunt orice pericol fără vreun pic de teamă. Dar, deși mă găseam cu mîinile și picioarele legate în fața acelei creaturi zîmbitoare, a cărei iscusință în arta strangulării îmi era cunoscută, nu aveam nici cea mai mică senzație de frică, pentru simplul motiv că uimirea mea nu mai lăsa loc unei alte emoții. Felul desăvîrșit în care reușise să se travestească mă înmărmurise. Ceea ce îi schimba cel mai mult figura erau genele și sprîncenele. Avea acum sprîncene lungi, stufoase, și gene dese, mari, în timp ce cu o zi mai înainte, la expoziție, îi remarcasem genele mici și rare. Pe de altă parte, avea o expresie cu totul diferită de cea din ajun. La expoziție nu văzusem nici cel mai ușor surîs întipărit pe figura sa veșnic posomorîtă; sau poate că nu-mi mai aminteam, fiindcă în orice caz acum zîmbea tot timpul într-un chip care-mi era necunoscut. E de la sine înțeles că și părul lins, perfect aranjat, cu o cărare într-o parte, îi schimba mult înfățișarea.

Întoarse celălalt scaun necapitonat și se așeză în fața mea. Îi admiram mișcările sigure, energice. Credeam că măcar ele îi vor trăda secretul, dar le studiase bine și își juca rolul în chipul cel mai desăvîrșit.

— Deci, v-a spus cine sînt!

Recunoscui timbrul vocii pe care o auzisem la telefon dimineața. Dar acum vocea era mult mai sonoră și (la fel ca și fața și ținuta) inspirată parcă de o psihologie străină personajului din ajun de la expoziție. Își ținea mîinile pe genunchi, cu degetele înmănușate desfăcute și vocea nu lăsa nici o clipă să răzbată măcar cea mai mică frîntură din timbrul și accentul ei firesc.

— Da, mi-a spus, îi răspunsei. Și apoi adăugai pe tonul cu care aș fi purtat o conversație într-un salon: cînd ați văzut-o intrînd în birou, de ce n-ați intrat și dumneavoastră?

— Vă văzusem mai înainte ieșind din sălile de expoziție și am presupus că vă duceați tot acolo.

— Și de ce n-a strigat sau n-a rezistat?

— Am început prin a-i vorbi. Da, am stat puțin de vorbă la început. Mișcă nervos din cap ca și cînd ar fi vrut să gonească o muscă supărătoare de pe față. Ce v-a povestit?

— Întîlnirea neașteptată cu dumneavoastră în apartamentul prietenei ei Doris Hatten, mai precis apariția dumneavoastră la intrare în momentul cînd ea era pe punctul de a pleca. Și, firește, surpriza extraordinară pe care a avut-o ieri, cînd v-ați întîlnit față în față la Wolfe.

— Ea a murit și nu există nici o probă împotriva mea. N-aveți ce-mi face.

Zîmbii:

— Dacă așa stau lucrurile, atunci de ce vă mai pierdeți timpul și ce rost a avut să vă travestiți într-un alt personaj? Nu mi-a fost dat să văd pe altcineva atît de perfect deghizat. De ce n-ați aruncat pur și simplu scrisoarea mea la coș? Lăsați-mă însă pe mine să răspund în locul dumneavoastră: fiindcă n-ați îndrăznit să faceți aceasta. Fiindcă știați că aflasem; fiindcă voiați să știți exact cît de informat sînt.

— Și n-ați spus nimic poliției!

— Nu.

— Nici lui Nero Wolfe?

— Nu.

— De ce?

Ridicai din umeri.

— Mi-e destul de penibil să vă explic, fiindcă e pentru prima dată cînd trebuie să dau o explicație cu mîinile și picioarele legate și această situație puțin obișnuită îmi creează unele dificultăți, îmi limitează debitul verbal. Dar la urma urmelor uitați: m-am săturat pînă în gît de meseria de detectiv privat și aș vrea să mă ocup cu altceva. Am să vă divulg un secret, care are prețul lui, să spunem cincizeci de mii de dolari. Vom aranja lucrurile în așa fel încît dumneavoastră să puteți obține acești bani. Veți avea destul încît să-mi puteți plăti și să vă rămînă și dumneavoastră. Cît despre mine, voi face tot ce trebuie, cu condiția de a încheia cît mai repede tîrgul ce vă propun. Fiindcă, este de la sine înțeles, dacă nu acceptați îmi va fi greu să explic poliției de ce nu mi-am reamintit mai devreme de cele ce mi-a dezvăluit Cynthia Brown. De aceea, în cel mult douăzeci și patru de ore, trebuie să tranșăm această afacere într-un fel sau altul.

— La prețul pe care îl cereți, nu are cum să fie tranșată în mod convenabil pentru mine.

— Cred că aci vă înșelați. Nu cumva vă închipuiți că am chef să rămîn toată viața atîrnat de coada dumneavoastră? Și cred că nici dumneavoastră nu vă convine să fiți la bunul meu plac. Deci trebuie să tranșăm imediat.

— Da, fără îndoială, aveți dreptate. E mai înțelept să accept prețul dumneavoastră.

Gîfîi puternic, ca și cînd s-ar fi sufocat. Apoi se ridică.

— A, ce faci! Văd că vrei să scoți o mînă, îmi spuse cu o voce pătrunzătoare și se apropie de mine.

I se urcă sîngele în obraji. I-aș fi putut ghici gîndurile după vocea care de data aceasta, mai puțin controlată, răsunase strident și devenise ascuțită. Dar citisem deja totul în ochii care rămăseseră nemișcați, sticloși, ca de orb. Venise la întîlnire cu hotărîrea de a mă ucide și acum era gata să o facă.

— Stai pe loc!, îi strigai.

Se opri și-mi spuse încet:

— Încercai să-ți desprinzi o mînă.

Apoi făcu cîțiva pași și ajunse în spatele meu. Mă zmuci brusc într-o parte și mă roti cu scaun cu tot. Eram din nou față în față.

— Vă înșelați, îi spusei. Știu că ajutoarele dumneavoastră n-au plecat. S-au oprit cu un etaj mai jos, i-am auzit cînd coborau scara. Dar v-ați făcut o socoteală proastă în toate privințele. Am o comunicare pentru dumneavoastră, o comunicare din partea lui Nero Wolfe. E în buzunarul interior al vestei. Luați-o, dar rămîneți tot timpul în fața mea.

Eram la o distanță de numai doi pași unul de celălalt. Acum nu-și mai controla însă cu prea mare atenție mișcările și trebui să facă patru pași mărunți și înceți ca să ajungă pînă la mine. Fără a-și scoate mănușa își strecură mîna în buzunarul vestei și scoase o bucată de hîrtie galbenă, împăturită în patru. Privirea îi era atît de tulburată, încît mă întrebam dacă va mai fi în stare să citească. Îi observam chipul în timp ce parcurgea rîndurile scrise citeț de mîna lui Wolfe:

„Dacă domnul Goodwin nu se înapoiază pînă la ora douăsprezece noaptea, informațiile pe care le deține de la Cynthia Brown vor fi comunicate poliției. Mă voi îngriji personal ca poliția să treacă la acțiune fără nici cea mai mică întîrziere. Nero Wolfe".

Ridică ochii spre mine și privirea începu să i se schimbe încetul cu încetul. Ochii nu mai erau țintuiți, își recăpătaseră mobilitatea și mă priveau cu dușmănie. Pînă în clipa aceea voia să mă omoare, să mă strangulezе la fel ca și pe celelalte două victime. Acum mă ura.

Mă simțeam mai în largul meu și prinsei iarăși glas:

— E? Vedeți că v-ați fi păcălit? Wolfe mi-a cerut să procedez așa, căci altminteri, dacă v-aș fi spus că știe și el, n-ați mai fi dat cărțile pe față. A prevăzut totul exact așa cum s-a întîmplat. Știa că dumneavoastră o să vă închipuiți că puteți face din mine ce vreți. Dar iată că lucrurile n-au mers chiar așa și ați căzut în cursă. Wolfe pretinde cincizeci de mii de dolari pînă mîine la ora șase după-amiază, cel mai tîrziu. După părerea dumneavoastră este imposibil să dispuneți de o asemenea sumă într-un timp atît de scurt, dar noi, noi vă afirmăm că este posibil. Rămîne să hotărîți dumneavoastră. De asemenea, după părerea dumneavoastră nu avem nici o probă. Dar avem, vă rog să mă credeți. Pe de altă parte, în ceea ce mă privește

pe mine personal, vă sfătuiesc să nu mă atingeți nici măcar cu un deget. Asta l-ar înrăi mult pe Wolfe. Vedeți bine că pentru moment ei nu cere decît cincizeci de bancnote mari.

Începu să tremure. Se străduia zadarnic să-și ascundă nervozitatea.

— Poate totuși, continuai împăciuitor, ați considera dificil să obțineți suma într-un timp atît de scurt. În acest caz, Wolfe este gata să accepte chiar și un înscris prin care să-i confirmați datoria. L-ați putea scrie chiar pe dosul scrisorii pe care v-a trimis-o prin mine. Stiloul meu este prins tot în buzunarul vestei. Wolfe va fi foarte înțelegător față de dumneavoastră. Trebuie să mă credeți.

— Ați avut de-a face numai cu idioți! Drept ce mă luați?, îmi răspunse burzuluindu-se.

— Cine a făcut o asemenea apreciere despre dumneavoastră?, insistai convins că reușisem să-i zdruncin puțin rezistența. Gîndiți-vă puțin. Sau deținem anumite probe împotriva dumneavoastră, sau nu deținem nici una. Dacă nu, ce căutați aici? Dar dacă da, o simplă bucată de hîrtie, cu semnătura dumneavoastră pusă în josul recunoașterii datoriei de care v-am vorbit, n-ar avea cum să vă agraveze situația. Vă repet, Wolfe va fi înțelegător și vă va acorda termene. Haideți, luați stiloul meu!

Continuam să cred că-i clătinasem rezistența. Ghiceam aceasta după schimbarea din privire și după întreaga atitudine, care își pierduse rigiditatea de pînă atunci. Dacă mîinile mi-ar fi fost libere, aș fi scos stiloul, i-aș fi desfăcut capacul și i l-aș fi pus între degete. Dar poate că într-o asemenea situație tot mi-aș fi pierdut timpul doar cu atîta.

Și, în adevăr, se răzgîndi. După ce scutură de mai multe ori din cap nervos, își ridică umerii și îmi spuse cu o voce plină de ură:

— Mi-ați acordat un termen de douăzeci și patru de ore. Asta înseamnă pînă mîine. Voi reflecta. Spuneți-i lui Nero Wolfe că voi reflecta.

Se îndreptă spre ușă, o deschise larg, ieși și o închise la loc. Îi auzii pașii în timp ce cobora scara. Dar nu-și luase nici pălăria, nici pardesiul. Îmi frămîntam creierii încercînd să ghicesc ce mai punea la cale. Îmi veneau tot felul de gînduri care se amestecau într-o învălmășeală amețitoare. Dar aceasta nu dură mult, fiindcă foarte curînd auzii pași pe scară. Intrară toți trei.

— Cît ai ceasul?, întrebă gazda mea pe lungan.

Acesta se uită la ceasul de pe mînă și răspunse:

— Nouă și treizeci și două.

— La zece și jumătate îi dezlegați brațul stîng. Îl lăsați așa și plecați. O să-i trebuiască cinci minute, sau poate ceva mai mult, ca să-și dezlege singur celălalt braț și picioarele. Ne-am înțeles?

— Da, în regulă.

Apoi, cu oarecare greutate, din cauza mănușilor, scoase din buzunar un teanc de bancnote. Numără de două ori cîte douăzeci de dolari, se duse la masă și cu batista frecă fiecare hîrtie cu grijă, pe ambele fețe...

— V-am plătit ceea ce hotărîsem, spuse întinzînd banii lunganului. Iată un supliment ca să aveți răbdare să mai stați pînă la zece și jumătate.

— Nu primiți banii!, strigai eu.

Dar lunganul luase deja banii și mă privea mirat.

— Ce ți-a venit? Nu cumva or fi otrăviți?

— Nu, dar lucrați pe nimica toată, caraghioși ce sînteți. Vă lăsați prostiți în halul ăsta. Treaba pe care o faceți merită o mie de dolari. Nici o centimă mai puțin. Ascultați ce vă spun eu!

— Vă bateți joc de ei, interveni gazda, îndreptîndu-se spre pat ca să-și ia pardesiul și pălăria.

— Dă-mi partea mea, douăzeci de dolari, n-auzi, mă?, zbieră L.J.

Dar lunganul se făcea că nu aude. Mă privea neîncrezător, cu capul aplecat într-o parte. Îmi dădui seama că nu-l puteam convinge numai prin vorbe. Atunci, în momentul cînd gazda își luase lucrurile de pe pat și pornise spre ușă, făcui o mișcare puternică din șold și mă clătinai cu scaun cu tot. N-aș putea spune cum am reușit să ajung pînă la ușă, fiindcă nu mă puteam ține pe picioare din cauza scaunului, nu mă puteam agăța de nimic cu mîinile legate și nici nu mă puteam sălta. Totuși am ajuns, și chiar foarte repede. M-am trîntit pe partea dreaptă și am proptit scaunul între mine și ușă înainte ca vreunul din cei trei să aibă prezența de spirit de a mă împiedica.

— Îți închipui, zbierai către lungan, că e vorba de o treabă oarecare, de o nimica toată? Luați-vă după el și o să vedeți că am dreptate. Vreți să știți cum îl cheamă? Bine, vă spun eu. Îl cheamă doamna Carlisle. Da, *doamna* Homer N. Carlisle. Vreți să-i știți și adresa?

Strangulatorul, care tocmai se îndrepta spre mine, se opri împietrit — împietrită mai degrabă — de spaimă. Rămase nemișcată ca un manechin, cu ochii mărginiți de genele lungi, false, ațintiți asupra mea.

— Doamna?, se minună lunganul. Am auzit bine? Doamna...?

— Da, e o femeie. Eu sînt legat și nu mă pot mișca, dar voi aveți mîinile libere. Ce mai stați? *Zece mii de dolari* îi împărțim în trei. De acord?

Doamna Carlisle încercă să facă o mișcare.

— Fiți atenți, îi anunțai pe cei doi.

L.J., care pornise spre mine, se opri și se întoarse spre ea. Pe mine mă durea capul îngrozitor, fiindcă mă lovisem de podea cînd mă trîntisem lîngă ușă. Lunganul se propti în fața doamnei Carlisle, îi desfăcu vesta și apoi se dădu un pas înapoi.

— Da, se prea poate!

— Putem ști foarte ușor dacă e femeie sau nu, izbucni L.J. Nu sînt prea descurcăreț, dar măcar de atîta lucru sînt în stare.

— Ei, hai! Ce mai aștepți? În felul ăsta o să știți cine minte. Eu sau ea? Hai odată!

L.J. se îndreptă spre ea cu mîna întinsă.

— Nu te-atinge de mine!, urlă ea.

— Pe cuvîntul meu că..., îi spuse L.J., încă neîncrezător.

— Și cu povestea aia cu cele zece bilete ce mai e?, întrebă lunganul.

— E o poveste prea lungă. Dar vă stă în putere să le aveți. Doar să întindeți mîna. Dar dacă scapă de aici și se duce liniștită acasă, toată afacerea rămîne baltă. Tot ceea ce trebuie făcut este să putem dovedi că femeia deghizată, care stă în fața noastră, este doamna Homer N. Carlisle. Dacă reușim, scoatem de la ea zece mii de dolari ca nimic. Și asta o putem face numai acum, aici. Dacă pierdem ocazia și-o lăsăm să plece, nu ne mai putem aștepta la nimic. Dați-i zor, împărțim ce din trei!

— Și ce ne cereți să facem?, întrebă lunganul. N-am știut... Altfel aduceam aparatul fotografic.

— Știu eu ceva mai bun de făcut. Dați-mi drumul și o să vedeți!

Propunerea mea nu păru să-i surîdă lunganului. Se uită la mine o clipă și apoi își roti privirea spre ceilalți. Doamna Carlisle stătea pe marginea patului și L.J., cu mîinile pe șoldurile ei, îi cerceta formele.

Lunganul se uită la mine din nou:

— Ei da... Dar mai întîi... spune-ne și nouă despre ce e vorba.

— Cel puțin ridicați-mă de jos. Funia voastră mi-a strivit încheieturile mîinilor.

Veni pînă la mine, cu o mînă apucă scaunul de spătar, iar cu cealaltă brațul meu. Avea mai multă putere decît îmi închipuisem. Mă găseam din nou așezat pe scaunul readus în poziția normală, dar tot în fața ușii:

— Ia fiola care este în buzunarul drept al hainei. Sper că nu s-a spart.

Scoase fiola care rămăsese neatinsă și-o îndreptă spre lumină ca să poată citi eticheta.

— Ce mai e și asta?

— Nitrat de argint. Lasă o urmă neagră pe orice, chiar și pe piele. Ridică-i puțin manșeta pantalonilor și pune-i o picătură pe picior.

— Și după aia?

— Lasă să se usuce. Dacă este însemnată așa, sîntem trei aici care știm cum s-a întîmplat asta. Și deci am aranjat-o definitiv. N-o să mai aibă ce spune.

— Cum se face că ai drăcia asta la dumneata?

— Am luat-o cu gîndul că am să pot face eu toată treaba.

— Dar nu-i face vreun rău!

— Nu, nimic. Dacă vrei, încearcă mai întîi pe mine, oriunde. În orice caz așa ca să nu se vadă cînd sînt îmbrăcat.

Lunganul se uită din nou la eticheta. Eu îl priveam atent, temîndu-mă să nu mă întrebe dacă semnul va rămîne permanent sau e numai trecător, fiindcă nu știam ce răspuns ar fi fost mai convingător pentru el.

— Auzi! O femeie! spuse ca pentru el.

— Da, îi răspunsei cu simpatie. O femeie care și-a bătut joc de voi, cum a vrut.

Întoarse capul și strigă tare:

— Hei!

L.J. îi răspunse.

— Leag-o!, îi ordonă lunganul. Dar fără s-o lovești.

L.J. se duse să o înșface, dar ea sări repede și aceasta dezlănțui o adevărată furtună. Înainte ca L.J. să-și dea seama că-i scăpase din mînă, ea ajunsese la masă și luă revolverul. L.J. tăbărî pe ea, dar se prăbuși imediat, fiindcă ea trăsese. Deja interveni lunganul, dar prea tîrziu. Ea se roti repede și începu să tragă spre el. Lunganul nu se dădu bătut, ea trase iar și glonțul, în loc să-l nimerească pe lungan, atinse umărul meu sting. Apăsă încă o dată pe trăgaci, dar lunganul era deja lîngă ea, o apucă de mînă și i-o suci.

— M-a rănit! M-a rănit la picior!, urlă mînios L.J., cît îl ținea gura.

Lunganul dădu un brînci asasinei, o trînti jos și îi luă revolverul din mînă.

— Vino să mă dezlegi și du-mă la un telefon!, îi spusei.

Mă dureau gleznele, încheieturile mîinilor, umărul și capul. În rest, mă simțeam bine.

*

— Iată-vă mulțumit!, spuse Cramer, plin de ciudă. Din nou fotografiile dumneavoastră și ale lui Goodwin apar în toate ziarele. Toată afacerea nu v-a adus nici un ban, dar ce reclamă gratuită! Dar mie!

Wolfe nu răspunse. Îl privea satisfăcut, zîmbind ironic.

Toată brigada lui Cramer abia a putut duce la capăt celelalte treburi necesare completării anchetei: să se ducă la spital pentru a-l interoga pe L.J.; să interogheze pe soții Carlisle; să întreprindă cercetări lungi și anevoioase pentru a stabili că domnul Carlisle procurase fondurile necesare închirierii apartamentului unde fusese strangulată Doris Hatten și că soția sa aflase aceasta; să-l năucească pe lungan cu tot felul de întrebări, și așa mai departe.

Întrucît mă privește, am declarat cu dragă inimă, sub prestare de jurămînt, că lunganul — pe numele adevărat Herbert Marvel — s-a dovedit pînă la urmă a fi un om de treabă și că mi-a fost de folos.

— Adevăratul motiv al vizitei mele — continuă Cramer — este următorul: vreau să vă spun numai cît de mult îmi dau seama că nu pot întreprinde nimic împotriva dumneavoastră. Nu încape nici o îndoială că Cynthia Brown a dat lui Goodwin toate semnalmentele și poate și numele doamnei Carlisle, iar el vi le-a spus dumneavoastră. Dar ați vrut să trageți maximum de profit. Ați sperat — înțeleg foarte bine aceasta — că din toată afacerea vă veți alege cu un client gras, o gîscă bună de jumulit. Și ați aranjat amîndoi lucrurile în așa fel, încît să nu iasă la iveală nici una din probele care v-ar fi împiedicat să acționați singuri.

Făcu un gest larg cu mîna, își drese glasul și continuă:

— Foarte bine! Știu că nu sînt în măsură să vă aduc legal nici o învinuire, fiindcă nu am nici o probă împotriva dumneavoastră. Dar sînt convins de cele ce spun și am ținut să știți și dumneavoastră că știu. Și că n-am să uit asta.

— Partea proastă este, spuse Wolfe cu o voce domoală, că dacă dumneavoastră vă este imposibil să-mi dovediți că aveți dreptate — și realmente nu o puteți face — și mie, la rîndul meu, mi-e imposibil să vă dovedesc că vă înșelați amarnic.

— Ba da, puteți! Dar nu vreți.

— Dimpotrivă, este tot ce doresc mai mult în clipa de față. Dar cum?, răspunse Wolfe.

Cramer se aplecă spre el:

— A, da? Atunci spuneți-mi, vă rog: dacă Goodwin n-ar fi cunoscut semnalmentele, cum i-ați mai fi putut trimite acea depeșă, acea scrisorică prin care voiați s-o șantajați?

Wolfe ridică din umeri:

— Am procedat pe calea deducției, vă repet: deducția, care mi-a permis să trag concluzia că făptașul făcea parte dintre invitații care se aflau încă la mine în momentul descoperirii cadavrului. Am vrut să văd dacă presupunerile mele se confirmă, fiindcă în adevăr meritau această osteneală. Dacă în urma comunicării lui, Goodwin n-ar fi primit nici un telefon, asta ar fi însemnat că raționamentul meu era fals și aș fi...

— A, da? Dar de ce tocmai ea?

— Pentru că nu se aflau decît două femei printre invitații rămași. Pe doamna Orwin am exclus-o din capul locului, fiindcă datorită conformației ei fizice i-ar fi fost cu neputință să se travestească în bărbat. Pe de altă parte, ea este văduvă și puteam să jur că mobilul asasinării tinerei Doris Hatten a fost gelozia conjugală...

— Și de ce numaidecît o femeie și nu un bărbat?

— De ce?, întrebă nepăsător Wolfe, luîndu-și paharul de bere și sorbind, în mod voit, mai încet ca de obicei. Se vedea bine că îi făcea plăcere să prelungească încordarea lui Cramer și să amîne pe cît putea clipa în care să-i plătească definitiv polița. V-am semnalat acolo în sufragerie, reluă el, arătînd cu degetul în direcția sufrageriei, că un amănunt neînsemnat îmi reținuse atenția. Vi l-aș fi dezvăluit bucuros de îndată, dacă n-ați fi dispus în mod necugetat și minat de o pizmă nestăpînită să se aplice sigilii pe biroul meu. Acest mod de a proceda m-a făcut să mă îndoiesc că ați fi fost în stare să cîntăriți sugestiile mele și să le acordați credit. De aceea, am hotărît să iau totul asupra mea și să conduc eu toată operația. Detaliul care mă izbise avea importanța lui: este în adevăr uimitor faptul că în cursul destăinuirilor ei Cynthia Brown i-a spus domnului Goodwin că *„N-ar fi fost în stare să-l recunoască dacă n-ar fi avut pălărie pe cap"*. Ea i-a vorbit tot timpul domnului Goodwin despre un bărbat, pentru că persoana pe care a întîlnit-o în octombrie în apartamentul prietenei ei era îmbrăcată într-un costum bărbătesc. Dar ea a revăzut acea persoană aci în sălile de expoziție și, *nici un bărbat nu purta pălărie*. Toți își lăsaseră pălăriile la vestiar. Dealtfel, eu am fost tot timpul în sălile de expoziție și prezența unui bărbat care ar fi stat cu pălăria pe cap m-ar fi izbit. Pe de altă parte, toate *femeile își păstraseră pălăriile în săli*. Deci, ucigașul nu putea fi decît o ucigașă, conchise Wolfe, ridicînd o mînă.

Cramer îl privi lung:

— Nu pot să cred toată povestea asta.

— Aveți totuși înregistrată in extenso relatarea pe care domnul Goodwin v-a făcut-o în legătură cu discuția lui cu Cynthia Brown.

— Totuși continuu să nu cred, îi retează vorba Cramer categoric.

— Dar mai există și alte mici detalii care au întărit de la început presupunerea mea, adăugă Wolfe: între altele, faptul că asasinul tinerei Doris Hatten poseda cheia apartamentului ei. Or, un om care o întreținea și care își ascunsese cu atîta grijă identitatea, n-ar fi riscat niciodată să vină pe neanunțate și să întîlnească persoane străine. Și cine altcineva decît soția geloasă a protectorului victimei ar fi reușit să-și procure o altă cheie la fel cu a lui!

— Continuați, continuați. Puteți vorbi așa pînă mîine dimineață și eu tot n-am să cred o iotă din ce spuneți.

„Ce importanță mai are", mă gîndeam privindu-l pe Wolfe, care zîmbea disprețuitor. „Cramer, marele specialist în sigilarea birourilor, n-are decît să creadă ce vrea".

Dar eu știam ce să cred.

În românește de: **NICOLAE PROTOPOPESCU**

CENACLUL FLACĂRA LA...

LITORAL

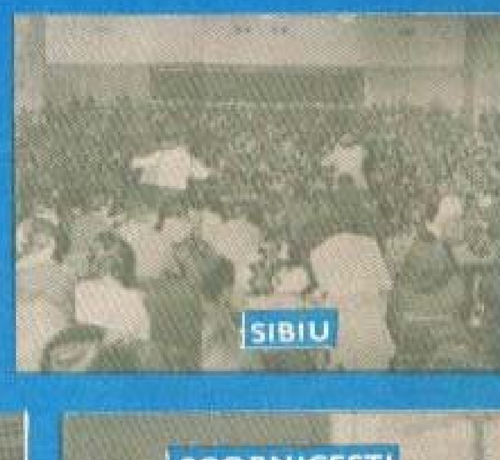

IAȘI

RUGINOASA

BÂRCA

SLATINA

ARAD

SIBIU

PAȘCANI

PLOIEȘTI

SCORNICEȘTI

Cenaclul Flacăra înainte de una din cele peste 100 de manifestări ale sale

Fotografie de ELENA GHERA ■

ADRIAN PĂUNESCU
Redactor-şef al publicaţiilor Flacăra

Colectivul redacţional al almanahului:

TRAIAN STOICA
redactor responsabil
LETIŢIA CAPRA
corectură

DAN BÎRLĂDEANU
secretar de redacţie
CONSTANTIN TONCIU
prezentare tehnică